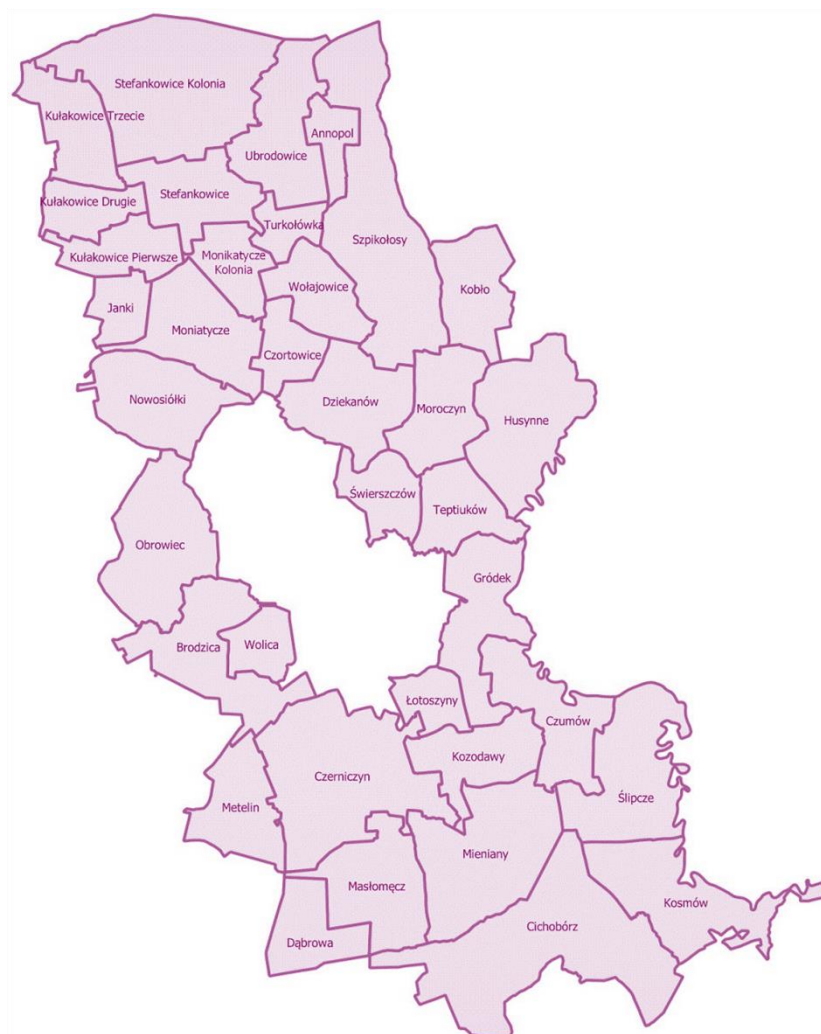

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030

EuroCompass Sp. z o.o.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022- 2030 został opracowany przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy z Gminą Hrubieszów zawartą w dniu 28.04.2022 r.

Koordinacja prac nad dokumentem

Tomasz Zając	Wójt Gminy
Robert Palichleb	Sekretarz Gminy

Opracowanie i redakcja dokumentu

Piotr Tarasiuk	Urząd Gminy w Hrubieszowie Inspektor ds. Informacji i Promocji
Monika Pietruczuk	Ekspert zewnętrzny EuroCompass Sp. z o.o.
Beata Filipowicz	Ekspert zewnętrzny EuroCompass Sp. z o.o.
Ryszard Boguszewski	Ekspert zewnętrzny EuroCompass Sp. z o.o.

Niniejszy projekt dokumentu rozpoczyna realizację Uchwały nr LVII/435/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 8 września 2023 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030. Projekt będzie podstawą konsultacji społecznych. Po rozpatrzeniu uwag i wniosków złożonych podczas konsultacji zostanie sporządzony ostateczny projekt Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030, który zostanie przedłożony Radzie Gminy Hrubieszów z wnioskiem o jego uchwalenie.

Szanowni Państwo,

W Państwa ręce oddajemy PROJEKT dokumentu, który po uzupełnieniu zgodnie z Państwa propozycjami, uwagami i wnioskami – zostanie skierowany przez Wójta Gminy Hrubieszów do Rady Gminy z wnioskiem o uchwalenie go, jako Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030. W Państwa ręce trafił projekt dość obszerny i stanowiący całość, lecz jest to całość niedomknięta w szczegółach. Czekamy na Państwa wnioski, Państwa zdanie się liczy! Udział społeczności lokalnej w tworzeniu niniejszego dokumentu jest niezwykle ważny.

Spis treści

1.	Słowniczek	7
2.	Wprowadzenie	8
2.1	Podstawy prawne	8
2.2	Podstawowe pojęcia i skróty	10
2.3	Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie regionalnym i lokalnym	13
3.	Metodyka	19
3.1	Podział na jednostki pomocnicze	20
4.	Dotychczas osiągnięte efekty rewitalizacji	23
5.	Uspołecznienie programu rewitalizacji	24
5.1	Interesariusze rewitalizacji	25
5.2	Partycypacja na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	26
5.3	Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	27
5.4	Partycypacja w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji	29
5.5	Konsultacje społeczne dotyczące Gminnego Programu Rewitalizacji	31
5.6	Proces zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	31
5.7	Uspołecznienie wdrażania dokumentu	33
5.8	Partycypacja w procesie oceny skuteczności działań	34
6.	Diagnoza stanu Gminy, zjawisk kryzysowych oraz potrzeb rewitalizacyjnych ..	36
6.1	Położenie i historia	36
6.2	Sfera społeczna	37
6.3	Sfera gospodarcza	40
6.4	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	41
6.5	Sfera techniczna	43
6.6	Sfera środowiskowa	44
6.7	Zidentyfikowane czynniki i zjawiska kryzysowe	45
6.8	Analiza SWOT	48
7.	Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji	52
7.1	Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	52
7.2	Potencjały rozwojowe obszaru rewitalizacji	64
	Podobszar I – sołectwo Stefankowice	64

Podobszar II – sołectwa Kobło i Moroczyn	67
Podobszar III – Sołectwa Czumów i Mieniany	69
Podobszar IV – sołectwo Kosmów	72
7.3 Problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji	74
Podobszar I – sołectwo Stefankowice	74
Podobszar II – sołectwa Kobło i Moroczyn	82
Podobszar III – Sołectwa Czumów i Mieniany	93
Podobszar IV – sołectwo Kosmów	103
7.4 Inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy na obszarze rewitalizacji	110
7.5 Wnioski i rekomendacje do części kierunkowej	123
8. Wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji oraz cele i kierunki działań	126
8.1 Wizja	127
8.2 Cele rewitalizacji i kierunki działań	128
9. Podstawowe i uzupełniające projekty rewitalizacyjne	150
9.1 Lista projektów rewitalizacyjnych	150
9.2 Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć	178
9.3 Powiązania pomiędzy poszczególnymi podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	182
9.4 Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych	182
9.5 Komplementarność oraz mechanizmy integrowania działań i projektów rewitalizacyjnych	184
9.6 Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji	190
9.7 Szacunkowe ramy finansowe działań rewitalizacyjnych	193
10. System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji	197
10.1 Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji	197
10.2 System instytucjonalny i zarządzanie procesem rewitalizacji	197
10.2.1 Etap przygotowania GPR	198
10.2.2 Etap wdrażania GPR	199
10.2.3 Etap monitorowania i ewaluacji GPR	202
10.3 System budowania i wspierania partnerstw	202
10.4 Komitet Rewitalizacji	204
10.5 System informacji i promocji	205
10.6 Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji	205
11. System monitoringu, ewaluacji i aktualizacji programu	206

11.1	Zasady, tryb i metody prowadzenia ewaluacji	207
11.2	Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych oraz zasady i tryb aktualizacji GPR	209
12.	Zmiany w politykach i dokumentach strategicznych	218
12.1	Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej	218
12.2	Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	218
13.	Specjalna Strefa Rewitalizacji	221
14.	Opiniowanie programu przez właściwe organy	222
15.	Strategiczna ocena oddziaływania Gminnego Programu Rewitalizacji na środowisko	225
16.	Spis rycin, tabel i załączników	225
16.1	Spis rycin	225
16.2	Spis tabel	228

1. Słowniczek

Ustawa o rewitalizacji	ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. Dz. U. Dz. U. z 2021 r. poz. 485.)
Rozporządzenie UE 2021/1060	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
Komitety Rewitalizacji (KR, Komitety)	organ opiniotawczo-doradczy w procesie rewitalizacji, będący forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji, o którym mowa w art. 7 ust. 1 i dalej ustawy o rewitalizacji
Interesariusze	grupa osób i podmiotów, o której mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.
Obszar rewitalizacji	obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację na podstawie programu rewitalizacji
Uchwała delimitacyjna	uchwała w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, o której mowa w art. 8 ustawy o rewitalizacji
Specjalna Strefa Rewitalizacji (SSR, strefa)	Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 ustawy o rewitalizacji
Miejscowy plan rewitalizacji (MPR)	miejscowy plan rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

2. Wprowadzenie

Definicja rewitalizacji, zawarta w Ustawie z dnia 9 października 2015 r., określa ją jako proces wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Ów proces, co do zasady, powinien być prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane i skoncentrowane terytorialnie działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni oraz gospodarki. Główną ambicją jest bowiem doprowadzenie do niwelacji istniejących problemów i dysproporcji, nie zapominając przy tym o wyjątkowym charakterze, zasobach i potencjałach rewitalizowanego terenu.

Przygotowanie i koordynacja postępowania rewitalizacyjnego należą do zadań własnych gminy. Nie ma ono jednak charakteru obligatoryjnego, a jego realizacja zależna jest od woli samorządu lokalnego. Decydując się na przystąpienie do tego fakultatywnego zadania, gmina zobowiązuje się do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji (GPR), który stanowi swego rodzaju przewodnik dla całego procesu. Ów dokument pokazuje, w jaki sposób, w założonej perspektywie czasu, można rozwiązać problemy rewitalizowanego obszaru i społeczności lokalnej lub przynajmniej, jak zmniejszyć ich natężenie.

Dokument Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów opracowany został w oparciu o Ustawę z dnia 9 października 2008 roku oraz Ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1501 z późn. zm.).

Dokument ten stworzono ze względu na potrzebę poprawy jakości życia mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji oraz postępujący proces degradacji tego terenu. Gminny Program Rewitalizacji został opracowany w celu wyprowadzenia wskazanego obszaru z sytuacji kryzysowej. Dokument jest zgodny z założeniami dokumentów strategicznych wyższego szczebla oraz uwzględnia założenia „Narodowego Planu Rewitalizacji”.

2.1 Podstawy prawne

Ze względu na to, iż uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 została przyjęta w dniu 8 września 2023 r. przez Radę Gminy Hrubieszów (przed wejściem w życie zmian zapisów Ustawy o rewitalizacji) podczas prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji stosowano reżim prawny zgodny z Dziennikiem Ustaw Dz.U. 2021 poz.485.

Zagadnienia związane ze sporządzaniem Gminnych Programów Rewitalizacji, w tym wymagany zakres ich zawartości, wynikają bezpośrednio z Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485.), zwanej dalej „Ustawą”, art. 15. ust. 1.

Program taki obligatoryjnie zawiera:

1. szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji: zjawisk negatywnych i lokalnych potencjałów;
2. opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi, w tym Strategią Rozwoju Gminy, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (SUiKZP) oraz Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych;

3. opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji;
4. cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań;
5. opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym:
 - a. listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi każdorazowo: nazwę i podmiot realizujący, zakres zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty i sposoby ich oceny;
 - b. charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
6. mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
7. przewidywane ramy finansowe GPR wraz z oszacowaniem środków publicznych i prywatnych;
8. opis struktury zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu;
9. system monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji;
10. określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących gospodarki mieszkaniowej gminy;
11. określenie niezbędnych zmian w uchwale o Komitecie Rewitalizacji, o ile była podjęta;
12. wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania;
13. wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie zagospodarowania przestrzennego, w tym:
 - a. wskazanie zakresu niezbędnych zmian w Planie Ogólnym,
 - b. wskazanie miejscowych planów koniecznych do uchwalenia albo zmiany,
 - c. w przypadku wskazania konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie jego ustaleń;
14. załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno - przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali co najmniej 1:5000 opracowanej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej w rozumieniu ustawy z dnia 17 maja 1989 r.

Niniejszy dokument w pełni zachowuje obowiązkowy zakres wskazany w Ustawie.

Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 został przygotowany w oparciu o zapisy dokumentu przygotowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”, zgodnie z którymi powinien cechować się jednocześnie kompleksowością, zintegrowaniem, skoncentrowaniem i komplementarnością.

W związku z powyższym GPR Gminy Hrubieszów cechuje się:

- * kompletnością, czyli koniecznością dochowania spójności struktury rozdziałów;
- * zintegrowaniem, czyli koncentracją wsparcia rozwoju przy ścisłej koordynacji działań w ramach danej polityki publicznej;

- * kompleksowością, czyli obowiązkiem zaplanowania całościowych przedsięwzięć, uwzględniających wszystkie najpilniejsze potrzeby obszaru rewitalizacji w perspektywie długofalowej;
- * koncentracją interwencji, czyli potrzebą zabezpieczenia na obszarze rewitalizacji realizacji zadań skoncentrowanych przestrzennie i zsynchronizowanych czasowo;
- * komplementarnością przestrzenną, czyli koniecznością wzięcia pod uwagę wzajemnych powiązań między przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, realizacji ich na całym obszarze rewitalizacji i zapewnienie im charakteru dopełniającego i synergii;
- * komplementarnością problemową, czyli obowiązkiem zaplanowania działań dopełniających się tematycznie w ramach sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, infrastrukturalnej i środowiskowej;
- * komplementarnością proceduralno-instytucjonalną, czyli potrzebą osadzenia systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym systemie zarządzania gminą;
- * komplementarnością międzyokresową, czyli obowiązkiem kontynuacji wcześniejszego procesu rewitalizacji poprzez wykorzystanie w ramach bieżących działań pozytywnych efektów zrealizowanych wcześniej projektów lub zniwelowanie ich niedociągnięć;
- * komplementarnością źródeł finansowania, czyli zdolnością łączenia wsparcia z różnych źródeł finansowania, w tym publicznych i prywatnych.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 spełnia wymagania minimalne wynikające z art. 29 Rozporządzenia UE 2021/1060:

Strategie terytorialne *realizowane zgodnie z art. 28 lit. a) lub c) zawierają następujące elementy:*

- a. *obszar geograficzny, którego dotyczy dana strategia;*
- b. *analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;*
- c. *opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału danego obszaru;*
- d. *opis udziału partnerów zgodnie z art. 8 w przygotowaniu strategii i jej realizacji.*

Strategie terytorialne mogą również zawierać wykaz operacji, które mają być wspierane.

2.2 Podstawowe pojęcia i skróty

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie,

prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji¹.

Stan kryzysowy

Stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym) współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- * gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- * środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stanowiących zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi bądź stanu środowiska)
- * przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub do ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- * technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).
- * Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju w odniesieniu do wartości dla całej Gminy.

Obszar zdegradowany

Fragment terytorium gminy, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk. Podstawą wyznaczenia obszaru zdegradowanego jest stwierdzenie, że występują na nim negatywne zjawiska społeczne oraz negatywne zjawiska o innym charakterze np.: zjawiska gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne. Obszarem zdegradowanym są wszystkie tereny w gminie, na które nakłada się kilka negatywnych zjawisk społecznych oraz negatywne zjawiska przynajmniej w jednej z pozostałych sfer. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic,

¹ USTAWA O REWITALIZACJI. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016.

pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk².

Obszar rewitalizacji

Całość lub fragment obszaru zdegradowanego, w którym występuje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk, wymienionych powyżej oraz równocześnie jest to obszar, który ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy³.

Interesariusze rewitalizacji

to w szczególności:

- * mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele,
- * użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- * mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- * podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- * podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- * jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- * organy władzy publicznej;
- * podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa⁴.

Gminny Program Rewitalizacji

zwany dalej Programem Rewitalizacji, programem lub GPR, to zasadniczy dokument służący zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której

dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu – opisanego w dokumencie – wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych, wywołując szerokie skutki. Dokument przyjmowany w drodze Uchwały Rady Gminy, służący prowadzeniu procesów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych⁵.

² USTAWA O REWITALIZACJI. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016.

³ USTAWA O REWITALIZACJI. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016.

⁴ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2015 poz. 1777) Art 2 ust.2

⁵ Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016.

2.3 Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi na poziomie regionalnym i lokalnym

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 określając cele i kierunki działań rewitalizacyjnych jest dokumentem operacyjnym, który z uwagi na interdyscyplinarny charakter procesu rewitalizacji dotyka wielu sfer życia. To oznacza, że dokument musi być spójny z uchwalonymi strategicznymi dokumentami na poziomie regionalnym i lokalnym, w tym dokumentami planistycznymi i branżowymi Gminy. Dzięki temu program rewitalizacji staje się narzędziem zarządzania projektami, działaniami z różnych sektorów, które w sposób komplementarny wobec siebie i spójny w zakresie rozwiązywania problemów są jednocześnie realizowane na wyznaczonym obszarze. Problemy zdiagnozowane w GPR w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej zostały wskazane również w dokumentach strategicznych, planistycznych oraz programowych Gminy Hrubieszów.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 ma bezpośrednie powiązania wdrożeniowe z następującymi dokumentami systemu planowania strategicznego:

- * Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku,
- * Strategią Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030),
- * Strategią rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030),
- * Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020 – 2025,
- * Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów.

Tabela 1. Uchwały zatwierdzające dokumenty systemu planowania strategicznego

Nazwa dokumentu	Podstawa prawna
Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	Uchwała Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku
Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030	Uchwała Nr LXIV/535/2024 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 23 kwietnia 2024 roku w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030
Strategia Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030)	Uchwała Nr XXXVIII/278/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 21 lutego 2022 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030)
Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020 - 2025	Uchwała Nr XXIV/174/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 roku
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów	Uchwała Nr XXII/181/2001 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 30.04.2001 r., która następnie ulegała zmianom w roku 2008, 2012, 2013 oraz 2016.

	Ostatnia aktualizacja studium została przyjęta uchwałą nr XXIX/162/2017 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 maja 2017 r.)
--	---

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku stanowi nie tylko podstawowy dokument kształtowania polityki regionalnej, ale jest również bazą do konstruowania prawa miejscowego na szczeblu lokalnym. Zidentyfikowane w niej długoterminowe cele i kierunki rozwoju umożliwiają racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju. Pełnią ponadto funkcję informacyjną, merytoryczną i kontekstową, prezentując sytuację społeczno-gospodarczą i przestrzenną regionu.

W dokumencie Strategii wskazano podstawowe obszary strategiczne o następującym brzmieniu:

- * Sektor rolno-spożywczy: Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych,
- * Przestrzeń: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych,
- * Gospodarka: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu,
- * Społeczeństwo: Wzmacnianie kapitału społecznego.

Cele te, ze względu na swoją uniwersalność, mogą być realizowane w ramach niniejszego Programu za pośrednictwem przyjętych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Gmina Hrubieszów jako strefa podmiejska ośrodka subregionalnego, przygraniczny obszar funkcjonalny, obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej, doskonale wpisuje się w założenia polityki regionalnej. Rewitalizacja jako proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, wykorzystywana jest do zapewnienia spójności terytorialnej i wyrównywania szans obszarów borykających się z problemami rozwojowymi. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne mają na celu ograniczenie występowania zjawiska wykluczenia społecznego oraz niwelowania nierówności pomiędzy obszarem rewitalizacji, a innymi częściami gminy w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. Poprzez podjęte działania nastąpi wzmocnienie kapitału społecznego obszaru rewitalizacji, co bezpośrednio wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 to wieloletni plan działań który formułuje wizję rozwoju obszaru poprzez przyjęcie założeń strategicznych, wskazuje cele i perspektywiczne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego, jak również prezentuje działania (projekty inwestycyjne i społeczne) zmierzające do optymalnego wykorzystania potencjałów oraz przeciwdziałania zjawiskom problemowym. Strategia swoim zasięgiem obejmuje cały Miejski Obszar Funkcjonalny w skład, którego wchodzi również Gmina Hrubieszów. Strategia jako cel nadrzędny stawia sobie: *Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do pracy i zamieszkania poprzez długoterminowe i trwałe działania podejmowane przez samorządy go współtworzące oraz przedsięwzięcia wspólne, jak również zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych*. Aby móc zrealizować cel nadrzędny wypracowano cztery cele strategiczne:

1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna
2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu

3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy
4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie.

Cele Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 są spójne z celami Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Warto zauważyć, że cele obydwu dokumentów są ze sobą zgodne w obszarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, technicznym i przestrzennym. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne wpisują się w politykę Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Realizacja owych celów odbywać się może za pośrednictwem przedsięwzięć rewitalizacyjnych GPR głównie w sferze społecznej. W wyniku przedmiotowych działań obszar rewitalizacji stanie się miejscem atrakcyjnym zarówno do zamieszkania jak i do lokalizacji nowych działalności gospodarczych. Realizacja zaplanowanych przedsięwzięć wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców oraz wzrost aktywności społeczeństwa. Wśród założeń Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 znajduje się wyrównywanie potencjałów społecznych, gospodarczych czy infrastrukturalnych pomiędzy obszarem rewitalizacji a innymi terenami gminy oraz wzrost kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców dotkniętych zjawiskiem wykluczenia społecznego. Wpłynie to na podniesienie poziomu spójności całego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako składowej większej liczby poszczególnych części, w aspektach związanych z gospodarką, zatrudnieniem oraz jakością życia mieszkańców.

Tabela 2. Powiązania celów Strategii Rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i Gminnego Programu Rewitalizacji

Cele w GPR Cele w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030	CEL REWITALIZACJI A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	CEL REWITALIZACJI B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	CEL REWITALIZACJI C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA
1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	X		X
2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu			X
3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy		X	
4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie.	X		X

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030) jest kluczowym dokumentem, w ramach którego, została opracowana koncepcja rozwoju Gminy. W dokumencie zidentyfikowano zadania inwestycyjne oraz wypracowano założenia, prowadzące do wzmocnienia jej potencjału gospodarczego, kulturowego i społeczno-ekonomicznego. Strategia określa również elementy przewagi konkurencyjnej Gminy Hrubieszów w stosunku do innych jednostek. Strategia Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030) to dokument, który kładzie nacisk

na zrównoważony rozwój gminy (bazujący na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej), prowadzący w efekcie do poprawy jakości życia mieszkańców i budowania jego trwałych podstaw ekonomicznych, a zintegrowane podejście jest podstawowym elementem do stworzenia kompleksowej oferty gospodarczej i inwestycyjnej.

Do podstawowych obszarów strategicznych zaliczono m.in.:

- * Poprawę stanu (poziomu) życia i pracy mieszkańców Gminy,
- * Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i funkcji turystycznych Gminy Hrubieszów,
- * Rozwój kapitału ludzkiego i podnoszenie aktywności mieszkańców,
- * Rozwój infrastrukturalny gminy i jej promocja oraz spójności przestrzennej.

Tabela 3. Powiązania celów Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030) i Gminnego Programu Rewitalizacji

Cele w GPR	CEL REWITALIZACJI A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	CEL REWITALIZACJI B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	CEL REWITALIZACJI C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA
Cele w Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027			
1. Gmina atrakcyjna do życia i pracy	X	X	
2. Gmina z dobrze funkcjonującą lokalną gospodarką		X	
3. Gmina zintegrowana i aktywna społecznie	X	X	X
4. Gmina dobrze zarządzana i promowana	X		X

Źródło: opracowanie własne

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne są wpisane w politykę rozwoju Gminy Hrubieszów. Zwraca się w niej szczególną uwagę na rewitalizację społeczną i infrastrukturalną. Istniejące na terenie Gminy obiekty wymagają przeprowadzenia prac konserwacyjnych i remontowych, a także rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego. Określona w Strategii wizja wskazuje rozwój rolnictwa specjalizującego się w wysokiej jakości żywności, rozwój przedsiębiorczości oraz miejsc pracy czy wsparcia lokalnej aktywności mieszkańców, rozwój zintegrowanego produktu turystycznego, rozwój infrastruktury społecznej, technicznej i komunikacyjnej, dbałość o ład przestrzenny, wysoki poziom usług publicznych, środowisko naturalne i zasób przyrodniczy oraz kulturowy. Realizacja założeń Gminnego Programu Rewitalizacji przyczyni się zatem (bezpośrednio lub pośrednio) do osiągnięcia wymienionych powyżej celów. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne wpisywać będą się w założenia Strategii Rozwoju w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju usług z zakresu turystyki i rekreacji, wsparcia działań z zakresu pomocy społecznej oraz wzrostu aktywności kulturalnej, mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez realizację działań mających na celu pobudzenie i umożliwienie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020 – 2025 jako główne cele wskazuje:

- * Integracja z lokalną społecznością osób zagrożonych marginalizacją społeczną.
- * Redukowanie bezrobocia i wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia.
- * Partnerska współpraca międzysektorowa w celu zapobiegania i niwelowania problemów społecznych oraz rozwój świadomości mieszkańców.
- * Budowa zintegrowanego systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień dla młodzieży, rodzin i innych wymagających interwencji grup.

Realizacja owych celów odbywać się może za pośrednictwem przedsięwzięć rewitalizacyjnych GPR głównie w sferze społecznej. Przedsięwzięcia tego typu zazwyczaj dotyczą wsparcia edukacji i stwarzania warunków do powrotu ludzi wykształconych do Gminy, zwiększenia dostępności usług, wzrostu aktywności zawodowej, zapobiegania szerzeniu się patologii społecznych czy ograniczaniu bezrobocia. Określone w GPR przedsięwzięcia w sposób integralny harmonizują z celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów, mają za zadanie zapobieganie i minimalizację występowania problemów społecznych oraz zjawiska wykluczenia społecznego, w tym wykluczenia osób niepełnosprawnych, seniorów i osób chorych. Ponadto realizowane przedsięwzięcia będą miały na celu integrację, aktywizację oraz podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji w procesie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 w znacznej mierze opierano się na zapisach Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Możemy tutaj zaobserwować zgodność dokumentów w obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, technicznym i przestrzennym.

Tabela 4. Powiązania celów Strategii Rozwiązywania problemów społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025 i Gminnego Programu Rewitalizacji

Cele w GPR Cele w Strategii Rozwiązywania problemów społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025	CEL REWITALIZACJI A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	CEL REWITALIZACJI B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	CEL REWITALIZACJI C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA
1. Integracja z lokalną społecznością osób zagrożonych marginalizacją społeczną.	X		X
2. Redukowanie bezrobocia i wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia.	X	X	
3. Partnerska współpraca międzysektorowa w celu zapobiegania i niwelowania problemów społecznych oraz rozwój świadomości mieszkańców.	X		

4. Budowa zintegrowanego systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień dla młodzieży, rodzin i innych wymagających interwencji grup.	X		
--	---	--	--

Źródło: opracowanie własne

W dokumencie **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów** określono obszary wymagające przekształceń, rekultywacji, uporządkowania. Celem działań Gminy przyjętym w studium jest w szczególności:

- * rewaloryzacja środowiska naturalnego Gminy,
- * uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- * ochrona wartości kulturowych materialnych i niematerialnych,
- * kształtowanie nowej zabudowy w harmonii z historyczną i tradycyjną zabudową oraz tradycyjnym krajobrazem kulturowym,
- * świadome i odpowiedzialne kształtowanie struktury przestrzennej obszarów otwartych,
- * restrukturyzacja i rozwój rolnictwa,
- * rozwój szlaków komunikacyjnych,
- * rozwój funkcji rekreacyjno-turystycznych,
- * rozwój infrastruktury technicznej,
- * rozwój mieszkalnictwa, możliwie zgodnie z aspiracjami mieszkańców.

W wyniku analizy zapisów obydwu dokumentów stwierdzono, że zarówno charakter jak też zakres wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zgodny z ustaleniami studium. GPR wpisuje się w te cele i propaguje zawarte w nich postulaty poprzez realizację w szczególności działań mających na celu ograniczenie problemów społecznych na przedmiotowym obszarze i zwiększenie kompetencji społecznych. Ponadto w ramach przedstawionych kierunków GPR realizuje przedsięwzięcia, których wynikiem będzie poprawa jakości przestrzeni i atrakcyjności obszaru, dostosowanie obiektów do pełnienia nowych funkcji, poprawa jakości infrastruktury technicznej. W wyniku przedmiotowych działań obszar rewitalizacji stanie się miejscem atrakcyjnym zarówno do zamieszkania jak i do lokalizacji nowych działalności gospodarczych. Gminny Program Rewitalizacji jest kolejnym dokumentem strategicznym, który jest powiązany ze Studium zarówno pod względem uwarunkowań jak również kierunków zagospodarowania przestrzennego. Jednocześnie planując w GPR przedsięwzięcia, których realizacja wpłynie na zaspokojenie potrzeb interesariuszy w obszarze rewitalizacji i przyczyni się do niwelacji zidentyfikowanych problemów.

3. Metodyka

Zgodnie z art. 4 ust. 1 Ustawy o rewitalizacji, w celu opracowania diagnoz służących wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gmina prowadziła analizy, w których wykorzystano obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 oparty jest o wykorzystanie modelu ekspercko-partycypacyjnego, który polega na możliwie jak najszerszym udziale wszystkich interesariuszy w pracach nad dokumentem.

Partycypację społeczną w procesie rewitalizacji można podzielić na etap wyznaczenia granic obszaru zdegradowanego oraz na etap opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji.

Podczas partycypacji Diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów zastosowano następujące metody:

- * analiza dokumentów strategicznych i programowych na szczeblu gminnym,
- * metoda sondażowa: wywiady pogłębione z pracownikami samorządu, odpowiedzialnymi za przygotowanie GPR i jego wdrożenie oraz z właściwymi osobami ds. społecznych, planowania rozwoju (planowania strategicznego) i polityki informacyjnej Gminy,
- * sondaż internetowy - poprzez zamieszczenie kwestionariusza wyboru na stronie internetowej Urzędu Gminy i forach społecznościowych oraz rozesłanie go do instytucji pożytku publicznego, działających na terenie Gminy,
- * analiza wielokryterialna (wskaźnikowa), w której wykorzystano zestaw wskaźników dla 5 sfer, tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej,
- * konsultacje społeczne przygotowane w oparciu o zapisy art. 6 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 485.), które obejmowały:
 - Upublicznienie dokumentu,
 - Zbieranie uwag w postaci elektronicznej,
 - Zbieranie uwag w postaci papierowe,
 - Zbieranie uwag ustnych,
 - Otwarte spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem parterów społeczno-gospodarczych,
 - Ankietę konsultacyjną.

W trakcie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji zastosowano następujące metody badań:

- * Analiza dokumentów strategicznych i programowych na szczeblu gminnym,
- * Inwentaryzacja obszaru rewitalizacji,
- * Metoda sondażowa: wywiady pogłębione z partnerami społeczno-gospodarczymi,
- * Spotkania – kawiarenki obywatelskie,

- * Nabór kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych
- * Konsultacje społeczne przygotowane w oparciu o zapisy art. 6 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 485.), które obejmowały:
 - Upublicznienie dokumentu,
 - Zbieranie uwag w postaci elektronicznej,
 - Zbieranie uwag w postaci papierowe,
 - Zbieranie uwag ustnych,
 - Otwarte spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem parterów społeczno-gospodarczych,
 - Ankietę konsultacyjną.

Ze względu na moment przystąpienia do pracy nad dokumentem, zbierano dane bazowe do diagnozy najbardziej aktualne na tamten czas, czyli na rok 2020 (tak, aby możliwe było zebranie spójnych informacji we wszystkich analizowanych sferach na poziomie Gminy oraz wyznaczonych jednostek badawczych (sołectw)). Skompletowane dane posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Proces przygotowania diagnozy wraz z zapewnieniem udziału interesariuszy w procesie tworzenia dokumentu był bardzo pracochłonny i długotrwały. Wybrany obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji zatwierdzono Uchwałą LVI/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Uchwałą nr LVII/435/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 8 września 2023 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030 została rozpoczęta procedura opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030. Ze względu na długi czas procedury tworzenia dokumentu GPR zdecydowano się na uzupełnienie opisów sytuacji w Gminie oraz opisów zdiagnozowanych problemów o aktualniejsze dane z 2023 roku. Jednakże, dalej jako baza pozostały dane z 2020 roku, nowsze dane obrazują tylko trendy zmian analizowanych zjawisk i zapewnienia możliwości porównania danych z 2020 ze stanem w 2023.

3.1 Podział na jednostki pomocnicze

Na etapie programowania rewitalizacji konieczne jest wyznaczenie obszarów zdegradowanych charakteryzujących się koncentracją negatywnych zjawisk Gminy w sferze społecznej i towarzyszących, tj. gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej. Spośród nich wyznaczony zostaje konkretny obszar lub podobszar o relatywnie najgorszej sytuacji, predestynowany do objęcia kompleksową interwencją w zakresie rewitalizacji. Na początku badań przyjęto podział obszaru Gminy na mniejsze jednostki, w granicach których analizowano wartości poszczególnych wskaźników. Podczas analiz posłużono się jednostkami sołectskimi (36 jednostek). Takie podejście dało możliwość zebrania wszystkich potrzebnych informacji w podziale na jednostki pomocnicze, badania poszczególnych wskaźników dla konkretnych części Gminy i porównanie ich do średniej referencyjnej wartości danego wskaźnika dla całej samorządowej jednostki terytorialnej.

Tabela 5. Podział obszaru Gminy Hrubieszów na jednostki pomocnicze (dane z 2020 r.)

Jednostki ewidencyjne Gminy Hrubieszów	Powierzchnia (km ²)	% w powierzchni Gminy	Liczba mieszkańców 2020	% W ludności Gminy
Annopol	2,43	0,936	106	1,052
Brodzica	8,97	3,456	320	3,175
Cichobórz	18,37	7,075	392	3,889
Czumów	6,92	2,665	277	2,748
Czerniczyn	15,28	5,886	653	6,478
Czortowice	3,25	1,253	95	0,942
Dziekanów	7,59	2,923	501	4,970
Dąbrowa	4,58	1,765	148	1,468
Gródek	7,59	2,923	356	3,532
Husynne	9,87	3,802	450	4,464
Janki	2,70	1,039	272	2,698
Kobło	5,67	2,183	254	2,520
Kosmów	9,26	3,566	335	3,323
Kozodawy	5,78	2,226	180	1,786
Kułakowice Pierwsze	4,14	1,595	213	2,113
Kułakowice Drugie	3,43	1,322	70	0,694
Kułakowice Trzecie	5,56	2,142	266	2,639
Łotoszyny	2,70	1,041	106	1,052
Masłomęcz	7,82	3,011	370	3,671
Metelin	5,81	2,238	234	2,321
Moniatycze	7,52	2,896	414	4,107
Moniatycze-Kolonia	3,71	1,429	137	1,359
Moroczyn	6,08	2,342	310	3,075
Mieniany	11,82	4,553	486	4,821
Nowosiółki	7,73	2,977	229	2,272
Obrowiec	9,70	3,736	384	3,810
Stefankowice	5,97	2,300	208	2,063
Stefankowice-Kolonia	16,64	6,408	259	2,569
Szpikołasy	16,40	6,316	409	4,058
Ślipcze	9,81	3,778	341	3,383
Świerszczów	3,99	1,538	250	2,480
Teptiuków	4,78	1,843	377	3,740
Turkołówka	2,28	0,878	24	0,238
Ubrodowice	7,79	3,001	247	2,450
Wolica	2,91	1,121	221	2,192
Wołajowice	4,77	1,839	186	1,845
Razem	259,60	100	10 080	100

Źródło: Dane Urzędu Gminy

Każda z wydzielonych jednostek jest zamieszkała. Suma powierzchni wydzielonych jednostek strukturalnych jest równa powierzchni Gminy, tym samym analizie porównawczej poddano całą Gminę.

Ryc. 1. Podział obszaru Gminy Hrubieszów na jednostki badawcze

Źródło: Opracowanie własne

4. Dotychczas osiągnięte efekty rewitalizacji

Dotychczas w Gminie Hrubieszów nie był realizowany Lokalny Program Rewitalizacji ani Gminny Program Rewitalizacji. Jednakże Gmina podejmowała szereg różnorodnych działań zmierzających do rozwiązywania problemów i sytuacji kryzysowych na swoim obszarze w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Działania te miały na celu m.in. ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych i aktywizację lokalnej społeczności czy poprawę standardów i jakości przestrzeni publicznej. Są to działania tematycznie tożsame z działaniami podejmowanymi w ramach realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji. Poniżej przedstawiono wybrane projekty na potwierdzenie dotychczas prowadzonych działań mających znamiona przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Jest to oczywiście jedynie niewielki ułamek wszystkich przedsięwzięć podejmowanych przez omawianą jednostkę samorządu terytorialnego.

- * Remont budynku Izby Regionalnej w Jankach - Projekt zakładał remont pokrycia dachu i wzmocnienie uszkodzonych elementów drewnianych oraz uzupełnieni ubytków w budynku Izby Regionalnej w Jankach, w celu udostępnienia go mieszkańcom miejscowości i zwiększenia jakości świadczonych usług. Inwestycję zakończono w październiku 2021 r.
- * Rozbudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Husynne – projekt zrealizowany w kwietniu 2020 r. Projekt miał na celu dostosowanie obiektu do potrzeb i zwiększenie jakości świadczonych usług.
- * „Zmniejszenie presji na gatunki i siedliska poprzez kanalizację ruchu turystycznego na obszarze Błoni Nadbużańskich” – projekt zawierał m.in. takie elementy jak:
 - odtworzenie elementów ścieżki historyczno-przyrodniczej „Królewski Kąt”,
 - utworzenie punktu widokowego na grodzisku w Gródku,
 - budowę 30 wiat w „Lasku Czumowskim”,
 - wypas owiec na murawach kserotermicznych na grodzisku w Gródku (w związku z koniecznością zapewnienia czynnej ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych, a także w celu zwiększenia turystycznej atrakcyjności obiektu).

Zgodnie z planem, realizacja projektu zakończyła się w październiku 2018 r.

- * „Gocki Szlak: wspólna rekonstrukcja historyczna i wirtualna podróż w przeszłość” - Jest to tzw. mikroprojekt, co oznacza, że dotyczy jedynie działań nieinwestycyjnych. Działania, zrealizowane w ramach projektu na terenie Gminy Hrubieszów to dalszy rozwój Wioski Gotów w Masłomęczu. Polegało to na stworzeniu interaktywnych i multimedialnych produktów, w tym modeli 3D, a także zorganizowaniu festiwalu w Wiosce Gotów. Podobne działania realizowane były w muzeum we Włodzimierzu Wołyńskim, które również prezentuje kulturę Gotów, w tym tych z Masłomęcza. Projekt zakończył się we wrześniu 2023 roku.

5. Uspołecznienie programu rewitalizacji

Proces uspołecznienia Gminnego Programu Rewitalizacji reguluje art. 6. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Ze względu na to, iż uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 została przyjęta w dniu 8 września 2023 r. przez Radę Gminy Hrubieszów (przed wejściem w życie zmian zapisów Ustawy o rewitalizacji) podczas prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji stosowano reżim prawny zgodny z Dziennikiem Ustaw Dz.U. 2021 poz.485. Zgodnie z nim, co do zasady, rewitalizacja powinna być prowadzona w sposób jawny i przejrzysty, zapewniając możliwość aktywnego udziału różnych grup interesariuszy. Rozwój dialogu pomiędzy zainteresowanymi stronami pozwala bowiem inicjować i wspierać działania związane z kształtowaniem więzi społecznych. Ponadto wieloaspektowe spojrzenie na problemy i potencjały Gminy poprzez rozpoznanie potrzeb mieszkańców wzmacnia kapitał społeczny oraz pozwala na wypracowanie Programu obejmującego spójne, wielosektorowe działania. Społeczność lokalna stanowi bezpośrednie i najlepiej znające ten obszar źródło informacji. Jednocześnie partycypacja mieszkańców zapewnia zaangażowanie społeczności lokalnej w budowanie przyszłości Gminy, dając możliwość bezpośredniego wypowiedzenia się, a co za tym idzie – współdecydowania o rozwoju Gminy, którą zamieszkują.

Proces powstawania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów przebiegał w sposób uspołeczniiony. Interesariusze procesu mieli wpływ na jego treść. Prace związane z przygotowaniem szczegółowej diagnozy polegały między innymi na zdiagnozowaniu opinii publicznej na temat istniejącej sytuacji w obszarze rewitalizacji. Przeprowadzono szereg badań, w tym z udziałem społeczności.

Według ustawy, uspołecznienie Programu wymaga użycia form konsultacji wskazanych w art. 6 ust.3 pkt. 1 oraz co najmniej dwóch form wskazanych w art. 6 ust 3 pkt. 2. Obligatoryjną do zastosowania jest ankietyzacja, czyli zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej. Dodatkowo, wykorzystać należy jeszcze minimum dwie inne formy konsultacji, wybrane z ustawowego katalogu, tj.: spotkania, debaty, warsztaty, spacer studyjny, wywiady, wykorzystanie grup przedstawicielskich lub zbieranie uwag ustnych. Dwie pierwsze (spotkania i debaty) mogą być przeprowadzane również za pomocą środków porozumiewania się na odległość, zapewniających jednoczesną transmisję wizji i dźwięku.

W procesie uspołecznienia Gminnego Programu Rewitalizacji zapewniono możliwość udziału interesariuszy rewitalizacji w przygotowaniu i realizacji strategii, o którym mowa w art. 8 rozporządzenia ogólnego. Zastosowane metody umożliwiły zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT, którego rolę niewątpliwie pełni przedmiotowy dokument.

5.1 Interesariusze rewitalizacji

Zgodnie z art. 2 ust. 2 Ustawy o rewitalizacji zaprezentowano wykaz interesariuszy rewitalizacji biorących udział na etapie tworzenia dokumentu.

Mieszkańcy i właściciele nieruchomości	Pierwszą grupą interesariuszy wskazaną w Ustawie o rewitalizacji są w szczególności mieszkańcy oraz właściciele i zarządcy nieruchomościami obszaru rewitalizacji. W wielu kwestiach uwzględniani są również mieszkańcy całej gminy. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne skierowane są do szerokich grup mieszkańców obszaru rewitalizacji a zwłaszcza grup, do których kierowane są konkretne działania ze względu na zdiagnozowane czynniki kryzysowe bądź wskazane do uzyskania wsparcia w ramach celów określonych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027. W procesie partycypacji obywatelskiej umożliwiono dostęp zgodnie z wymaganiami zasad równości szans i płci oraz zastosowano zasady zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne czy narodowe. Szczególnie istotne było spełnienie zasad dostępności przy organizacji działań partycypacyjnych i realizacji zadań rewitalizacyjnych.
Organizacje pozarządowe i inne organizacje społeczne	W procesie planowania działań jak również w ich realizacji ważny jest udział następnej grupy interesariuszy rewitalizacji tj. organizacji społecznych, w tym organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Potencjał trzeciego sektora umożliwia zaangażowanie go jako partnerów przy planowaniu i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Podczas procesu opracowywania działań w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów zapewniono współpracę z podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, aktywnie działającymi na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnymi za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnością, równości płci i niedyskryminacji na etapie planowania, realizacji i monitoringu działań w zależności od typu działań i przedsięwzięć. Kooperacja Gminy i podmiotów społecznych opierała się i będzie się opierać zwłaszcza na współdziałaniu przy planowaniu i realizacji działań rewitalizacyjnych, delegowaniu zadań do realizacji, współpracy merytorycznej i eksperckiej oraz powierzeniu społecznego nadzoru.
Podmioty prowadzące działalność gospodarczą i potencjalni inwestorzy	Ważną grupą interesariuszy rewitalizacji są ponadto przedsiębiorcy, którzy wskazani zostali w Ustawie o rewitalizacji. Sektor gospodarczy jest bezpośrednim wykonawcą albo współrealizatorem przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Udział sektora gospodarczego poza bezpośrednią realizacją działań opierał się również na wsparciu doradczym i eksperckim.
Szkoły i placówki wychowawcze	Do równie istotnych partnerów zaliczyć należy placówki edukacyjne. Współdziałanie przebiegało i będzie przebiegać na kilku płaszczyznach np.: aktywizacji uczniów przy planowaniu i realizacji działań, wspólnej realizacji i wspieraniu przedsięwzięć. Dodatkowo włączenie młodych mieszkańców Gminy w ten proces przyczyni się do poprawy ich kompetencji społecznych.

Jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki organizacyjne oraz organy doradcze i konsultacyjne gminy	Potencjałem obszaru rewitalizacji, który może przyczynić się do osiągnięcia zakładanych celów procesu są instytucje kultury. Instytucje te będą odgrywać istotną rolę w zakresie zwiększania dostępu do kultury dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale również stanowią potencjał do podejmowania nowych inicjatyw ukierunkowanych na wykorzystywanie dostępnych instrumentów i zasobów w celu realizacji różnych form wspierania procesu budowania społeczności lokalnych. W ramach zaplanowanych przedsięwzięć realizowane będą zadania związane z modernizacją i dostosowaniem nowych przestrzeni m.in. do prowadzenia animacji społeczności lokalnych poprzez wykorzystanie narzędzi, jakie dają różne formy obcowania z kulturą.
Organy władzy publicznej	
Inni	Podmioty inne niż wymienione, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa

Uszczegółowienie sposobu zaangażowania partnerów w procesie opracowania, wdrażania i monitorowania znajduje się w podrozdziałach: 5.4, 5.6-5.8, 10.2, 11.2.

5.2 Partycypacja na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji należy umożliwić partycypację zarówno na etapie przygotowania, prowadzenia jak i oceny rewitalizacji. Z tego względu mieszkańcy mieli możliwość wziąć udział w badaniu ankietowym na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Badanie przeprowadzono za pomocą **ankiety** internetowej (dostępnej na stronie internetowej Gminy Hrubieszów). Takie podejście pozwoliło bowiem dotrzeć do jak największej liczby mieszkańców, będąc dla nich jednocześnie najwygodniejszą formą. Badanie rozpoczęto od krótkiego wstępu wyjaśniającego cel badania, a także kwestie merytoryczne i terminologię związaną z procesem delimitacji obszarów zdegradowanych i do rewitalizacji. Mieszkańcy wypowiadali się na temat zauważanych przez siebie problemów w sferach społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej na wskazanych przez siebie obszarach Gminy Hrubieszów. Badanie ankietowe przeprowadzono wśród mieszkańców Gminy Hrubieszów na przełomie września i października 2022 roku. W ten sposób zbadano opinię społeczności lokalnej, co do delimitacji obszarów zdegradowanych na potrzeby nowo opracowywanego Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030. Na zaproszenie do wypełnienia ankiety odpowiedziało 75 mieszkańców. Szczegółowy opis i wyniki ankietyzacji zawarto w opracowaniu pn. Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów⁶.

Na wstępie poproszono ankietowanych o wskazanie obszaru, który ich zdaniem cechuje się szczególnym nagromadzeniem zjawisk kryzysowych, w związku z czym

⁶ <https://gminahrubieszow.pl/urząd/rewitalizacja/informacja-o-przeprowadzonych-konsultacjach-społecznych>

powinien zostać poddany rewitalizacji. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że zdecydowaną większością głosów wyróżniają się jednostki: Mieniany, Kobló i Czumów. Przyjmując, jako wyznacznik obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji liczbę udzielonych odpowiedzi ankietowych należy zaznaczyć, że pokrywają się one z wynikiem analizy wielokryterialnej.

Według ankietowanych dominującymi problemami w Gminie są:

- * W sferze społecznej: problem emigracji ludzi młodych i wykształconych oraz starzenia się społeczeństwa, bezrobocie, niski poziom aktywności społecznej, niski poziom integracji społecznej.
- * W sferze gospodarczej: niewystarczająca liczba miejsc pracy oraz brak źródeł finansowania dla przedsiębiorców.
- * W sferze przestrzenno-funkcjonalnej: utrudnienia w połączeniach z większymi ośrodkami, niewystarczająca liczba połączeń komunikacyjnych oraz niedostateczna dostępność ścieżek rowerowych.
- * W sferze technicznej: zły stan budynków mieszkalnych, zły stan obiektów zabytkowych.
- * W sferze środowiskowej: znaczna ilość wyrobów zawierających azbest oraz zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego.

Aby dokładniej zapoznać się z problemami dotyczącymi obszar Gminy Hrubieszów zostało przeprowadzone badanie **IDI** (pogłębiony wywiad indywidualny). Istotą badania IDI (z ang. Individual In-Depth Interview), jest pozyskanie przez badacza szczegółowych informacji podczas wnikliwej rozmowy z respondentem bez ingerencji osób trzecich. Badanie zostało przeprowadzone w celu uzupełnienia informacji uzyskanych na bazie wcześniej wykorzystanych metod badawczych oraz pogłębienia wiedzy i poznania opinii mieszkańców o istotnych dla nich problemach/potencjałach jednostek pomocniczych Gminy. Wywiad został poprowadzony na podstawie scenariusza złożonego wyłącznie z pytań otwartych o charakterze eksploracyjnym, których cel stanowiło zidentyfikowanie problemu, wyjaśnienie interesujących zagadnień, zrozumienie istoty badanych zjawisk. Rozmowy przeprowadzane były w marcu 2023 r. z 17 osobami. Osoby wytypowano ze względu na posiadaną wiedzę o lokalnych problemach Gminy i miejsce zamieszkania. Przeprowadzone wywiady pogłębione pozwoliły na poznanie opinii mieszkańców, co do sytuacji poszczególnych obszarów Gminy Hrubieszów oraz ich ocen w zakresie dalszych możliwości rozwojowych. Mieszkańcy jako potencjał rozwojowy Gminy uważają w szczególności potencjał turystyczny i rekreacyjny oraz możliwość rozwoju agroturystyki. Interlokutorzy zwracają uwagę na potrzebę podejmowania działań integrujących społeczność lokalną, zapewnienia miejsc rekreacji i wypoczynku oraz infrastruktury czasu wolnego. Osoby ankietowane dostrzegają również braki w zakresie infrastruktury technicznej.

5.3 Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Celem zapewnienia aktywnego uczestnictwa mieszkańców Gminy w podejmowaniu kluczowych decyzji dotyczących ich najbliższego otoczenia oraz chcąc wypełnić obowiązki nakładane w tej kwestii przez ustawodawcę, Wójt Gminy Hrubieszów ogłosił konsultacje

społeczne projektu uchwały wyznaczającej obszar zdegradowany i rewitalizacji w Gminie Hrubieszów.

Informacja o konsultacjach społecznych została podana do publicznej wiadomości 30 maja 2023 roku:

- * w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie ughrubieszow.bip.lubelskie.pl
- * na stronie internetowej Urzędu: gminahrubieszow.pl;
- * na tablicach ogłoszeń Urzędu Gminy Hrubieszów;
- * na tablicach ogłoszeń na terenie poszczególnych miejscowości Gminy Hrubieszów.

Konsultacje społeczne odbyły się w okresie 7 czerwca 2023 r. do 6 lipca 2023 r. w następujących formach:

- * Zbieranie uwag w postaci elektronicznej za pomocą:
 - o Formularza (tzw. e-formularza) dostępnego na stronie: gminahrubieszow.pl, <https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/> oraz pod adresem: <https://forms.gle/UGqRPcngMSmBde5D9>
 - o Poczty elektronicznej nadesłanej pod adres: sekretariat@hrubieszow-gmina.pl
- * Zbieranie uwag w postaci papierowej za pomocą:
 - o Pobranego i wydrukowanego formularza dostępnego na stronie internetowej: www.gminahrubieszow.pl, <https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/>
 - o Ponadto, formularze w formie papierowej udostępniono w Urzędzie Gminy Hrubieszów: Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów, pokój nr 10a, możliwość pobrania formularza w godzinach pracy Urzędu.

Wypełnione formularze w postaci papierowej należało złożyć drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Hrubieszów: Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów, lub osobiście w pokoju nr 15 w godzinach pracy Urzędu.

- * Zbieranie uwag ustnych przekazanych z wykorzystaniem dedykowanego numeru telefonu. Uwagi ustne można było zgłosić pod numerem telefonu (84) 696-26-81 od godz. 7.30 do godz. 15.30 od poniedziałku do piątku.
- * Ankieta konsultacyjna – ankieta była dostępna w wersji elektronicznej na stronie: gminahrubieszow.pl, <https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/> lub pod adresem: <https://forms.gle/J7tzeSRbyNnhvrci6>.
- * Spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem partnerów społeczno-gospodarczych.

Otwarte spotkanie konsultacyjne odbyło się 4 lipca 2023 roku o godzinie 16.15 w Gminnym Ośrodku Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach, Wołajowice 33.

W czasie spotkania zapewniono również możliwość swobodnego udziału w dyskusji nad przedstawionymi propozycjami obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, zgłaszania uwag i przedstawienia opinii dotyczących projektu uchwały Rady Gminy

w Hrubieszowie w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów. W trakcie spotkania konsultacyjnego nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski.

Materiały podlegające konsultacjom:

- * Materiały informacyjne, tj.:
- * Projekt uchwały Rady Gminy Hrubieszów w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
- * Uzasadnienie projektu uchwały;
- * Mapa określająca granice obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
- * Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów;

udostępnione były w wersji:

- * elektronicznej na stronie: www.gminahrubieszow.pl;
- * papierowej (poza mapami) w Urzędzie Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów.

W trakcie konsultacji społecznych w wyznaczonym terminie nie wpłynęły żadne ankiety. Nie zgłoszono również żadnych uwag ustnych. Za pomocą formularza składania uwag wpłynęła 1 uwaga, która została uwzględniona, a zgłoszony błąd poprawiono. Dokładny opis przeprowadzonych konsultacji społecznych zawarty został w dokumencie: Informacja podsumowująca przeprowadzone konsultacje społeczne⁷.

5.4 Partycypacja w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji

W dniu 12 września 2023 roku na stronie Urzędu Gminy Hrubieszów⁸ umieszczono obwieszczenie Wójta Gminy Hrubieszów o przyjęciu uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030. Obwieszczenie umieszczono również na stronie BIP Gminy Hrubieszów.

Jednocześnie obwieszczenie Wójta Gminy Hrubieszów o przyjęciu uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 umieszczono na tablicach ogłoszeń.

Kolejny etap partycypacji społecznej, w tym angażowania podmiotów społeczno-gospodarczych, polegał na **otwartym naborze kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych**. Dnia 12 września 2023 upubliczniono ogłoszenie o naborze przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Ogłoszenie pojawiło się na stronie Gminy Hrubieszów oraz na stronie BIP Gminy Hrubieszów⁹. Do ogłoszenia dołączona była również Karta przedsięwzięcia

⁷ <https://gminahrubieszow.pl/urzed/rewitalizacja/informacja-o-przeprowadzonych-konsultacjach-spoecznych>

⁸ https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=76&action=details&document_id=1926024

⁹ https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=83&action=details&document_id=1926021

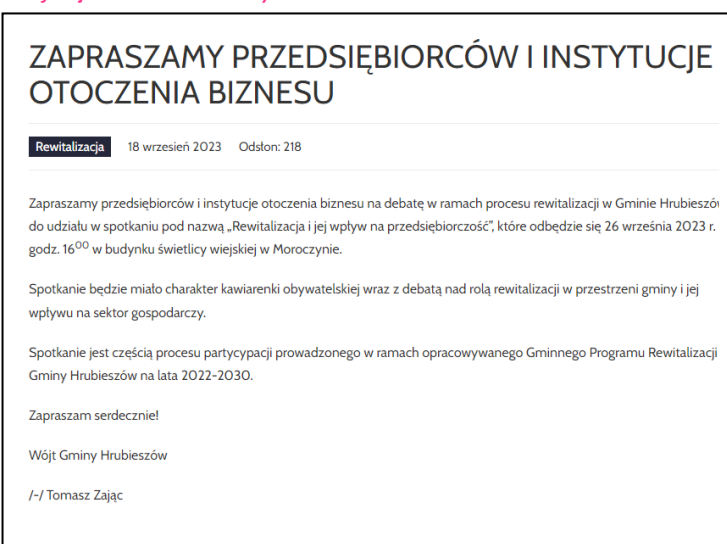
rewitalizacyjnego, możliwa do pobrania przez Internet. Nabór przedsięwzięć trwał od 13 września 2023 roku do 27 września 2023 r. Jednakże data końca naboru nie stanowiła twardej granicy i przedsięwzięcia można było zgłaszać jeszcze w trakcie prac nad dokumentem GPR. Wypełnione karty przedsięwzięć można było składać:

- * elektronicznie –przesłanie na adres e-mail: sekretariat@hrubieszow-gmina.pl
- * papierowo przez przesłanie pocztą na adres: Urząd Gminy Hrubieszów, ul. B. Prusa 8, 22-500 Hrubieszów,
- * papierowo poprzez złożenie w Urzędzie Gminy Hrubieszów, ul. B. Prusa 8, 22-500 Hrubieszów, pok. 15 w godzinach pracy urzędu.

Możliwość zgłoszenia karty przedsięwzięcia mieli wszyscy interesariusze procesu rewitalizacji. Celem naboru było stworzenie listy podstawowych i uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W wyznaczonym terminie wpłynęło 16 kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Nie wszystkie propozycje zostały uwzględnione na dalszym etapie prac nad dokumentem GPR.

Ponadto, aby rozszerzyć proces partycypacji do rozszerzanych form w tworzeniu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji zostały zorganizowane **2 spotkania w formie kawiarenek obywatelskich - debaty**. 18 września 2023 roku na stronie Gminy Hrubieszów umieszczono zaproszenia skierowane do przedsiębiorców i instytucji otoczenia biznesu oraz organizacji pozarządowych i liderów lokalnych. W trakcie spotkań przedstawiono także kartę przedsięwzięcia rewitalizacyjnego oraz

Ryc. 2. Zaproszenie na debatę w ramach procesu rewitalizacji (źródło: <https://gminahrubieszow.pl/urzad/rewitalizacja/zapraszamy-przedsiębiorcow-i-instytucje-otoczenia-biznesu>)

poproszono o zgłaszanie własnych pomysłów. Debatę z przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu odbyła się w dniu 26 września 2023 roku w świetlicy wiejskiej w Moroczynie o godzinie 16.00. Spotkanie przygotowano w formie kawiarenki obywatelskiej. Na spotkanie przybyło dwóch przedstawicieli prowadzących działalność gospodarczą (reprezentant branży turystycznej oraz reprezentant branży rolniczej). W debacie uczestniczyli również przedstawiciele Urzędu Gminy Hrubieszów. W trakcie debaty nie wpłynęły nowe karty przedsięwzięć.

Drugie spotkanie dedykowane organizacjom pozarządowym i liderom lokalnym przeprowadzono w dniu 26 września 2023 roku w świetlicy wiejskiej w Moroczynie o godzinie 17.00. Spotkanie również przygotowano w formie kawiarenki obywatelskiej. Na spotkanie przybyli przedstawiciele lokalnych stowarzyszeń, fundacji, Kół Gospodyń Wiejskich i Ochotniczej Straży Pożarnej ze wszystkich miejscowości objętych rewitalizacją.

W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele urzędu Gminy Hrubieszów. W czasie spotkania przeanalizowano problemy w prowadzeniu organizacji pozarządowej. Tutaj interesariusze zgłaszali problemy różnego charakteru, głównie finansowe, ale również prawne i techniczne. Wskazywano również na problem małego zaangażowania ze strony samych członków danej organizacji, małą aktywność społeczną. Kolejnym problemem jest brak zapewnionego odpowiedniego zaplecza administracyjno-technicznego (głównie świetlice wiejskie). Podczas zgłaszania problemów uczestnicy spotkania starali się przekazać swoje potrzeby i oczekiwania względem Gminy, m.in. wskazano na potrzebę stałego wsparcia w działalności, w tym podczas realizacji przedsięwzięć. Zgłaszano również potrzebę wsparcia w formie parasola i promocji systemowej czy szerszego promowania aktywnych uczestników organizacji. W zakresie planów rozwojowych odpowiedzi uczestników skupiały się głównie na konkretnych zamierzeniach rewitalizacyjnych, jakie organizacje mają zamiar zgłosić do GPR. Zainteresowane osoby mogły zgłosić swoje propozycje, które następnie omówiono.

5.5 Konsultacje społeczne dotyczące Gminnego Programu Rewitalizacji

Do uzupełnienia po przeprowadzeniu konsultacji społecznych

5.6 Proces zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Zgodnie z wytycznymi dla dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji, który może pełnić rolę strategii IIT, należy uwzględnić opis procesu zaangażowania partnerów oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT (interesariuszy rewitalizacji uczestniczący w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem programu).

Partnerami społeczno-gospodarczymi uczestniczącymi w trakcie tworzenia i realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów są m.in.:

- * mieszkańcy wyznaczonego obszaru rewitalizacji i całej Gminy Hrubieszów;
- * przedsiębiorcy i inwestorzy z wyznaczonego obszaru rewitalizacji i z terenu całej Gminy Hrubieszów;
- * przedstawiciele organizacji pozarządowych prowadzących działalność zarówno na wyznaczonym terenie rewitalizacji jak i całej Gminy Hrubieszów.

Podmioty powyższe zostały poinformowane o procesie przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji oraz o potrzebie włączenia się w proces jego tworzenia. Bezpośrednimi interesariuszami procesu są mieszkańcy obszaru rewitalizacji, do których przede wszystkim są skierowane działania rewitalizacyjne, jak i podmioty społeczne występujące w roli wykonawców powierzonych im do realizacji zadań publicznych.

Poniżej zaprezentowano metody zaangażowania powyżej wymienionych interesariuszy w proces rewitalizacji:

Tabela 6. Metody zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

	METODY SKIEROWANE DO PARTNERÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH
ETAP WYZNACZANIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	Badania ankietowe skierowane głównie do mieszkańców Gminy Hrubieszów Badanie IDI – wywiad pogłębiony z aktywnymi członkami społeczności lokalnej i przedstawicielami różnych środowisk społeczno-zawodowych
ETAP KONSULTACJI UCHWAŁY O WYZNACZENIU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI	Zbiór uwag w postaci elektronicznej, papierowej i ustnej Otwarte spotkanie konsultacyjne Ankieta konsultacyjna (w formie elektronicznej i papierowej)
ETAP TWORZENIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Ogłoszenie informacji o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzania gminnego programu rewitalizacji w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o rewitalizacji Otwarty nabór kart przedsięwzięć - zgłoszone i realizowane przez inne podmioty. Zgłoszone m.in. przez stowarzyszenia z terenu Gminy. Spotkanie w formie kawiarenki obywatelskiej skierowane do przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji Spotkanie w formie kawiarenki obywatelskiej skierowane do przedstawicieli organizacji pozarządowych z obszaru rewitalizacji
ETAP KONSULTACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Zbieranie uwag w postaci elektronicznej, papierowej i ustnej, Otwarte spotkanie konsultacyjne, Ankieta konsultacyjna (w formie elektronicznej i papierowej)
ETAP WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Powołanie Komitetu Rewitalizacji, Współpraca z mieszkańcami, w szczególności z osobami narażonymi na wykluczenie społeczne, w sprawie dedykowanych im przedsięwzięć miękkich.
ETAP OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ	Ocena postępu wdrażania zapisów GPR realizowana poprzez monitoring i ewaluację.

W procesie partycypacji społecznej wykorzystane zostały środki komunikacji bezpośredniej i pośredniej: spotkania mieszkańców z urzędnikami, spotkania Wójta z mieszkańcami w trakcie przyjęć interesantów, poczta elektroniczna, rozmowy telefoniczne, strona internetowa. Istotnym kanałem komunikacji przy tworzeniu Gminnego Programu Rewitalizacji były metody nieformalne takie jak: bezpośrednie rozmowy pracowników UM z mieszkańcami, informowanie liderów lokalnych telefonicznie o planowanych spotkaniach.

Obszar rewitalizacji, poza interwencją zaplanowaną w GPR, będzie dodatkowo skupiał aktywność podmiotów, realizujących na jego terenie działania statutowe. Na obszarze rewitalizacji dojdzie więc do integracji wielu polityk publicznych oraz procesu odnowy wywołanego wdrażaniem programu, w efekcie czego zwiększy się dostępność usług publicznych, a w ślad za nią aktywność mieszkańców i poziom ich udziału w życiu społecznym.

Wykaz najaktywniejszych interesariuszy zaangażowanych w proces przygotowania i realizacji GPR

- * Stowarzyszenie Kobiet Gminy Hrubieszów-Polskie Kwiaty,
- * Stowarzyszenie „Sosenka” w Stefankowicach,
- * Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czumów „KRESY”,
- * Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany,
- * Stowarzyszenie „Swoje Chwalimy” w Kozodawach,
- * Ochotnicze Straże Pożarne: Kobło, Stefankowice,
- * Koło Gospodyń Wiejskich w Czumowie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Kobylanki” w Koble,
- * Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Czerwona Jarzębina” w Moroczynie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Europejki” w Stefankowicach,
- * Fundacja Czasoprzestrzeń w Koble.

5.7 Uspołecznienie wdrażania dokumentu

Głównym celem procesu uspołeczniania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 jest trafienie do jak największej grupy interesantów i beneficjentów. Partycypacja społeczności lokalnej w procesie realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie za pomocą metod:

- * Bezpośredniej – w trakcie spotkań z mieszkańcami, lokalnymi przedsiębiorcami, przedstawicielami lokalnych środowisk oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych;
- * Pośredniej – za pomocą przekazywania informacji poprzez oficjalną stronę internetową gminy, materiały promocyjne i informacyjne oraz lokalną prasę.

Do podstawowych interesariuszy procesu rewitalizacji, w kierunku do których zastosowane zostaną metody partycypacji należą:

- * Mieszkańcy Gminy, zwłaszcza mieszkańcy obszaru rewitalizacji (w tym młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne oraz inne grupy ze szczególnymi potrzebami, które określa ustawa o dostępności – Dz.U. 2019 poz. 1696);
- * Lokalni przedsiębiorcy;
- * Organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.

W ramach upublicznienia informacji o Gminnym Programie Rewitalizacji podjęte zostaną m.in. działania, takie jak:

- * umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030,
- * publikowanie informacji na oficjalnej stronie internetowej Urzędu o realizowanych zadaniach w ramach GPR,
- * współpraca z lokalnymi mediami (lokalną prasą i mediami internetowymi) mająca na celu informowanie opinii publicznej o przebiegu realizacji i wnioskach z monitorowania GPR.

Uspołecznienie wdrażania GPR będzie również realizowane z wykorzystaniem i wspieraniem rozwoju współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi poprzez:

- * opracowanie ankiety internetowej skierowanej do mieszkańców i innych interesariuszy dotyczącej oceny Gminnego Programu Rewitalizacji, prowadzonego procesu rewitalizacji oraz możliwości zgłaszania nowych potrzeb rewitalizacyjnych wynikających ze zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej,
- * powołanie Komitetu Rewitalizacji składającego się z przedstawicieli różnych grup interesariuszy rewitalizacji. Komitet stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy (NGO, przedsiębiorców, lokalnych liderów, mieszkańców) z przedstawicielami władz lokalnych w sprawach dotyczących prowadzenia i oceny rewitalizacji. Jego zadaniem jest również funkcja opiniotwórczo – doradcza,
- * organizację jednego w roku otwartego spotkania konsultacyjnego, w trakcie, którego interesariusze oraz przedstawiciele instytucji lokalnych będą mogli uzyskać informacje na temat aktualnego zaawansowania prac nad wdrożeniem procesu rewitalizacji oraz zgłosić uwagi,
- * włączenie organizacji pozarządowych poprzez umożliwienie realizacji inicjatyw oddolnych na obszarze rewitalizacji w ramach organizacji otwartych konkursów ofert.

Zaproponowane działania mają na celu wspieranie rozwoju współpracy pomiędzy sektorami: publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi. Mogą zostać poszerzone oraz przekształcone do aktualnych aktów prawnych.

5.8 Partycypacja w procesie oceny skuteczności działań

Głównym celem procesu oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 jest współpraca z jak największą grupą interesantów. Partycypacja społeczności lokalnej w procesie monitorowania efektów Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie za pomocą:

- * spotkań z mieszkańcami, lokalnymi przedsiębiorcami, przedstawicielami lokalnych środowisk oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych;
- * ankietyzacji interesariuszy z obszaru rewitalizacji i pozostałej części Gminy Hrubieszów;
- * regularnych spotkań członków Komitetu Rewitalizacyjnego.

Do interesariuszy procesu rewitalizacji, w kierunku, do których zastosowane zostaną metody partycypacji należą:

- * Mieszkańcy Gminy, zwłaszcza mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- * Lokalni przedsiębiorcy;
- * Organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- * przedstawiciele lokalnych środowisk;
- * przedstawiciele organizacji pozarządowych;
- * członkowie Komitetu Rewitalizacyjnego.

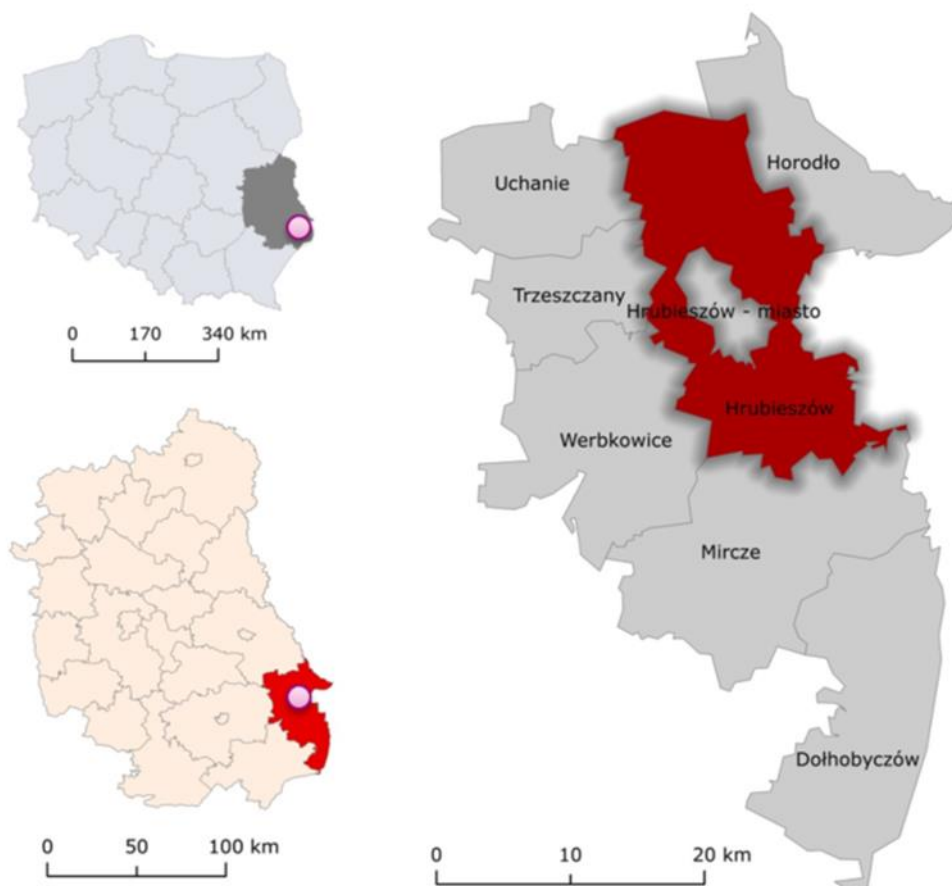
6. Diagnoza stanu Gminy, zjawisk kryzysowych oraz potrzeb rewitalizacyjnych

Dokumentem szczególnie istotnym dla opracowania diagnozy była Gminna Strategia *Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów* na lata 2020-2025. Problemy w niej zidentyfikowane uwzględniono w przedmiotowym opracowaniu, a następnie przeanalizowano w skali poszczególnych jednostek pomocniczych (sołectw).

6.1 Położenie i historia

Gmina Hrubieszów to gmina wiejska, położona w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego. Wraz z sześcioma gminami wiejskimi (Dołhobyczów, Horodło, Mircze, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice) oraz jedną gminą miejską tworzy powiat hrubieszowski. Siedzibą gminy jest miasto Hrubieszów, będące również siedzibą powiatu hrubieszowskiego. Od wschodu gmina graniczy poprzez rzekę Bug z Ukrainą. Gmina zlokalizowana jest w odległości ok. 50 km od Zamościa i Chełma, w odległości ok. 60 km od Krasnegostawu i Tomaszowa Lubelskiego oraz ok 120 km od stolicy województwa – miasta Lublina.

Ryc. 3. Położenie Gminy Hrubieszów na tle powiatu, województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne

Powierzchnia Gminy Hrubieszów wynosi 259 km² (25 921 ha), co stanowi 20,4% powierzchni powiatu hrubieszowskiego. Pod względem wielkości powierzchni zajmuje pierwsze miejsce wśród 8 gmin powiatu hrubieszowskiego.

Gmina Hrubieszów powstała w 1973 roku na mocy Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie z dnia 5 grudnia 1972 roku. Obszar ten już w zamierzchłych czasach stanowił atrakcyjne miejsce osadnicze, o czym świadczą wyniki prowadzonych przez wiele lat odkryć archeologicznych. Dokonano tu odkrycia nadbużańskiego Gródka oraz rozslawionego na całym świecie Masłomęcza, który był starożytną stolicą regionu osiadłych tutaj Gotów.

W okresie Średniowiecza w historii Gminy wyróżnić należy aktywność Grodów Czerwieńskich. To tu znajdował się jeden z największych na Zamojszczyźnie grodów plemienia Lędzian, zwany Wołyniem, po którym pozostałym śladem jest rozległe grodzisko w Gródku.

W XIX wieku funkcjonowało założone w 1816 roku przez księdza Stanisława Staszica Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie z siedzibą w Dziekanowie, które było pierwszą przed spółdzielczą organizacją w Europie. Za główny cel Towarzystwo postawiło sobie postępowanie w kulturze rolnej i oświacie, opiekę społeczną oraz polepszenie warunków życia miejscowych chłopów, którzy w dobrach Staszicowskiej fundacji zostali zwolnieni z pańszczyzny i otrzymali ziemię w wieczyste użytkowanie.

Obszar Gminy był również miejscem walk podczas wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku, a także działań prowadzonych w czasie pierwszej jak i drugiej wojny światowej.

Na terenie dzisiejszej Gminy mieszało się kilka kultur, co pozostawiło ślady do dnia dzisiejszego (obiekty, zabytki). Jeszcze kilka lat po drugiej wojnie światowej tereny gminy zamieszkałe były również przez ludność pochodzenia ukraińskiego. W krajobrazie pozostały kościoły budowane na bazie istniejących cerkwi, przydrożne kapliczki oraz stare cmentarze prawosławne, które często sąsiadują z katolickimi.

6.2 Sfera społeczna

Gmina Hrubieszów zamieszkiwana jest przez 10 080 osób (stan na 31 grudnia 2020 r. wg danych Urzędu Gminy Hrubieszów), co stanowi 16,3% ludności powiatu hrubieszowskiego (wg danych GUS, w grudniu 2020 powiat hrubieszowski zamieszkiwało 62 009 osób). Gminę cechuje niski wskaźnik gęstości zaludnienia, który wynosił 38,8 osób/km². W ostatnich latach sytuacja demograficzna w Gminie Hrubieszów cechuje się trendem spadkowym – od 2015 roku liczba mieszkańców Gminy zmniejszyła się o 496 osób. Zgodnie z danymi GUS na terenie Gminy występuje niewielka przewaga kobiet. Współczynnik feminizacji w 2020 roku wynosił 101. Obserwuje się jednocześnie ujemne saldo migracji na poziomie -25, co oznacza większą liczbę wymeldowań, niż zameldowań w ciągu roku. Trendy potwierdzają również nowsze dane. W 2023 roku Gminę Hrubieszów zamieszkiwały 9 154 osoby (stan na 31 grudnia 2023 roku wg danych GUS), co stanowi 16,12% ludności powiatu hrubieszowskiego (wg danych GUS, w grudniu 2023 powiat hrubieszowski zamieszkiwały 56 783 osoby). Gminę w ciągu dalszym cechuje niski wskaźnik gęstości zaludnienia, który wynosił w 2023 roku 35,3 osób/ km². Zgodnie z danymi GUS na terenie Gminy występuje niewielka przewaga kobiet. Współczynnik feminizacji w 2023 roku wynosił

101. Obserwuje się jednocześnie ujemne saldo migracji na poziomie -34, co oznacza większą liczbę wymeldowań, niż zameldowań w ciągu roku.

Zgodnie z danymi GUS w Gminie Hrubieszów najliczniejszą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym – 59,99% (dane na rok 2020; 60,09% w 2023). Drugą, co do wielkości grupą są mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym – 22,41% w 2020 r. (23,32% w 2023 r.). Natomiast ludność zaliczana do grupy przedprodukcyjnej stanowi nieco niższy udział mieszkańców niż osoby w wieku poprodukcyjnym tj. 17,6% w 2020 (16,58% w 2023 r.). W porównaniu do roku 2015 liczba ludności w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 2,3 punktu procentowego. Zauważalny jest również spadek liczby osób w wieku produkcyjnym o 1,42 punktu procentowego w stosunku do danych z 2020 r.

Z punktu widzenia prognoz rozwoju Gminy niezwykle ważna jest struktura wiekowa jej mieszkańców. Większe perspektywy rozwojowe mają jednostki samorządu terytorialnego, w których przeważającą część tej struktury stanowią ludzie młodzi. Struktura wiekowa w Gminie Hrubieszów zdominowana jest przez osoby w wieku 35-49 lat. Dużym udziałem charakteryzują się również osoby w wieku w przedziale 55-64 lata. Zwężająca się podstawa piramidy wieku oznacza, że coraz mniejszy udział populacji stanowią dzieci, jest to sytuacja niepożądana i świadczy o zachodzącym procesie starzenia się społeczeństwa (co przekłada się na wzrost współczynnika obciążenia demograficznego oraz wskaźnika starości).

Według stanu na rok 2020, 2 254 mieszkańców Gminy Hrubieszów było w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata; w 2023 było to 3 110 osób, czyli 33,97% mieszkańców). Zgodnie z danymi własnymi Urzędu Gminy Hrubieszów, 2,63% mieszkańców Gminy, będących w wieku potencjalnej nauki należy do przedziału 3-5 lat, czyli objętych wychowaniem przedszkolnym. Około 78% dzieci w wieku przedszkolnym objętych jest wychowaniem przedszkolnym. Na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2020/2021 na dzień 30 września 2020 roku do punktów przedszkolnych prowadzonych przez samorząd gminny uczęszczało 67 dzieci (w ramach 6 oddziałów), natomiast do jednostek prowadzonych przez podmioty prywatne uczęszczało 60 dzieci (w ramach 6 oddziałów).

Współczynnik skolaryzacji netto dla uczniów szkół podstawowych wynosił w 2020 roku 69,11 i był niższy od współczynnika wojewódzkiego (94) oraz krajowego (95). Oznacza to, iż dzieci z terenu Gminy Hrubieszów uczęszczają do szkół na terenie Miasta Hrubieszów. W 2023 roku w Gminie Hrubieszów wynosił 66,10 i był niższy od współczynnika wojewódzkiego (88,3) oraz krajowego (92).

W skład infrastruktury społecznej Gminy Hrubieszów wchodzi:

* obiekty edukacyjno-wychowawcze:

- Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie;
- Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Husynnym;
- Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Mienianach;
- Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach;

- Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach;
 - Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Czerniczynie;
 - Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Husynnem;
 - Zamiejscowy Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Mienianach z siedzibą w Cichobórze;
 - Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Moniatyczach;
 - Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Ślipczu;
 - Oddział przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Szpikołosach;
 - Punkt Przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dąbrowie;
 - Punkt Przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dziekanowie;
 - Punkt Przedszkolny w Obrowcu;
 - Punkt Przedszkolny „Wilczęta” w Stefankowicach;
 - Szkoła Podstawowa im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie;
 - Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Husynnem;
 - Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach;
 - Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach;
 - Szkoła Podstawowa im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach;
 - Szkoła Podstawowa w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach ;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. M. Futy w Dziekanowie;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Dąbrowie;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Szpikołosach;
- * instytucje kulturalne:
- Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach;
 - Gminną Bibliotekę Publiczną w Moniatyczach wraz z filiami;
- * obiekty infrastruktury sportowej:
- 27 boisk sportowych w miejscowościach: Brodzica, Cichobórz, Czumów, Czerniczyn, Dziekanów, Dąbrowa, Gródek, Husynne (x2), Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Trzecie, Moniatycze, Moroczyn, Mieniany (x 2), Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Szpikołosy, Ślipcze, Teptiuków, Ubrodowice i Wolica;
 - 1 kompleks sportowy w miejscowości Teptiuków;
- * placówki ochrony zdrowia:
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Dziekanowie;
 - Filia w Stefankowicach;
- * służby bezpieczeństwa:
- 17 jednostek OSP, których baza znajdowała się w następujących miejscowościach: Brodzica, Czerniczyn, Dąbrowa, Dziekanów, Kobło, Kozodawy, Kułakowice Trzecie, Masłomęcz, Mieniany, Moniatycze, Nowosiółki, Obrowiec, Ślipcze, Teptiuków, Stefankowice, Ubrodowice, Wołajowice;
- * ośrodki pomocy społecznej:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie.

Ponadto na terenie Gminy działa 79 organizacji pozarządowych (stan na rok 2020, wg danych własnych Urzędu Gminy).

Gmina Hrubieszów boryka się z problemami na rynku pracy związanymi z bezrobociem oraz niedostateczną liczbą miejsc pracy. W 2020 roku liczba bezrobotnych wynosiła w Gminie 574 osoby (w 2023 r. było 500 osób bezrobotnych). W 2020 roku zauważalny jest spadek liczby osób bezrobotnych o 61 osób w porównaniu do 2019 roku. (W 2023 roku zauważalny jest spadek liczby osób bezrobotnych o 32 osoby w porównaniu z rokiem poprzednim). Niepokojący jest jednak wzrost osób długotrwale bezrobotnych tj. pozostających bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy o 10 osób. (W 2023 roku liczba osób długotrwale bezrobotnych spadła w porównaniu do roku poprzedniego o 55 osób). Stopa bezrobocia jest jednym z podstawowych wskaźników, który wpływa niekorzystnie na stan gospodarki i hamuje jej rozwój. Wskaźnik bezrobocia, czyli udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2020 roku wynosił 10,1%. Problem bezrobocia w większej części dotyczy mężczyzn jednak nie jest to istotna różnica. W 2020 roku 50,6% bezrobotnych stanowili mężczyźni, natomiast bezrobotne kobiety stanowiły 49,4%. (w 2023 roku trend dalej się utrzymywał, mężczyźni stanowili 50,4% osób bezrobotnych, natomiast kobiety 49,6%).

6.3 Sfera gospodarcza

Analizując stan gospodarki danego obszaru warto zwrócić uwagę na takie kwestie jak: atrakcyjność inwestycyjna obszaru, przedsiębiorczość, struktura gospodarki.

Ze względu na rolniczo-przyrodniczy charakter gminy trudno jest jednoznacznie ocenić jej atrakcyjność inwestycyjną, dokonaną np. przez pryzmat przyciągniętych lub działających w gminie inwestorów zewnętrznych, czy też stopień zagospodarowania dostępnych terenów inwestycyjnych. Pewną pomocą w tym zakresie mogą być jednak cykliczne raporty nt. atrakcyjności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce przygotowywane przez Szkołę Główną Handlową (SGH). Według raportu SGH Gmina Hrubieszów charakteryzuje się niskim potencjałem atrakcyjności inwestycyjnej - w 6-cio stopniowej skali (kategorie od A do F) została oznaczona jako kategoria E. To co niewątpliwie negatywnie wpływa na atrakcyjność inwestycyjną Gminy Hrubieszów to brak znaczących podmiotów gospodarczych działających w sektorze przemysłu i usług rynkowych, a także niski potencjał Gminy w zakresie zapewniania zasobów pracy. Zaś czynnikami pozytywnie oddziałującymi na atrakcyjność inwestycyjną Gminy są jej zasoby przyrodnicze, rozwinięte rolnictwo oraz infrastruktura do świadczenia usług turystycznych.

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki w gminach wiejskich, także w Gminie Hrubieszów. Wynika to z bardzo dobrej, jakości gleb oraz braku rozwiniętej działalności przemysłowej w regionie. Rolnictwo stanowi główne źródło dochodu znacznej części aktywnie zawodowych mieszkańców gminy. Łączna powierzchnia użytków rolnych stanowi blisko 82% ogólnej powierzchni gminy, składają się na nie głównie grunty orne oraz użytki zielone. Zgodnie z danymi przedstawionymi w Raporcie o stanie Gminy Hrubieszów za 2020 rok, średnia wielkość gospodarstwa wynosiła ok. 7,2 ha i była poniżej średniej wojewódzkiej, kształtującej się na poziomie 7,98 ha. W 2020 roku w gminie funkcjonowało 3331 gospodarstw o powierzchni równej lub większej od 1 ha (w 2023 roku 3262

gospodarstwa) oraz 2271 gospodarstw poniżej 1 ha (w 2023 roku 2334 gospodarstwa), w porównaniu do roku poprzedniego liczba gospodarstw powyżej 1 ha zmalała o 18 podmiotów (w 2023 roku w porównaniu do roku poprzedniego zmalała o 28 gospodarstw), natomiast wzrosła liczba gospodarstw poniżej 1 ha - o 65 podmiotów (w 2023 roku wzrosła w porównaniu do poprzedniego roku o 46). Najwięcej gospodarstw posiada powierzchnię od 1 do 5 ha i w 2020 roku była to liczba 2125 (63,79% wszystkich gospodarstw, w 2019 roku 2116 gospodarstw (63,18%), w 2023 roku 2048 gospodarstw (62,78%)).

Oprócz rolnictwa gospodarkę Gminy napędza 596 podmiotów gospodarczych, z czego 574 (96,3%) to podmioty prywatne (2020 rok; w 2023 roku funkcjonowało 645 podmiotów, podmioty prywatne stanowiły 97,98% wszystkich podmiotów). Najliczniejszą grupą, według klasyfikacji PKD byli przedsiębiorcy z branży handlu hurtowego i detalicznego (sekcja G), budownictwa (sekcja F) oraz sekcji S i T, czyli pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa zatrudniające pracowników. W strukturze wielkościowej przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze Gminy Hrubieszów wyróżniamy jedynie mikroprzedsiębiorstwa oraz małe przedsiębiorstwa. Gmina Hrubieszów w sołectwach: Kozodawy, Gródek, Stefankowice dysponuje obszarami, które mogą zostać wykorzystane na cele inwestycyjne.

Ważnym aspektem z pogranicza sfery społecznej i gospodarczej, determinującym rozwój danego obszaru jest stan rynku pracy. Zgodnie z danymi BDL GUS w 2020 roku w Gminie Hrubieszów pracowało 430 osób, 71,6% osób pracujących stanowiły kobiety, natomiast 28,4% - mężczyźni. Tak niska liczba osób pracujących oraz tak duża dysproporcja w liczbie osób pracujących pod względem płci wynika z rolniczego charakteru gminy. Mężczyźni w dużej większości zajmują się prowadzeniem gospodarstwa rolnego, rezygnując z etatowej pracy zarobkowej. Dodatkowo przytoczone dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego nie obejmują osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych, pracujących w organizacjach, fundacjach i ich związkach oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Wskaźnik liczby pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2020 roku na terenie Gminy wynosił 75,5. Jest to wartość stanowiąco niższa niż dla powiatu hrubieszowskiego (186,2) oraz województwa lubelskiego (327,5). Na tej podstawie można stwierdzić, że rynek pracy w Gminie jest raczej słabo rozwinięty. Jednakże należy mieć na uwadze, że większość mieszkańców Gminy prowadzi własne gospodarstwa rolne i nie są to osoby zatrudnione.

Według danych GUS w 2023 roku w Gminie Hrubieszów pracowało 3188 osób, w tym 1805 mężczyzn (56,62%) i 1383 kobiety (43,47%). Tak duża różnica liczby pracujących w porównaniu do danych z 2020 roku wynika ze zmiany sposobu zbierania danych. Podane dane za 2023 rok nie uwzględniają pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

6.4 Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Dostępność komunikacyjna obszaru w sposób istotny wpływa na jego możliwości rozwojowe. Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Sieć powiązań komunikacyjnych tworzy jedna droga krajowa, jedna droga wojewódzka, 19 odcinków dróg powiatowych, które umożliwiają dojazd do największych miast w regionie oraz drogi gminne łączące poszczególne miejscowości gminy. Sieć dróg gminnych uzupełniana

jest gęstą siecią dróg wewnętrznych, które odgrywają ważną rolę z punktu widzenia potrzeb komunikacyjnych oraz funkcjonalnych mieszkańców gminy.

Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega jedyna w Polsce szerokotorowa linia kolejowa łącząca Śląsk z Ukrainą, wykorzystywana do przewozu towarów masowych (m.in. węgla, rudy żelaza, płodów rolnych). Gmina posiada także normalnotorowe połączenie kolejowe z Warszawą i innymi miastami w kraju.

Uwarunkowania przestrzenne w Gminie Hrubieszów reguluje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów uchwalone przez Radę Gminy Hrubieszów 30 kwietnia 2001 roku. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem dla Gminy Hrubieszów wynosi 100%.

Układ obecnej sieci osadniczej Gminy Hrubieszów rozwinął się w oparciu o główne doliny rzeczne oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych stanowiących połączenie terenu z centralnie położonym miastem. Wszystkie miejscowości gminne połączone są siecią dróg z miastem umożliwiającą tworzenie wzajemnych więzi gospodarczych. Istniejący układ przestrzenny HOF charakteryzuje występowanie zarówno zwartych jak i rozproszonych form osadnictwa. Większość wsi ma charakter ulicówek tzn., że zwarta zabudowa domów oraz zabudowa gospodarcza występuje wzdłuż szlaku komunikacyjnego po obu stronach drogi. Jednakże na terenie Gminy Hrubieszów udział zabudowy rozproszonej również jest znaczący, co negatywnie wpływa m. in. na inwestycje związane z rozbudową infrastruktury mediów sieciowych.

Poszczególne miejscowości w granicach Gminy Hrubieszów posiadają różnorakie cechy charakterystyczne oraz spełniają różne funkcje, które zostały określone w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów. Wszystkie miejscowości pełnią funkcję produkcji żywności, obsługi ludności i rolnictwa. Część to jednostki osadnicze położone na terenach chronionego krajobrazu, poszczególne miejscowości pełnią funkcje obsługi usług turystyki. Inne zadania to przetwórstwo rolno-spożywcze, działalność przetwórcza oraz rzemiosło produkcyjne.

W strukturze użytkowania gruntów w Gminie Hrubieszów przeważają użytki rolne, stanowiące ponad 75% powierzchni całkowitej Gminy), w których dominują agrocenozy pól uprawnych z miedzami i enklawami zakrzaczeń śródpolnych, pojedynczymi skarpami i dolinami, wśród których spotyka się fragmenty biocenoz kserotermicznych. Wysoki udział użytków rolnych świadczy o jej typowo rolniczym charakterze. W północnej i południowej części Gminy występują zwarte kompleksy leśne, natomiast ekosystemy łąk i pastwisk koncentrują się w dolinach rzek i cieków wodnych.

Gmina Hrubieszów dysponuje obszarami, które mogą zostać wykorzystane na cele inwestycyjne. Zasób ten stanowią działki w Kozodawach, Moniatyczach oraz Stefankowicach. Tereny te przeznaczone są do wydzierżawienia na działalność usługową o charakterze rolniczym bądź wielofunkcyjnym, na usługi komercyjne (działalność magazynowa, skup żywności).

6.5 Sfera techniczna

Według danych Urzędu Gminy Hrubieszów w 2020 roku w Gminie Hrubieszów znajdowało się 2 917 budynków mieszkalnych. Gmina Hrubieszów charakteryzuje się zdecydowaną przewagą budownictwa jednorodzinnego. Aż 98% wszystkich budynków mieszkalnych to budynki z jednym mieszkaniem. Stanowią one 92% wszystkich mieszkań. Budynki mieszkalne charakteryzują się jednak niekorzystną strukturą wiekową. Ponad 48% z nich powstała w latach 1945 – 1970, a tylko 6% powstała po 1989 r. Wiele budynków użyteczności publicznej jest niedostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów).

Według danych GUS (2020 r.) na terenie Gminy Hrubieszów znajdowały się 3 254 mieszkania składające się z 13 134 izb (w 2023 roku 3 269 mieszkań składających się z 13 223 izb). Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w 2020 roku wynosiła 88,4 m² (w 2023 roku 88,7 m²) i wzrosła od 2009 roku o 3,6 m² (do 2023 roku wzrosła o 3,9 m²), natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na jedną osobę wynosiła 30,3 m² (w 2023 roku 31,7 m²) i od 2009 roku wzrosła o 4,9 m² (do 2023 roku wzrosła o 6,3 m²). Stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest na średnim poziomie. Do wodociągu w 2020 roku dostęp miało 87,8% wszystkich mieszkań, natomiast do łazienki 74,3% wszystkich mieszkań (w 2023 roku odpowiednio do wodociągu 87,9%, do łazienki 74,5%). Do sieci kanalizacyjnej podłączone są budynki tylko na terenie trzech sołectw: Dziekanów, Husynne, Mieniany. Ścieki komunalne z terenu gminy utylizowane są w 3 funkcjonujących oczyszczalniach ścieków w miejscowościach Mieniany, Dziekanów i Husynne. Są to oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów. Przez teren Gminy Hrubieszów przebiega sieć gazowa wysokiego ciśnienia DN-300 z terenu Ukrainy do miejscowości Werbkowice. Od stacji redukcyjno pomiarowej w Moroczynie wybudowany został gazociąg średniego ciśnienia do miasta Hrubieszów. Na terenach sąsiadujących z gazociągiem wysokiego ciśnienia obowiązują warunki zagospodarowania terenu regulowane przez Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie.

Według danych Urzędu Gminy Hrubieszów w 2020 roku zasób mieszkań komunalnych wynosił 15 obiektów.

Na terenie Gminy występują liczne budowle zabytkowe, posiadające wysoką wartość historyczno-kulturową, które wyraźnie oddziałują na tożsamość społeczności lokalnej. Są one również swoistym świadectwem bogatej historii i różnorodności kulturowej obszaru. Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego zawiera 16 pozycji natomiast w wykazie zabytków archeologicznych znajduje się 6 pozycji. W Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniono aż 78 pozycji zabytków nieruchomych. Na terenie Gminy znajduje się 1 059 stanowisk archeologicznych. Do miejsc cennych kulturowo należy zaliczyć Masłomęcz stanowiący jedno ze starożytnych centrów dawnej Europy. Pod koniec lat siedemdziesiątych odkryto tutaj cmentarzysko i osadę Gotów z II-IV w.

6.6 Sfera środowiskowa

Środowisko przyrodnicze Gminy Hrubieszów i ukształtowanie jej powierzchni są bardzo urozmaicone i reprezentują duże walory przyrodniczo-krajobrazowe. Unikalnymi walorami krajobrazowymi charakteryzuje się przełomowa dolina Bugu. Zasoby fauny i flory stanowią niezwykle bogactwo na terenie Gminy Hrubieszów. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków koncentrują się wzdłuż doliny rzeki Bug (najwięcej w okolicach Gródka) oraz rozproszone są na obszarach leśnych. Na terenie Gminy spotkać można wiele gatunków roślin chronionych, zagrożonych wyginięciem i rzadkich. Do kategorii krytycznie zagrożonych w skali województwa i gminy należą: dzięgiel litwor nadbrzeżny, kosaciec bezlistny, kosaciec syberyjski, pełnik europejski, szmaciak gałęzisty, traganek duński, wężymord stepowy, żmijowiec czerwony i zerwa kulista¹⁰. Cechą charakterystyczną Gminy Hrubieszów są naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym (np. korytarze ekologiczne), koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych oraz walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej.

Według danych GUS, na terenie Gminy Hrubieszów w 2020 roku (również w 2023 roku) znajdowało się 6 180,50 ha obszarów prawnie chronionych. Są to:

1. Strzelecki Park Krajobrazowy wraz z otuliną (największy obszarowo obiekt ochrony przyrody w Gminie położony w północnej części Gminy, którego powierzchnia wraz z otuliną na obszarze Gminy wynosi 3 335 ha (powierzchnia parku krajobrazowego - 1 900 ha). Szczególnym celem ochrony Parku jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych południowej części Polesia Wołyńskiego, a w szczególności ochrona walorów faunistycznych, florystycznych i siedliskowych zwartego kompleksu Lasów Strzeleckich oraz dolin rzecznych.
2. Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu,
3. użytek ekologiczny „Błonia Nadbużańskie”,
4. 1 pomnik przyrody,
5. sieć obszarów Natura 2000:
 - a. OSO PLB060003 Dolina Środkowego Bugu,
 - b. OSO PLB060007 Lasy Strzeleckie,
 - c. SOO PLH060035 Zachodniowołyńska Dolina Bugu,
 - d. SOO PLH060099 Uroczyska Lasów Strzeleckich.

Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega korytarz ekologiczny Dolina Środkowego Bugu GKW-4A.

¹⁰ Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów, Ekofizjografia

Na obszarze Gminy Hrubieszów występują także obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Wskaźnik lesistości w gminie w 2019 r. wyniósł 11,7%, przy średniej dla powiatu 13,1% i województwa 23,3%.

System przyrodniczy Gminy Hrubieszów tworzą:

- * Kompleks leśny „Lasy Strzeleckie” – obszar węzłowy M27 rangi międzynarodowej w krajowym systemie ekologicznym ECONET PL,
- * Kompleks leśny Cichobórz – obszar węzłowy,
- * Kompleks leśny Czerniczyn i Kozodawy – węzły ekologiczne w obszarach rolnych,
- * dolina Bugu – korytarz ekologiczny rangi międzynarodowej w krajowym systemie ekologicznym ECONET PL,
- * dolina Huczwy – korytarz ekologiczny rangi regionalnej,
- * dolina Ubrodnicy, Bukowej i strugi spod Moniatycz – korytarze ekologiczne rangi lokalnej,
- * suche doliny, wąwozy-sięgacze ekologiczne.

Na terenie Gminy (w tym na obszarze rewitalizacji) wyznaczone są obszary szczególnego zagrożenia powodzią w stopniu średnim, które sąsiadują z ciekami wodnymi. Zgodnie z zapisami art. 16 pkt 34 ustawy Prawo wodne takimi obszarami są:

- * obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat);
- * obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat);

6.7 Zidentyfikowane czynniki i zjawiska kryzysowe

Z przeprowadzonej w powyższych podpunktach diagnozy stanu Gminy Hrubieszów w poszczególnych sferach, jak również z wyników analiz przeprowadzonych podczas diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji wynika, że przedmiotowa jednostka administracyjna w dalszym ciągu boryka się z wieloma problemami. Zjawiska negatywne odnotowuje się tak w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym, infrastrukturalnym, środowiskowym oraz przestrzennym. Poniższa tabela zawiera zestawienie wskaźników, które mogą stanowić o potencjalnym występowaniu sytuacji kryzysowej w granicach Gminy Hrubieszów z podziałem na sfery, których dotyczą. Owe wskaźniki na rok 2020 obrazują, jak bardzo sytuacja panująca w Gminie odbiega od wartości dla powiatu, województwa i kraju. Kolorem wyróżnione zostały te zjawiska, które uznać należy za problemowe.

Tabela 7. Występowanie sytuacji kryzysowej (2020 r. i 2023 r.)

PROBLEM/WSKAŹNIK	GMINA HRUBIESZÓW		Powiat hrubieszowski		Województwo lubelskie		Polska	
	2020	2023	2020	2023	2020	2023	2020	2023
Sfery społeczna								
Gęstość zaludnienia	38	35,3	49	44,7	83	80,0	122	119,9
Przyrost naturalny na	-8,96	-5,65	-8,93	-8,08	-4,38	-4,67	-3,18	-3,62

1000 osób								
Saldo migracji na 1000 osób	-2,52	-3,7	-5,39	-6,7	-2,06	-2,2	0,12	0,2
Współczynnik feminizacji	101	101	104	104	106	107	107	107
Udział osób starszych w ogólnej liczbie ludności [%]	19	19,8	21,2	23,1	19,4	21	18,5	20,1
Udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności*	11	11	11	11	17	23,9 (SP 2021)	17,9	25,2 (SP 2021)
Udział osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym ogólnej liczbie ludności*	2,5	2,5	2,5	2,5	2	3,3 (SP 2021)	1,4	3,1 (SP 2021)
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym [%]	69,9	74,7	75,0	84,4	85,1	93,0	87,8	96,1
Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców*	13,97	15,55	13,97	15,55	14,07	16,49	20,05	21,01
Strefa gospodarcza								
Liczba osób pracujących na 1000 ludności	44	348 ¹¹	105	335	189	379	252	402
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	9,5	9,1	9,2	8,7	6,1	4,9	4,6	3,6
Poziom zatrudnienia w sektorze rolniczym*	67,8	Brak danych	67,8	Brak danych	43,7	Brak danych	19,6	Brak danych
Poziom zatrudnienia w sektorze przemysłowym*	5,4	Brak danych	5,4	Brak danych	16,9	Brak danych	27,1	Brak danych
Udział mikro-przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw	97,15	97,83	96,32	96,75	96,63	97,00	96,43	96,85
Udział mikro-przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców	58,6	68,9	71,3	81,7	88,9	102,1	117,5	132,5
Przeciętne wynagrodzenie brutto*	4518,56	6247,83	4518,56	6247,83	4914,95	6774,52	5523,32	7595,30
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	3,5	5,6	3,7	5,2	3,9	4,7	3,6	4,4

¹¹ Duże różnice wartości wskaźnika wynikają ze zmiany sposobu zbierania danych przez GUS BDL.

Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	63	70	77	84	94	105	122	137
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	5,13	5,98	6,04	5,56	7,62	8,09	8,62	10,22
Strefa przestrzenno-funkcjonalna								
Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni	84,3	Brak danych	82,1	Brak danych	70,1	55,0	59,9	46,9
Udział powierzchni objętych obowiązującymi mpzp w ogólnej powierzchni [%]	100	100	60,2	60,3	57,1	57,6	31,4	32,3
Udział terenów wskazanych w studium wymagających zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze	0,5	0,5	0,2	0,2	1,1	1,4	1	1,1
Strefa techniczna								
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności [%]	0,98	1,56	10,1	12,86	43,8	47,08	54,2	56,32
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności [%]	76	76,96	70,7	72,08	87,4	87,77	92,2	92,55
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	339,1	357,1	371,8	397,1	378,9	402,1	392,4	419,3
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania [m ²]	87,3	88,7	77,9	78,8	77,7	79,3	74,5	75,5
Udział mieszkań wyposażonych w łazienkę [%]	68,7	74,5	78	82,8	83	87,5	91,8	93,8
Udział budynków mieszkalnych korzystających z centralnego ogrzewania w ogólnej liczbie mieszkań [%]	58,3	74,7	70,3	80,1	76,3	82,5	83,1	86,0
Strefa środowiskowa								
Udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni [%]	23,8	23,8	19,5	19,5	22,7	22,7	32,3	32,2
Lesistość	11,7	11,7	13,1	13,1	23,4	23,4	29,6	29,6
Masa wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1km ² powierzchni	39 075,2	36130,8	27305,4	26283,2	43378,6	42272,1	22457,0	21843,3

* dane powiatowe

Źródło: BDL GUS

6.8 Analiza SWOT

Synteza diagnozy stanu Gminy Hrubieszów jest analiza SWOT (skrót od ang.: Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats), która umożliwia identyfikację wewnętrznych i zewnętrznych barier oraz potencjałów rozwojowych ośrodka.

Analiza SWOT zestawia ze sobą mocne i słabe strony funkcjonowania Gminy, pozwalając tym samym na wstępne zidentyfikowanie ogólnogminnych potrzeb rewitalizacyjnych. Uwzględniane są w niej ponadto czynniki zewnętrzne, mogące w mniej lub bardziej istotny sposób oddziaływać na przekształcenia zachodzące w obrębie ośrodka.

Niniejsza analiza SWOT została opracowana w formie tabeli, opisującej:

- * mocne strony Gminy – lokalne potencjały ośrodka, decydujące o jego atrakcyjności;
- * słabe strony Gminy – wewnątrzgminne zjawiska kryzysowe, które stanowią wskazanie do podjęcia działań naprawczych;
- * szanse dla Gminy – czynniki i procesy zewnętrzne, wywierające pozytywny wpływ na rozwój ośrodka;
- * zagrożenia dla Gminy – czynniki zewnętrzne, mogące wywoływać niekorzystne zmiany w obrębie jednostki.

Tabela 8. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
* Różnorodne, prężnie działające organizacje społeczne * W miarę wysoka liczba organizacji pozarządowych w Gminie, mieszkańcy stosunkowo chętnie angażują się w działania prowadzone przez instytucje pozarządowe * Dobrze funkcjonująca sieć szkół podstawowych i oddziałów przedszkolnych * Położenie w obrębie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, co przełoży się na dodatkowe środki unijne przeznaczone na ZIT * Efektywna i sprawna współpraca z miastem Hrubieszów w zakresie realizacji wspólnych inwestycji i działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową obszaru funkcjonalnego * Bogate dziedzictwo kulturowe i wysokie walory krajobrazowe umożliwiają rozwój usług turystycznych * Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe * Duże zasoby archeologiczne, których wykorzystanie wpłynie na rozwój turystyki	* Brak kompleksowej oferty kulturalnej oraz innych sposobów i form spożytkowania czasu wolnego dzieci i dorosłych * Brak rozwiniętej oferty zajęć dla zdolnej młodzieży * Bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej - brak dostosowanej infrastruktury i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością * Brak mieszkań chronionych * Niski stopień bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów, związany z brakiem dostosowania infrastruktury do potrzeb użytkowników - niewystarczająca ilość chodników i ścieżek rowerowych * Brak systemu zbiorowego zaopatrzenia w energię ciepłą, system grzewczy indywidualny oparty głównie na paliwach stałych * Niezadawalająca dostępność oraz poziom usług placówek opieki zdrowotnej i społecznej w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób starszych i samotnych oraz rodzin o niskim statusie

kwalifikowanej * Wysoka jakość środowiska przyrodniczego, mało skażone środowisko, występowanie różnego rodzaju form ochrony przyrody * Dobre warunki nasłonecznienia (obszar o potencjale energii użytecznej dla energetyki solarnej powyżej 950 kWh/m², wartość uśłonecznienia - powyżej 1660 godzin w roku) sprzyjające podejmowaniu inicjatyw w zakresie instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych * Bardzo dobre gleby stanowiące podstawę do rozwoju rolnictwa i lokalnej bazy surowcowej * Rozwijająca się specjalizacja produkcji rolniczej w Gminie Hrubieszów (uwarunkowana uprawami o wysokich wymaganiach glebowych) w stopniu umożliwiającym konkurencyjności produktów na rynku regionalnym i krajowym * Wysoki stopień zelektryfikowania i zwodociągowania Gminy * Dobra wewnętrzna dostępność komunikacyjna, rozwinięta sieć dróg różnej kategorii * Położenie w pobliżu LHS i granicy państwa stanowiące szansę na rozwój transportu towarowego * Zadawalający poziom bezpieczeństwa publicznego * Wyznaczone tereny inwestycyjne z dostępem do sieci energetycznej i wodociągowej * Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Hrubieszowa, co łączy się z dostępem mieszkańców do wyspecjalizowanych usług oraz instytucji publicznych	materialnym * Negatywne trendy demograficzne: spadek liczby ludności, w tym ludności w wieku produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą * Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób starszych * Niska atrakcyjność inwestycyjna gminy, na którą wpływa między innymi słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna i zły stan głównych dróg dojazdowych * Brak atrakcyjnych ofert pracy, niedostateczna liczba podmiotów gospodarki narodowej oferujących miejsca pracy * Brak na terenie gminy placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do 3 roku życia (żłobków), jako bariera powrotu rodzica/opiekuna na rynek pracy * Utrzymujące się na wysokim poziomie długotrwałe bezrobocie wśród osób bez doświadczenia zawodowego i o niskim wykształceniu. Występowanie bezrobocia ukrytego * Bariery w rozwoju rolnictwa i budowania bazy surowcowej spowodowane brakiem podmiotów otoczenia rolnictwa i przetwórstwa oraz niskim poziomem innowacyjności gospodarstw * Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura noclegowa i gastronomiczna mająca wpływ na ograniczenie rozwoju produktu turystycznego * Ograniczona zewnętrzna dostępność komunikacyjna, peryferyjne położenie względem kraju i stolicy województwa * Niedostateczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej w stosunku do sieci wodociągowej * Niska gęstość zaludnienia i rozproszona zabudowa mieszkaniowa mająca wpływ na rozwój infrastruktury sieciowej w gminie
SZANSE	ZAGROŻENIA
* Pozyskiwanie środków gminnych	* Odpływ ludzi młodych, wykształconych

i zewnętrznych i korzystanie z projektów unijnych * Możliwości wsparcia przez państwo i UE inwestycji przyjaznych środowisku w tym: OZE, efektywność energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, gospodarka o obiegu zamkniętym zgodnie z założeniami planu działania Europejski Zielony Ład, dofinansowania do przydomowych oczyszczalni ścieków * Działania środowiskowe GOPS * Współpraca różnych instytucji na rzecz integracji społecznej * Powstawanie miejsc dziennego pobytu osób starszych * Moda na zdrowy styl życia i żywność ekologiczną * Rozwój produktu turystycznego oraz branży turystycznej w oparciu o bogate dziedzictwo kulturowe * Możliwość rozszerzenia działalności rolniczej w kierunku agroturystyki * Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych dzięki interwencjom w kierunku wprowadzenia technologii niskoemisyjnych oraz przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu * Ograniczenie skutków zmian klimatycznych na rozwój społeczno-gospodarczy gminy poprzez wdrożenie planów adaptacyjnych oraz niebieskiej i zielonej infrastruktury * Wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym nowych koncepcji, trendów i praktyk rozwoju gospodarki lokalnej, w tym z wykorzystaniem ekonomii społecznej, srebrnej ekonomii, energetyki odnawialnej, itp. * Wykorzystanie przygranicznego położenia gminy do rozwoju nowych usług w zakresie obsługi ruchu osobowego (na przejściach w Zosinie i Dołhobyczowie) oraz towarowego, m.in. poprzez rozwój zaplecza spedycyjno-logistycznego Linii Hutniczo-Szerokotorowej (LHS) w ramach rozwijającej się globalnej inicjatywy budowy Nowego Jedwabnego Szlaku z Chin do Europy Zachodniej, m.in. przez Rosję, Ukrainę i Polskę)	do większych aglomeracji, starzenie się społeczeństwa * Wzrost znaczenia konsumpcjonizmu (spadek znaczenia wartości rodziny, więzi społecznych) * Niskie emerytury, trudna sytuacja materialna osób starszych * Utrzymujący się trend wzrostu zużycia energii * Sąsiedztwo gmin o zbliżonych warunkach naturalnych i potencjale, co wpływa na dużą konkurencyjność np. w przyciąganiu turystów * Pogłębiająca się ekspansja chorób cywilizacyjnych wśród społeczności powodująca znaczne obciążenie systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej * Kurczące się zasoby pracy związane z odchodzeniem wielu doświadczonych pracowników na emeryturę, bez możliwości zastąpienia ich nowymi pracownikami (na skutek utrzymującej się migracji młodych ludzi, niedostosowanego do potrzeb przedsiębiorców systemu kształcenia zawodowego itp.) * Niska opłacalność produkcji rolniczej i konkurencja dla lokalnych rolników ze strony zagranicznych producentów żywności * Postępujące zmiany klimatyczne mające wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczna * Niepewność w zakresie prowadzenia polityki fiskalnej samorządów, wynikająca ze zmieniających się regulacji prawnych (m.in. wzrastające wydatki na oświatę oraz administrację publiczną) * Utrzymujące się niekorzystne uwarunkowania globalne związane z pogłębiającą się recesją na świecie i długotrwałym kryzysem gospodarczym, które w odniesieniu do rozwoju Gminy mogą prowadzić do zmniejszenia się liczby działających przedsiębiorstw oraz większej presji na system pomocy
--	--

* Przyciągnięcie do Gminy Hrubieszów inwestycji z zewnątrz w tym firm zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym m.in. poprzez dobrojenie dostępnych terenów inwestycyjnych oraz realizację polityki promocji gospodarczej gminy, prowadzonej w bliskiej współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego oraz agendami rządowymi, w tym PAIH, ARP, PFR itp.)	społecznej * Ogólna stagnacja w rozwoju Gminy i brak realnych szans na jej rozwój w najbliższych latach w związku kryzysem i trudną sytuację gospodarczą w kraju i za granicą * Konflikty wojenne na wschodzie Europy mające wpływ na recesję gospodarczą oraz napływ emigrantów i niechęć nowych potencjalnych inwestorów do lokowania inwestycji na terenie Gminy ze względu na bliskość konfliktu zbrojnego
---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Hrubieszów”

7. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

Niniejszy rozdział poświęcony jest szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji, której obowiązek przeprowadzenia wynika z art. 15. ust. 1. pkt 1. ustawy o rewitalizacji. Analizą objęte zostało pięć sfer funkcjonowania i rozwoju Gminy Hrubieszów, tj.: wymiar społeczny, gospodarczy, środowiskowy, techniczny oraz przestrzenno-funkcjonalny. W rezultacie zidentyfikowano najważniejsze potencjały rewitalizowanego obszaru, główne problemy w nim występujące oraz sformułowano rekomendacje do części projektowej przedmiotowego Programu.

Bazą do przeprowadzenia niniejszej diagnozy było opracowanie pt. Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów. Zawarte w nim analizy i wnioski, na potrzeby niniejszego rozdziału zawężone zostały do obszaru rewitalizacji, skupiając się wyłącznie na aspektach kluczowych z punktu widzenia procesu rewitalizacji.

Wybrany obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji zatwierdzono Uchwałą LVI/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji¹². Uchwałą nr LVII/435/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 8 września 2023 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030¹³ została rozpoczęta procedura opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030.

7.1 Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji został wybrany ze względu na kumulację zjawisk kryzysowych w sferze społecznej oraz pozostałych czterech sferach względem innych części Gminy. Potrzeba objęcia działaniami rewitalizacyjnymi wytypowanych jednostek została też poparta wynikami analizy jakościowej – ankietami i wywiadami przeprowadzonymi w ramach partycypacji społecznej. Wyznaczony obszar rewitalizacji na duże znaczenie dla rozwoju Gminy. Stanowisko to potwierdzają również analizy jakościowe wynikające z zaangażowania interesariuszy programu. W rezultacie przeprowadzonych działań wyznaczone podobszary rewitalizacji będą stanowić silny impuls dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy przyciągając inwestycje, poprawiając jakość życia mieszkańców oraz budując pozytywny wizerunek społeczności.

Wyznaczenie obszarów, o których mowa, odbyło się przy pomocy analizy wielokryterialnej (uzupełnionej następnie analizą jakościową). Stanowiła ona kluczową metodę diagnozy sytuacji panującej w Gminie, umożliwiając dokładne zidentyfikowanie problemów w podziale na jednostki pomocnicze (sołectwa). Weryfikacji poddano pięć wymiarów funkcjonowania ośrodka, tj. sferę społeczną, gospodarczą, techniczną,

¹² https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=222&action=details&document_id=1916943

¹³ https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=222&action=details&document_id=1933131

środowiskową oraz funkcjonalno-przestrzenną. Poniżej przedstawiono wyniki analizy wielokryterialnej dla obszaru rewitalizacji:

Tabela 9. Wartości wskaźników delimitacyjnych dla obszaru rewitalizacji

Kolorem zaznaczono wartości wskaźników gorsze od średniej wartości wskaźnika dla Gminy.

Wskaźnik delimitacyjny	Wartość wskaźnika w 2020 roku					
	Podobszar I - Stefankowice	Podobszar II - Kobło	Podobszar II - Moroczyn	Podobszar III - Czumów	Podobszar III - Mieniany	Podobszar IV - Kosmów
Sfera społeczna						
Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	4,33	3,94	2,26	4,69	2,88	2,39
Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	2,40	1,18	2,90	2,17	2,06	2,39
Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	1,44	1,18	0,97	0,36	0,41	0,90
Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	5,77	16,54	5,81	1,08	6,38	3,28
Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	0,00	4,72	3,55	1,81	1,03	0,00
Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	9,62	11,81	3,23	3,61	4,12	2,99
Udział uczniów z problemami w nauce w całkowitej liczbie uczniów szkoły podstawowej z danego sołectwa (%)	0,00	66,67	36,36	13,33	18,52	25,00
Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	34,62	0,00	2,58	0,72	0,41	6,57

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	19,23	7,87	19,35	18,05	18,52	14,93
Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	5,29	7,48	4,84	4,33	3,91	4,78
Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	2,88	1,88	1,29	1,08	0,21	1,79
Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	2,40	3,54	0,97	2,17	1,65	2,39
Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	4,81	3,94	3,23	0,00	6,17	8,96
Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)	-11,00	-7,00	-3,00	2,00	-14,00	-10,00
Sfera gospodarcza						
Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	48,08	19,69	19,35	54,15	30,86	23,88
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2020 roku w liczbie zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych (%)	0,00	0,00	50,00	0,00	20,00	0,00
Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w sołectwie w latach 2015-2020 (podmioty)	-1,00	-4,00	0	-3	0	-1
Sfera przestrzenno-funkcjonalna						
Liczba osób przypadających na jedno mieszkanie (osoba/mieszkanie)	3,53	4,03	3,83	4,33	3,92	3,85

Występowanie terenów inwestycyjnych (tak/nie)	tak	nie	nie	nie	nie	nie
Sfera techniczna						
Intensywność zabudowy mieszkalnej (liczba budynków mieszkalnych na 1 km ²)	11,73	12,17	13,98	10,70	11,93	10,37
Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w budynkach ogółem (%)	87,14	73,91	60,00	82,43	100,00	93,75
Liczba obiektów użyteczności publicznej, które są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów itp.) na 1000 mieszkańców sołectwa	4,81	7,87	3,23	7,22	4,12	5,97
Sfera środowiskowa						
Udział powierzchni pokrytych wyrobami zawierającymi azbest w powierzchni sołectwa w 2020 r. (%)	0,41	0,43	0,46	0,40	0,20	0,44
Ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1000 mieszkańców w 2020 r.	1 296 274,04	1 054 488,19	982 838,71	1 106 101,08	528 456,79	1 345 713,43

Źródło: Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów

Wynik każdego wskaźnika został porównany ze wskaźnikiem prezentującym średnią wartość dla obszaru gminy. Zważywszy na fakt, iż dane statystyczne często nie oddają w pełni sytuacji badanego obszaru (obarczone są marginesem błędu), w trakcie prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji analizę wielokryterialną pogłębiono o badanie jakościowe, w postaci ankiety skierowanej do mieszkańców Gminy oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z mieszkańcami Gminy: aktywnymi członkami społeczności i przedstawicielami różnych środowisk społeczno-zawodowych. Skrótowy opis wyników ankietyzacji został zawarty w rozdziale 5 niniejszego dokumentu.

Tabela 10. Koncentracja negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach wykazanych za pomocą analizy wielokryterialnej i jakościowej (2020 r.)

	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera techniczna	Sfera środowiskowa	Analiza jakościowa	
						Wskazania w ankiecie	Wskazania w wywiadzie
Annopol	7	3	1	1	2	0	0
Brodzica	6	2	2	1	0	0	0
Cichobórz	8	2	2	2	0	2	0
Czumów	8	1	2	3	0	7	3
Czerniczyn	5	1	2	1	1	3	0
Czortowice	7	3	1	2	1	0	0
Dziekanów	6	1	1	0	1	0	0
Dąbrowa	5	3	2	2	2	1	0
Gródek	7	2	2	1	0	2	0
Husynne	10	3	1	1	0	2	0
Janki	7	2	2	1	1	1	0
Kobło	11	2	2	3	1	8	4
Kosmów	9	2	2	2	2	10	4
Kozodawy	2	1	0	2	2	2	0
Kułakowice Pierwsze	5	1	2	1	2	0	0
Kułakowice Drugie	7	2	2	3	1	0	0
Kułakowice Trzecie	7	2	2	2	2	0	0
Łotoszyny	3	2	1	1	2	1	0
Masłomęcz	9	2	2	1	2	1	0
Metelin	8	1	2	2	0	2	0
Moniatycze	4	2	0	1	0	3	0
Moniatycze-Kolonia	6	3	1	2	2	0	0

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Moroczyn	11	2	2	1	1	8	3
Mieniany	9	1	2	1	0	10	3
Nowosiółki	5	1	1	1	0	2	0
Obrowiec	8	1	1	1	0	1	0
Stefankowice	10	1	0	2	1	7	3
Stefankowice-Kolonia	5	2	2	2	0	0	0
Szpikołosy	7	0	1	3	0	1	0
Ślipcze	6	2	2	1	0	0	0
Świerszczów	7	1	1	0	0	0	0
Teptiuków	4	3	1	0	0	1	0
Turkołówka	3	3	1	1	1	0	0
Ubrodowice	6	2	1	1	0	0	0
Wolica	7	1	1	1	1	0	0
Wołajowice	4	1	1	2	0	0	0

Źródło: Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów

Aby najlepiej przedstawić sytuację kryzysową w Gminie Hrubieszów z poszczególnych sfer wybrane zostały te sołectwa, które wykazują się sytuacją kryzysową w **ponad** 50% wskaźników. Ze względu na liczbę ujętych w analizie wskaźników wyjątek stanowi sfera społeczna. W tej sferze sytuacja kryzysowa na terenie sołectwa musi zostać wykazana w **ponad** 55% wskaźników (≤ 8 wskaźników). W poniższej tabeli przedstawiono liczbę negatywnych zidentyfikowanych zjawisk w trakcie prowadzonych analiz dla poszczególnych jednostek pomocniczych. Dodatkowo, poza analizą wielokryterialną, przedstawiono również wyniki analizy jakościowej. Przeanalizowano liczbę ankiet, w których wskazano dane sołectwo jako obszar, który zdaniem mieszkańców wymaga przeprowadzenia rewitalizacji w pierwszej kolejności (ma pod tym względem największe znaczenie w oczach mieszkańców). Podano również liczbę wywiadów, w których interlokutorzy wskazali dane sołectwo.

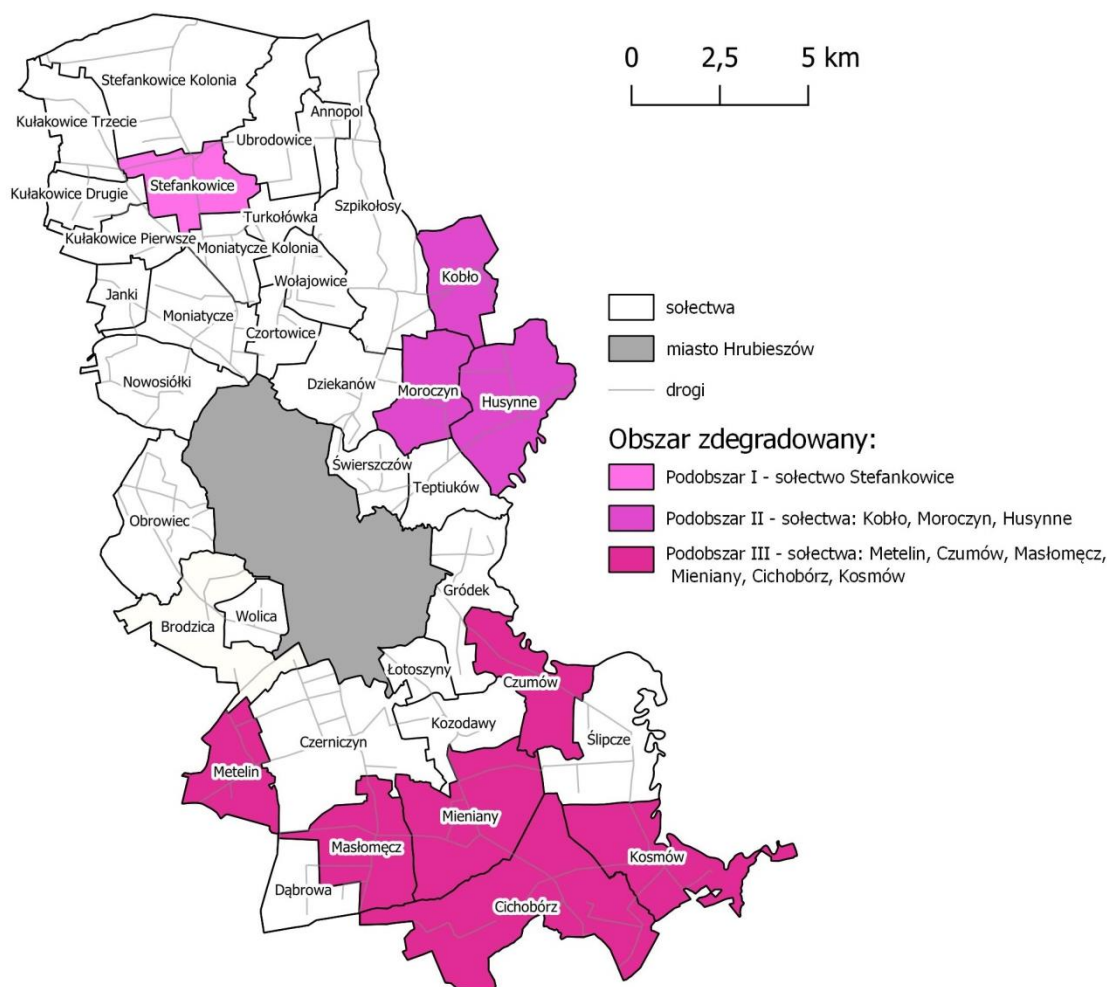
Zgodnie z wytycznymi ustawowymi, sołectwa znajdujące się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, ale niepoparte sytuacją kryzysową, w choć jednej z pozostałych sfer, nie mogą się zaliczać do obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji. Ze względu na brak sytuacji kryzysowej w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej z dalszych analiz wykluczono sołectwa: Dziekanów, Nowosiółki, Obrowiec, Świerszczów i Wolica.

W procesie delimitacji zostały zgromadzone liczne wyniki analiz, które pozwoliły wskazać tereny zdegradowane na obszarze Gminy Hrubieszów. Obszar ten objął 33,73% powierzchni Gminy i zamieszkały jest przez 32,9% mieszkańców Gminy. Głównymi aspektami branymi pod uwagę przy wyznaczeniu obszaru zdegradowanego są: najwyższa koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, występowanie minimum jednego dodatkowego negatywnego zjawiska w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Zwrócono również uwagę na wyniki analizy jakościowej (ankieta dla mieszkańców, wywiad pogłębiony z lokalnymi działaczami społecznymi) oraz na tereny charakteryzujące się wysoką liczbą mieszkańców ze szczególnymi potrzebami.

Jednostki tworzące **obszar zdegradowany** na terenie Gminy Hrubieszów to:

1. Cichobórz,
2. Czumów,
3. Husynne,
4. Kobło,
5. Kosmów,
6. Masłomęcz,
7. Metelin,
8. Mieniany,
9. Moroczyn,
10. Stefankowice.

Ryc. 4. Obszar zdegradowany w Gminie Hrubieszów - mapa poglądowa (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej dostępna jest w BIP Gminy Hrubieszów przy uchwale nr LVII/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów¹⁴)

Źródło: Opracowanie własne

Ze względu na brak wspólnych granic obszar zdegradowany został podzielony na 3 podobszary.

1. Podobzar I – sołectwo Stefankowice;
2. Podobzar II – sołectwa: Kobło, Moroczyn, Husynne;
3. Podobzar III – sołectwa: Metelin, Czumów, Masłomęcz, Mieniany, Cichobórz, Kosmów.

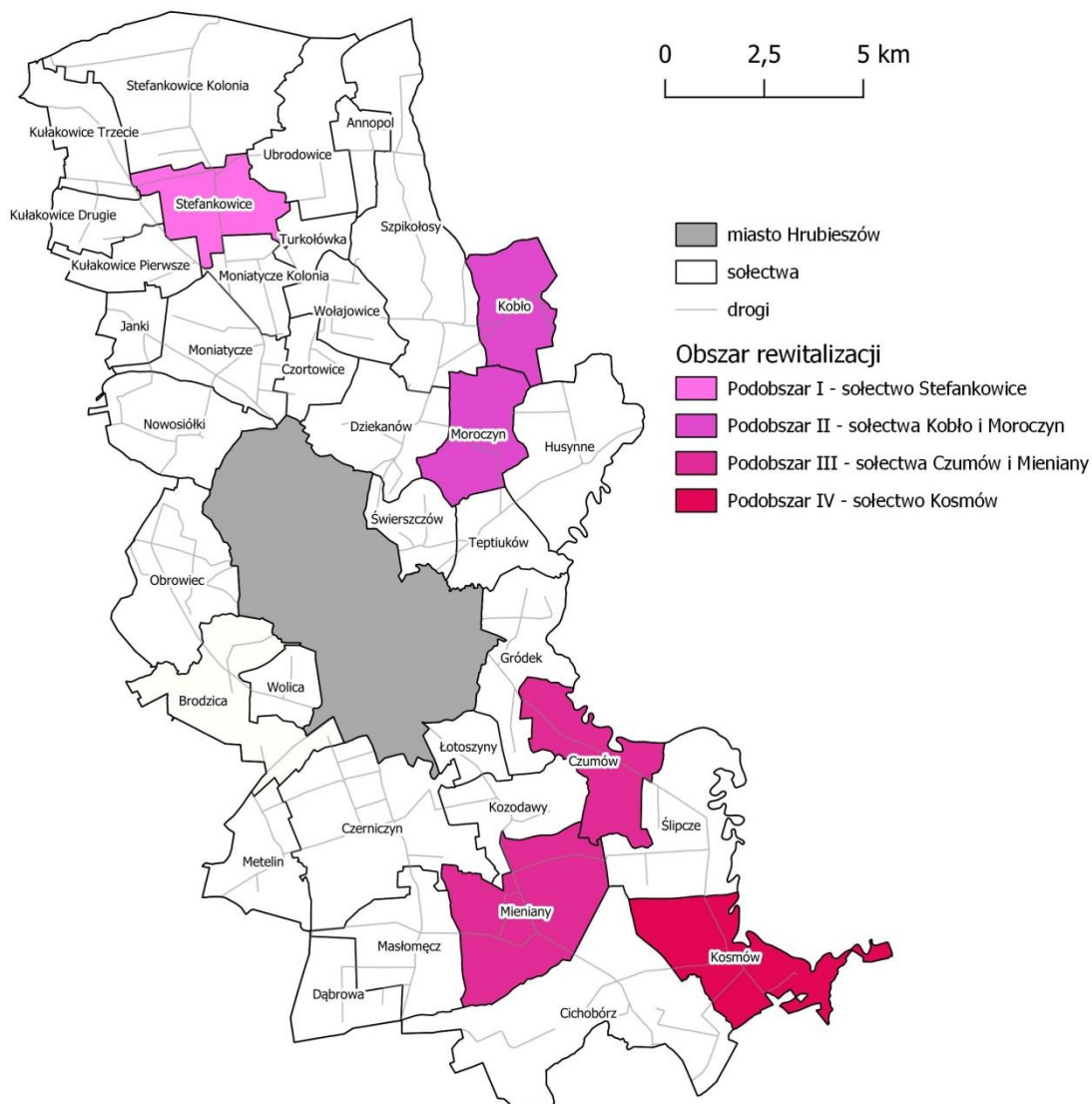
Następnym etapem jest wskazanie obszaru rewitalizacji, który zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. obejmuje fragment lub całość obszaru zdegradowanego, lecz nie może zajmować więcej niż 20% powierzchni Gminy oraz odsetek ludności nie może przekroczyć 30% wszystkich mieszkańców Gminy. Ponadto obszar rewitalizacji musi charakteryzować się znaczną koncentracją negatywnych zjawisk, w co najmniej jednej ze sfer tj. gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej,

¹⁴ <https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/upload/pliki/za11-19-12-2024.pdf>

środowiskowej oraz obligatoryjnie w sferze społecznej oraz stanowić obszar o dużym potencjale rozwojowym w kontekście całej Gminy. Każda z wytypowanych jednostek pomocniczych została również poparta potrzebą rewitalizacji zgłoszoną przez mieszkańców, co było widoczne w wynikach badań przeprowadzonych metodą jakościowej analizy sytuacji w Gminie. Po dokonaniu dogłębnych analiz obszaru, które pozwoliły na wskazanie obszarów znacząco istotnych dla miejscowej społeczności z punktu widzenia lokalnego rozwoju, wybrano 6 jednostek pomocniczych cechujących się nagromadzeniem negatywnych zjawisk:

1. Czumów,
2. Kobło,
3. Kosmów,
4. Mieniany,
5. Moroczyn,
6. Stefankowice.

Ryc. 5. Obszar do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów mapa poglądowa (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej dostępna jest w BIP Gminy Hrubieszów przy uchwale nr LVII/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów¹⁵)

Źródło: Opracowanie własne

Jako że, zarówno powierzchnia jak i liczba mieszkańców wybranego obszaru rewitalizacji spełnia wymogi ustawowe, włączone zostały pełne obszary sołectw o granicach wyznaczonych w drodze uchwał Rady Gminy. **Wybrany obszar rewitalizacji w Gminie Hrubieszów obejmuje 17,6% powierzchni (45,6 km²) oraz zamieszkały jest przez 18,55% mieszkańców Gminy (1870 osób).**

Obszar rewitalizacji Gminy Hrubieszów, ze względu na brak wspólnych granic podzielony został na cztery podobszary. Poniżej wyszczególniono problemy, które dotyczą poniższe podobszary:

1. Podobszar I – sołectwo Stefankowice,

¹⁵ <https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/upload/pliki/za12-19-12-2024.pdf>

2. Podobszar II – sołectwa Kobło i Moroczyn,
3. Podobszar III – Sołectwa Czumów i Mieniany,
4. Podobszar IV – sołectwo Kosmów.

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji nie występują tereny niezamieszkałe przemysłowe, powojenne, pokolejowe. Natomiast w granicach obszaru rewitalizacji uwzględniono tereny lasów i pól, traktowane jako potencjał tego obszaru. Jednakże przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie są bezpośrednio powiązane z tymi terenami.

Wyznaczony obszar rewitalizacji ma znaczenie dla rozwoju Gminy Hrubieszów. Wskazują na to wyniki ankietyzacji oraz badania IDI, podobszary są wymieniane przez mieszkańców jako te istotne w ich codziennym życiu i z zauważalnymi przez nich problemami. Na wyznaczonym obszarze występuje infrastruktura i przestrzeń, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o nie można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji społecznej, gospodarczej np. szkoły, punkty przedszkolne, biblioteki, parki podworskie, zabudowa podworska, boiska i place zabaw itp. Znajdują się tu również zdegradowane obiekty i obszary, których przebudowa i adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców przyczynią się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów np. Park podworski w Stefankowicach. Dodatkowymi argumentami wyznaczającymi obszar rewitalizacji są istotne funkcje społeczno-gospodarcze tych podobszarów oraz stan zagospodarowania terenu, możliwy do przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Na terenach tych występuje koncentracja usług publicznych, zwłaszcza w strefie społecznej.

Tak wyznaczony obszar zdegradowany oraz obszar rewitalizacji, po uprzednio przeprowadzonych konsultacjach społecznych (patrz podrozdział 5.3 Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji) zatwierdzono Uchwałą LVI/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji¹⁶.

Podział obszaru rewitalizacji na podobszary pociąga za sobą pewne konsekwencje. Przede wszystkim, co do zasady, szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji, w tym w szczególności analiza miejscowych potencjałów i problemów, powinna powstać odrębnie dla każdego podobszaru. To samo dotyczy również planu odnowy, tj. wizji, celów oraz kierunków działań i wykazu planowanych przedsięwzięć. Każdy podobszar powinien być więc traktowany jako osobny przedmiot rewitalizacji.

Odnosząc się do powyższej reguły, po wstępnym przeanalizowaniu zjawisk negatywnych występujących w obrębie obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów (patrz Diagnoza i delimitacja...) dokonano podziału diagnozy potencjałów i problemów obszaru rewitalizacji na wyżej wymienione podobszary. Podział ten zachowano w kolejnych etapach dokumentu, pomimo że wszystkie posiadają bardzo zbliżone potencjały rozwojowe oraz borykają się z podobnymi problemami. Planowana odnowa w równym stopniu dotyczyć

¹⁶ https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=222&action=details&document_id=1916943

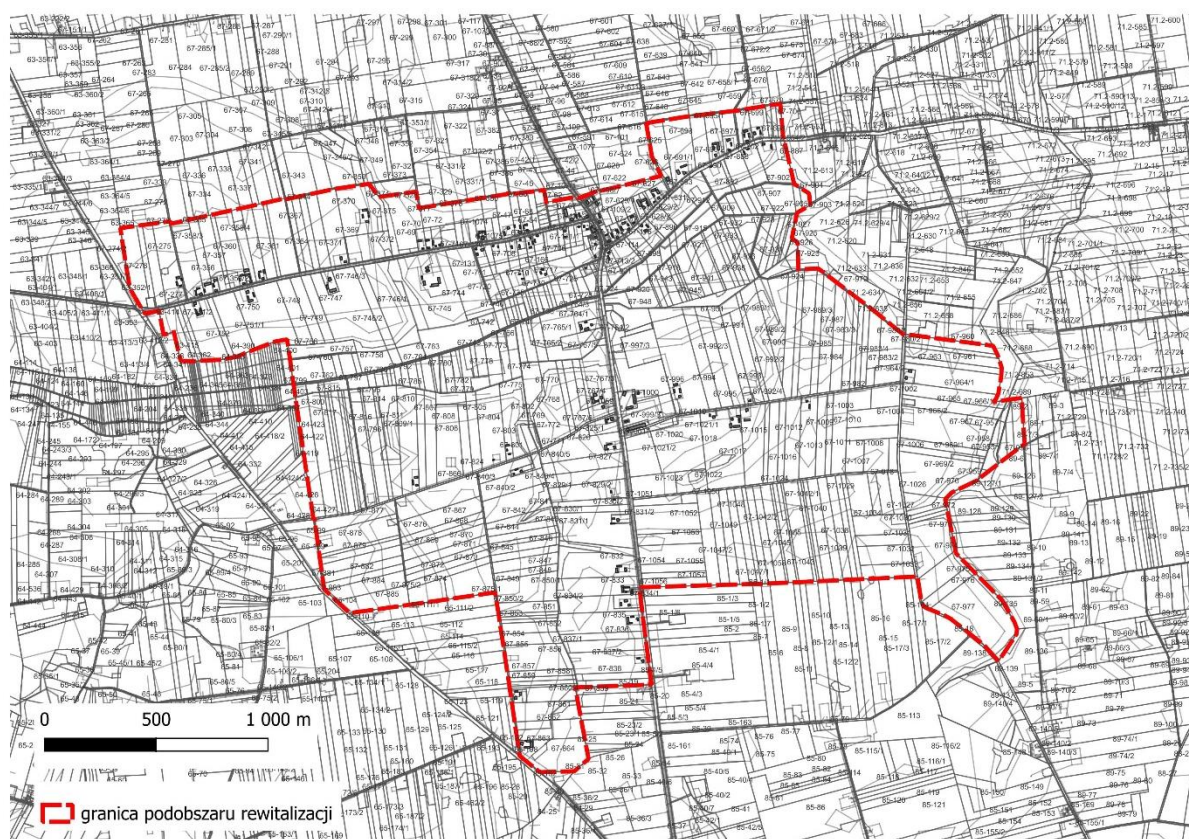
będzie wszystkich 4 podobszarów, a zatem wizja, cele i kierunki działań mogą otrzymać tożsame brzmienie.

7.2 Potencjały rozwojowe obszaru rewitalizacji

Potencjały rozwojowe podobszarów rewitalizacji świadczą o dużym znaczeniu tych podobszarów w rozwoju Gminy Hrubieszów. Realizacja działań rewitalizacyjnych doprowadzi nie tylko do poprawy jakości życia na podobszarach rewitalizacji, ale efekty przełożą się również na rozwój całej Gminy.

Podobszar I – sołectwo Stefankowice

Ryc. 6. Podobszar I rewitalizacji – mapa poglądowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)

Źródło opracowanie własne

Podobszar I zlokalizowany jest w północnej części gminy Hrubieszów, 12 km na północ od Miasta Hrubieszów. Podobszar ten w 2020 roku zamieszkiwało 208 mieszkańców, co stanowiło 2,06% wszystkich mieszkańców Gminy (w 2023 roku liczba mieszkańców podobszaru I spadła do 203 osób). Powierzchnia I podobszaru rewitalizacji to 5,97 km², czyli 2,30% powierzchni Gminy. Na I podobszarze rewitalizacji dominuje zabudowa zagrodowa.

Podobszar I rewitalizacji zlokalizowany jest w obszarze Grzędy Horodelskiej w strefie otuliny Strzeleckiego Parku Krajobrazowego. Jest to teren o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Na terenie I podobszaru rewitalizacji funkcjonuje Szkoła Podstawowa im. 15 Pułku Piechoty "Wilków" w Stefankowicach przy której działa punkt przedszkolny. Na I podobszarze rewitalizacji nie odnotowano dzieci z problemami w nauce.

Funkcjonuje tu również Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Dziekanowie z Filią w Stefankowicach. Baza obiektów handlowych i usługowych jest niewielka i zaspakaja tylko podstawowe potrzeby mieszkańców podobszaru I. W Stefankowicach zlokalizowany jest sklep spożywczo-przemysłowy oraz skup i sprzedaż artykułów ośrodkowych. Potencjał stanowią niewielkie zadbane publiczne tereny zielone stanowiące miejsce spotkań i integracji mieszkańców: plac rekreacyjny w miejscowości Stefankowice oraz plac wiejski. Można również skorzystać z oferty obiektów rekreacyjno-sportowych: boisko w parku podworskim, plac zabaw przy Szkole Podstawowej w Stefankowicach oraz siłownia plenerowa z urządzeniami do street workoutu oraz fitness przy Szkole Podstawowej w Stefankowicach.

Działalność organizacji pozarządowych na I podobszarze rewitalizacji potwierdza aktywność mieszkańców i ich społeczne zaangażowanie. Na I podobszarze rewitalizacji prężnie działa Koło Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna czy chociażby Stowarzyszenie „Sosenka”. Ponadto funkcjonuje tu Biblioteka Publiczna. Stefankowice charakteryzują się wysokim wskaźnikiem udziału czytelników biblioteki publicznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa.

Warto zauważyć, iż podobszar dysponuje ważnymi w promocji usług rekreacyjno-turystycznych walorami przyrody, środowiska kulturowego i krajobrazu. Stefankowice znajdują się na obszarze o dużych walorach rolniczych, rolnictwo jest główną funkcją miejscowości. Podobszar I charakteryzuje się tradycyjnym rustykalnym krajobrazem z bogatym środowiskiem kulturowym. Ze względu na ukształtowanie terenu – urozmaicona rzeźba terenu, spadki terenu przekraczają 8% - jest to obszar bardzo malowniczy. Mieszkańcy uważają (co potwierdzają wyniki jakościowe badań), że jest to miejscowość zadbane, czysta i pełna zieleni.

Stefankowice charakteryzuje zasób elementów cennych kulturowo. Jeden z najważniejszych i podstawowych potencjałów rozwojowych podobszaru I zabytek wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego – park dworski, kuźnia z przełomu XIX/XX w. i aleja lipowa (poza parkiem). Park obecnie zagospodarowany jest jako boisko sportowe do piłki nożnej. Poza budynkiem kuźni zabudowa dworska już nie istnieje. Znajduje się tu również nieczynny już cmentarz prawosławny z XIX w. Na I podobszarze rewitalizacji zlokalizowany jest szereg stanowisk archeologicznych - 36.

Dużym walorem, który jest istotny ze względu na możliwości pod kątem promocji oraz rozwoju turystyki jest rekonstrukcja Bitwy pod Stefankowicami z 1920 roku, która odbywa się co roku na terenie parku.

Na tle Gminy Stefankowice charakteryzują się wysoką liczbą zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa. Duży potencjał stanowi wyznaczony w granicach I podobszaru rewitalizacji teren inwestycyjny. Jest to działka niezabudowana z utwardzonym placem. Mieszkańcy I podobszaru rewitalizacji nie mają też problemu z dostępem do instalacji sieciowych. Dostęp do wszelkiego rodzaju infrastruktury na terenie gminy podnosi atrakcyjność osiedleńczą obszaru, dając

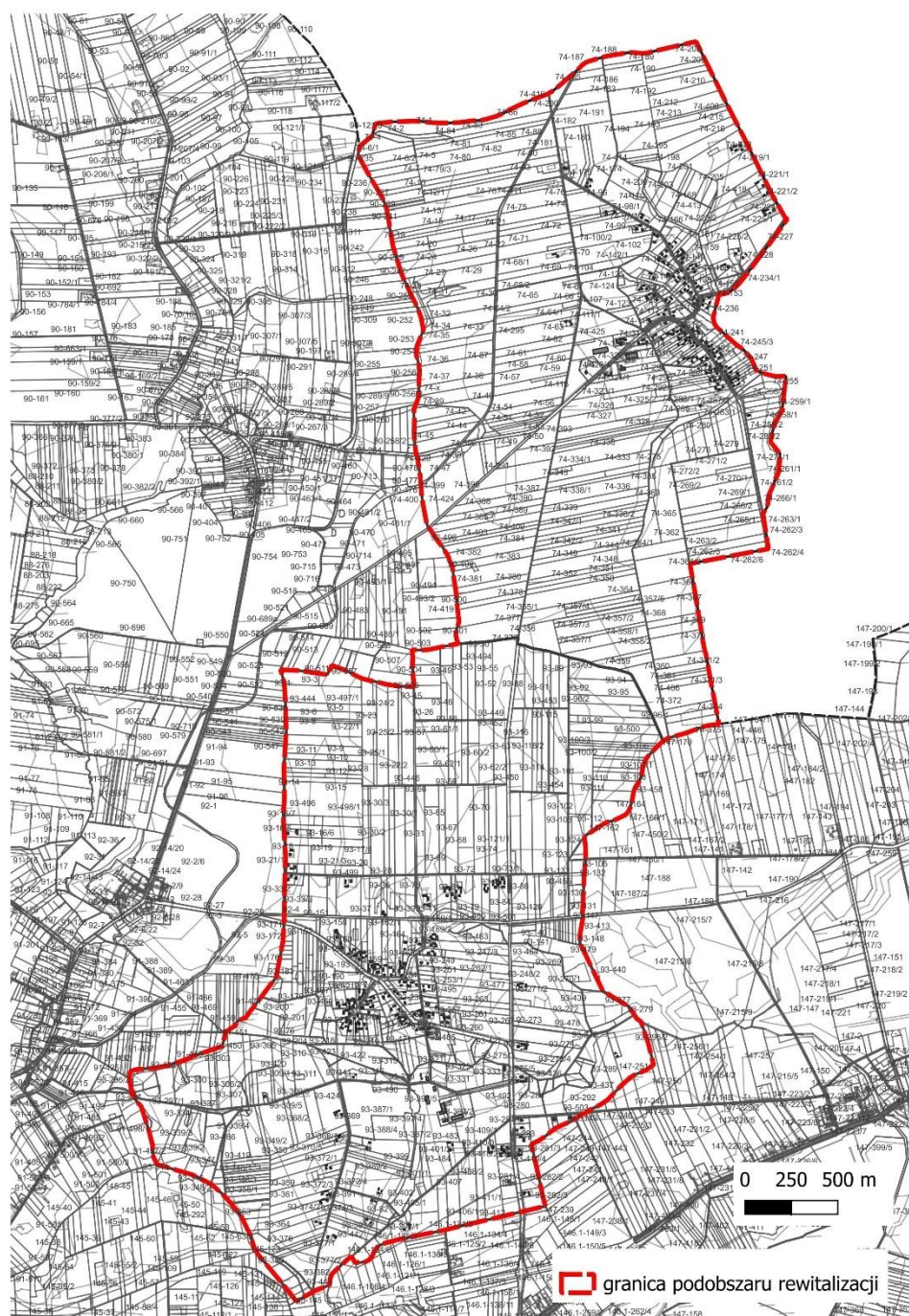
mieszkańcom wyższy komfort życia. Jednocześnie poziom zagospodarowania infrastrukturalnego jest czynnikiem wpływającym również na rozwój gospodarczy, m.in. dostęp do niezakłóconego zaopatrzenia w wodę terenów inwestycyjnych ma ogromne znaczenie dla inicjowania, jak również przyspieszenia wzrostu aktywności gospodarczej. 87,14% budynków mieszkalnych podłączonych jest do sieci wodociągowej.

Podsumowując zdiagnozowano:

I.1	Miejsca rekreacji nośnikami działań animacyjnych w zakresie rekreacji na podobszarze rewitalizacji, mogą działać na rzecz ożywienia społecznego. Aby w pełni wykorzystać ich potencjał konieczne jest podjęcie działań i inwestycji (w tym modernizacyjnych), które przyczynią się do rozszerzenia oferty
I.2	Duża liczba potencjalnych odbiorców oferty rekreacyjno-turystycznej oraz kulturalno-edukacyjnej na podobszarze rewitalizacji
I.3	Istniejąca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – miejsca o charakterze i potencjale rozwoju usług turystycznych i rekreacyjnych, które poprzez działania modernizacyjne mogą przyczynić się do rozwoju obszaru oraz aktywizacji społecznej, a także dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu rozwiązywać problemy funkcjonalno-przestrzenne
I.4	Rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe
I.5	Występowanie obszarów cennych przyrodniczo
I.6	Występowanie obiektów cennych kulturowo, w tym zabytek wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego – stanowią o tożsamości miejsca podobszaru rewitalizacji
I.7	Atrakcyjność turystyczna parku dworskiego w Stefankowicach oraz wydarzenia historycznego – bitwy pod Stefankowicami z 1920 roku - potencjał turystyczny, potencjał służący budowaniu wizerunku podobszaru rewitalizacji.
I.8	Prowadzenie działalności przez podmioty oferujące usługi i obiekty handlu
I.9	Biblioteka Publiczna nośnikiem działań kulturalno-edukacyjnych na podobszarze rewitalizacji, działa na rzecz ożywienia społecznego.
I.10	Działająca szkoła i punkt przedszkolny nośnikiem działań kulturalno-edukacyjnych na podobszarze rewitalizacji, działa na rzecz ożywienia społecznego, jednocześnie zapewnienie opieki małym dzieciom i ułatwienie młodym rodzicom powrotu na rynek pracy
I.11	Prężnie działające organizacje pozarządowe
I.12	Stosunkowo wysoka liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa
I.13	Występowanie terenu inwestycyjnego
I.14	Wysoki udział mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej

Podobszar II – sołectwa Kobło i Moroczyn

Ryc. 7. Podobszar II rewitalizacji – mapa pogładowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)

Źródło opracowanie własne

Podobszar II zlokalizowany jest w północno-wschodniej części Gminy Hrubieszów przy granicy Gminy. Podobszar ten obejmuje dwie miejscowości: Kobło i Moroczyn. W 2020 roku zamieszkiwały go 564 osoby, co stanowiło 5,6% wszystkich mieszkańców Gminy. (W 2023 roku podobszar II zamieszkiwały 503 osoby). Powierzchnia II podobszaru rewitalizacji to 11,75 km², czyli 4,52% powierzchni Gminy. Na II podobszarze rewitalizacji dominuje zabudowa zagrodowa.

Potencjałem II podobszaru rewitalizacji jest bliskie położenie względem Miasta Hrubieszowa. Tak bliskie położenie względem miasta oraz dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna umożliwia dostęp do terenów większej liczbie mieszkańców Gminy, jak i turystów z zewnątrz.

Głównym potencjałem Podobszaru II są zabytki, m.in. park i pozostałości murowanego dworu z przełomu XVIII/XIX w. wybudowanego prawdopodobnie przez rodzinę Rulikowskich. Z budynków gospodarczych stojących przy dworze do czasów współczesnych zachowały się jedynie pozostałości spichlerza z I poł. XIX w., zaś przy głównej drodze stoi kapliczka z ludową rzeźbą św. Jana Nepomucena (prawdopodobnie z XVIII w.). Niestety są to budowle zaniedbane i wymagające pilnie remontu, jednakże charakteryzują się dużym walorem historycznym i turystycznym. Z obiektów historycznych znajdują się tu również 3 już nieczynne cmentarze: cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej oraz cmentarz prawosławny w Koble, cmentarz prawosławny w Moroczynie, ale również bogaty zasób stanowisk archeologicznych. Atutem przyciągającym turystów na teren II podobszaru rewitalizacji jest również Wioska Strachów w Moroczynie- Bajkowa Kraina Gotanii. Wioska oferuje usługi skierowane głównie do dzieci.

Ze względu na bogactwo przyrodnicze w granicach II podobszaru rewitalizacji znajduje się fragment otuliny Strzeleckiego Parku Krajobrazowego oraz Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Dzięki zabytkom, pięknemu krajobrazowi, walorom przyrodniczym i obecności miejsc i przestrzeni nadających się do wykorzystania na cele rekreacyjno-turystyczne podobszar II charakteryzuje się dużą atrakcyjnością turystyczną. Dodatkowo na podobszarze nie stwierdzono występowania kryzysu w sferze środowiskowej. Również ankietowani oceniają tą sferę bardzo dobrze.

Atutem podobszaru jest ponadto zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne. Na podobszarze II prężnie działają: Koło Gospodyń Wiejskich, świetlica wiejska, OSP Kobło, której członkami są młodzi ludzie. Drużyna OSP wygrywa zawody na szczeblu wojewódzkim. Ponadto zaletą tego obszaru jest istniejący już budynek świetlicy wiejskiej, który po rozbudowie ma duży potencjał do prowadzenia działalności kulturalno-rekreacyjnej na szerszą skalę. Mieszkańcy w wywiadach pogłębionych oraz ankietach zwracają uwagę na za małą liczbę wydarzeń kulturalnych i integracyjnych, co wyraźnie świadczy o potrzebie rozwoju tej oferty. Dobre efekty mogą przynieść działania polegające na zagospodarowaniu przestrzeni wokół świetlicy oraz remizy.

Warto wykorzystać potencjał działającej tu Ochotniczej Straży Pożarnej. Strażacy odnoszą wiele sukcesów w zawodach. Poprzez tworzenie np. oferty szkoleniowej i możliwość przeprowadzania różnych form szkoleń i warsztatów z działań ratowniczo-gaśniczych można wyróżnić podobszar II na tle gminy i powiatu oraz zapewnić innym drużynom OSP dostęp do szkoleń.

Na terenie II podobszaru rewitalizacji istnieje infrastruktura sportowa (boisko trawiaste, siłownia zewnętrzna, boisko do siatkówki plażowej), jednakże obiekty wymagają prowadzenia regularnych prac pielęgnacyjnych. Potencjał stanowią niewielkie zadbane publiczne tereny zielone stanowiące miejsce rekreacji, odpoczynku, spotkań i integracji mieszkańców: zadbane centrum wsi Kobło i zadbane centrum miejscowości Moroczyn.

Baza obiektów handlowych i usługowych jest niewielka i zaspakaja tylko podstawowe potrzeby mieszkańców podobszaru II. W Koble działa sklep spożywczo-przemysłowy, w Moroczynie skup produktów rolnych oraz naprawa pojazdów samochodowych. Podobszar II dysponuje również zasobem mieszkań komunalnych oraz mieszkaniem socjalnym.

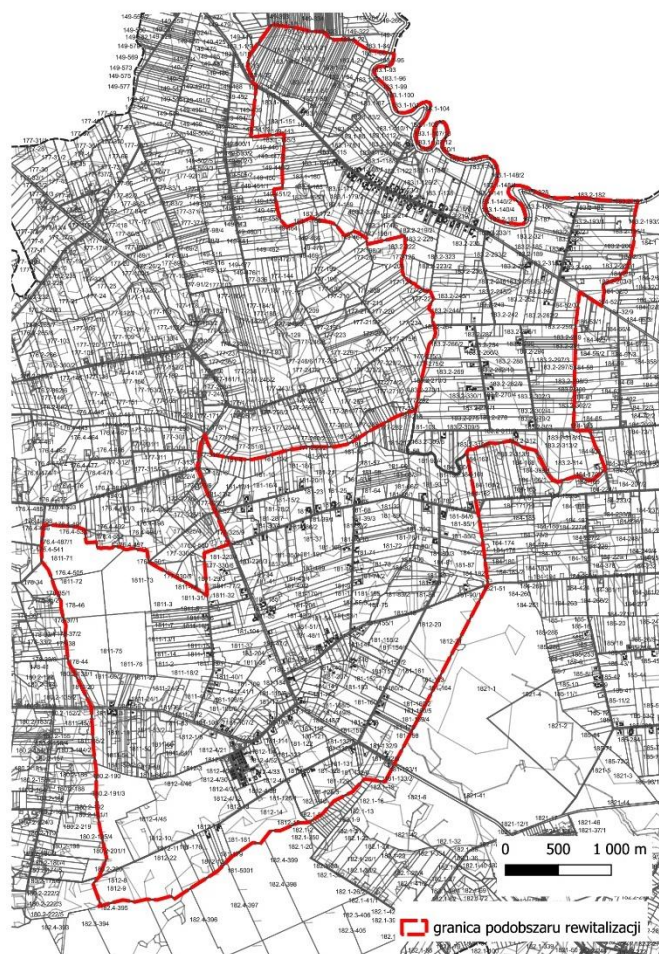
Podsumowując zdiagnozowano:

II.1	Miejsca sportu i rekreacji nośnikami działań animacyjnych w zakresie sportu i rekreacji na podobszarze rewitalizacji, mogą działać na rzecz ożywienia społecznego. Aby w pełni wykorzystać ich potencjał konieczne jest podjęcie działań i inwestycji (w tym modernizacyjnych), które przyczynią się do rozszerzenia oferty
II.2	Duża liczba potencjalnych odbiorców oferty rekreacyjno-turystycznej oraz kulturalno-edukacyjnej na podobszarze rewitalizacji
II.3	Istniejąca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – miejsca o charakterze i potencjale rozwoju usług turystycznych i rekreacyjnych, które poprzez działania modernizacyjne mogą przyczynić się do rozwoju obszaru oraz aktywizacji społecznej, a także dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu rozwiązywać problemy funkcjonalno-przestrzenne
II.4	Rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe i historyczne
II.5	Występowanie obszarów cennych przyrodniczo (otulina Strzeleckiego Parku krajobrazowego, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu)
II.6	Występowanie obiektów cennych kulturowo, w tym zabytek wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego – stanowią o tożsamości miejsca podobszaru rewitalizacji, stanowią potencjał turystyczny, potencjał służący budowaniu wizerunku podobszaru rewitalizacji
II.7	Prowadzenie działalności przez podmioty oferujące usługi i obiekty handlu
II.8	Działające organizacje pozarządowe
II.9	Zasób mieszkań komunalnych i mieszkanie socjalne

Podobszar III – Sołectwa Czumów i Mieniany

Podobszar III zlokalizowany jest w południowo-wschodniej części Gminy Hrubieszów przy granicy Gminy. Podobszar ten obejmuje dwie miejscowości: Czumów i Mieniany. W 2020 roku zamieszkiwały go 763 osoby, co stanowiło 7,57% wszystkich mieszkańców Gminy. (W 2023 roku liczba mieszkańców podobszaru III spadła i wynosiła 706 osób). Powierzchnia III podobszaru rewitalizacji to 18,74 km², czyli 7,21% powierzchni Gminy. Na III podobszarze rewitalizacji dominuje zabudowa zagrodowa.

Ryc. 8. Podobszar III rewitalizacji – mapa poglądowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)

Źródło opracowanie własne

Potencjałem III podobszaru rewitalizacji jest bliskie położenie względem Miasta Hrubieszowa. Tak bliskie położenie względem miasta oraz dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna umożliwia dostęp do terenów większej liczbie mieszkańców Gminy, jak i turystów z zewnątrz.

Na terenie III podobszaru rewitalizacji funkcjonuje Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach przy której działa Zamiejscowy Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Mienianach z siedzibą w Cichobórze. III podobszar charakteryzuje się stosunkowo bogatym zasobem obiektów sportowych oraz placów zabaw stanowiących miejsce spotkań i integracji mieszkańców.

Baza obiektów handlowych i usługowych zaspokaja podstawowe potrzeby mieszkańców podobszaru III. Działają tu 4 sklepy spożywczo-przemysłowe oraz punkt usługowy - naprawa pojazdów samochodowych.

Głównym potencjałem podobszaru III jest budynek na terenie byłego PGR, który można wykorzystać w celu integracji osób zamieszkujących okoliczne tereny. Na podobszarze prężnie działa KGW, OSP oraz Zespół Muzyczny „Na Jeden Raz”.

Ponadto podobszar charakteryzuje się czystym środowiskiem, położeniem w atrakcyjnej okolicy nad Bugiem, pięknymi krajobrazami, co pociąga za sobą możliwości

agroturystyczne i rozwoju turystyki oraz wypoczynku aktywnego. W sołectwie Czumów wzdłuż Bugu wydzielone zostały obszary chronione ze względu na walory przyrodnicze. Przez obszar sołectwa Czumów przebiega ścieżka rowerowa oraz kilka ścieżek turystycznych. Znajduje się tu także wieża widokowa. Cechą charakterystyczną III podobszaru rewitalizacji jest bogaty zasób obiektów historycznych: zabytki, m.in. XIX w. pałac eklektyczny z Izbą Regionalną wraz z pozostałościami parku w zespole pałacowym w Czumowie oraz Kaplica grobowa rodziny de Magura-Madan w Mienianach. Obecnie kaplica pełni funkcje kościoła filialnego pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny parafii w Czerniczyń. Znajdują się tu również dwa już nieczynne cmentarze prawosławne.

Potencjałem charakteryzuje się również duży plac przy świetlicy wiejskiej w Czumowie, który po odpowiednim zagospodarowaniu mógłby stać się miejscem integracji, aktywnego wypoczynku oraz miejscem stacjonowania turystów (plac dla kamperów). W tzw. „Lasku Czumowskim” zlokalizowana jest działka zabudowana małą infrastrukturą turystyczną, która wykorzystywana jest corocznie podczas Dnia Samorządowca, a stale w celach rekreacyjnych.

Podobszar III na tle Gminy charakteryzuje się wysoką liczbą zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Jednocześnie w samych Mienianach również udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych jest stosunkowo wysoki. Dodatkowo na podobszarze nie stwierdzono występowania kryzysu w sferze środowiskowej.

Podsumowując zdiagnozowano:

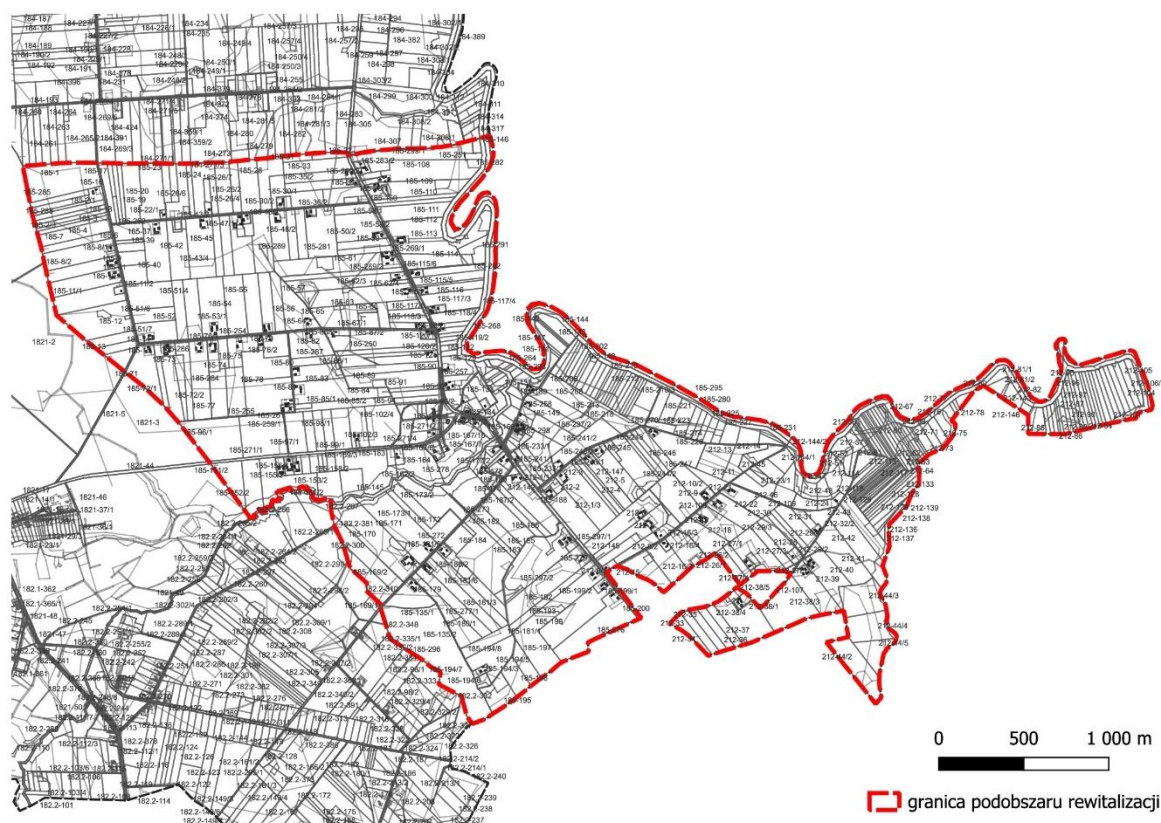
III.1	Miejsca sportu i rekreacji nośnikami działań animacyjnych w zakresie sportu i rekreacji na podobszarze rewitalizacji, mogą działać na rzecz ożywienia społecznego. Aby w pełni wykorzystać ich potencjał konieczne jest podjęcie działań i inwestycji (w tym modernizacyjnych), które przyczynią się do rozszerzenia oferty
III.2	Duża liczba potencjalnych odbiorców oferty rekreacyjno-turystycznej oraz kulturalno-edukacyjnej na podobszarze rewitalizacji
III.3	Istniejąca infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – miejsca o charakterze i potencjale rozwoju usług turystycznych i rekreacyjnych, które poprzez działania modernizacyjne mogą przyczynić się do rozwoju obszaru oraz aktywizacji społecznej, a także dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu rozwiązywać problemy funkcjonalno-przestrzenne
III.4	Rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe i historyczne
III.5	Występowanie obszarów cennych przyrodniczo
III.6	Występowanie obiektów cennych kulturowo, w tym zabytek wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego – stanowią o tożsamości miejsca podobszaru rewitalizacji, stanowią potencjał turystyczny, potencjał służący budowaniu wizerunku podobszaru rewitalizacji
III.7	Prowadzenie działalności przez podmioty oferujące usługi i obiekty handlu
III.8	Prężnie działające organizacje pozarządowe
III.9	Działająca szkoła i punkt przedszkolny nośnikiem działań kulturalno-edukacyjnych na podobszarze rewitalizacji, działa na rzecz ożywienia

	społecznego, jednocześnie zapewnienie opieki małym dzieciom i ułatwienie młodym rodzicom powrotu na rynek pracy
III.10	Istniejąca infrastruktura możliwa do wykorzystania w działaniach rewitalizacyjnych
III.11	Stosunkowo wysoka liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa

Podobszar IV – sołectwo Kosmów

Podobszar IV zlokalizowany jest w południowo-wschodniej części Gminy Hrubieszów przy granicy Gminy. W 2020 roku zamieszkiwały go 254 osoby, co stanowiło 2,52% wszystkich mieszkańców Gminy. (w 2023 roku liczba mieszkańców podobszaru IV wzrosła i wynosiła 317 osób). Powierzchnia IV podobszaru rewitalizacji to 5,67 km², czyli 2,18% powierzchni Gminy. Na IV podobszarze rewitalizacji dominuje zabudowa zagrodowa.

Ryc. 9. Podobszar IV rewitalizacji – mapa poglądowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)

Źródło opracowanie własne

Podkreślenia wymaga fakt, iż podobszar IV posiada duży potencjał w postaci budynku świetlicy. Budynek ten ma duże możliwości adaptacji na miejsce spotkań i integracji społeczności lokalnej na dużą skalę. Miejsca spotkań i rekreacji w przestrzeni publicznej stanowią plac zabaw oraz siłownia plenerowa. W sołectwie znajduje się również boisko trawiaste, jednakże jest ono w złym stanie i wymaga regularnych prac pielęgnacyjnych.

Potencjał podobszaru stanowi prężnie działające Koło Gospodyń Wiejskich, zespół muzyczny grający na bębnach, młodzieżowa grupa muzyczna „Załoga Kosmos” oraz zespół śpiewaczy.

Dużym atutem Sołectwa Kosmów są także piękne krajobrazy oraz bliskość natury. Sołectwo graniczy z rzeką Bug, co daje duże możliwości pod kątem rekreacji oraz aktywnego wypoczynku i kontaktu z przyrodą opartego na walorach przyrodniczo-krajobrazowych. W sołectwie Kosmów ze względu na walory przyrodnicze zostały wydzielone obszary chronione. Przez IV podobszar przebiega ścieżka rowerowa.

Na IV podobszarze rewitalizacji znajdują się również obiekty historyczne: nieczynny cmentarz prawosławny z XIX w. oraz szereg stanowisk archeologicznych.

Baza obiektów handlowych i usługowych jest niewielka i zaspokaja tylko podstawowe potrzeby mieszkańców podobszaru IV: sklep spożywczo-przemysłowy, skup i sprzedaż artykułów okolorolniczych.

Warto również zauważyć, iż na terenie IV podobszaru rewitalizacji liczba osób objętych pomocą społeczną jest niewielka i nie notuje się sytuacji kryzysowej. Sołectwo Kosmów charakteryzuje się dużym udziałem czytelników bibliotek, nie notuje się również sytuacji kryzysowej dotyczącej liczby dzieci z problemami w nauce. W budynku Świetlicy Wiejskiej w Kosmowie działa biblioteka publiczna. Mieszkańcy I podobszaru rewitalizacji nie mają też problemu z dostępem do instalacji sieciowych. Dostęp do wszelkiego rodzaju infrastruktury na terenie gminy podnosi atrakcyjność osiedleńczą obszaru, dając mieszkańcom wyższy komfort życia. Jednocześnie poziom zagospodarowania infrastrukturalnego jest czynnikiem wpływającym również na rozwój gospodarczy, m.in. dostęp do niezakłóconego zaopatrzenia w wodę terenów inwestycyjnych ma ogromne znaczenie dla inicjowania, jak również przyspieszenia wzrostu aktywności gospodarczej. 93,75% budynków mieszkalnych podłączonych jest do sieci wodociągowej.

Podsumowując zdiagnozowano:

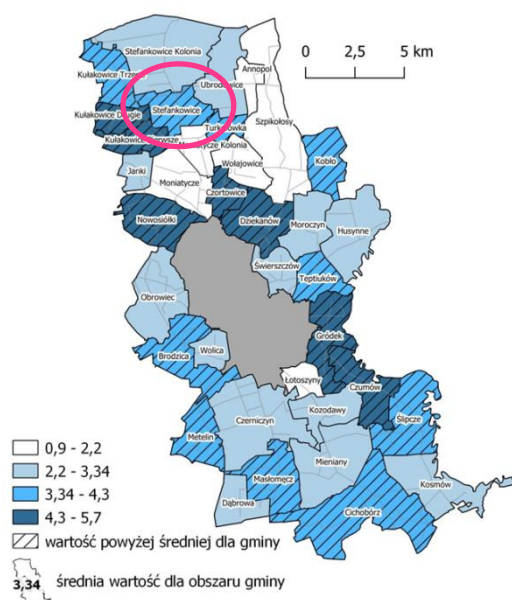
IV.1	Miejsca sportu i rekreacji nośnikami działań animacyjnych w zakresie sportu i rekreacji na podobszarze rewitalizacji, mogą działać na rzecz ożywienia społecznego. Aby w pełni wykorzystać ich potencjał konieczne jest podjęcie działań i inwestycji (w tym modernizacyjnych), które przyczynią się do rozszerzenia oferty
IV.2	Rozwój turystyki w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe i historyczne
IV.3	Występowanie obszarów cennych przyrodniczo
IV.4	Prowadzenie działalności przez podmioty oferujące usługi i obiekty handlu
IV.5	Prężnie działające organizacje pozarządowe
IV.6	Istniejąca infrastruktura możliwa do wykorzystania w działaniach rewitalizacyjnych
IV.7	Wysoki udział mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej
IV.8	Biblioteka Publiczna nośnikiem działań kulturalno-edukacyjnych na podobszarze rewitalizacji, działa na rzecz ożywienia społecznego.

7.3 Problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji

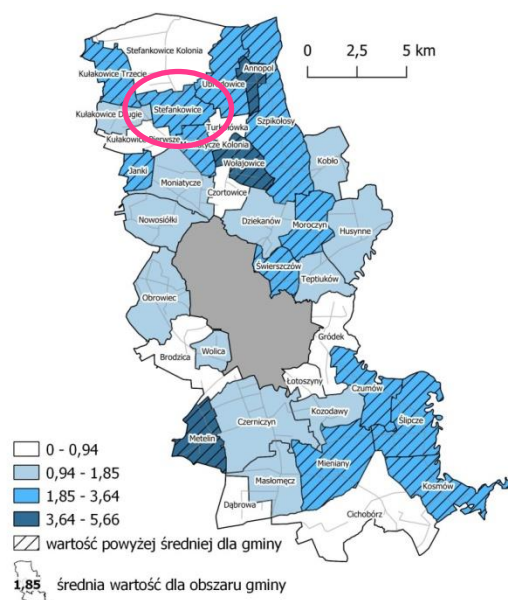
Mimo licznych potencjałów rozwojowych obszar rewitalizacji zmagają się z wieloma problemami. Szczególne zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania tego obszaru, a w związku z tym całej Gminy Hrubieszów, stanowią negatywne zjawiska w sferze społecznej. Poza strefą społeczną obszar boryka się również z koncentracją negatywnych zjawisk w strefie gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej. Poniższe mapy prezentują stopień natężenia poszczególnych czynników kryzysowych w poszczególnych podobszarach na tle pozostałych terenów w Gminie. Celem zaczerpnięcia szerszych informacji dot. każdego z omawianych tu problemów zainteresowanych odsyła się do treści opracowania delimitacyjnego.

Podobszar I – sołectwo Stęfankowice

Ryc. 10. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 11. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

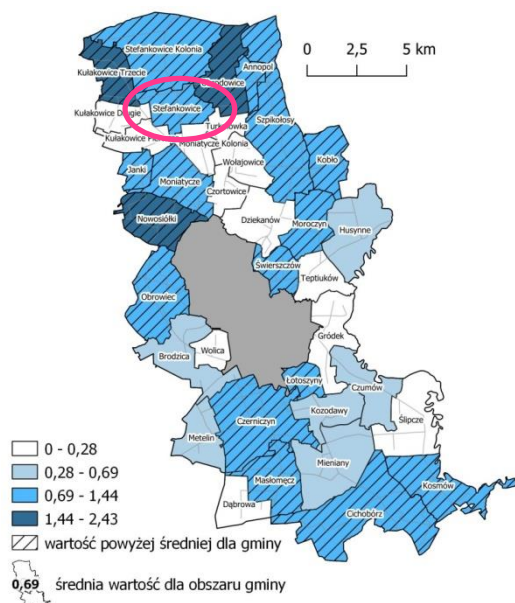
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dość dużym zróżnicowaniem pod względem udziału dzieci w wieku żłobkowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Podobszar I rewitalizacji charakteryzuje się wyższą wartością omawianego wskaźnika niż średnia dla Gminy i wynosi 4,33% (2020). Największe natężenie opisanej sytuacji występuje w północnej części I podobszaru rewitalizacji. W 2023 roku wartość wskaźnika spada i wynosi 3,94%, jednakże dalej jest on znacząco wyższy od średniej dla Gminy (2,91%). Ze względu na charakter analizowanego wskaźnika udziału dzieci w wieku żłobkowym wśród mieszkańców, za sytuacją kryzysową nie uznaje się w tym przypadku stricte liczby dzieci w wieku żłobkowym, a zakres potrzeb w kwestii dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci. Odsetek dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lat) w ogólnej liczbie mieszkańców na danym obszarze bezpośrednio oddziałuje na rozwój infrastruktury publicznej oraz rynek pracy. Wpływ na jakość życia opiekunów ma liczba miejsc dostępnych zapewnionych w placówkach opiekuńczych w Gminie oraz na terenach gmin sąsiednich. Niedostateczna liczba miejsc w

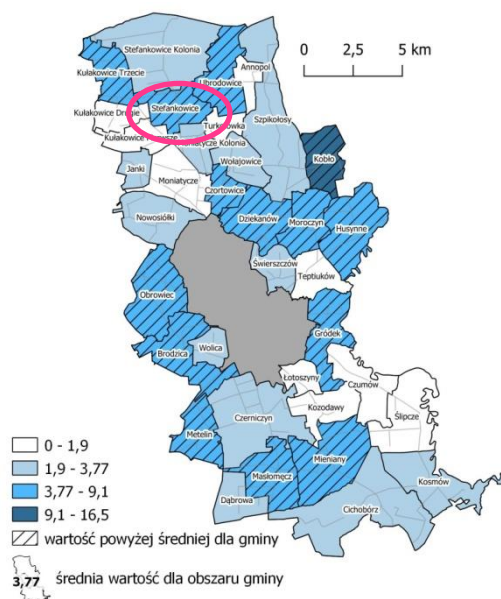
żłobkach utrudnia opiekunom zapewnienie opieki nad dziećmi i powrót na rynek pracy oraz aktywne uczestniczenie w życiu społecznym i kulturowym Gminy. Ponadto może to prowadzić do obniżenia się jakości życia, poprzez obniżenie się dochodów rodziny i jednocześnie zwiększenie wydatków z powodu pojawienia się nowego członka rodziny. Dodatkowo brak miejsc w placówkach opiekuńczych zmusza opiekunów do dłuższej przerwy w pracy, co wpływ może mieć na ciężki powrót do wykonywanych uprzednio obowiązków (postępujące zmiany prawne i technologiczne) wymagających licznych szkoleń odbytych w bardzo krótkim czasie. Grupa opiekunów z małymi dziećmi należy również do grupy osób ze szczególnymi potrzebami, która potrzebuje odpowiednio dostosowanej infrastruktury technicznej (podjazdy, obniżenia krawężników chodników) w przypadku korzystania z wózków oraz właściwie zagospodarowanej przestrzeni (miejsca rekreacyjne – place zabaw) do aktywnego spędzania wolnego czasu od najmłodszych lat.

Drugim zagadnieniem wymagającym uwagi jest stosunkowo duży udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa (2,40% w 2020 roku). Z czasem, zjawisko postępuje, w 2023 roku notuje się wyraźny wzrost wartości tego wskaźnika do 4,43%, przy średniej dla Gminy na poziomie 3,04%. Podobnie jak zagadnienie omówione powyżej, to również ma istotny wpływ na kształtowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej w sposób zapewniający dostęp wszystkim użytkownikom. Kolejnym ważnym zagadnieniem jest wpływ na wymagane kształtowanie opieki społecznej. Zapewnienie dobrych warunków życia mieszkańcom z niepełnosprawnościami oraz swobodnego funkcjonowania w społeczeństwie wiąże się z potrzebą wprowadzenia m.in.: działań integracyjno-aktywizacyjnych, zajęć rehabilitacyjnych i rozwiązań ułatwiających dostęp do infrastruktury. Dlatego też w Podobszarze I rewitalizacji ważne jest zwrócenie szczególnej uwagi podczas procesu planowania i związanych z tym nakładów finansowych ze strony Władz Gminy na tą właśnie grupę mieszkańców. Teren ten jest zamieszkały przez większą liczbę osób z szczególnymi potrzebami. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty wydarzeń kulturowych i integracyjnych oraz szkoleń i zajęć aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami społecznie i zawodowo.

Ryc. 12. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 13. Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

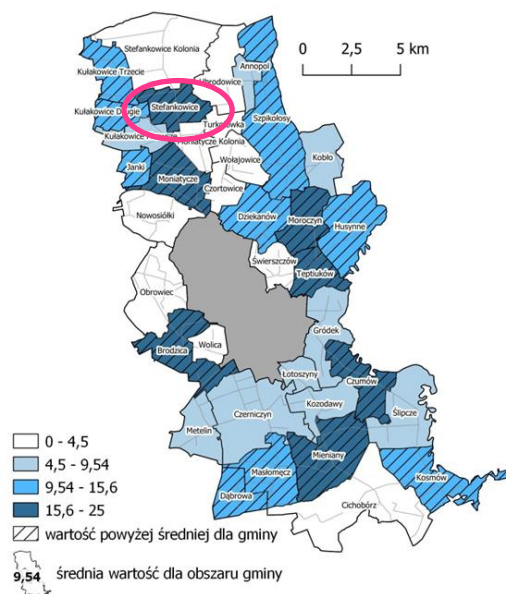
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy. Otrzymanie pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby jest uzależnione również od tego, w jakim stopniu posiadane schorzenie utrudnia życie wnioskodawcy (wydatki na leki, wydatki związane z dojazdami do specjalistów). Ciężka choroba skutkuje obciążeniem budżetu domowego i bardzo często utrudnia lub uniemożliwia wykonywanie pracy zawodowej i zapewnienia sobie samodzielnie bytu na dobrym poziomie. Wysoki udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców w 2020 roku (1,44%) pozwala przypuszczać, iż stan kondycji społecznej i poziom życia mieszkańców nie stoi na najwyższym poziomie. Problem skupia się w miejscach najgęściej zaludnionych na terenie podobszaru I rewitalizacji tj. w jego północnym fragmencie. Z upływem czasu problem tylko się pogłębia, w 2023 roku wartość wskaźnika wynosi 3,45% przy średniej dla Gminy 0,53%. Podobnie jak dwa problemy opisane powyżej duży udział osób długotrwale i ciężko chorych wpływa pośrednio na kwestię konieczności zapewnienia dostępności obiektów i przestrzeni publicznych. Osobom chorym często dużo trudniej przemieszczać się swobodnie czy pokonywać bariery architektoniczne. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty szkoleń i zajęć aktywizujących oraz zajęć propagujących zdrowy tryb życia dążących do zmniejszenia problemu.

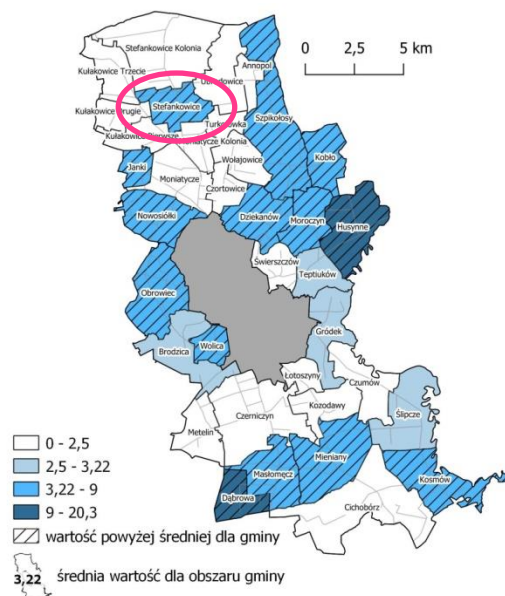
Nie ulega wątpliwości, iż pomoc społeczna jest bardzo ważnym aspektem funkcjonowania społeczności lokalnej, jednak może okazać się czynnikiem kryzysowym, przesądzającym o konieczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych na danym terenie. Beneficjenci zagrożeni ubóstwem korzystają ze świadczenia, jednakże istnieje ryzyko bardzo łatwego uzależnienia się od otrzymywanych świadczeń, co prowadzi do szerzenia się patologii i powstawania tzw. marginesu społecznego. Sytuacja, w której pomocą społeczną

objęta jest nie jednostka, a całe gospodarstwo domowe świadczy o zaistnieniu pewnych negatywnych zjawisk w rodzinie. Mogą to być problemy związane z ubóstwem, bezrobociem lub niepełnosprawnością, ale także dysfunkcje takie jak zaburzenie relacji, niezaspokojenie potrzeb emocjonalnych, nałogi czy przemoc domowa. Ten wariant jest szczególnie niebezpieczny, ponieważ postępuje lawinowo – jeden dysfunkcyjny element (np. rodzic) wystarczy, by konsekwencje jego zachowań dotyczyły pozostałych członków rodziny. Wartość wskaźnika w I podobszarze rewitalizacji wynosi 5,77%, największe natężenie problemu zaobserwować można w północnej części podobszaru I. W 2023 roku notuje się wzrost wartości wskaźnika do 7,39% przy średniej dla Gminy na poziomie 4,09%.

Ryc. 14. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku

Ryc. 15. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku

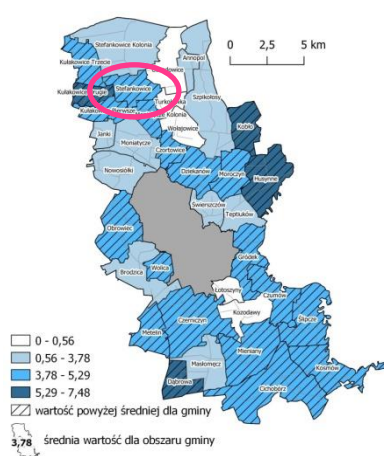
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Występowanie licznych przestępstw na danym terenie wpływa w sposób negatywny na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, a w związku z tym ich jakość życia i rozwój. Osoby korzystające na co dzień z miejsc koncentracji przestępczości, muszą nauczyć się, jak bezpiecznie je użytkować. Najczęściej odbywa się to poprzez unikanie konkretnych punktów o określonych porach, odpowiednie zachowanie, ubiór, wygląd lub zabezpieczenia techniczne. Długotrwałe funkcjonowanie w ten sposób doprowadzić może do oswojenia problemu przestępczości zgodnie z zasadą, że bliskie człowiekowi jest to, co znane i z czym ma codziennie do czynienia. Obszary uważane za mniej bezpieczne tracą na atrakcyjności turystycznej czy gospodarczej, co przekłada się na społeczną i ekonomiczną stagnację podobszaru. Na podobszarze I przyczynami wzmożonej liczby przestępstw są: brak monitoringu i ograniczone zasoby służb porządkowych, problemy ekonomiczne mieszkańców, niedostateczne oświetlenie oraz problemy części społeczności lokalnej z używkami. Wartość wskaźnika na I podobszarze wynosi 19,23 (2020 r.).

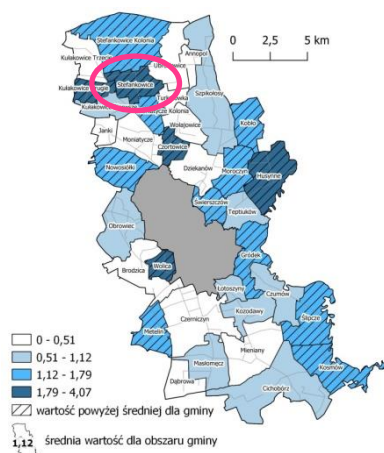
„Niebieska karta” to procedura, która ma za zadanie pomagać osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy domowej. Wskaźnik liczby „niebieskich kart”, przypadającej na 1000 mieszkańców, pozwala ocenić skalę problemu przemocy domowej na danym obszarze. Wyższe wartości oznaczają większy kryzys w tym zakresie. Każda wydana „niebieska karta”

to jedna rodzina dysfunkcyjna, w której wystąpiła jakaś forma agresji (fizyczna i/lub psychiczna). Zjawisko przemocy domowej niesie za sobą poważne konsekwencje, rzutujące na społeczne aspekty życia jednostki. Problemy tego typu mają zwykle charakter długofalowy, a więc doznane w dzieciństwie odczuwane będą nawet w dorosłym życiu. Problem może być powiązany z ubóstwem oraz z przestępczością czy liczbą osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej. Wartość omawianego wskaźnika na I podobszarze rewitalizacji wynosi 4,8 (2020r.). W 2023 roku wartość wskaźnika dla I podobszaru wynosi 0.

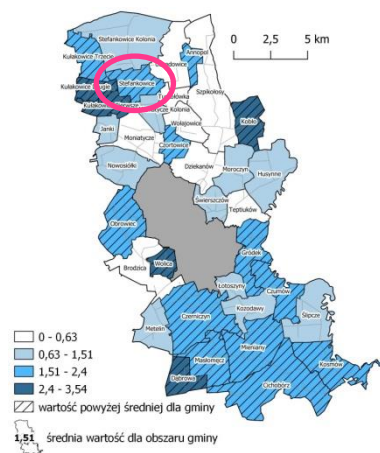
Ryc. 16. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)

Ryc. 17. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 18. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

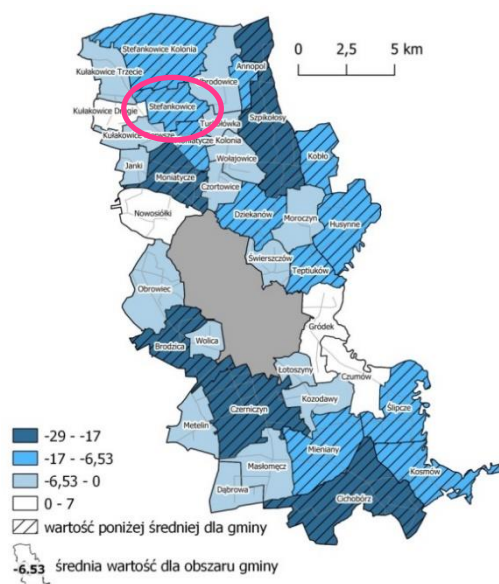
Wszystkie trzy wskaźniki przedstawione na rycinach powyżej są ze sobą ściśle powiązane. Bezrobocie jest poważnym problemem rzutującym na wszystkie aspekty życia społecznego oraz jakość życia ludności. Bezrobocie jest poważną przeszkodą w rozwoju społecznym gminy. Osoby długotrwale bezrobotne, to takie, które są zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne przez okres powyżej 12 miesięcy. Jest to zjawisko niekorzystne z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ najczęściej świadczy o tym, że bezrobotny nie ma zamiaru czy możliwości podjęcia zatrudnienia. Długotrwale bezrobocie może się przyczyniać do utraty umiejętności zawodowych, obniżenia samooceny osoby bezrobotnej, pogłębiającej się niezaradności życiowej, całkowitego polegania na wsparciu państwa, depresji, wystąpienia problemów finansowych, popadnięcia w długi, obniżenia stopy życiowej, konfliktów rodzinnych czy zachowań patologicznych. Wartość omawianego wskaźnika na I podobszarze rewitalizacji wynosi 5,29% (2020). Największe natężenie problemu obserwowane jest w części północnej I podobszaru rewitalizacji. W 2023 roku udział osób długotrwale bezrobotnych na I podobszarze rewitalizacji wyraźnie spadł i wynosi 2,46%, przy średniej wartości dla Gminy 3,17%.

Osoby po 50 roku życia znajdują się w wyjątkowo trudnej sytuacji na rynku pracy. W każdej gałęzi gospodarki na przestrzeni lat następują zmiany technologiczne i organizacyjne, do których osobom starszym trudno jest się zaadaptować. Porównując z osobami młodszymi, które mają dużą łatwość w przyswajaniu zasad i posługiwaniu się nowymi technologiami, dla osób starszych może stanowić to problem, który przeszkodzi

w funkcjonowaniu na rynku pracy osób powyżej 50 roku życia. Dodatkową barierą jest wciąż występujące wśród pracodawców stereotypowe postrzeganie osób starszych na rynku pracy jako osób z mniejszą energią, mniejszym zapałem do poznawania nowinek technologicznych i dokształcaniem się oraz z problemami zdrowotnymi. Dlatego ważne jest, aby zapewnić takim osobom wsparcie aktywizujące oraz doszkalające lub przekwalifikujące i ułatwić wejście na rynek pracy. Wartość omawianego wskaźnika na I podobszarze rewitalizacji wynosi 2,88% (2020). Największe natężenie problemu obserwowane jest w części północnej I podobszaru rewitalizacji. W 2023 roku udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia spadł i wynosi 1,48% przy średniej wartości dla Gminy 1,11%.

Z ekonomicznego punktu widzenia, osoby wykształcone mają większą wydajność w pracy, co przekłada się na rozwój bardziej konkurencyjnej gospodarki. Osobom z niskim wykształceniem dużo trudniej znaleźć pracę, statystycznie także czas poszukiwania pracy jest dłuższy. Zauważalna jest również zależność, im niższe wykształcenie bezrobotnego, tym większa bierność w zdobywaniu nowych umiejętności i im niższy poziom wykształcenia, tym niższa aktywność edukacyjna osób dorosłych. Osoby o niższym wykształceniu mogą być dodatkowo obciążone lękiem przed podejmowaniem aktywności w zdobywaniu wiedzy związanym z porażkami edukacyjnymi w przeszłości. Osoby te łatwiej „uzależniają się” również od korzystania z zasiłków z pomocy społecznej. Wartość omawianego wskaźnika na I podobszarze rewitalizacji wynosi 2,40% (2020). Największe natężenie problemu obserwowane jest w części północnej I podobszaru rewitalizacji. W 2023 roku wartość wskaźnika wynosi 0,49% przy wartości średniej dla Gminy 1,26%.

Ryc. 19. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Wiek przedprodukcyjny to taki, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do podjęcia pracy zawodowej. Wiek przedprodukcyjny jest to również czas przeznaczony na naukę i doskonalenie umiejętności, dzięki którym w przyszłości możliwe będzie podjęcie działalności zarobkowej. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią bardzo istotną część społeczności Gminy. Od tego jak liczna jest ta grupa zależy potencjał demograficzny, który warunkuje przyszłe potencjalne możliwości rozwojowe jednostki samorządu. Warto zwrócić uwagę na to, aby nie tylko zapewnić dogodne warunki do rozwoju najmłodszej części

społeczeństwa, ale również zminimalizować powody, które determinują młodych ludzi do migracji (brak miejsc pracy i możliwości rozwoju). Wartość wskaźnika wskazuje jaki jest trend zmiany liczebności tej grupy społecznej. Od wielkości tej liczby uzależniony jest poniekąd sposób funkcjonowania lokalnej społeczności. Wartość omawianego wskaźnika na I podobszarze rewitalizacji wynosi -11 osób (2020).

Sfera gospodarcza	
* Niski udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów ukazuje potencjał sołectwa w zakresie rozwoju nowych podmiotów. Niestety sołectwo Stefankowice boryka się z małą liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Wartość wskaźnika <i>udział</i> nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2020 roku w liczbie zarejestrowanych <i>działających podmiotów gospodarczych</i> w podobszarze I wynosił 0%. Podmioty te stanowią jeden z czynników sprzyjających rozwojowi gospodarki w ujęciu lokalnym (również regionalnym), gdyż dzięki nim rozwija się przedsiębiorczość, wzrasta poziom zatrudnienia, zmniejsza się bezrobocie, rosną dochody JST. Mała liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych może świadczyć o małym zainteresowaniu przedsiębiorców do lokalizowania firm na terenie danego sołectwa, jak również o braku odpowiednich warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości czy braku pewności rynkowej i poczuciu niepewności ekonomicznej. Mała liczba nowych firm może sugerować brak nowych pomysłów i innowacyjności w danej społeczności lub regionie. Nowe firmy często są źródłem nowych rozwiązań i technologii. Jak pokazują wyniki analizy niewielka liczba mieszkańców Stefankowic jest gotowa podjąć ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej.	
Sfera techniczna	
* Rozproszenie zabudowy * Utrudnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób niepełnosprawnych - słaba dostępność do budynków użyteczności publicznej	
Swoboda zabudowy terenów utrudnia realizację liniowych inwestycji celu publicznego, takich jak sieć wodno-kanalizacyjna, sieć dróg, sieć elektroenergetyczna, gazowa czy światłowód. Na terenach o małej intensywności zabudowy, przy dużym rozproszeniu, zapewnienie dostępu do infrastruktury jest bardzo kosztowne. Dlatego też należy dążyć do świadomego planowania przestrzeni publicznych i zabudowy. Co istotne ważne jest również racjonalne wykorzystanie terenu bez nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego. W ujęciu ogólnym przyjmuje się, że im większa jest intensywność zabudowy, tym lepiej. Samorządy lokalne na obszarach wiejskich dążą zwykle do zagęszczenia zabudowy, tym samym chcąc przeciwdziałać nadmiernemu rozproszeniu miejscowości i sprzyjać zacieśnianiu relacji sąsiedzkich. Wartość wskaźnika <i>Intensywność zabudowy mieszkalnej</i> (liczba budynków mieszkalnych na 1 km²) w podobszarze I to 11,73 budynków mieszkalnych na km². O kryzysie w sferze technicznej świadczy również brak niezbędnych udogodnień w budynkach użyteczności publicznej oraz ich najbliższym otoczeniu pozwalających korzystać z nich w sposób swobodny osobom mającym problem w poruszaniu się. Uniemożliwia to uczestniczenie tych osób we wszelakich sferach życia na równych zasadach względem reszty społeczeństwa. Do takich osób należą m.in.: osoby z niepełnosprawnościami, opiekunowie małych dzieci oraz seniorzy. Aby umożliwić im samodzielne korzystanie z obiektów publicznych należy wykorzystać odpowiednie rozwiązania (ciągi pieszkie z obniżonymi krawężnikami, podjazdy/ pochylnie przy schodach, odpowiedniej szerokości drzwi, windy, plany tyflograficzne, tablice multisensoryczne i wykorzystujące dźwięk, kioski multimedialne, uchwyty). Wartość wskaźnika <i>Liczba obiektów użyteczności publicznej, które są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów itp.)</i>	

na 1000 mieszkańców sołectwa w podobszarze I wynosi 4,81.

Sfera środowiskowa

* Znaczna ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia

Negatywne zjawiska o charakterze środowiskowym pociągają za sobą szereg konsekwencji. Występujące znaczne ilości wyrobów azbestowych o udowodnionym działaniu rakotwórczym i toksycznym wpływają negatywnie na ogólne zanieczyszczenie środowiska, zdrowie ludzi i jakość zamieszkiwania. Azbest to szczególnie niebezpieczny materiał, spotykany najczęściej w pokryciach dachowych. Niezabezpieczone płyty azbestowe są szkodliwe, bowiem deszcze wymywają z nich spoiwo cementowe, przez co wiązki włókien azbestu zostają odsłonięte, rozszczepiają się i uwalniają do środowiska. Dziś, posiadając wiedzę na temat wpływu wyrobów azbestowych na zdrowie człowieka, podejmowane są próby usuwania ich z otoczenia – przede wszystkim z miejsc zamieszkiwanych przez ludzi. Im więcej azbestu zostanie unieszkodliwione, tym mniejsze staje się ogólne zanieczyszczenie środowiska w okolicy, w efekcie czego poprawie ulega także jakość zamieszkiwania. Wartość wskaźnika *Ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1000 mieszkańców w 2020 r. w podobszarze I* wynosi 1 296 274,04.

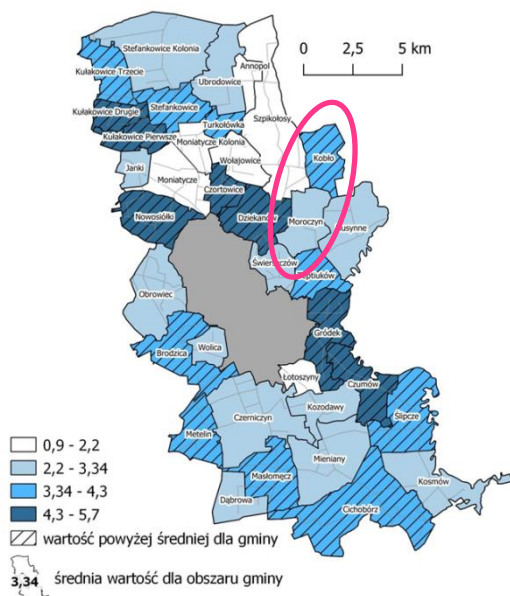
Podsumowując na podobszarze I zdiagnozowano szereg problemów. Podsumowane poniżej problemy wynikają zarówno z przeprowadzonej analizy ilościowej – analizy danych statystycznych, jak również analizy jakościowej opartej na partycypacji społecznej prowadzonej w trakcie prac nad diagnozą i delimitacją obszaru rewitalizacji.

Pr I.1.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci.
Pr I.2.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, opiekuńczej i edukacyjnej oraz infrastruktury kulturowo-rekreacyjnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób ze szczególnymi potrzebami.
Pr I.3.	Wysoki stopień uzależnienia mieszkańców od pomocy społecznej
Pr I.4.	Wysoka liczba przestępstw na podobszarze rewitalizacji
Pr I.5.	Problem występowania przemocy domowej na podobszarze rewitalizacji
Pr I.6.	Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród ludzi powyżej 50 roku życia i osób z niższym i gimnazjalnym wykształceniem
Pr I.7.	Odptyw ludzi młodych i niska atrakcyjność osiedleńcza obszaru
Pr I.8.	Starzenie się społeczeństwa
Pr I.9.	Potrzeba w zakresie modernizacji obiektów rekreacyjno - kulturowych
Pr I.10.	Brak zaangażowania mieszkańców w życie publiczne, marazm
Pr I.11.	Niewystarczające działania socjalizujące i integrujące
Pr I.12.	Niski udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

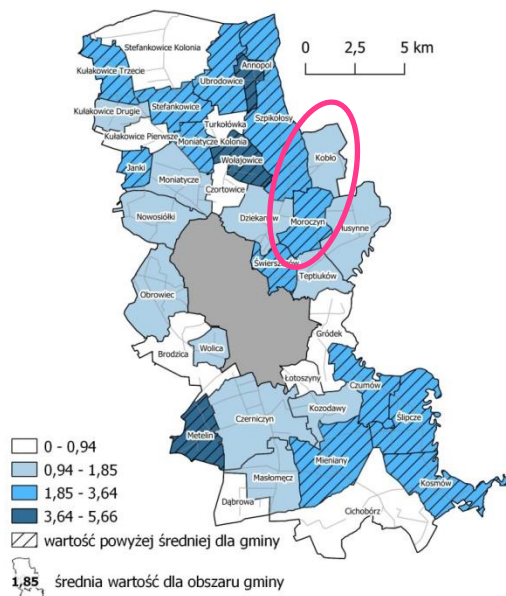
Pr I. 13 Występowanie wyrobów zagrażających środowisku i zdrowiu człowieka

Podobszar II – sołectwa Kobło i Moroczyn

Ryc. 20. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 21. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

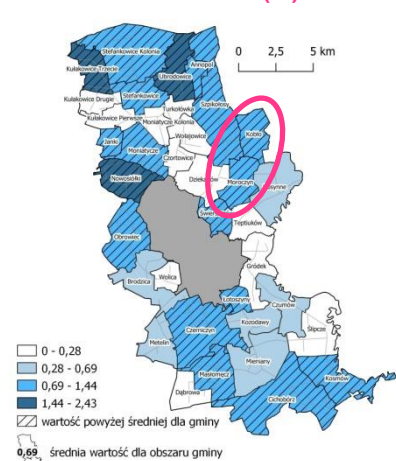
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dość dużym zróżnicowaniem pod względem udziału dzieci w wieku żłobkowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Podobszar II rewitalizacji w sołectwie Kobło charakteryzuje się wyższą wartością omawianego wskaźnika niż średnia dla Gminy, i wynosi 3,94% (2020). Natomiast w 2023 roku sytuacja wyglądała już odmiennie. W sołectwie Kobło nie odnotowano sytuacji kryzysowej (wartość wskaźnika 1,83% przy średniej dla Gminy 2,91%), jednakże w sołectwie Moroczyn problem miał już miejsce – wartość wskaźnika była dużo wyższa od średniej wartości dla Gminy i wynosiła 5,28%. Ze względu na charakter analizowanego wskaźnika udziału dzieci w wieku żłobkowym wśród mieszkańców, za sytuacją kryzysową nie uznaje się w tym przypadku stricte liczby dzieci w wieku żłobkowym, a zakres potrzeb w kwestii dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci. Odsetek dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lat) w ogólnej liczbie mieszkańców na danym obszarze bezpośrednio oddziałuje na rozwój infrastruktury publicznej oraz rynek pracy. Wpływ na jakość życia opiekunów ma liczba miejsc dostępnych zapewnionych w placówkach opiekuńczych w Gminie oraz na terenach gmin sąsiednich. Niedostateczna liczba miejsc w żłobkach utrudnia opiekunom zapewnienie opieki nad dziećmi i powrót na rynek pracy oraz aktywne uczestniczenie w życiu społecznym i kulturowym Gminy. Ponadto może to prowadzić do obniżenia się jakości życia, poprzez obniżenie się dochodów rodziny i jednocześnie zwiększenie wydatków z powodu pojawienia się nowego członka rodziny. Dodatkowo brak miejsc w placówkach opiekuńczych zmusza opiekunów do dłuższej przerwy w pracy, co wpływ może mieć na ciężki powrót do wykonywanych uprzednio obowiązków (postępujące zmiany prawne i technologiczne) wymagających licznych szkoleń odbytych w bardzo krótkim czasie. Grupa opiekunów

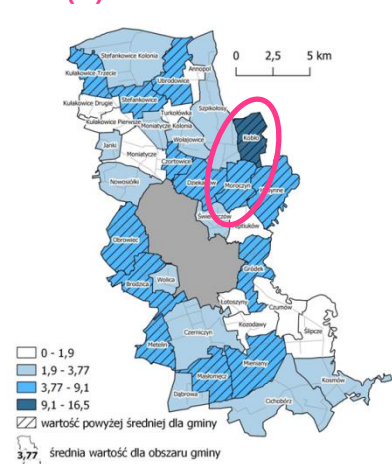
z małymi dziećmi należy również do grupy osób ze szczególnymi potrzebami, która potrzebuje odpowiednio dostosowanej infrastruktury technicznej (podjazdy, obniżenia krawężników chodników) w przypadku korzystania z wózków oraz właściwie zagospodarowanej przestrzeni (miejsca rekreacyjne – place zabaw) do aktywnego spędzania wolnego czasu od najmłodszych lat.

Drugim zagadnieniem wymagającym uwagi jest stosunkowo duży udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Sytuacja kryzysowa na II podobszarze rewitalizacji kumuluje się na obszarze wsi Moroczyn i wskaźnik osiąga tu wartość 2,90% (2020). Z czasem sytuacja problemowa objęła już cały podobszar rewitalizacji. W 2023 roku w Moroczynie wskaźnik przyjął wartość 3,87% przy średniej dla Gminy 3,04%, natomiast w Koble wskaźnik osiągnął dużo wyższe wartości na poziomie 5,02%. Podobnie jak zagadnienie omówione powyżej, to również ma istotny wpływ na kształtowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej w sposób zapewniający dostęp wszystkim użytkownikom. Kolejnym ważnym zagadnieniem jest wpływ na wymagane kształtowanie opieki społecznej. Zapewnienie dobrych warunków życia mieszkańcom z niepełnosprawnościami oraz swobodnego funkcjonowania w społeczeństwie wiąże się z potrzebą wprowadzenia m.in.: działań integracyjno-aktywizacyjnych, zajęć rehabilitacyjnych i rozwiązań ułatwiających dostęp do infrastruktury. Dlatego też w podobszarze II rewitalizacji ważne jest zwrócenie szczególnej uwagi podczas procesu planowania i związanych z tym nakładów finansowych ze strony Władz Gminy na tą właśnie grupę mieszkańców. Teren ten jest zamieszany przez większą liczbę osób z szczególnymi potrzebami. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty wydarzeń kulturowych i integracyjnych oraz szkoleń i zajęć aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami społecznie i zawodowo.

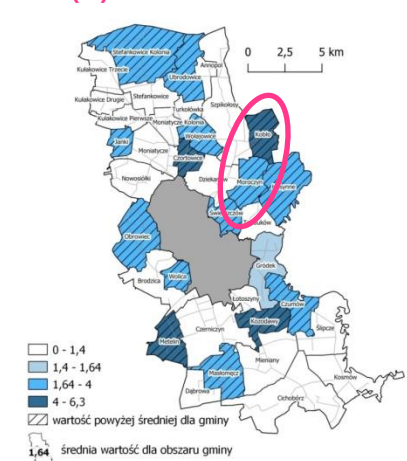
Ryc. 22. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 23. udział osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 24. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Wszystkie 3 wskaźniki przedstawione na rycinie powyżej łączy korzystanie ze świadczeń z pomocy społecznej. Każdy z nich obrazuje sytuację kryzysową na całym II podobszarze rewitalizacji. Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą

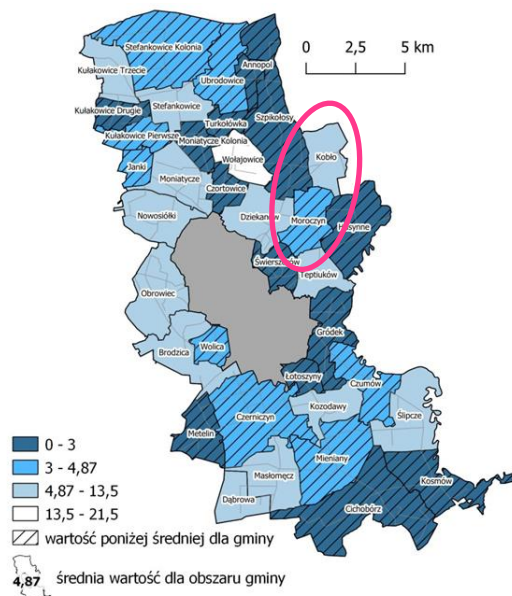
cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy. Otrzymanie pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby jest uzależnione również od tego, w jakim stopniu posiadane schorzenie utrudnia życie wnioskodawcy (wydatki na leki, wydatki związane z dojazdami do specjalistów). Ciężka choroba skutkuje obciążeniem budżetu domowego i bardzo często utrudnia lub uniemożliwia wykonywanie pracy zawodowej i zapewnienia sobie samodzielnie bytu na dobrym poziomie. Wysoki udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców (Kobło 1,18%, Moroczyn 0,97% w 2020 r.) pozwala przypuszczać, iż stan kondycji społecznej i poziom życia mieszkańców nie stoi na najwyższym poziomie. Problem skupia się w miejscach najgęściej zaludnionych na terenie podobszaru II rewitalizacji tj. w centrum wsi Kobło i Moroczyn. W 2023 roku sytuacja kryzysowa rozkładała się nieco inaczej na II podobszarze rewitalizacji. Wartości wskaźnika w Koble osiągały 0,46%, a w Moroczynie 1,76% przy średniej dla Gminy 0,53%. Sytuacja problemowa najsilniej zarysowana jest w centrum wsi Moroczyn. Podobnie jak dwa problemy opisane powyżej duży udział osób długotrwale i ciężko chorych wpływa pośrednio na kwestię konieczności zapewnienia dostępności obiektów i przestrzeni publicznych. Osobom chorym często dużo trudniej przemieszczać się swobodnie czy pokonywać bariery architektoniczne. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty szkoleń i zajęć aktywizujących oraz zajęć propagujących zdrowy tryb życia dążących do zmniejszenia problemu.

Nie ulega wątpliwości, iż pomoc społeczna jest bardzo ważnym aspektem funkcjonowania społeczności lokalnej, jednak może okazać się czynnikiem kryzysowym, przesądzającym o konieczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych na danym terenie. Beneficjenci zagrożeni ubóstwem korzystają ze świadczenia, jednakże istnieje ryzyko bardzo łatwego uzależnienia się od otrzymywanych świadczeń, co prowadzi do szerzenia się patologii i powstawania tzw. marginesu społecznego. Sytuacja, w której pomocą społeczną objęta jest nie jednostka, a całe gospodarstwo domowe świadczy o zaistnieniu pewnych negatywnych zjawisk w rodzinie. Mogą to być problemy związane z ubóstwem, bezrobociem lub niepełnosprawnością, ale także dysfunkcje takie jak zaburzenie relacji, niezaspokojenie potrzeb emocjonalnych, nałogi czy przemoc domowa. Ten wariant jest szczególnie niebezpieczny, ponieważ postępuje lawinowo – jeden dysfunkcyjny element (np. rodzic) wystarczy, by konsekwencje jego zachowań dotyczyły pozostałych członków rodziny. Sytuacja kryzysowa w 2020 roku jest wyraźniej zauważalna w Koble (16,54%) i jest to wartość najwyższa w całej Gminie Hrubieszów. W sołectwie Moroczyn wartość wskaźnika osiąga wartość 5,81%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa w ciągu dalszym wyraźniej zaznacza się w Koble (5,48% przy średniej dla Gminy 4,09), natomiast w Moroczynie wartość wskaźnika wynosi 1,76%.

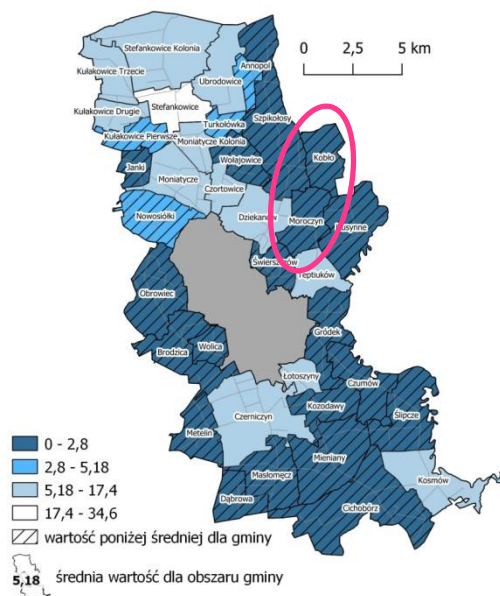
Problem ubóstwa jest powszechny i niezwykle złożony. Na ubóstwo mieszkańców mają wpływ nie tylko problemy na lokalnym rynku pracy, ale również brak poczucia własnej wartości ludzi bezrobotnych, wynikający często z niskiego wykształcenia oraz wykluczenia społecznego. Ubóstwo skutkuje brakiem możliwości zapewnienia sobie i rodzinie podstawowych warunków do życia (pożywienia, dostępu do mediów, miejsca do życia). Niebezpiecznym zjawiskiem, który dotyka takie rodziny jest „dziedziczenie ubóstwa”, czyli powielanie utrwalonych wzorców z powodu niedostatecznego dostępu do edukacji i odrzucenia społecznego. Zjawisko to jest bardzo trudne do przezwyciężenia, dlatego instytucje starają się podnieść poziom życia tej grupy społecznej, stale ich aktywizując. W

2020 roku sytuacja kryzysowa jest nasiloną w sołectwie Kobło, gdzie wskaźnik osiąga drugą najwyższą w Gminie wartość 4,72%. W Moroczynie wskaźnik wynosi 3,55%. Dane z 2023 roku potwierdzają występowanie sytuacji kryzysowej na II podobzszarze rewitalizacji. Przy średniej dla Gminy na poziomie 0,76 wartość wskaźnika w Koble osiąga wartość 5,48%, natomiast w Moroczynie 1,76.

Ryc. 25. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku

Ryc. 26. Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

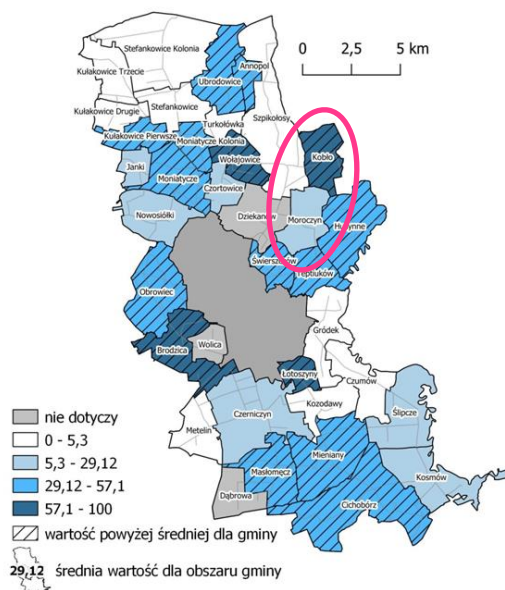
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Braki w infrastrukturze społecznej mają wpływ m.in. na znacznie niższą aktywność mieszkańców w życiu społecznym, co przekłada się na niską liczbę zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Organizacje takie powstają z potrzeby i chęci wspólnego działania i realizacji wspólnych celów oraz budują większą wrażliwość i odpowiedzialność o dobro wspólne. Gdy analizowano sytuację na II podobzszarze rewitalizacji zaobserwowano sytuację kryzysową w Moroczynie, gdzie w 2020 roku wskaźnik osiągnął wartości poniżej średniej dla Gminy i wynosił 3,23. Obrazuje to małą aktywność mieszkańców i ich niskie zaangażowanie społeczne. Niskie zaangażowanie społeczności lokalnej w tym zakresie może prowadzić do ogólnego marazmu, braku zainteresowania problemami występującymi w najbliższym sąsiedztwie, a nawet ograniczenia aktywności obywatelskiej. Nieco lepiej sytuacja wygląda w 2023 roku. Na II podobzszarze rewitalizacji wartości wskaźników w obu sołectwach są wyższe niż wartość średnia dla Gminy (Kobło 9,13; Moroczyn 7,04; Gmina 5,35).

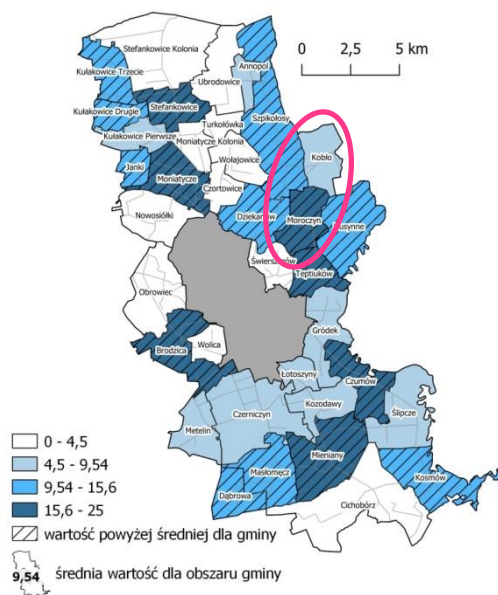
Partycypacja w kulturze wzbogaca wiedzę, kształtuje wrażliwość estetyczno-emocjonalną, tworzy i wzmacnia więzi społeczne, a nawet wpływa na rozszerzenie możliwości adaptacyjnych jednostki. Aktywność kulturalna pośrednio przekłada się także na rozwój ekonomiczny, stymulując procesy produkcji. W skali mikro powodować może zwiększenie zamożności bądź ubóstwa gospodarstwa domowego, natomiast w skali makro – wzrost (lub regres) gospodarczy. W Gminie Hrubieszów konsumpcję kultury zmierzono za pomocą wskaźnika *Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)*. Sytuacja kryzysowa występuje w granicach całego

II podobszaru rewitalizacji zarysowując się nieco intensywniej w Koble (0,00%) niż Moroczynie (2,58%). W szerszej perspektywie znaczny spadek czytelnictwa może skutkować zmniejszeniem zdolności abstrakcyjnego myślenia (co wpływa negatywnie na rozwiązywanie problemów ekonomicznych, cywilizacyjnych i osobistych), spadkiem wydajności pracy i degradacją relacji społecznych. W 2023 roku sytuacja kryzysowa na II podobszarze rewitalizacji wciąż jest wyraźnie zarysowana, o czym świadczą wartości wskaźnika dużo niższe niż średnia dla Gminy: Koble 0,46%, Moroczyn 1,06%, średnia w Gminie 6,21%.

Ryc. 27. Udział uczniów z problemami w nauce w całkowitej liczbie uczniów szkoły podstawowej z danego sołectwa (%)

Ryc. 28. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku

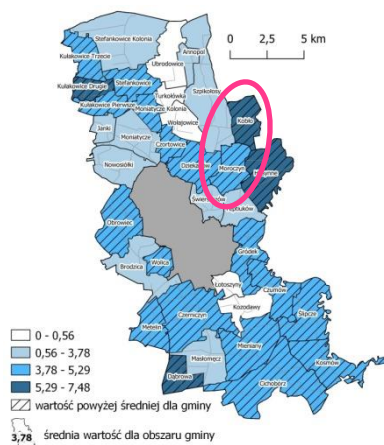
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Udział uczniów z problemami w nauce w całkowitej liczbie uczniów szkoły podstawowej z danego sołectwa w podziale na sołectwa pozwala przeanalizować społeczne problemy dotyczące dzieci i młodzieży. Wskaźnik ten stanowi często odzwierciedlenie poziomu nauczania w danej placówce, sytuacji rodzinnych uczniów oraz wpływu najbliższego otoczenia na uczniów. Negatywne sytuacje w życiu dziecka oddziałują na jego wyniki w nauce, poprzez nadmierną pobudliwość i nerwowość i brak możliwości skupienia uwagi na nauce. Należy również pamiętać, iż rocznik dzieci 2020/2021, to uczniowie z nauczaniem domowym i dużymi przerwami z uczęszczaniem do szkoły, co wynikało z faktu Pandemii Covid-19 i wprowadzonymi ogólnie pogłębionymi lockdownami. Sytuacja ta powodowała napięcie się problemów uczniów w nauce. Problemy edukacyjne to stan długotrwały i stopniowo narastający, który sprzyja wielu innym zjawiskom o charakterze pejoratywnym. Ponadto, uczniowie mający trudności z nauką (zwłaszcza dorastająca młodzież) często sprawiają problemy wychowawcze, w tym ulegają demoralizacji lub wchodzi w konflikty z prawem. To z kolei przekłada się na ogólny wzrost przestępczości i zachowań patologicznych na danym terenie. Na podobszarze II w 2020 roku problem koncentruje się na terenie miejscowości Koble (66,67%) i jest to jedno z sołectw Gminy o największym natężeniu tego problemu. W 2023 roku II podobszar rewitalizacji w dalszym ciągu boryka się z sytuacją kryzysową. Przy średniej wartości wskaźnika dla Gminy na

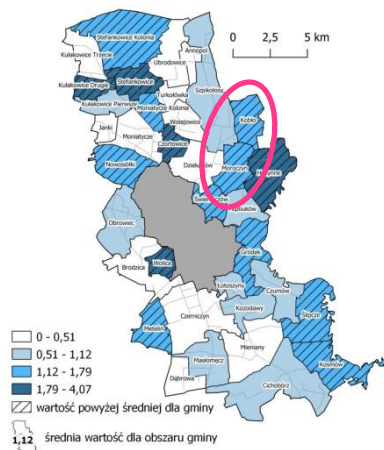
poziomie 14,02%, w sołectwie Kobło 15,79% uczniów ma problemy w nauce, natomiast w sołectwie Moroczyn aż 40% uczniów.

Występowanie licznych przestępstw na danym terenie wpływa w sposób negatywny na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, a w związku z tym ich jakość życia i rozwój. Osoby korzystające na co dzień z miejsc koncentracji przestępczości, muszą nauczyć się, jak bezpiecznie je użytkować. Najczęściej odbywa się to poprzez unikanie konkretnych punktów o określonych porach, odpowiednie zachowanie, ubiór, wygląd lub zabezpieczenia techniczne. Długotrwałe funkcjonowanie w ten sposób doprowadzić może do oswojenia problemu przestępczości zgodnie z zasadą, że bliskie człowiekowi jest to, co znane i z czym ma codziennie do czynienia. Obszary uważane za mniej bezpieczne tracą na atrakcyjności turystycznej czy gospodarczej, co przekłada się na społeczną i ekonomiczną stagnację podobszaru. Na podobszarze II przyczynami wzmożonej liczby przestępstw są: brak monitoringu i ograniczone zasoby służb porządkowych, problemy ekonomiczne mieszkańców, niedostateczne oświetlenie oraz problemy części społeczności lokalnej z używkami. Sytuacja kryzysowa odnotowana została w miejscowości Moroczyn, gdzie wartość wskaźnika w 2020 roku wynosi 19,35 (druga najwyższa wartość w Gminie).

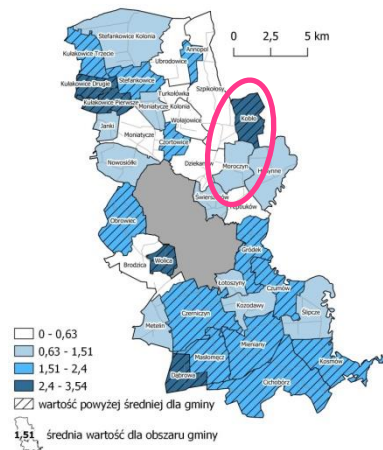
Ryc. 29. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)

Ryc. 30. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 31. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

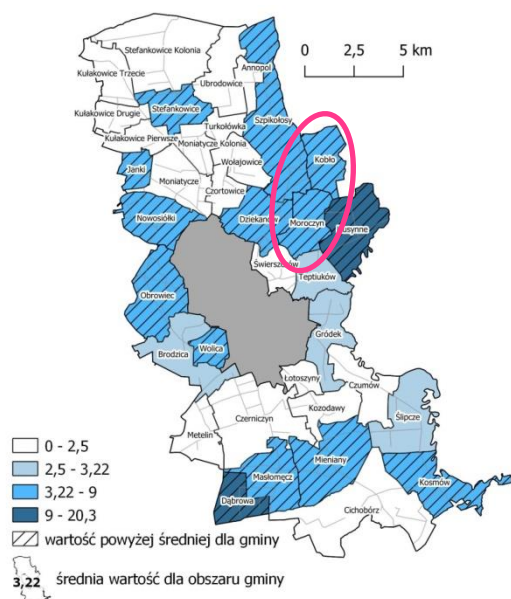
Wszystkie trzy wskaźniki przedstawione na rycinach powyżej są ze sobą ściśle powiązane. Bezrobocie jest poważnym problemem rzutującym na wszystkie aspekty życia społecznego oraz jakość życia ludności. Bezrobocie stanowi poważną przeszkodę w rozwoju społecznym gminy. Osoby długotrwale bezrobotne, to takie, które są zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne przez okres powyżej 12 miesięcy. Jest to zjawisko niekorzystne z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ najczęściej świadczy o tym, że bezrobotny nie ma zamiaru czy możliwości podjęcia zatrudnienia. Długotrwałe bezrobocie może się przyczyniać do utraty umiejętności zawodowych, obniżenia samooceny osoby bezrobotnej, pogłębiania się niezaradności życiowej, całkowitego polegania na wsparciu państwa, depresji, wystąpienia problemów finansowych, popadnięcia w długi, obniżenia stopy życiowej, konfliktów rodzinnych czy zachowań patologicznych. Sytuacja kryzysowa występuje na całym II podobszarze rewitalizacji. Największe natężenie problemu w 2020

roku obserwowane jest w części północnej II podobszaru rewitalizacji, w miejscowości Kobło (7,48%), natomiast w miejscowości Moroczyn wskaźnik osiąga wartość 4,84%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa również jest silnie zarysowana. Przy średniej wartości wskaźnika dla Gminy na poziomie 3,17% w Koble odnotowano 4,11% osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa, natomiast w Moroczynie 4,58%.

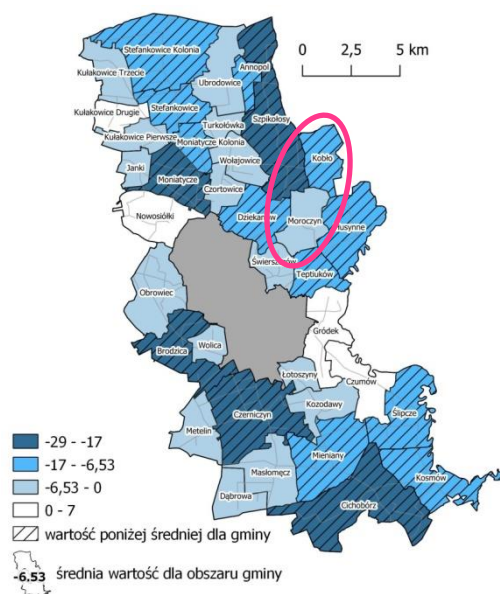
Osoby po 50 roku życia znajdują się w wyjątkowo trudnej sytuacji na rynku pracy. W każdej gałęzi gospodarki na przestrzeni lat następują zmiany technologiczne i organizacyjne, do których osobom starszym trudno jest się zaadaptować. Porównując z osobami młodszymi, które mają dużą łatwość w przyswajaniu zasad i posługiwaniu się nowymi technologiami, dla osób starszych może stanowić to problem, który przeszkodzi w funkcjonowaniu na rynku pracy osób powyżej 50 roku życia. Dodatkową barierą jest wciąż występujące wśród pracodawców stereotypowe postrzeganie osób starszych na rynku pracy jako osób z mniejszą energią, mniejszym zapałem do poznawania nowinek technologicznych i doksztalaniem się oraz z problemami zdrowotnymi. Dlatego ważne jest, aby zapewnić takim osobom wsparcie aktywizujące oraz doszkalające lub przekwalifikujące i ułatwić wejście na rynek pracy. W 2020 roku sytuacja kryzysowa obserwowana jest na całym II podobszarze rewitalizacji i zarysowuje się na podobnym poziomie: Kobło 1,18%, Moroczyn 1,29%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa występuje w sołectwie Kobło (1,37% przy średniej wartości dla Gminy 1,11). W Moroczynie wartość wskaźnika jest delikatnie niższa niż wartość średnia dla Gminy i wynosi 1,06%.

Z ekonomicznego punktu widzenia, osoby wykształcone mają większą wydajność w pracy, co przekłada się na rozwój bardziej konkurencyjnej gospodarki. Osobom z niskim wykształceniem dużo trudniej znaleźć pracę, statystycznie także czas poszukiwania pracy jest dłuższy. Zauważalna jest również zależność, im niższe wykształcenie bezrobotnego, tym większa bierność w zdobywaniu nowych umiejętności i im niższy poziom wykształcenia, tym niższa aktywność edukacyjna osób dorosłych. Osoby o niższym wykształceniu mogą być dodatkowo obciążone lękiem przed podejmowaniem aktywności w zdobywaniu wiedzy związanym z porażkami edukacyjnymi w przeszłości. Osoby te łatwiej „uzależniają się” również od korzystania z zasiłków z pomocy społecznej. W 2020 roku problem na II podobszarze rewitalizacji dotyczy miejscowości Kobło, gdzie wartość wskaźnika, to 3,54%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa dotyczy już całego podobszaru rewitalizacji, w obu sołectwach wartość wskaźnika jest wyższa niż średnia dla Gminy na poziomie 1,26%, w Koble 2,28%, w Moroczynie 3,17%.

Ryc. 32. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku

Ryc. 33. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

„Niebieska karta” to procedura, która ma za zadanie pomagać osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy domowej. Wskaźnik liczby „niebieskich kart”, przypadającej na 1000 mieszkańców, pozwala ocenić skalę problemu przemocy domowej na danym obszarze. Wyższe wartości oznaczają większy kryzys w tym zakresie. Każda wydana „niebieska karta” to jedna rodzina dysfunkcyjna, w której wystąpiła jakaś forma agresji (fizyczna i/lub psychiczna). Zjawisko przemocy domowej niesie za sobą poważne konsekwencje, rzutujące na społeczne aspekty życia jednostki. Problemy tego typu mają zwykle charakter długofalowy, a więc doznane w dzieciństwie odczuwane będą nawet w dorosłym życiu. Problem może być powiązany z ubóstwem oraz z przestępczością czy liczbą osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej. W 2020 roku sytuacja kryzysowa obserwowana jest na całym II podobszarze rewitalizacji i zarysowuje się na podobnym poziomie: Koble 3,94, Moroczyn 3,23. W 2023 roku sytuacja podobnie jak w 2020 roku obserwowana jest na całym II podobszarze rewitalizacji, w Koble wskaźnik osiąga wartość 4,57%, w Moroczynie 3,52% przy średniej wartości dla gminy na poziomie 1,78%.

Wiek przedprodukcyjny to taki, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do podjęcia pracy zawodowej. Wiek przedprodukcyjny jest to również czas przeznaczony na naukę i doskonalenie umiejętności, dzięki którym w przyszłości możliwe będzie podjęcie działalności zarobkowej. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią bardzo istotną część społeczności Gminy. Od tego jak liczna jest ta grupa zależy potencjał demograficzny, który warunkuje przyszłe potencjalne możliwości rozwojowe jednostki samorządu. Warto zwrócić uwagę na to, aby nie tylko zapewnić dogodne warunki do rozwoju najmłodszej części społeczeństwa, ale również zminimalizować powody, które determinują młodych ludzi do migracji (brak miejsc pracy i możliwości rozwoju). Wartość wskaźnika wskazuje jaki jest trend zmiany liczebności tej grupy społecznej. Od wielkości tej liczby uzależniony jest poniekąd sposób funkcjonowania lokalnej społeczności. W 2020 roku problem dotyczy północnego fragmentu II podobszaru rewitalizacji – miejscowości Koble (-7 osób). W latach 2018- 2023 roku problem dalej jest notowany na poziomie -9 osób.

Sfera gospodarcza

- * Mała ilość działających podmiotów gospodarczych
- * Niski udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
- * Spadek chęci podjęcia ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej

Na całym Podobszarze II rewitalizacji notuje się problem małej ilości działających podmiotów gospodarczych. Problem ten występuje w wielu aspektach, zarówno małej liczby działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (problem dotyczy całego II podobszaru rewitalizacji, Kobło 19,69, Moroczyn 19,35), jak również niskiej liczby nowo powstałych podmiotów w liczbie zarejestrowanych działających podmiotów (problem koncentruje się w miejscowości Kobło, wartość wskaźnika 0,00), czy chociażby zmniejszenia się liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni czasu (sytuacja kryzysowa koncentruje się w południowym fragmencie II podobszaru rewitalizacji w miejscowości Moroczyn, wartość wskaźnika 0). Wszystkie te kwestie są ze sobą silnie powiązane. Podmioty te stanowią jeden z czynników sprzyjających rozwojowi gospodarki w ujęciu lokalnym (również regionalnym), gdyż dzięki nim rozwija się przedsiębiorczość, wzrasta poziom zatrudnienia, zmniejsza się bezrobocie, rosną dochody JST. Przedsiębiorcy jako osoby chętne do podejmowania ryzyka, dążące do osiągnięcia założonego celu oraz potrafiące dostosować się do zmiennych okoliczności są bardzo pożądanymi w lokalnej społeczności. Jako osoby otwarte, zauważające potencjalne szanse i zagrożenia w każdej sytuacji oraz stale rozwijające się, mogą oni pełnić rolę lokalnych liderów grup społecznych. Przedsiębiorcy przede wszystkim mają wpływ na konkurencyjność gospodarki, a przez to na poziom zamożności Gminy. Niska liczba działających przedsiębiorstw na terenie gminy ogranicza konkurencję, a to natomiast wpływa negatywnie na jakość wytwarzanych dóbr i usług oraz ceny.

Mała liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych może świadczyć o małym zainteresowaniu przedsiębiorców do lokalizowania firm na terenie danego sołectwa, jak również o braku odpowiednich warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości czy braku pewności rynkowej i poczuciu niepewności ekonomicznej. Może również sugerować brak nowych pomysłów i innowacyjności w danej społeczności lub regionie. Nowe firmy często są źródłem nowych rozwiązań i technologii. Jak pokazują wyniki analizy niewielka liczba mieszkańców sołectwa Kobło jest gotowa podjąć ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Wartość wskaźnika *udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2020 roku w liczbie zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych (%)* w Koble wynosi 0%.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- * Wysoka liczba osób przypadających na jedno mieszkanie
- * Brak wyznaczonych terenów do wspierania rozwoju gospodarczego

Cały Podobszar II rewitalizacji boryka się z sytuacją problemową w kwestii wysokiej liczby osób przypadających na jedno mieszkanie, przy czym większe natężenie problemu charakteryzuje sołectwo Kobło (4,03; Moroczyn 3,83). Przyjmuje się, że niższe wartości świadczą o łatwiejszym dostępie lokali, większej konkurencji na rynku nieruchomości oraz swobodzie zamieszkiwania. Im większa jest natomiast liczba osób w przeliczeniu na 1 domostwo, tym trudniej o nowe lokum. Przekłada się to również na niższy komfort życia mieszkańców. Wysoka liczba osób w jednym mieszkaniu może prowadzić do zatłoczenia i ograniczonych przestrzeni życiowych, co negatywnie wpływa na wiele aspektów codziennego życia (m.in. miejsce do nauki, wypoczynku, powstawanie napięć społecznych).

Kolejną kwestią, która wiąże się ze sferą przestrzenno-funkcjonalną jest wyznaczenie terenów do wspierania rozwoju gospodarczego. Niestety na całym podobszarze II rewitalizacji nie wyznaczono takich terenów. Obecność terenów

inwestycyjnych wpływa pozytywnie na atrakcyjność inwestycyjną sołectwa, a tym samym gminy, dzięki czemu łatwiej jest przyciągnąć nowych inwestorów, zarówno lokalnych jak i zewnętrznych. Tereny inwestycyjne mogą być przeznaczone pod działalność przemysłową, usługową czy logistyczną, co może sprzyjać zrównoważonemu rozwojowi lokalnej gospodarki. Obecność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych sprzyja powstaniu nowych podmiotów gospodarczych, a tym samym wpływa pozytywnie na zmniejszenie problemów gospodarczych i społecznych.

Sfera techniczna

- * Rozproszenie zabudowy
- * Niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego
- * Utrudnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób niepełnosprawnych - słaba dostępność do budynków użyteczności publicznej

Problemy związane ze strefą techniczną nie rozkładają się równomiernie na terenie całego podobszaru II rewitalizacji. M.in. z dużym rozproszeniem zabudowy boryka się sołectwo Kobló (12,17 budynków mieszkalnych na 1 km²). Swoboda zabudowy terenów utrudnia realizację liniowych inwestycji celu publicznego, takich jak sieć wodno-kanalizacyjna, sieć dróg, sieć elektroenergetyczna, gazowa czy światłowod. Na terenach o małej intensywności zabudowy, przy dużym rozproszeniu, zapewnienie dostępu do infrastruktury jest bardzo kosztowne. Dlatego też należy dążyć do świadomego planowania przestrzeni publicznych i zabudowy. Co istotne ważne jest również racjonalne wykorzystanie terenu bez nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego. W ujęciu ogólnym przyjmuje się, że im większa jest intensywność zabudowy, tym lepiej. Samorządy lokalne na obszarach wiejskich dążą zwykle do zagęszczenia zabudowy, tym samym chcąc przeciwdziałać nadmiernemu rozproszeniu miejscowości i sprzyjać zacieśnianiu relacji sąsiedzkich.

Rozproszenie zabudowy ma również wpływ na kolejny problem, mianowicie niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego, a konkretnie udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w budynkach ogółem. Sytuacja kryzysowa dotyczy całego podobszaru II, jednakże jego większe natężenie obserwujemy w sołectwie Moroczyn (tylko 60% mieszkań podłączonych jest do sieci wodociągowej, natomiast w Koble już 73,91%). Dostęp do wszelkiego rodzaju infrastruktury na terenie gminy podnosi atrakcyjność osiedleńczą obszaru, dając mieszkańcom wyższy komfort życia. Dodatkowo obecność sieci wodociągowej może przyciągać inwestycje i przedsiębiorstwa, które wymagają dostępu do wody, takie jak małe zakłady produkcyjne czy usługowe. To z kolei może wpłynąć na rozwój lokalnej gospodarki. Natomiast analizując tę kwestię pod kątem środowiskowym, wprowadzenie sieci wodociągowej może zmniejszyć potrzebę korzystania z wód gruntowych lub powierzchniowych, co jest ważne dla ochrony zasobów wodnych i zachowania przyrody.

O kryzysie w sferze technicznej świadczy również brak niezbędnych udogodnień w budynkach użyteczności publicznej oraz ich najbliższym otoczeniu pozwalających korzystać z nich w sposób swobodny osobom mającym problem w poruszaniu się. Uniemożliwia to uczestniczenie tych osób we wszelakich sferach życia na równych zasadach względem reszty społeczeństwa. Do takich osób należą m.in.: osoby z niepełnosprawnościami, opiekunowie małych dzieci oraz seniorzy. Aby umożliwić im samodzielne korzystanie z obiektów publicznych należy wykorzystać odpowiednie rozwiązania (ciągi pieszkie z obniżonymi krawężnikami, podjazdy/ pochylnie przy schodach, odpowiedniej szerokości drzwi, windy, plany tyflograficzne, tablice multisensoryczne i wykorzystujące dźwięk, kioski multimedialne, uchwyty). Na Podobszarze II rewitalizacji z problemem tym musi się zmierzyć sołectwo Kobló.

Sfera środowiskowa

- * Duży udział powierzchni pokrytej wyrobami zawierającymi azbest
- * Występowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią

Cały podobszar II charakteryzuje się dużym udziałem powierzchni pokrytej wyrobami zawierającymi azbest, co oznacza, że podobszar ten boryka się z omawianym problemem. Udział powierzchni pokrytych wyrobami zawierającymi azbest w powierzchni sołectwa w podobszarze II wygląda następująco: Kobło 0,43%, Moroczyn 0,46%. Ze względu na swoje właściwości wyroby zawierające azbest były szeroko stosowane, głównie w budownictwie i przemyśle. Obecnie wiadomo, że ilość wyrobów z azbestu na danym obszarze jest istotnym czynnikiem wpływającym na jakość środowiska naturalnego oraz życie i zdrowie człowieka. Szczególnie niebezpieczny jest w przypadku pokryć dachowych, które ze względu na oddziaływanie skrajnych warunków atmosferycznych przez kilkadziesiąt lat narażone są na pękanie i uwalnianie pyłu azbestowego do powietrza, co bezpośrednio wpływa na jakość środowiska oraz stan zdrowia ludzi. Wyroby uszkodzone należy usunąć zgodnie z przyjętą bezpieczną procedurą. Zabieg ten jest kosztowny i wymaga specjalistycznej wiedzy. Wiąże się to również z kosztami, które należy ponieść na przeprowadzenie remontu i zastąpienie wyrobów zawierających azbest nowymi, bezpiecznymi.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zlokalizowane są w południowym fragmencie sołectwa Moroczyn, tuż przy granicy sołectwa.

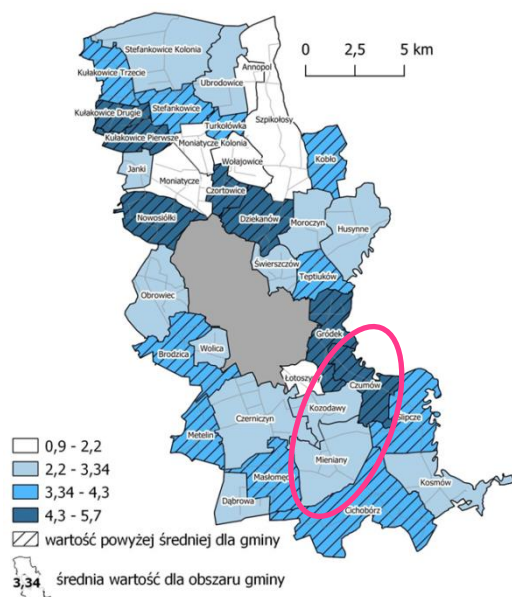
Podsumowując na podobszarze II zdiagnozowano szereg problemów. Podsumowane poniżej problemy wynikają zarówno z przeprowadzonej analizy ilościowej – analizy danych statystycznych, jak również analizy jakościowej opartej na partycypacji społecznej prowadzonej w trakcie prac nad diagnozą i delimitacją obszaru rewitalizacji.

Pr II.1.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci.
Pr II.2.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, opiekuńczej i edukacyjnej oraz infrastruktury kulturowo-rekreacyjnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób ze szczególnymi potrzebami.
Pr II.3.	Wysoki stopień uzależnienia mieszkańców od pomocy społecznej
Pr II.4.	Ubóstwo wśród mieszkańców
Pr II.5.	Nieodczuwalny wpływ działalności organizacji społecznych
Pr II.6.	Brak zaangażowania mieszkańców w życie publiczne, marazm
Pr II.7.	Niewystarczający udział mieszkańców w życiu publicznym
Pr II.8.	Ograniczony dostęp do wydarzeń społecznych i kulturalnych - brak możliwości spędzania czasu wolnego w interesujący sposób
Pr II.9.	Niezadawalający poziom edukacji
Pr II.10.	Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród ludzi powyżej 50 roku życia i osób z niższym i gimnazjalnym wykształceniem
Pr II.11.	Problem występowania przemocy domowej na podobszarze rewitalizacji

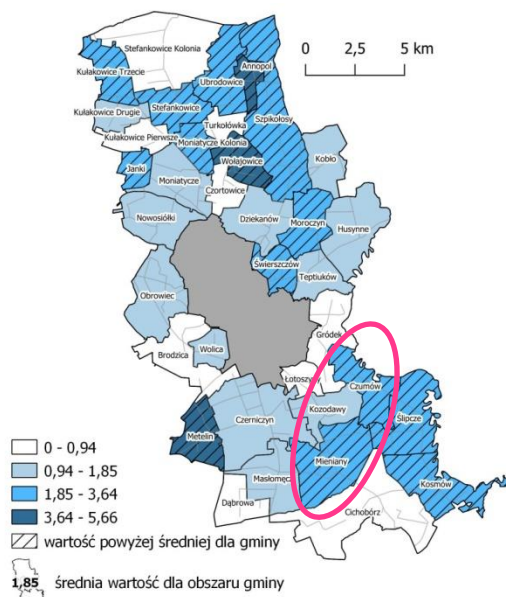
Pr II.12	Odływ ludzi młodych i niska atrakcyjność osiedleńcza obszaru
Pr II.13	Starzenie się społeczeństwa
Pr II.14	Nieatrakcyjność miejsca dla prowadzenia działalności gospodarczej
Pr II.15	Niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego
Pr II. 16	Występowanie wyrobów zagrażających środowisku i zdrowiu człowieka

Podobszar III – Sołectwa Czumów i Mieniany

Ryc. 34. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 35. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

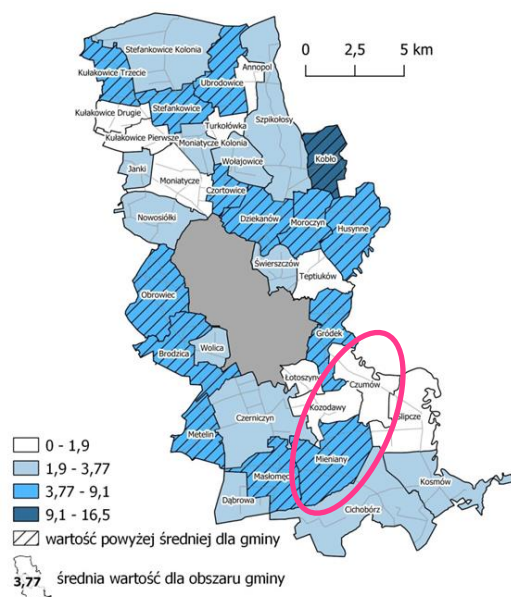
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dość dużym zróżnicowaniem pod względem udziału dzieci w wieku żłobkowym w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. Sytuacja kryzysowa w III podobszarze rewitalizacji w 2020 roku odnotowana została w sołectwie Czumów, które charakteryzuje się wyższą wartością omawianego wskaźnika niż średnia dla Gminy i wynosi 4,69%. Podobnie wyglądała sytuacja w 2023 roku, przy średniej wartości wskaźnika dla Gminy na poziomie 2,91%, wartość w sołectwie Czumów wynosi 3,03%, co świadczy o występowaniu sytuacji kryzysowej. Ze względu na charakter analizowanego wskaźnika udziału dzieci w wieku żłobkowym wśród mieszkańców, za sytuacją kryzysową nie uznaje się w tym przypadku stricte liczby dzieci w wieku żłobkowym, a zakres potrzeb w kwestii dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci. Odsetek dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lat) w ogólnej liczbie mieszkańców na danym obszarze bezpośrednio oddziałuje na rozwój infrastruktury publicznej oraz rynek pracy. Wpływ na jakość życia opiekunów ma liczba miejsc dostępnych zapewnionych w placówkach opiekuńczych w Gminie oraz na terenach gmin sąsiednich. Niedostateczna liczba miejsc w żłobkach utrudnia opiekunom zapewnienie opieki nad dziećmi i powrót na rynek pracy oraz aktywne

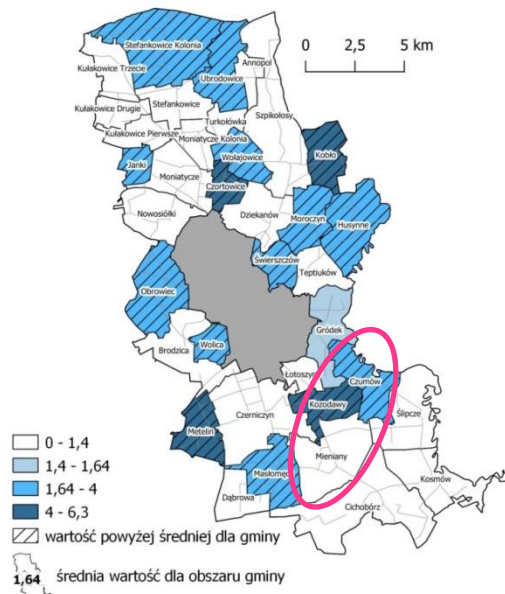
uczestniczenie w życiu społecznym i kulturowym Gminy. Ponadto może to prowadzić do obniżenia się jakości życia, poprzez obniżenie się dochodów rodziny i jednocześnie zwiększenie wydatków z powodu pojawienia się nowego członka rodziny. Dodatkowo brak miejsc w placówkach opiekuńczych zmusza opiekunów do dłuższej przerwy w pracy, co wpływ może mieć na ciężki powrót do wykonywanych uprzednio obowiązków (postępujące zmiany prawne i technologiczne) wymagających licznych szkoleń odbytych w bardzo krótkim czasie. Grupa opiekunów z małymi dziećmi należy również do grupy osób ze szczególnymi potrzebami, która potrzebuje odpowiednio dostosowanej infrastruktury technicznej (podjazdy, obniżenia krawężników chodników) w przypadku korzystania z wózków oraz właściwie zagospodarowanej przestrzeni (miejsca rekreacyjne – place zabaw) do aktywnego spędzania wolnego czasu od najmłodszych lat.

Drugim zagadnieniem wymagającym uwagi jest stosunkowo duży udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa. W 2020 roku sytuacja kryzysowa występuje na całym III podobszarze rewitalizacji, a wskaźnik osiąga wartości w Czumowie 2,17%, natomiast w Mienianach 2,06%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa odnotowana została w sołectwie Mieniany (3,39% przy średniej dla Gminy 3,04%). Podobnie jak zagadnienie omówione powyżej, to również ma istotny wpływ na kształtowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej w sposób zapewniający dostęp wszystkim użytkownikom. Kolejnym ważnym zagadnieniem jest wpływ na wymagane kształtowanie opieki społecznej. Zapewnienie dobrych warunków życia mieszkańcom z niepełnosprawnościami oraz swobodnego funkcjonowania w społeczeństwie wiąże się z potrzebą wprowadzenia m.in.: działań integracyjno-aktywizacyjnych, zajęć rehabilitacyjnych i rozwiązań ułatwiających dostęp do infrastruktury. Dlatego też w podobszarze III rewitalizacji ważne jest zwrócenie szczególnej uwagi podczas procesu planowania i związanych z tym nakładów finansowych ze strony Władz Gminy na tą właśnie grupę mieszkańców. Teren ten jest zamieszkały przez większą liczbę osób z szczególnymi potrzebami. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty wydarzeń kulturowych i integracyjnych oraz szkoleń i zajęć aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami społecznie i zawodowo.

Ryc. 36. Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

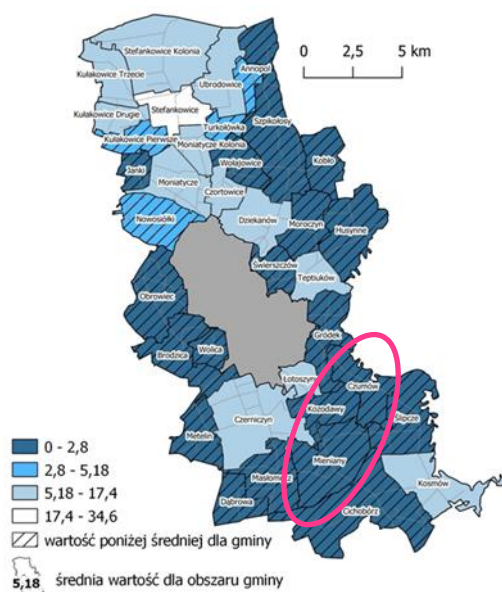
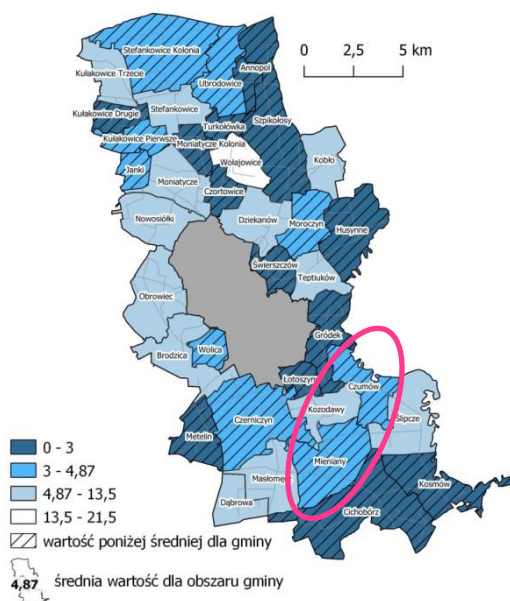
Ryc. 37. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Oba wskaźniki przedstawione na rycinie powyżej łączą korzystanie ze świadczeń z pomocy społecznej. Każdy z nich obrazuje sytuację kryzysową na III podobszarze rewitalizacji, jednakże sytuacja kryzysowa rozkłada się inaczej w każdym z analizowanych przypadków. Nie ulega wątpliwości, iż pomoc społeczna jest bardzo ważnym aspektem funkcjonowania społeczności lokalnej, jednak może okazać się czynnikiem kryzysowym, przesądzającym o konieczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych na danym terenie. Beneficjenci zagrożeni ubóstwem korzystają ze świadczenia, jednakże istnieje ryzyko bardzo łatwego uzależnienia się od otrzymywanych świadczeń, co prowadzi do szerzenia się patologii i powstawania tzw. marginesu społecznego. Sytuacja, w której pomocą społeczną objęta jest nie jednostka, a całe gospodarstwo domowe świadczy o zaistnieniu pewnych negatywnych zjawisk w rodzinie. Mogą to być problemy związane z ubóstwem, bezrobociem lub niepełnosprawnością, ale także dysfunkcje takie jak zaburzenie relacji, niezaspokojenie potrzeb emocjonalnych, nałogi czy przemoc domowa. Ten wariant jest szczególnie niebezpieczny, ponieważ postępuje lawinowo – jeden dysfunkcyjny element (np. rodzic) wystarczy, by konsekwencje jego zachowań dotyczyły pozostałych członków rodziny. W 2020 roku sytuacja kryzysowa została odnotowana w południowym fragmencie III podobszaru rewitalizacji w miejscowości Mieniany (6,38%). W 2023 roku nie odnotowano sytuacji kryzysowej w tym zakresie.

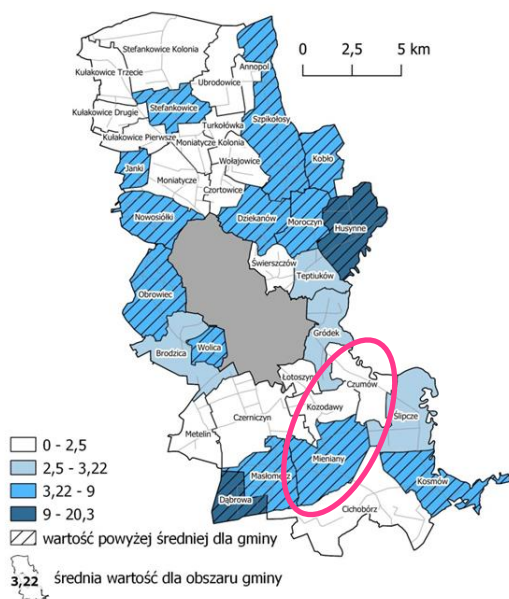
Problem ubóstwa jest powszechny i niezwykle złożony. Na ubóstwo mieszkańców mają wpływ nie tylko problemy na lokalnym rynku pracy, ale również brak poczucia własnej wartości ludzi bezrobotnych, wynikający często z niskiego wykształcenia oraz wykluczenia społecznego. Ubóstwo skutkuje brakiem możliwości zapewnienia sobie i rodzinie podstawowych warunków do życia (pożywienia, dostępu do mediów, miejsca do życia). Niebezpiecznym zjawiskiem, który dotyka takie rodziny jest „dziedziczenie ubóstwa”, czyli powielanie utrwalonych wzorców z powodu niedostatecznego dostępu do edukacji i odrzucenia społecznego. Zjawisko to jest bardzo trudne do przezwyciężenia, dlatego

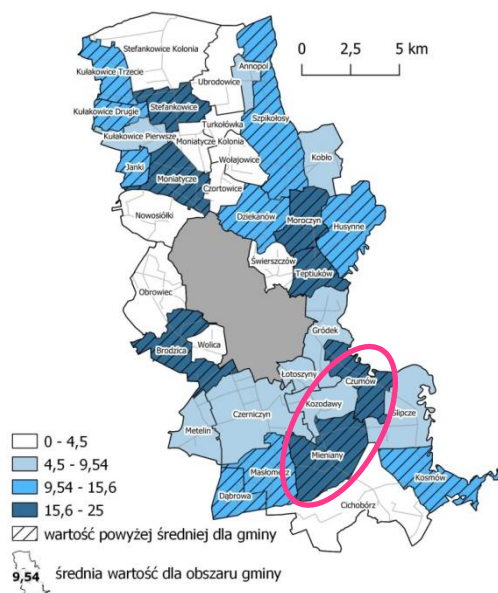
Partycypacja w kulturze wzbogaca wiedzę, kształtuje wrażliwość estetyczno-emocjonalną, tworzy i wzmacnia więzi społeczne, a nawet wpływa na rozszerzenie możliwości adaptacyjnych jednostki. Aktywność kulturalna pośrednio przekłada się także na rozwój ekonomiczny, stymulując procesy produkcji. W skali mikro powodować może zwiększenie zamożności bądź ubóstwa gospodarstwa domowego, natomiast w skali makro – wzrost (lub regres) gospodarczy. W Gminie Hrubieszów konsumpcję kultury zmierzono za pomocą wskaźnika *Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)*. W 2020 roku sytuacja kryzysowa występuje w

granicach całego III podobszaru rewitalizacji zarysowując się nieco intensywniej w Mienianach (0,41%) niż Czumowie (0,72%). W szerszej perspektywie znaczny spadek czytelnictwa może skutkować zmniejszeniem zdolności abstrakcyjnego myślenia (co wpływa negatywnie na rozwiązywanie problemów ekonomicznych, cywilizacyjnych i osobistych), spadkiem wydajności pracy i degradacją relacji społecznych. W 2023 roku sytuacja kryzysowa na III podobszarze rewitalizacji wciąż jest wyraźnie zarysowana, o czym świadczą wartości wskaźnika dużo niższe niż średnia dla Gminy: Czumów 1,14%, Mieniany 3,62%, średnia w Gminie 6,21%.

Ryc. 39. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku

Ryc. 40. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku

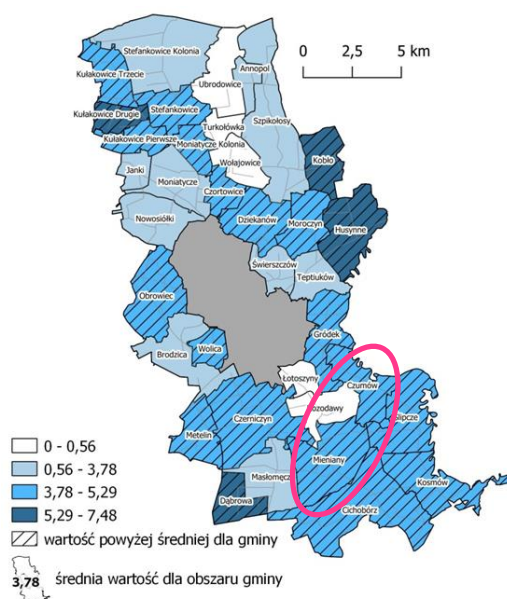
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

„Niebieska karta” to procedura, która ma za zadanie pomagać osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy domowej. Wskaźnik liczby „niebieskich kart”, przypadającej na 1000 mieszkańców, pozwala ocenić skalę problemu przemocy domowej na danym obszarze. Wyższe wartości oznaczają większy kryzys w tym zakresie. Każda wydana „niebieska karta” to jedna rodzina dysfunkcyjna, w której wystąpiła jakaś forma agresji (fizyczna i/lub psychiczna). Zjawisko przemocy domowej niesie za sobą poważne konsekwencje, rzutujące na społeczne aspekty życia jednostki. Problemy tego typu mają zwykle charakter długofalowy, a więc doznane w dzieciństwie odczuwane będą nawet w dorosłym życiu. Problem może być powiązany z ubóstwem oraz z przestępczością czy liczbą osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej. W 2020 roku sytuacja kryzysowa w III podobszarze rewitalizacji obserwowana jest w jego północnej części w miejscowości Mieniany (6,17). W 2023 roku sytuacja kryzysowa na III podobszarze rewitalizacji dalej się utrzymuje i osiąga wartości w Czumowie 3,79, a w Mienianach 2,26 przy średniej dla Gminy 1,78.

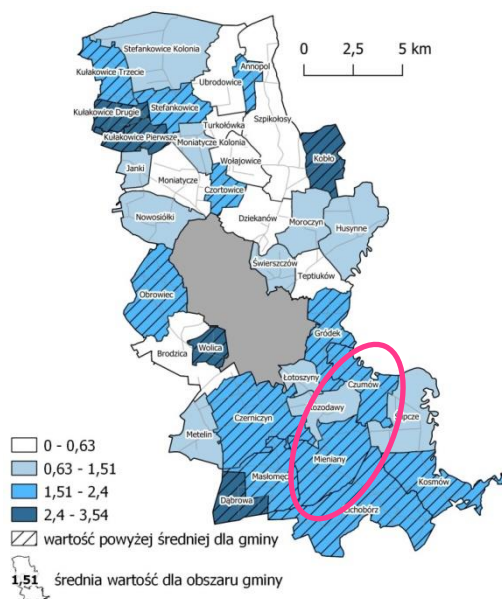
Występowanie licznych przestępstw na danym terenie wpływa w sposób negatywny na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, a w związku z tym ich jakość życia i rozwój. Osoby korzystające na co dzień z miejsc koncentracji przestępczości, muszą nauczyć się, jak bezpiecznie je użytkować. Najczęściej odbywa się to poprzez unikanie konkretnych

punktów o określonych porach, odpowiednie zachowanie, ubiór, wygląd lub zabezpieczenia techniczne. Długotrwałe funkcjonowanie w ten sposób doprowadzić może do oswajania problemu przestępczości zgodnie z zasadą, że bliskie człowiekowi jest to, co znane i z czym ma codziennie do czynienia. Obszary uważane za mniej bezpieczne tracą na atrakcyjności turystycznej czy gospodarczej, co przekłada się na społeczną i ekonomiczną stagnację podobszaru. Na podobszarze III przyczynami wzmożonej liczby przestępstw są: brak monitoringu i ograniczone zasoby służb porządkowych, problemy ekonomiczne mieszkańców, niedostateczne oświetlenie oraz problemy części społeczności lokalnej z używkami. Sytuacja kryzysowa odnotowana została na terenie całego III podobszaru rewitalizacji i w 2020 roku osiąga wysokie wartości na tle Gminy, w Czumowie 18,05, natomiast w Mienianach 18,52.

Ryc. 41. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)

Ryc. 42. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

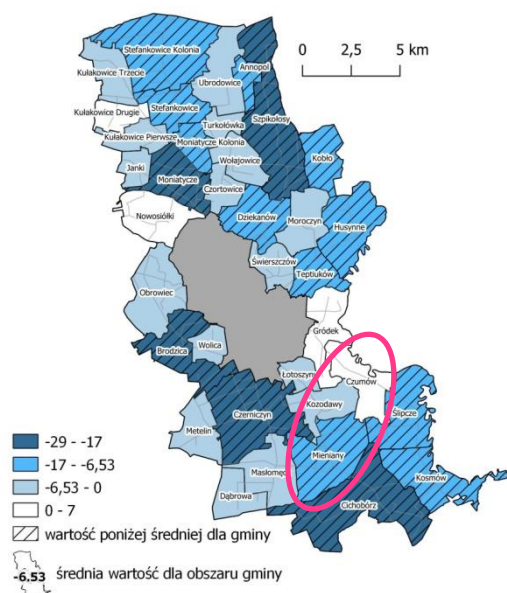

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Dwa wskaźniki przedstawione na rycinach powyżej są ze sobą ściśle powiązane. Bezrobocie jest poważnym problemem rzutującym na wszystkie aspekty życia społecznego oraz jakość życia ludności. Bezrobocie stanowi poważną przeszkodę w rozwoju społecznym gminy. Osoby długotrwale bezrobotne, to takie, które są zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne przez okres powyżej 12 miesięcy. Jest to zjawisko niekorzystne z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ najczęściej świadczy o tym, że bezrobotny nie ma zamiaru czy możliwości podjęcia zatrudnienia. Długotrwałe bezrobocie może się przyczyniać do utraty umiejętności zawodowych, obniżenia samooceny osoby bezrobotnej, pogłębiającej się niezaradności życiowej, całkowitego polegania na wsparciu państwa, depresji, wystąpienia problemów finansowych, popadnięcia w długi, obniżenia stopy życiowej, konfliktów rodzinnych czy zachowań patologicznych. W 2020 roku sytuacja kryzysowa występuje na całym III podobszarze rewitalizacji i plasuje się na podobnym poziomie, w Czumowie 4,33%, w Mienianach 3,91%. W 2023 roku nie odnotowano sytuacji kryzysowej związanej z tym zagadnieniem.

Z ekonomicznego punktu widzenia, osoby wykształcone mają większą wydajność w pracy, co przekłada się na rozwój bardziej konkurencyjnej gospodarki. Osobom z niskim wykształceniem dużo trudniej znaleźć pracę, statystycznie także czas poszukiwania pracy jest dłuższy. Zauważalna jest również zależność, im niższe wykształcenie bezrobotnego, tym większa bierność w zdobywaniu nowych umiejętności i im niższy poziom wykształcenia, tym niższa aktywność edukacyjna osób dorosłych. Osoby o niższym wykształceniu mogą być dodatkowo obciążone lękiem przed podejmowaniem aktywności w zdobywaniu wiedzy związanym z porażkami edukacyjnymi w przeszłości. Osoby te łatwiej „uzależniają się” również od korzystania z zasiłków z pomocy społecznej. W 2020 roku problem na III podobszarze dotyczy całego terenu w granicach podobszaru, w Czumowie wartość wskaźnika osiąga wartość 2,17%, w Mienianach 1,65%. W 2023 roku nie odnotowano sytuacji kryzysowej związanej z tym zagadnieniem.

Ryc. 43. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Wiek przedprodukcyjny to taki, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do podjęcia pracy zawodowej. Wiek przedprodukcyjny jest to również czas przeznaczony na naukę i doskonalenie umiejętności, dzięki którym w przyszłości możliwe będzie podjęcie działalności zarobkowej. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią bardzo istotną część społeczności Gminy. Od tego jak liczna jest ta grupa zależy potencjał demograficzny, który warunkuje przyszłe potencjalne możliwości rozwojowe jednostki samorządu. Warto zwrócić uwagę na to, aby nie tylko zapewnić dogodne warunki do rozwoju najmłodszej części społeczeństwa, ale również zminimalizować powody, które determinują młodych ludzi do migracji (brak miejsc pracy i możliwości rozwoju). Wartość wskaźnika wskazuje jaki jest trend zmiany liczebności tej grupy społecznej. Od wielkości tej liczby uzależniony jest poniekąd sposób funkcjonowania lokalnej społeczności. Problem dotyczy południowego fragmentu III podobszaru rewitalizacji – miejscowości Mieniany (-14 osób w 2020 roku). W latach 2018-2023 w Mienianach w ciągu dalszym notowany jest duży spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym na poziomie -20 osób.

Sfera gospodarcza

- * Niski udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
- * Spadek chęci podjęcia ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej

Część podobszaru III rewitalizacji, a konkretnie sołectwo Czumów boryka się z problemem małej liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (0%), jak i z kwestią zmniejszenia się liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni czasu (-3 i jest to druga najniższa wartość na obszarze gminy). Problemy te są ze sobą ściśle powiązane i świadczą o spadku chęci podjęcia ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Podmioty gospodarcze stanowią jeden z czynników sprzyjających rozwojowi gospodarki w ujęciu lokalnym (również regionalnym), gdyż dzięki nim rozwija się przedsiębiorczość, wzrasta poziom zatrudnienia, zmniejsza się bezrobocie, rosną dochody JST. Przedsiębiorcy jako osoby chętne do podejmowania ryzyka, dążące do osiągnięcia założonego celu oraz potrafiące dostosować się do zmiennych okoliczności są bardzo pożądanymi w lokalnej społeczności. Jako osoby otwarte, zauważające potencjalne szanse i zagrożenia w każdej sytuacji oraz stale rozwijające się, mogą oni pełnić rolę lokalnych liderów grup społecznych. Przedsiębiorcy przede wszystkim mają wpływ na konkurencyjność gospodarki, a przez to na poziom zamożności Gminy. Niska liczba działających przedsiębiorstw na terenie gminy ogranicza konkurencję, a to natomiast wpływa negatywnie na jakość wytwarzanych dóbr i usług oraz ceny.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów ukazuje potencjał sołectwa w zakresie rozwoju nowych podmiotów i obrazuje upowszechnienie przedsiębiorczości w sołectwie. Niestety sołectwo Czumów boryka się z małą liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (wartość wskaźnika 0,0%). Mała liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych może świadczyć o małym zainteresowaniu przedsiębiorców do lokalizowania firm na terenie danego sołectwa, czy chociażby o braku odpowiednich warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz braku pewności rynkowej i poczuciu niepewności ekonomicznej. Mała liczba nowych firm może także obrazować brak nowych pomysłów i innowacyjności w danej społeczności lub regionie. Nowe firmy często są źródłem nowych rozwiązań i technologii. Jak pokazują wyniki analizy niewielka liczba mieszkańców sołectwa Czumów jest gotowa podjąć ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- * Wysoka liczba osób przypadających na jedno mieszkanie
- * Brak wyznaczonych terenów do wspierania rozwoju gospodarczego

Na całym podobszarze III rewitalizacji obserwowany jest problem wysokiej liczby osób przypadających na jedno mieszkanie, przy czym jego większe nasilenie odnotowano w sołectwie Czumów (4,33; Mieniany 3,92). Przyjmuje się, że niższe wartości świadczą o łatwiejszym dostępie lokali, większej konkurencji na rynku nieruchomości oraz swobodzie zamieszkiwania. Im większa jest natomiast liczba osób w przeliczeniu na 1 domostwo, tym trudniej o nowe lokum. Przekłada się to również na niższy komfort życia mieszkańców. Wysoka liczba osób w jednym mieszkaniu może prowadzić do zatłoczenia i ograniczonych przestrzeni życiowych, co negatywnie wpływa na wiele aspektów codziennego życia (m.in. miejsce do nauki, wypoczynku, powstawanie napięć społecznych).

Kolejną kwestią, która wiąże się ze sferą przestrzenno-funkcjonalną jest wyznaczenie terenów do wspierania rozwoju gospodarczego. Niestety na całym podobszarze III rewitalizacji nie wyznaczono takich terenów. Występowanie terenów inwestycyjnych w gminie stanowi bardzo ważny element lokalnej gospodarki, przesądzający o atrakcyjności ośrodka. Duża ich liczba, w połączeniu z komfortową lokalizacją (w pobliżu uczęszczanych szlaków komunikacyjnych), przyciąga zewnętrznych inwestorów, którzy napędzają miejscowy rynek. Brak terenów pod inwestycje równoznaczny jest więc ze

stagnacją gospodarczą i zahamowaniem rozwoju w tym zakresie.

Sfera techniczna

- * Rozproszenie zabudowy
- * Niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego
- * Utrudnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób niepełnosprawnych - słaba dostępność do budynków użyteczności publicznej

Na całym podobszarze III rewitalizacji odnotowano sytuację kryzysową związaną ze sferą techniczną pod postacią występowania rozporoszonej zabudowy. W ujęciu ogólnym przyjmuje się, że im większa jest intensywność zabudowy, tym lepiej. Samorządy lokalne na obszarach wiejskich dążą zwykle do zagęszczenia zabudowy, tym samym chcąc przeciwdziałać nadmiernemu rozproszeniu miejscowości i sprzyjać zacieśnianiu relacji sąsiedzkich. Swoboda zabudowy terenów utrudnia realizację liniowych inwestycji celu publicznego, takich jak sieć wodno-kanalizacyjna, sieć dróg, sieć elektroenergetyczna, gazowa czy światłowód. Na terenach o małej intensywności zabudowy, przy dużym rozproszeniu, zapewnienie dostępu do infrastruktury jest bardzo kosztowne. Dlatego też należy dążyć do świadomego planowania przestrzeni publicznych i zabudowy. Co istotne ważne jest również racjonalne wykorzystanie terenu bez nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego. Wartości wskaźnika *intensywność zabudowy mieszkalnej* (liczba budynków mieszkalnych na 1 km² na podobszarze prezentują się następująco: Czumów 10,7, Moniatycze 17,16 (w Moniatyczach nie notuje się sytuacji kryzysowej).

Drugim problemem silnie związanym z wyżej wymienionym zagadnieniem jest niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego, a konkretnie udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w budynkach ogółem. Problem ten na podobszarze III rewitalizacji dotyczy sołectwa Czumów (82,43% budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w budynkach ogółem). Dostęp do wszelkiego rodzaju infrastruktury na terenie gminy podnosi atrakcyjność osiedleńczą obszaru, dając mieszkańcom wyższy komfort życia. Dodatkowo obecność sieci wodociągowej może przyciągać inwestycje i przedsiębiorstwa, które wymagają dostępu do wody, takie jak małe zakłady produkcyjne czy usługowe. To z kolei może wpłynąć na rozwój lokalnej gospodarki. Natomiast analizując tę kwestię pod kątem środowiskowym, wprowadzenie sieci wodociągowej może zmniejszyć potrzebę korzystania z wód gruntowych lub powierzchniowych, co jest ważne dla ochrony zasobów wodnych i zachowania przyrody.

O kryzysie w sferze technicznej świadczy również brak niezbędnych udogodnień w budynkach użyteczności publicznej oraz ich najbliższym otoczeniu pozwalających korzystać z nich w sposób swobodny osobom mającym problem w poruszaniu się. Uniemożliwia to uczestniczenie tych osób we wszelakich sferach życia na równych zasadach względem reszty społeczeństwa. Do takich osób należą m.in.: osoby z niepełnosprawnościami, opiekunowie małych dzieci oraz seniorzy. Aby umożliwić im samodzielne korzystanie z obiektów publicznych należy wykorzystać odpowiednie rozwiązania (ciągi pieszkie z obniżonymi krawężnikami, podjazdy/ pochylnie przy schodach, odpowiedniej szerokości drzwi, windy, plany tyflograficzne, tablice multisensoryczne i wykorzystujące dźwięk, kioski multimedialne, uchwyty). Problem ten zaobserwowany został na obszarze sołectwa Mieniany. Wartość wskaźnika *liczba obiektów użyteczności publicznej, które są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów itp.) na 1000 mieszkańców sołectwa* wynosi 4,12.

Sfera techniczna

- Występowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zlokalizowane są w północnym fragmencie

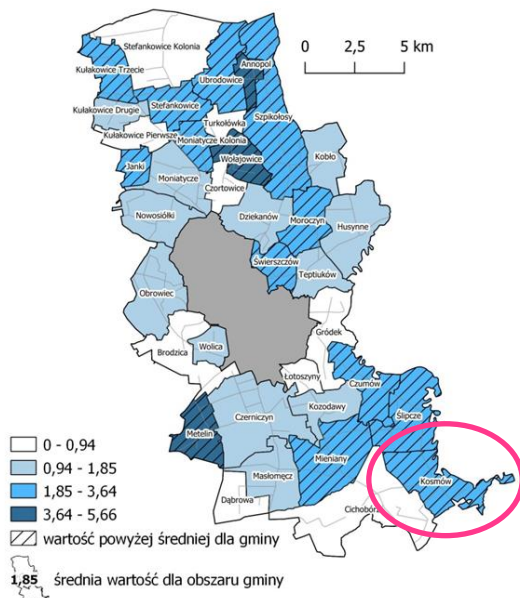
sołectwa Czumów w sąsiedztwie rzeki Bug.

Podsumowując na podobszarze III zdiagnozowano szereg problemów. Podsumowane poniżej problemy wynikają zarówno z przeprowadzonej analizy ilościowej – analizy danych statystycznych, jak również analizy jakościowej opartej na partycypacji społecznej prowadzonej w trakcie prac nad diagnozą i delimitacją obszaru rewitalizacji.

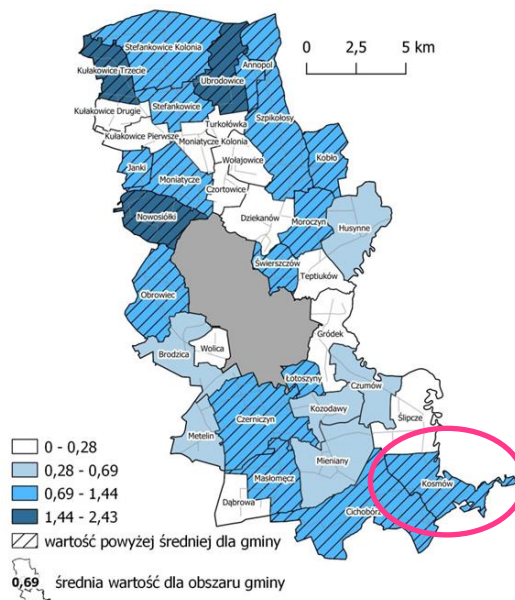
Pr III.1.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, placówek opiekuńczych oraz infrastruktury rekreacyjnej do potrzeb opiekunów małych dzieci.
Pr III.2.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, opiekuńczej i edukacyjnej oraz infrastruktury kulturowo-rekreacyjnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób ze szczególnymi potrzebami.
Pr III.3.	Wysoki stopień uzależnienia mieszkańców od pomocy społecznej
Pr III.4.	Ubóstwo wśród mieszkańców
Pr III.5.	Brak zaangażowania mieszkańców w życie publiczne, marazm
Pr III.6.	Niewystarczający udział mieszkańców w życiu publicznym
Pr III.7.	Ograniczony dostęp do wydarzeń społecznych i kulturalnych - brak możliwości spędzania czasu wolnego w interesujący sposób
Pr III.8.	Problem występowania przemocy domowej na podobszarze rewitalizacji
Pr III.9.	Wysoka liczba przestępstw na podobszarze rewitalizacji
Pr III.10.	Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród osób z niższym i gimnazjalnym wykształceniem
Pr III.11.	Odpływ ludzi młodych i niska atrakcyjność osiedleńcza obszaru
Pr III.12.	Starzenie się społeczeństwa
Pr III.13.	Spadek chęci podjęcia ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej
Pr III.14.	Niskie wyposażenie w infrastrukturę poprawiającą jakość życia i stan środowiska naturalnego

Podobszar IV – sołectwo Kosmów

Ryc. 44. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 45. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)

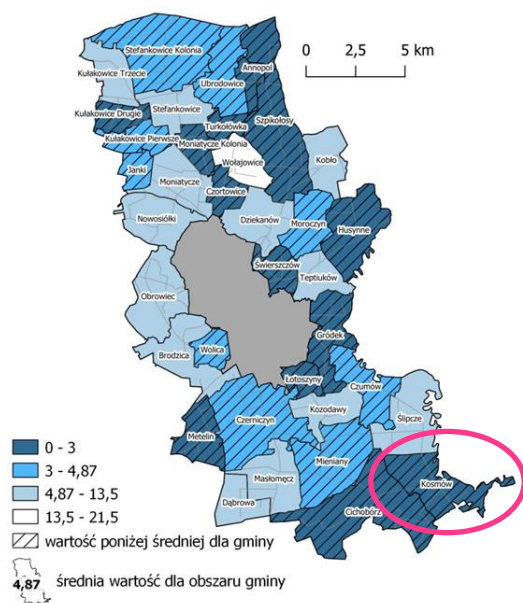
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

IV podobszar rewitalizacji boryka się z problemem wysokiego udziału osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców. Oczywiście ze względu na charakter analizowanego wskaźnika udziału osób z niepełnosprawnościami wśród mieszkańców, za sytuacją kryzysową nie uznaje się w tym przypadku stricte liczby osób z niepełnosprawnościami, a zakres potrzeb w kwestii dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, infrastruktury rekreacyjnej i publicznej do potrzeb tych osób oraz ich ewentualnych opiekunów. Sytuacja kryzysowa występuje na całym IV podobszarze rewitalizacji z natężeniem w centrum miejscowości Kosmów, a w 2020 roku wskaźnik osiąga wartości w 2,39%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa wciąż silnie się zarysowuje: 4,42% przy średniej dla Gminy na poziomie 3,04%. Zagadnienie to ma istotny wpływ na kształtowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej w sposób zapewniający dostęp wszystkim użytkownikom. Kolejnym ważnym zagadnieniem jest wpływ na wymagane kształtowanie opieki społecznej. Zapewnienie dobrych warunków życia mieszkańcom z niepełnosprawnościami oraz swobodnego funkcjonowania w społeczeństwie wiąże się z potrzebą wprowadzenia m.in.: działań integracyjno-aktywizacyjnych, zajęć rehabilitacyjnych i rozwiązań ułatwiających dostęp do infrastruktury. Dlatego też w podobszarze IV rewitalizacji ważne jest zwrócenie szczególnej uwagi podczas procesu planowania i związanych z tym nakładów finansowych ze strony Władz Gminy na tą właśnie grupę mieszkańców. Teren ten jest zamieszany przez większą liczbę osób z szczególnymi potrzebami. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty wydarzeń kulturowych i integracyjnych oraz szkoleń i zajęć aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami społecznie i zawodowo.

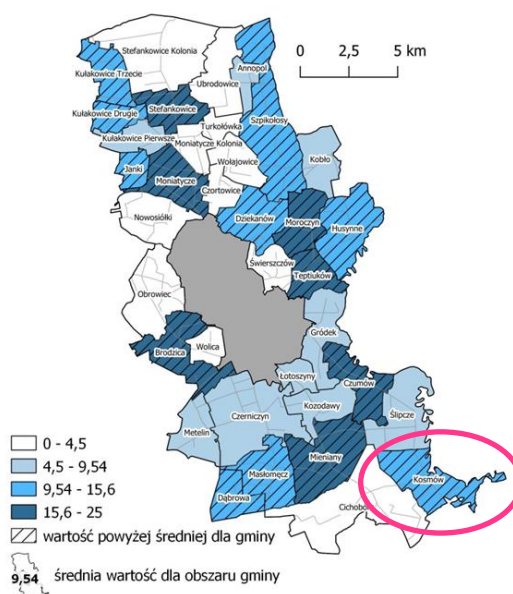
Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest

możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy. Otrzymanie pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby jest uzależnione również od tego, w jakim stopniu posiadane schorzenie utrudnia życie wnioskodawcy (wydatki na leki, wydatki związane z dojazdami do specjalistów). Ciężka choroba skutkuje obciążeniem budżetu domowego i bardzo często utrudnia lub uniemożliwia wykonywanie pracy zawodowej i zapewnienia sobie samodzielnie bytu na dobrym poziomie. Wysoki udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców (0,90% w 2020 roku) pozwala przypuszczać, iż stan kondycji społecznej i poziom życia mieszkańców nie stoi na najwyższym poziomie. Problem skupia się w miejscach najgęściej zaludnionych na terenie podobszaru IV rewitalizacji tj. w centrum podobszaru we wsi Kosmów. Podobnie jak problem opisany powyżej duży udział osób długotrwale i ciężko chorych wpływa pośrednio na kwestię konieczności zapewnienia dostępności obiektów i przestrzeni publicznych. Osobom chorym często dużo trudniej przemieszczać się swobodnie czy pokonywać bariery architektoniczne. Istotne jest również budowanie dedykowanej dla tej grupy osób oferty szkoleń i zajęć aktywizujących oraz zajęć propagujących zdrowy tryb życia dążących do zmniejszenia problemu. W 2023 roku wartość wskaźnika spada i osiąga wynik poniżej średniej dla Gminy.

Ryc. 46. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku

Ryc. 47. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku

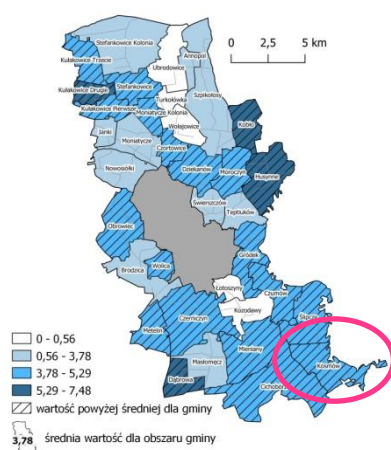

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

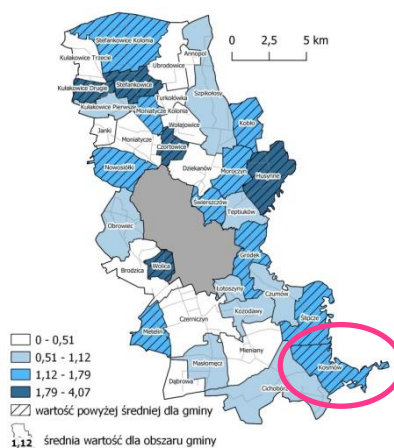
Braki w infrastrukturze społecznej mają wpływ m.in. na znacznie niższą aktywność mieszkańców w życiu społecznym, co przekłada się na niską liczbę zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Organizacje takie powstają z potrzeby i chęci wspólnego działania i realizacji wspólnych celów oraz budują większą wrażliwość i odpowiedzialność o dobro wspólne. Gdy analizowano sytuację na IV podobszarze rewitalizacji zaobserwowano sytuację kryzysową, gdzie w 2020 roku wskaźnik osiągnął wartości poniżej średniej dla Gminy i wynosił 2,99. Obrazuje to małą aktywność mieszkańców i ich niskie zaangażowanie społeczne. Niskie zaangażowanie społeczności lokalnej w tym zakresie może prowadzić do ogólnego marazmu, braku zainteresowania problemami występującymi w najbliższym sąsiedztwie, a nawet ograniczenia aktywności obywatelskiej.

Występowanie licznych przestępstw na danym terenie wpływa w sposób negatywny na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, a w związku z tym ich jakość życia i rozwój. Osoby korzystające na co dzień z miejsc koncentracji przestępczości, muszą nauczyć się, jak bezpiecznie je użytkować. Najczęściej odbywa się to poprzez unikanie konkretnych punktów o określonych porach, odpowiednie zachowanie, ubiór, wygląd lub zabezpieczenia techniczne. Długotrwałe funkcjonowanie w ten sposób doprowadzić może do oswojenia problemu przestępczości zgodnie z zasadą, że bliskie człowiekowi jest to, co znane i z czym ma codziennie do czynienia. Obszary uważane za mniej bezpieczne tracą na atrakcyjności turystycznej czy gospodarczej, co przekłada się na społeczną i ekonomiczną stagnację podobszaru. Na podobszarze IV przyczynami wzmożonej liczby przestępstw są: brak monitoringu i ograniczone zasoby służb porządkowych, problemy ekonomiczne mieszkańców, niedostateczne oświetlenie oraz problemy części społeczności lokalnej z używkami. Sytuacja kryzysowa odnotowana została na terenie całego IV podobszaru rewitalizacji i w 2020 roku osiąga wysokie wartości na tle Gminy (14,93%).

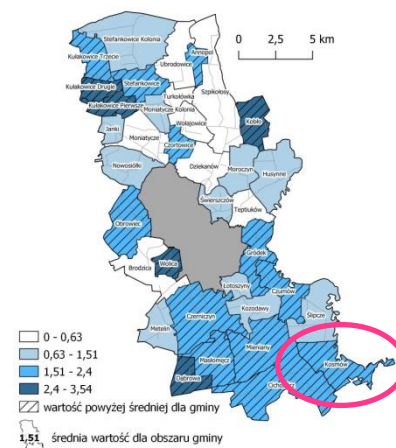
Ryc. 48. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)

Ryc. 49. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Ryc. 50. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

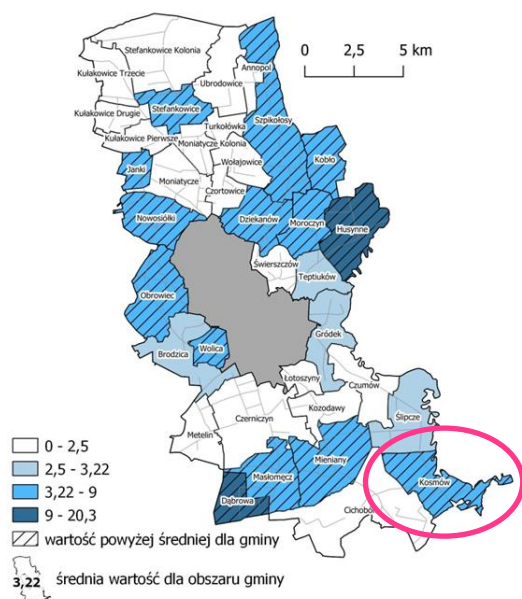
Wszystkie trzy wskaźniki przedstawione na rycinach powyżej są ze sobą ściśle powiązane. Bezrobocie jest poważnym problemem rzutującym na wszystkie aspekty życia społecznego oraz jakość życia ludności. Bezrobocie stanowi poważną przeszkodę w rozwoju społecznym gminy. Osoby długotrwale bezrobotne, to takie, które są zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne przez okres powyżej 12 miesięcy. Jest to zjawisko niekorzystne z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ najczęściej świadczy o tym, że bezrobotny nie ma zamiaru czy możliwości podjęcia zatrudnienia. Długotrwałe bezrobocie może się przyczyniać do utraty umiejętności zawodowych, obniżenia samooceny osoby bezrobotnej, pogłębiającej się niezaradności życiowej, całkowitego polegania na wsparciu państwa, depresji, wystąpienia problemów finansowych, popadnięcia w długi, obniżenia stopy życiowej, konfliktów rodzinnych czy zachowań patologicznych. W 2020 roku sytuacja kryzysowa występuje na całym IV podobszarze rewitalizacji, największe natężenie problemu obserwowane jest w części centralnej podobszaru rewitalizacji, w centrum miejscowości Kosmów (4,78%). W 2023 roku sytuacja kryzysowa na IV podobszarze rewitalizacji wciąż

występuje, udział osób długotrwale bezrobotnych wynosi 3,79% przy średniej dla Gminy na poziomie 3,17%.

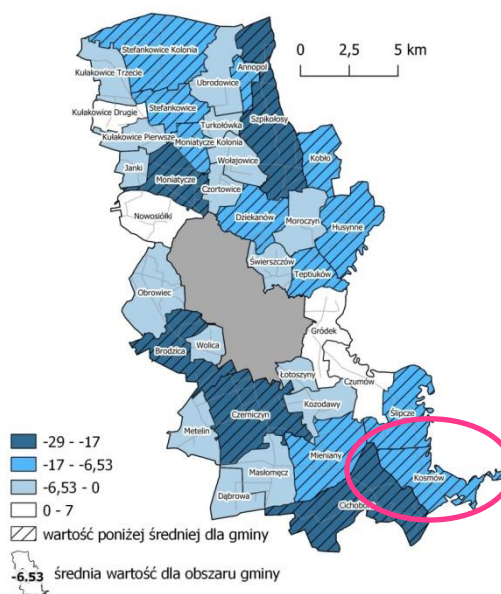
Osoby po 50 roku życia znajdują się w wyjątkowo trudnej sytuacji na rynku pracy. W każdej gałęzi gospodarki na przestrzeni lat następują zmiany technologiczne i organizacyjne, do których osobom starszym trudno jest się zaadaptować. Porównując z osobami młodszymi, które mają dużą łatwość w przyswajaniu zasad i posługiwaniu się nowymi technologiami, dla osób starszych może stanowić to problem, który przeszkodzi w funkcjonowaniu na rynku pracy osób powyżej 50 roku życia. Dodatkową barierą jest wciąż występujące wśród pracodawców stereotypowe postrzeganie osób starszych na rynku pracy jako osób z mniejszą energią, mniejszym zapałem do poznawania nowinek technologicznych i doszkaltaniem się oraz z problemami zdrowotnymi. Dlatego ważne jest, aby zapewnić takim osobom wsparcie aktywizujące oraz doszkaltające lub przekwalifikujące i ułatwić wejście na rynek pracy. W 2020 roku sytuacja kryzysowa obserwowana jest na całym IV podobszarze rewitalizacji, największe natężenie problemu obserwowane jest w części centralnej podobszaru rewitalizacji, w centrum miejscowości Kosmów (1,79%). W 2023 roku sytuacja kryzysowa na IV podobszarze rewitalizacji wciąż występuje, wartość wskaźnika wynosi 1,26% przy średniej dla Gminy na poziomie 1,11%.

Z ekonomicznego punktu widzenia, osoby wykształcone mają większą wydajność w pracy, co przekłada się na rozwój bardziej konkurencyjnej gospodarki. Osobom z niskim wykształceniem dużo trudniej znaleźć pracę, statystycznie także czas poszukiwania pracy jest dłuższy. Zauważalna jest również zależność, im niższe wykształcenie bezrobotnego, tym większa bierność w zdobywaniu nowych umiejętności i im niższy poziom wykształcenia, tym niższa aktywność edukacyjna osób dorosłych. Osoby o niższym wykształceniu mogą być dodatkowo obciążone lękiem przed podejmowaniem aktywności w zdobywaniu wiedzy związanym z porażkami edukacyjnymi w przeszłości. Osoby te łatwiej „uzależniają się” również od korzystania z zasiłków z pomocy społecznej. Problem na IV podobszarze rewitalizacji koncentruje się w jego centralnej części, wartość wskaźnika w 2020 roku na IV podobszarze to 2,39%. W 2023 roku sytuacja kryzysowa na IV podobszarze rewitalizacji wciąż występuje, wartość wskaźnika wynosi 1,58% przy średniej dla Gminy na poziomie 1,26%.

Ryc. 51. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku

Ryc. 52. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

„Niebieska karta” to procedura, która ma za zadanie pomagać osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy domowej. Wskaźnik liczby „niebieskich kart”, przypadającej na 1000 mieszkańców, pozwala ocenić skalę problemu przemocy domowej na danym obszarze. Wyższe wartości oznaczają większy kryzys w tym zakresie. Każda wydana „niebieska karta” to jedna rodzina dysfunkcyjna, w której wystąpiła jakaś forma agresji (fizyczna i/lub psychiczna). Zjawisko przemocy domowej niesie za sobą poważne konsekwencje, rzutujące na społeczne aspekty życia jednostki. Problemy tego typu mają zwykle charakter długofalowy, a więc doznane w dzieciństwie odczuwane będą nawet w dorosłym życiu. Problem może być powiązany z ubóstwem oraz z przestępczością czy liczbą osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej. W 2020 roku sytuacja kryzysowa w IV podobszarze rewitalizacji obserwowana jest w jego centralnej części (8,96). W 2023 roku sytuacja kryzysowa wciąż jest tam wyraźnie widoczna (3,15 przy średniej dla Gminy 1,78).

Wiek przedprodukcyjny to taki, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do podjęcia pracy zawodowej. Wiek przedprodukcyjny jest to również czas przeznaczony na naukę i doskonalenie umiejętności, dzięki którym w przyszłości możliwe będzie podjęcie działalności zarobkowej. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią bardzo istotną część społeczności Gminy. Od tego jak liczna jest ta grupa zależy potencjał demograficzny, który warunkuje przyszłe potencjalne możliwości rozwojowe jednostki samorządu. Warto zwrócić uwagę na to, aby nie tylko zapewnić dogodne warunki do rozwoju najmłodszej części społeczeństwa, ale również zminimalizować powody, które determinują młodych ludzi do migracji (brak miejsc pracy i możliwości rozwoju). Wartość wskaźnika wskazuje jaki jest trend zmiany liczebności tej grupy społecznej. Od wielkości tej liczby uzależniony jest poniekąd sposób funkcjonowania lokalnej społeczności. W 2020 roku problem dotyczy całego podobszaru IV, wartość wskaźnika wynosi (-10 osób). Podobnie sytuacja wygląda w 2023 roku (-13 osób).

Sfera gospodarcza

- * Mała ilość działających podmiotów gospodarczych
- * Bardzo niski udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

W podobszarze IV rewitalizacji występuje sytuacja kryzysowa związana z małą ilością działających podmiotów gospodarczych. Problem ten zauważalny jest zarówno pod kątem ogólnej małej liczby funkcjonujących podmiotów gospodarczych (liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku: 23,88), jak i liczby nowo powstałych podmiotów (0,0). Obie te kwestie są ze sobą powiązane. Podmioty gospodarcze stanowią jeden z czynników sprzyjających rozwojowi gospodarki w ujęciu lokalnym (również regionalnym), gdyż dzięki nim rozwija się przedsiębiorczość, wzrasta poziom zatrudnienia, zmniejsza się bezrobocie, rosną dochody JST. Przedsiębiorcy jako osoby chętne do podejmowania ryzyka, dążące do osiągnięcia założonego celu oraz potrafiące dostosować się do zmiennych okoliczności są bardzo pożądanymi w lokalnej społeczności. Jako osoby otwarte, zauważające potencjalne szanse i zagrożenia w każdej sytuacji oraz stale rozwijające się, mogą pełnić rolę lokalnych liderów grup społecznych. Przedsiębiorcy przede wszystkim mają wpływ na konkurencyjność gospodarki, a przez to na poziom zamożności Gminy. Niska liczba działających przedsiębiorstw na terenie gminy ogranicza konkurencję, a to natomiast wpływa negatywnie na jakość wytwarzanych dóbr i usług oraz ceny.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów ukazuje potencjał sołectwa w zakresie rozwoju nowych podmiotów i obrazuje upowszechnienie przedsiębiorczości w sołectwie. Niestety sołectwo Kosmów boryka się z małą liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, co może świadczyć o małym zainteresowaniu przedsiębiorców do lokalizowania firm na terenie danego sołectwa, jak również o braku odpowiednich warunków rozwoju lokalnej przedsiębiorczości czy braku pewności rynkowej i poczuciu niepewności ekonomicznej. Mała liczba nowych firm może sugerować również brak nowych pomysłów i innowacyjności w danej społeczności lub regionie. Nowe firmy często są źródłem nowych rozwiązań i technologii. Jak pokazują wyniki analizy niewielka liczba mieszkańców sołectwa Kosmów jest gotowa podjąć ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- * Wysoka liczba osób przypadających na jedno mieszkanie
- * Brak wyznaczonych terenów do wspierania rozwoju gospodarczego

Na podobszarze IV rewitalizacji zaobserwowano dwa problemy związane ze sferą przestrzenno-funkcjonalną. W granicach tego podobszaru odnotowano wysoką liczbę osób przypadających na jedno mieszkanie (3,85). Przyjmuje się, że niższe wartości omawianego wskaźnika świadczą o łatwiejszym dostępie do lokali mieszkaniowych, większej konkurencji na rynku nieruchomości oraz swobodzie zamieszkiwania. Im większa jest natomiast liczba osób w przeliczeniu na 1 domostwo, tym trudniej o nowe lokum. Przekłada się to również na niższy komfort życia mieszkańców. Wysoka liczba osób w jednym mieszkaniu może prowadzić do zatłoczenia i ograniczonych przestrzeni życiowych, co negatywnie wpływa na wiele aspektów codziennego życia (m.in. miejsce do nauki, wypoczynku, powstawanie napięć społecznych).

Kolejną kwestią, która wiąże się ze sferą przestrzenno-funkcjonalną i została zaobserwowana w granicach podobszaru IV jest brak wyznaczenia terenów do wspierania rozwoju gospodarczego. Występowanie terenów inwestycyjnych stanowi bardzo ważny element lokalnej gospodarki, przesądzający o atrakcyjności ośrodka. Duża ich liczba, w połączeniu z komfortową lokalizacją (w pobliżu uczęszczanych szlaków komunikacyjnych), przyciąga lokalnych oraz zewnętrznych inwestorów, którzy napędzają miejscowy rynek. Brak terenów pod inwestycje równoznaczny jest więc ze stagnacją gospodarczą i zahamowaniem rozwoju w tym zakresie. Tereny inwestycyjne mogą być przeznaczone

pod działalność przemysłową, usługową czy logistyczną, co może sprzyjać zrównoważonemu rozwojowi lokalnej gospodarki. Obecność atrakcyjnych terenów inwestycyjnych sprzyja powstaniu nowych podmiotów gospodarczych, a tym samym wpływa pozytywnie na zmniejszenie problemów gospodarczych i społecznych.

Sfera techniczna

- * Rozproszenie zabudowy
- * Utrudnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób niepełnosprawnych - słaba dostępność do budynków użyteczności publicznej

Na podobszarze IV rewitalizacji odnotowano sytuację kryzysową związaną ze sferą techniczną pod postacią występowania rozproszonej zabudowy. Wartość wskaźnika *intensywność zabudowy mieszkalnej (liczba budynków mieszkalnych na 1 km²)* wynosi 10,37. W ujęciu ogólnym przyjmuje się, że im większa jest intensywność zabudowy, tym lepiej. Samorządy lokalne na obszarach wiejskich dążą zwykle do zagęszczenia zabudowy, tym samym chcąc przeciwdziałać nadmiernemu rozproszeniu miejscowości i sprzyjać zacieśnianiu relacji sąsiedzkich. Swoboda zabudowy terenów utrudnia realizację liniowych inwestycji celu publicznego, takich jak sieć wodno-kanalizacyjna, sieć dróg, sieć elektroenergetyczna, gazowa czy światłowód. Na terenach o małej intensywności zabudowy, przy dużym rozproszeniu, zapewnienie dostępu do infrastruktury jest bardzo kosztowne. Dlatego też należy dążyć do świadomego planowania przestrzeni publicznych i zabudowy. Co istotne ważne jest również racjonalne wykorzystanie terenu bez nadmiernej eksploatacji środowiska naturalnego.

O kryzysie w sferze technicznej świadczy również brak niezbędnych udogodnień w budynkach użyteczności publicznej oraz ich najbliższym otoczeniu pozwalających korzystać z nich w sposób swobodny osobom mającym problem w poruszaniu się. Uniemożliwia to uczestniczenie tych osób we wszelakich sferach życia na równych zasadach względem reszty społeczeństwa. Do takich osób należą m.in.: osoby z niepełnosprawnościami, opiekunowie małych dzieci oraz seniorzy. Aby umożliwić im samodzielne korzystanie z obiektów publicznych należy wykorzystać odpowiednie rozwiązania (ciągi pieszkie z obniżonymi krawężnikami, podjazdy/ pochylnie przy schodach, odpowiedniej szerokości drzwi, windy, plany tyflograficzne, tablice multisensoryczne i wykorzystujące dźwięk, kioski multimedialne, uchwyty). Wartość wskaźnika *liczba obiektów użyteczności publicznej, które są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów itp.) na 1000 mieszkańców sołectwa* wynosi 5,97.

Sfera środowiskowa

- * Duży udział powierzchni pokrytej wyrobami zawierającymi azbest
- * Znaczna ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia
- * Występowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią

Negatywne zjawiska o charakterze środowiskowym pociągają za sobą szereg konsekwencji. Cały podobszar IV charakteryzuje się dużym udziałem powierzchni pokrytej wyrobami zawierającymi azbest (0,44%). Występujące znaczne ilości wyrobów azbestowych o udowodnionym działaniu rakotwórczym i toksycznym wpływają negatywnie na ogólne zanieczyszczenie środowiska, zdrowie ludzi i jakość zamieszkiwania. Azbest to szczególnie niebezpieczny materiał, spotykany najczęściej w pokryciach dachowych. Dziś, posiadając wiedzę na temat wpływu wyrobów azbestowych na zdrowie człowieka, podejmowane są próby usuwania ich z otoczenia – przede wszystkim z miejsc zamieszkiwanych przez ludzi. Im więcej azbestu zostanie unieszkodliwione, tym mniejsze staje się ogólne zanieczyszczenie środowiska w okolicy, w efekcie czego poprawie ulega także jakość zamieszkiwania. Wyroby uszkodzone należy usunąć zgodnie z przyjętą bezpieczną procedurą. Zabieg ten jest kosztowny i wymaga specjalistycznej wiedzy. Wiąże się to również z kosztami, które należy ponieść na przeprowadzenie remontu i zastąpienie

wyrobów zawierających azbest nowymi, bezpiecznymi. Na IV podobszarze wartość wskaźnika *ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1000 mieszkańców w 2020 r.* wynosi 1 345 713,43.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zlokalizowane są w północno-wschodnim i wschodnim fragmencie sołectwa Kosmów w sąsiedztwie rzeki Bug i jej dopływów.

Podsumowując na podobszarze IV zdiagnozowano szereg problemów. Podsumowane poniżej problemy wynikają zarówno z przeprowadzonej analizy ilościowej – analizy danych statystycznych, jak również analizy jakościowej opartej na partycypacji społecznej prowadzonej w trakcie prac nad diagnozą i delimitacją obszaru rewitalizacji.

Pr IV.1.	Konieczność dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, opiekuńczej i edukacyjnej oraz infrastruktury kulturowo-rekreacyjnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób ze szczególnymi potrzebami.
Pr IV.2.	Brak zaangażowania mieszkańców w życie publiczne, marazm
Pr IV.3.	Niewystarczający udział mieszkańców w życiu publicznym
Pr IV.4.	Ograniczony dostęp do wydarzeń społecznych i kulturalnych - brak możliwości spędzania czasu wolnego w interesujący sposób
Pr IV.5.	Wysoka liczba przestępstw na podobszarze rewitalizacji
Pr IV.6.	Wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz bezrobocia wśród ludzi powyżej 50 roku życia i osób z niższym i gimnazjalnym wykształceniem
Pr IV.7.	Problem występowania przemocy domowej na podobszarze rewitalizacji
Pr IV.8.	Odpływ ludzi młodych i niska atrakcyjność osiedleńcza obszaru
Pr IV.9.	Starzenie się społeczeństwa
Pr IV.10.	Spadek chęci podjęcia ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej
Pr IV.11.	Występowanie wyrobów zagrażających środowisku i zdrowiu człowieka

7.4 Inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy na obszarze rewitalizacji

Szczególnie ważnym elementem szczegółowej diagnozy obszaru rewitalizacji, który predysponuje tereny do bezwzględnej potrzeby (bądź nie) realizacji przedsięwzięć o charakterze infrastrukturalnym, jest inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy. Obszar rewitalizacji składa się z jednej jednostki pomocniczej. Przeanalizowano zagospodarowanie obszaru rewitalizacji uwzględniając stan techniczny poszczególnych obiektów oraz poziom, w jakim zaspokajają one potrzeby lokalnej społeczności. Inwentaryzacja została zaprezentowana w tabeli poniżej.

Ogólnie stwierdza się, że stan techniczny analizowanych obiektów w większości jest zadowalający. Jednakże zagospodarowanie na obszarze rewitalizacji nie zaspokaja w pełni potrzeb jego mieszkańców. Interwencji wymagają przede wszystkim tereny zielone i rekreacyjne, otoczenie świetlic wiejskich czy utworzenie Ośrodka Wsparcia Aktywności Społecznej dla mieszkańców Gminy Hrubieszów.

Rodzaj zagospodarowania		Lokalizacja	Liczba obiektów	Nazwa	Data wybudowania	Stan techniczny	Uwagi
Obiekty użyteczności publicznej	Budynki administracji publicznej	-	-	-	-	-	
	Banki	-	-	-	-	-	
	Szkoly	I podobszar – Stefankowice 26	1	Szkoła Podstawowa im. 15 Pułku Piechoty "Wilków" w Stefankowicach	1965	dostateczny	
		III podobszar - Mieniany 50	1	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach	1963	dostateczny	
	Przedszkola i żłobki	I podobszar – Stefankowice 26	1	Punkt Przedszkolny	1965	dostateczny	
		III podobszar – Mieniany 50/ Cichobórz 81	1	Zamiejscowy Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Mienianach z siedzibą w Cichobórz	1963	dostateczny	Obecnie przedszkole funkcjonuje w Cichobórz, ale właśnie podejmowana jest decyzja o przeniesieniu do siedziby, czyli do budynku SP w Mienianach. Jeżeli procedura zostanie wdrożona przeniesienie może nastąpić od 1 września 2024 r.
	Placówki opieki zdrowotnej	I podobszar – Stefankowice 22	1	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w	1966	brak danych	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

				Dziekanowie z Filią w Stefankowicach			
	Kościół	-	-	-	-	-	
	Biblioteki	I podobszar – Stefankowice 26	1	Biblioteka publiczna w Stefankowicach	-	Bardzo dobry	Remont w 2020 roku. W bibliotece znajduje się sala zabaw dla najmłodszych
		IV podobszar-Kosmów 114A	1	Biblioteka publiczna w Kosmowie	-	-	
	Obiekty kultury	-	-	-	-	-	
	Obiekty sportowe	Podobszar I – Stefankowice Działka nr: 999/4	2	Boisko trawiaste	1973	zły	Brak regularnego koszenia, duże nierówności
		Podobszar I – Stefankowice Działka nr: 62		Boisko trawiaste	brak danych	dobry	Obiekt przyszkolny
		Podobszar II - Kobło	1	Boisko trawiaste	brak danych	zły	Całkowity brak koszenia
		Podobszar II – Moroczyn 87	2	Siłownia zewnętrzna	2010	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn Działka: 329		Boisko do siatkówki plażowej	2018	średni	Zarośnięte, brak regularnej wymiany piasku oraz czyszczenia
		Podobszar III – Czumów Działka nr: 183	5	Boisko trawiaste	2008	średni	duże nierówności
		Podobszar III – Mieniany Działka nr: 135		Boisko trawiaste	1978	dobry	
		Podobszar III – Mieniany Działka nr: 4/5		Boisko trawiaste	1970	dobry	
		Podobszar III – Mieniany Działka nr: 49		Boisko do siatkówki plażowej	2015	dobry	Brak regularnej wymiany piasku
		Podobszar III – Mieniany		Siłownia zewnętrzna	2019	bardzo dobry	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		Działka nr: 4/33	2				
		Podobszar IV – Kosmów 114A		Siłownia zewnętrzna	2020	bardzo dobry	
		Podobszar IV – Kosmów Działka nr: 95/3		Boisko trawiaste	brak danych	zły	Obiekt przy dawnej szkole, duże nierówności, brak regularnego koszenia
	Obiekty handlowe i usługowe	Podobszar I – Stefankowice 21	2	Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar I – Stefankowice Działka nr: 1025		skup i sprzedaż artykułów okołorolniczych	brak danych	brak danych	
		Podobszar II – Kobło 92	3	Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 323		Skup płodów rolnych	brak danych	brak danych	
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 333		Naprawa pojazdów samochodowych	brak danych	brak danych	
		Podobszar III – Czumów 81	5	Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar III – Czumów Działka nr 219/1		Naprawa pojazdów samochodowych	brak danych	brak danych	
		Podobszar III – Mieniany 119		Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar III – Mieniany 91/6/2		Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar III – Mieniany 53		Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	Sklep znajduje się w budynku świetlicy
		Podobszar IV – Kosmów 114	2	Sklep spożywczo-przemysłowy	brak danych	brak danych	
		Podobszar IV – Kosmów Działka nr 167/6		Skup i sprzedaż artykułów	brak danych	brak danych	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

				okołorolniczych			
Tereny zielone	Parki	-	-	-	-	-	
	Skwery/zieleńce	Podobszar I – Stefankowice Działka nr 998	2	Plac rekreacyjny w miejscowości Stefankowice	2019	bardzo dobry	
		Podobszar I – Stefankowice Działka nr 713/1		plac wiejski	ok. 2005	bardzo dobry	
		Podobszar II – Kobło Działka nr 238	3	Zadbane centrum wsi miejscem spotkań, odpoczynku i rekreacji	2013	bardzo dobry	
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 329		Wioska Strachów w Moroczynie- Bajkowa Kraina Gotanii	2013	bardzo dobry	
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 212/2		Zagospodarowane centrum miejscowości Moroczyn	2013	bardzo dobry	
	Cmentarze	Podobszar I – Stefankowice Działka nr 276	1	Cmentarz prawosławny	XIX w.	brak danych	przy drodze Teratyn-Stefankowice, cmentarz nieczynny
		Podobszar II – Kobło Działka nr 307	3	Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1915	brak danych	
		Podobszar II – Kobło Działka nr 147		Cmentarz prawosławny	XIX w.	brak danych	cmentarz nieczynny
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 387/1		Cmentarz prawosławny	XIX w.	brak danych	w parku dworskim, cmentarz nieczynny
		Podobszar III – Czumów	2	Cmentarz	XIX w.	brak danych	cmentarz

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		Działka nr 234	1	prawosławny			nieczynny
		Podobszar III – Mieniany Działka nr 5		Cmentarz prawosławny	XIX w.	brak danych	cmentarz nieczynny
		Podobszar IV – Kosmów Działka nr 292		Cmentarz prawosławny	XIX w.	brak danych	cmentarz nieczynny
	Zieleń przydrożna	-	-	-	-	-	
Przestrzenie publiczne	Place publiczne	Podobszar I – Stefankowice Działka nr 999/4	1	Plac buraczany	31.12.1964	brak danych	
	Miejsca pamięci i obiekty historyczne	Podobszar I – Stefankowice Działka nr 996	3	Kuźnia w zespole dworskim, ob. Gminny Klub Sportowy	XVIII-XIX/XX w.		
		Podobszar I – Stefankowice Działka nr 996, 997/3, 999		Pozostałości parku w zespole dworskim	XVIII-XIX/XX w.		
		Podobszar I – Stefankowice Działka nr 999		Aleja lipowa	XVIII-XIX/XX w.		Poza parkiem
		Podobszar II – Kobło Działka nr 307	6	Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej	1915	brak danych	
		Podobszar II – Moroczyn Działki nr 492, 387/1, 397/4, 397/5, 398		Pozostałości parku i aleja dojazdowa w zespole dworskim	XVIII-XX w.		
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 397/4		Dwór w zespole dworskim	XVIII-XX w.		
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 397/4, obok dworu		Spichlerz w zespole dworskim	XVIII-XX w.	ruina	
		Podobszar II – Moroczyn		Kapliczka w zespole	XVIII-XX w.		

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		Działka nr 397/5, przy alei dojazdowej		dworskim			
		Podobszar II – Moroczyn Działka nr 280, obok domu nr 61		Kapliczka w zespole dworskim. XIX w.	-		
		Podobszar III – Czumów 16 Działka nr 107/3	3	Pałac w zespole pałacowym	2 poł. XIX w.		
		Podobszar III – Czumów 16 Działka nr 107/6		Pozostałości parku w zespole pałacowym	2 poł. XIX w.		
		Podobszar III – Mieniany Działka nr 204		Kaplica grobowa rodziny de Magura-Madan, ob. kościół filialny pw. NMP	1 poł. XIX w.		
	Drogi	Podobszar I - Stefankowice	2	DP 3404L Teratyn - Horodło	brak danych	dobry	
		Podobszar I - Stefankowice		DP1855L Strzelce Moniatyczne	brak danych	dobry	
		Podobszar II - Kobło	5	DP 3408L Kobło - Husynne	brak danych	dobry	
		Podobszar II - Kobło		DP 3405L Horodło - Szpikołosy	brak danych	zły	
		Podobszar II - Kobło		dr.pow. 3405L Kobło - wieś Kobło	brak danych	dobry	
		Podobszar II - Moroczyn		DP 3411L Dziekanów - Teptiuków	brak danych	dobry	
		Podobszar II - Moroczyn		dr.pow. 3411L Moroczyn - Kol. Husynne	brak danych	zły	
		Podobszar III - Czumów	11	DP 3432L Hrubieszów- Kryłów-Dołhobyczów - Gr. Państwa	brak danych	bardzo dobry	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

	Podobszar III - Czumów		DG 111100L dr. pow.3430L Kozodawy - dr. pow. 3432L Czumów	brak danych	dobry	
	Podobszar III - Czumów		DG 111132L dr pow. 3432L - wieś Czumów	brak danych	dobry	
	Podobszar III - Mieniany		DP 3424L Terebiń - Mieniany	brak danych	zadowalający	
	Podobszar III - Mieniany		DP 3430L Hrubieszów - Cichobórz - Dołhobyczów	brak danych	zadowalający	
	Podobszar III - Mieniany		dr. pow. 3430L Mieniany - dr. pow. 3432L Ślipcze	brak danych	zły	
	Podobszar III - Mieniany		dr. pow. 3430L Mieniany - dr. pow. 3432L Kosmów	brak danych	zły	
	Podobszar III - Mieniany		dr. pow. 3430L Cichobórz - dr.pow. 3424L Mieniany	brak danych	zły	
	Podobszar III - Mieniany		dr. pow. 3430L Mieniany - dr.pow. 3424L Mieniany	brak danych	zły	
	Podobszar III - Mieniany		dr. pow. 3430L Mieniany - DG 111114L Mieniany	brak danych	zły	
	Podobszar III - Mieniany		DG 111102L Mieniany - DG 111101L Mieniany	brak danych	zły	
	Podobszar IV - Kosmów	7	DP 3432L Hrubieszów- Kryłów- Dołhobyczów - Gr. Państwa	brak danych	bardzo dobry	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3432L Kosmów - dr. gminna 111101L Ślipcze	brak danych	zły	
		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3432L - dr. gminna 111103L Kosmów	brak danych	zły	
		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3430L Cichobórz - dr. pow. 3432L Kosmów	brak danych	zły	
		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3432L - Kol. Kosmów	brak danych	zły	
		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3432L - Kol. Kosmów	brak danych	dobry	
		Podobszar IV - Kosmów		dr. pow. 3432L - Kol. Kosmów	brak danych	dobry	
	Ciągi piesze i rowerowe	Podobszar II – Kobło DP 3408L	1	Chodnik	brak danych	dobry	
		Podobszar III – Czumów DP 3432L	3	Ścieżka rowerowa	brak danych	dobry	
		Podobszar III – Czumów DP 3432L		Chodnik	brak danych	dobry	
		Podobszar III – Mieniany DP3430L		Chodnik	brak danych	dobry	
		Podobszar IV – Kosmów DP 3432L	2	Ścieżka rowerowa	brak danych	dobry	
		Podobszar IV – Kosmów DP 3432L		Chodnik	brak danych	dobry	
	Place zabaw, siłownie na powietrzu	Podobszar I – Stefankowice 26	2	plac zabaw przy Szkołe Podstawowej w Stefankowicach	2020/2021	bardzo dobry	
		Podobszar I – Stefankowice 26		siłownia plenerowa z urządzeniami do street workoutu oraz fitness przy Szkole	2022	bardzo dobry	Siłownia przeznaczona dla młodszych dzieci

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

				Podstawowej w Stefankowicach			
		Podobszar II – Kobło 25 Działka nr 126	4	Plac zabaw "Twierdza radości" w Koble	2013	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87, Działka nr 329		Plac zabaw "Bajkolandia" w miejscowości Moroczyn	2011	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87, Działka nr 329		Siłownia plenerowa	2014	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87, Działka nr 329		Doposażenie placu zabaw	2019	bardzo dobry	
		Podobszar III – Czumów 42, Działka nr 183	4	Plac zabaw "Frajda"	2014	dobry	
		Podobszar III – Mieniany 53, Działka nr 49		Plac zabaw	2014	dobry	
		Podobszar III – Mieniany 53, Działka nr 49		Plac rekreacyjno-sportowy	2014	brak danych	
		Podobszar III – Mieniany Działka nr 4/5		Siłownia plenerowa	2019	brak danych	
		Podobszar IV – Kosmów 114A Działka nr 167/3	2	Plac zabaw	2019	dobry	
		Podobszar IV – Kosmów 114A Działka nr 167/3		Siłownia plenerowa	2019	dobry	
Zasób mieszkaniowy	Budynki jednorodzinne	Podobszar I - Stefankowice	72	72 budynki	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar II - Kobło	152	68 budynków	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar II - Moroczyn		84 budynki	brak danych	od złego do	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

						bardzo dobrego	
		Podobszar III – Czumów	221	73 budynki	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar III - Mieniany		148 budynków	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar IV - Kosmów	92	92 budynki	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
	Budynki wielorodzinne	Podobszar I - Stefankowice	1	1 budynek	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar II - Moroczyn	2	2 budynki	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar III - Czumów	1	1 budynek	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
		Podobszar III - Mieniany	14	14 budynków	brak danych	od złego do bardzo dobrego	
	Budynki socjalne i komunalne	Podobszar II – Kobło 25/1	5	mieszkanie komunalne przy byłej Szkołe Podstawowej	1906	zły	
		Podobszar II – Moroczyn 87/1		mieszkanie komunalne	1966	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87/2		mieszkanie komunalne	1966	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87/3		mieszkanie komunalne	1966	dobry	
		Podobszar II – Moroczyn 87/4		mieszkanie socjalne	1966	dobry	

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Obiekty zamieszkania zbiorowego		Podobszar III – Mieniany 91/6/3	3	mieszkanie komunalne	Lata 70.	dobry	
		Podobszar III – Mieniany 91/9/1		mieszkanie komunalne	Lata 80.	dobry	
		Podobszar III – Mieniany 50/2		mieszkanie komunalne	1966	dobry	
	Domy pomocy społecznej	-	-	-	-	-	-
	Zakłady opiekuńczo- lecnicze	-	-	-	-	-	-
	Hotele i pensjonaty	-	-	-	-	-	-
	Internaty	-	-	-	-	-	-
	Zakłady karne	-	-	-	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Hrubieszowie

7.5 Wnioski i rekomendacje do części kierunkowej

Bazując na przeprowadzonej powyższej diagnozie sformułować można wnioski i rekomendacje, dotyczące każdego z rozważanych wymiarów, które następnie zostaną wykorzystane przy opracowywaniu części kierunkowej Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030. Ich brzmienie jest następujące:

Wymiar społeczny

Największym wyzwaniem w sferze społecznej na obszarze rewitalizacji jest zmniejszający się udział osób w wieku przedprodukcyjnym, co przy ogólnoeuropejskim trendzie wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym w społeczeństwie, skutkuje natężeniem problemu starzenia się społeczeństwa. Od tego jak liczna jest grupa młodych ludzi zależy potencjał demograficzny, który warunkuje przyszłe potencjalne możliwości rozwojowe jednostki samorządu. Duży ich ubytek w krótkim okresie, wynikający z odpływu młodych dorosłych (problem zgłaszany przez interesantów) oraz spadkiem dzietności przyczynić się może do stopniowej depopulacji obszaru rewitalizacji oraz Gminy. Dla ograniczenia negatywnych skutków warto zwrócić uwagę na to, aby nie tylko zapewnić dogodne warunki do rozwoju najmłodszej części społeczeństwa (miejsca z infrastrukturą społeczną, rekreacyjną) ale również zminimalizować powody, które determinują młodych ludzi do migracji (brak miejsc pracy i możliwości rozwoju). Rekomenduje się dostosowanie istniejącej infrastruktury publicznej oraz tworzenie nowych miejsc przyjaznych rodzinom z dziećmi, działania aktywizujące zmierzające do wzrostu poczucia patriotyzmu lokalnego i przynależności, działania na rzecz aktywizacji zawodowej i rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości, jak również realizację przedsięwzięć ukierunkowanych na osoby młode, wykształcone i aktywne zawodowo.

Problemy finansowe mieszkańców obszaru rewitalizacji spowodowane są głównie wysokim bezrobociem, zwłaszcza osób 50+ oraz osób z niskim wykształceniem, które mają ograniczone możliwości zarobkowe. Aby ograniczyć pogłębianie się tej negatywnej sytuacji rekomenduje się wprowadzenie działań o szerokim zakresie wpływających na mieszkańców (począwszy od edukacji i szkoleń) i rynek pracy (stworzenie atrakcyjnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej). rekomenduje się prowadzenie wszelkiego rodzaju szkoleń, kursów i warsztatów, podnoszących kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych, jak również zachęcanie mieszkańców do zgłębiania wiedzy poprzez promowanie nauki i płynących z niej korzyści. Rekomenduje się wprowadzenie kompleksowego programu wsparcia dla ludności 50+ oraz inwestycję w profilaktykę prozdrowotną, skierowaną do tej grupy społecznej. Kluczowe będą ponadto wszelkie działania edukacyjne, zmierzające do zakorzenienia w środowisku lokalnym przekonania, iż dojrzały pracownicy stanowią cenny kapitał społeczny, na który składają się: długoletnie doświadczenie zawodowe oraz kompetencje i wiedza, jakich brakuje młodszemu pokoleniu.

Na obszarze rewitalizacji konieczne jest również wprowadzenie działań zwiększających aktywność i zaangażowanie mieszkańców w sprawach społecznych. Zaangażowanie mieszkańców w życie społeczne powinno być pobudzane poprzez działania miękkie, prowadzone w mikroskali i skoncentrowane na poszczególne grupy mieszkańców. Pobudzanie aktywności społecznej poprzez działania miękkie musi być realizowane w obiektach dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

Poważnym problemem, z którym boryka się obszar rewitalizacji jest także ubóstwo oraz wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W celu zahamowania rosnącego ubóstwa oraz przeciwdziałania wynikającym z niego konsekwencjom społecznym rekomenduje się prowadzenie wszelkich działań z zakresu doradztwa, szkoleń oraz pomocy psychologicznej ułatwiających aktywizację zawodową bezrobotnych i na nowo socjalizujące osoby wykluczone. Ze

względu na wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby rekomenduje się wdrożenie systemu warsztatów i spotkań, ukierunkowanych na profilaktykę zdrowotną, a także organizację wydarzeń sportowo-rekreacyjnych, promujących aktywny styl życia.

Ważnym aspektem w programie rewitalizacji powinno być również bezpieczeństwo mieszkańców. Na terenie rewitalizacji wykazano występowanie problemu związanego z liczbą przestępstw. Istotne będzie zatem wprowadzenie działań zapobiegających tym zjawiskom, m.in. edukacyjnych np. szkolenia z pierwszej pomocy, zajęcia z samoobrony czy reagowania na potencjalne niebezpieczeństwo) oraz przedsięwzięć infrastrukturalnych np.: montaż monitoringu i oświetlenia.

Na obszarze rewitalizacji analizy wykazały problem występowania przemocy domowej. Świadczy o tym liczba przyznanych „niebieskich kart”. Kluczowym działaniem dla zminimalizowania problemu przemocy w rodzinie, może być realizacja projektów miękkich, ukierunkowanych na pomoc ofiarom agresji domowej. Rekomenduje się wdrożenie szeregu spotkań edukacyjnych, poświęconych konsekwencjom przemocy, jak również wsparcie psychologiczne dla ofiar patologii, uczące radzenia sobie z emocjami.

Analizy wykazały, iż dużą grupę mieszkańców na obszarze rewitalizacji stanowią osoby ze szczególnymi potrzebami. Aby zapewnić im możliwość aktywnego uczestniczenia w życiu codziennym i życiu społeczności należy uwzględnić ich potrzeby przy realizacji przyszłych inwestycji i w planach modernizacji istniejących budynków i przestrzeni publicznych. Istotne jest dostosowanie infrastruktury technicznej (podjazdy, obniżenia krawężników chodników itp.).

Chcąc zapobiegać szerzeniu się negatywnych zjawisk w wymiarze społeczno-gospodarczym, spowodowanych brakiem uczestnictwa ludności w życiu kulturalnym, gmina powinna podjąć działania zachęcające mieszkańców, do aktywnego korzystania z bibliotek oraz uczestniczenia w organizowanych przez nie wydarzeniach oraz oferty kulturalnej. Dobrą praktyką w tym kierunku może być wypracowanie ofert kulturalnych, skierowanych do konkretnych grup odbiorców (dzieci, seniorzy, osoby niepełnosprawne itp.). Warto podjąć działania zmierzające do poprawy stanu obiektów kultury, ich wyposażenia oraz poszerzenia oferty wydarzeń.

Wymiar gospodarczy

Najpoważniejszym problemem obszaru rewitalizacji w sferze gospodarczej jest niski poziom przedsiębiorczości. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych powinno być rozwijane już od najmłodszych lat, toteż zaleca się wsparcie działalności szkół przy realizacji projektów naukowych, skutkujących wdrożeniem biznesowym dzieci i młodzieży. Dodatkowym atutem może być współpraca z funkcjonującymi na obszarze rewitalizacji przedsiębiorstwami, celem przygotowywania kadr, specjalizujących się w kierunkach deficytowych na lokalnym rynku pracy.

Wymiar przestrzenno-funkcjonalny

Dostępność dróg i ścieżek dla rowerów należy postrzegać, jako alternatywny system transportu jak również wskaźnik rangi rekreacyjno-turystycznej. Ścieżki rowerowe to przestrzeń pozbawiona barier architektonicznych, a więc przyjazna dla każdego, umożliwiającą swobodne z niej korzystanie nie tylko rowerzystom, ale osobom poruszającym się za pomocą wózków, rolek, hulajnóg. Nowe ścieżki rowerowe na obszarze o tak dużym potencjale turystycznym mogą skutkować nie tylko podniesieniem jakości życia mieszkańców, ale również wzrostem potencjału i atrakcyjności obszaru rewitalizacji wśród inwestorów i przedsiębiorców.

W granicach obszaru rewitalizacji, poza fragmentem I podobszaru rewitalizacji, nie zostały wyznaczone obszary inwestycyjne. Występowanie terenów inwestycyjnych w gminie

stanowi bardzo ważny element lokalnej gospodarki, przesądzający o atrakcyjności ośrodka. Tereny takie podnoszą atrakcyjność inwestycyjną obszaru i przyciągają inwestorów, którzy napędzają miejscowy rynek. Brak terenów pod inwestycje równoznaczny jest więc ze stagnacją gospodarczą i zahamowaniem rozwoju w tym zakresie. Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdza się konieczność wydzielenia nowych terenów inwestycyjnych. Duże znaczenie ma ponadto rodzaj inwestycji, na jakie owe nowopowstałe tereny będą przeznaczone – w związku z występowaniem licznych form ochrony środowiska i krajobrazu najbardziej odpowiednimi będą przedsięwzięcia z zakresu usług turystycznych, w tym dot. turystyki aktywnej.

Wymiar techniczny

W przypadku infrastruktury sieciowej należy również podkreślić kwestię sieci gazowej, a w szczególności użytkowania terenów sąsiadujących z gazociągami. Wymogi na tym terenie reguluje Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z 2013 r. poz. 640) oraz ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 poz. 1130).

Aby podnieść jakość życia wszystkich mieszkańców należy pamiętać zwłaszcza o grupie osób ze szczególnymi potrzebami, do których należą m.in.: rodzice z małymi dziećmi, osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Działania Urzędu Gminy powinny skupić się na przyjęciu rozwiązań zwłaszcza architektonicznych, które umożliwią korzystanie z obiektów publicznych wszystkim mieszkańcom.

Planowane przedsięwzięcia nie mogą pozostawać w sprzeczności z zasadami ochrony konserwatorskiej zabytkowych obiektów.

Dostępność do infrastruktury sieciowej jest dość mocno zróżnicowana w ramach obszaru rewitalizacji, głównie przez wzgląd na gęstość i charakter zabudowy. Niezadowalająca sytuacja występuje zwłaszcza w przypadku sieci kanalizacyjnej. Uwzględniając przy tym kumulację problemów społecznych oraz wysoki potencjał rozwojowy obszaru rewitalizacji zaleca się stopniowy rozwój infrastruktury sieciowej w celu podniesienia atrakcyjności tego obszaru zarówno dla potencjalnych mieszkańców jak i inwestorów i przedsiębiorców. W miejscach cechujących się rozdrobnioną zabudową należy ułatwić mieszkańcom wymianę niespełniających już wymogów zbiorników na nieczystości na nowe przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Dla wszystkich przedsięwzięć przeznaczonych pod obiekty użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego, usług i przemysłu należy zapewnić wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru oraz dojazdu spełniające wymagania jak dla dróg pożarowych, zgodnie z zapisami określonymi w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. z 2009 r. nr 124 poz. 1030).

Wymiar środowiskowy

Najtrudniejszym wyzwaniem jest konieczność ochrony lokalnej przyrody i krajobrazu przy jednoczesnym rozwoju gospodarczym. Ze względu na fakt, iż Gmina Hrubieszów dysponuje dużym zasobem obszarów cennych przyrodniczo i obszarów objętych ochroną, podczas planowania działań rewitalizacyjnych należy pamiętać o konieczności zachowania naturalnej chłonności turystycznej obszaru. Rozwój Gminy powinien być prowadzony w sposób zrównoważony z poszanowaniem zasobu przyrodniczego. Najtrudniejszym wyzwaniem jest konieczność ochrony lokalnej przyrody i krajobrazu przy jednoczesnym rozwoju gospodarczym. Z tego względu istotne jest wprowadzenie działań z zakresu środowiskowej odpowiedzialności biznesu, ładu przestrzennego, edukacji ekologicznej

mieszkańców. Uwagę należy również poświęcić zielni towarzyszącej ciągom komunikacyjnym.

W sferze środowiskowej należy nadal unieszkodliwiać wyroby zawierające azbest. Najpopularniejszymi wyrobami są: pokrycia dachowe, obudowy stalowych konstrukcji nośnych, ściany działowe, elewacje oraz izolacje urządzeń ciepłowniczych. Ich ilość ograniczyć można dzięki wymianie tych elementów. Urząd Gminy, aby przyspieszyć ten proces, może wspomóc mieszkańców przy korzystaniu z istniejących programów lub tworzyć nowe programy dofinansowań. W tym przypadku równie istotna jest kwestia edukacyjna, która pozwoli podwyższyć świadomość mieszkańców dotyczącą wpływu azbestu na zdrowie i życie ludzi.

Niezwykle istotne jest również uwzględnienie działań polegających na zarządzaniu ryzykiem powodziowym, którego celem jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej na obszarach charakteryzujących się szczególnym ryzykiem powodzi. Jednocześnie należy zwrócić uwagę także na ograniczenia w rozwoju i możliwości rewitalizacji Gminy wynikające z występowania na jej terenie zagrożenia powodziowego. Zgodnie z ustaleniami Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły „Właściwym sposobem ochrony przed powodzią jest użytkowanie terenów zalewowych w sposób niewrażliwy na skutki zalania. Najskuteczniejszym i najwłaściwszym sposobem uniknięcia szkód na obszarach narażonych na zalanie wodami powodziowymi jest maksymalne ograniczenie ich zainwestowania, a w szczególności wykluczenie spod zabudowy mieszkaniowej oraz nadmiernego uszczelniania powierzchni (np. parkingi), jak również ochrona i zwiększenie jak największej powierzchni retencyjnej na terenach nadrzecznych poprzez dążenie do osiągnięcia lub utrzymania odpowiedniej ilości zasobów wodnych w sposób naturalny (np. ochrona mokradeł, torfowisk, lasów, oczek wodnych czy starorzeczy)”.

Przedsięwzięcia planowane w niniejszym dokumencie nie mogą znacząco negatywnie wpływać na istniejące i potencjalne siedliska gatunków chronionych. Przed rozpoczęciem prac należy ograniczyć potencjalne negatywne oddziaływanie w największym stopniu, które związane będzie z etapem budowy – przede wszystkim usuwaniem drzew i krzewów, ryzykiem zajęcia stanowisk gatunków roślin chronionych oraz stanowisk chronionych zwierząt oraz ich płoszeniem. Podczas realizacji przedsięwzięć należy zapewnić należy dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni, zwiększenie powierzchni biologicznie czynnych oraz unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych.

8. Wizja stanu docelowego obszaru rewitalizacji oraz cele i kierunki działań

Zgodnie z art. 15 ust. 1. pkt 3. i 4. Ustawy o rewitalizacji, obligatoryjnym elementem dokumentu GPR jest opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji oraz określenie celów i odpowiadających im kierunków działań, służących eliminacji bądź ograniczeniu zdiagnozowanych uprzednio problemów. Zarówno wizja jak i cele powinny uzupełniać się nawzajem, stanowiąc spójną, czytelną i niebudzącą wątpliwości całość.

8.1 Wizja

Wizja stanu docelowego obszaru poddanego rewitalizacji, jak sama nazwa mówi, stanowi rodzaj słownej wizualizacji oczekiwanych i pożądaných warunków, do osiągnięcia których Gmina będzie dążyć w określonej perspektywie czasu. Dobra wizja powinna być ambitna, ale jednocześnie realna do wykonania. Kluczowa jest również dbałość o zwięzłość jej treści oraz wyniosłe brzmienie, motywujące do działania. Wizja przedstawia aspiracje społeczne i wyobrażenie przyszłości, które określają efekty wykorzystania atutów i szans rozwojowych oraz eliminacji problemów i zagrożeń poprzez proces rewitalizacji zintegrowanej na kilku płaszczyznach. W wizji uwzględniono wszystkie niezbędne aspekty rewitalizacji (aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne i środowiskowe), na które składają się konkretne przedsięwzięcia omówione w niniejszym opracowaniu. Wizja określa, dokąd zamierzamy dotrzeć dokonując zmian w tych fragmentach Gminy Hrubieszów, w których zostały zdiagnozowane największe problemy.

Co do zasady, wizję opracowuje się w oparciu o analizę kierunków rozwoju wskazanych w obowiązujących dokumentach strategicznych Gminy oraz konsultacje społeczne z interesariuszami rewitalizacji. W celu zachowania jej kompleksowości, uwzględnione powinny być w niej wszystkie niezbędne aspekty, a przede wszystkim społeczne i gospodarcze. Zadaniem realizacji działań rewitalizacyjnych będzie zapobieganie rozprzestrzenianiu się zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych podczas konsultacji społecznych, nadanie przestrzeniom publicznym waloru przyjaznego otoczenia i uzbrojenie kapitału ludzkiego w narzędzia, w szczególności infrastrukturę pozwalającą na realizację inicjatyw oddolnych w celu utrwalenia efektu rewitalizacji.

Punktem wyjścia do opracowania przedmiotowej wizji Gminy Hrubieszów były wizje i misje zawarte w następujących dokumentach:

- * Strategia Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030)
- * Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020 – 2025

Zaczerpnięte z nich aspekty w niniejszym opracowaniu zostały rozwinięte i uszczegółowione. Uwzględniono ponadto uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, czyli wynikające z diagnozy potencjały, problemy wskazane w analizie wskaźnikowej i jakościowej oraz czynniki niezależne od działań podejmowanych na szczeblu gminnym. Podstawową zasadą, którą kierowano się tworząc wizję obszaru poddanego rewitalizacji, było zaś dążenie do koncentracji środków i działań, determinujących powstanie zauważalnie pozytywnych zmian. W rezultacie wypracowana została wizja o następującym brzmieniu:

W 2030 roku na obszarze rewitalizacji nastąpiło zauważalne ożywienie społeczne i gospodarcze. Jest to bezpieczne i atrakcyjne do życia miejsce sprzyjające aktywności społecznej, zawodowej i integracji wszystkich mieszkańców. Mieszkańcy chętnie korzystają z efektów prowadzonej rewitalizacji oraz wykazują się wysoką aktywnością społeczną. Udało się przezwyciężyć kryzysy i zlikwidować bariery na obszarach najbardziej zdegradowanych, stawiono czoła problemom społecznym. Podczas realizacji działań rewitalizacyjnych postawiono na wykorzystanie lokalnego potencjału obszaru Gminy. Podjęte działania skutecznie podniosły poziom

atrakcyjności osiedleńczej Gminy. Ponadto trudności w codziennym życiu osób ze szczególnymi potrzebami nie są pomijane. W 2030 roku zrewitalizowany obszar Gminy Hrubieszów stanowi bezpieczne miejsce, zarówno dla lokalnej społeczności jak i odwiedzających ten rejon turystów.

Miejscowości objęte procesem rewitalizacyjnym cechuje wyjątkowo prężny rozwój gospodarczy. Mieszkańcy prezentują wysoki poziom indywidualnej przedsiębiorczości, efektem czego jest wyraźny spadek bezrobocia w Gminie. Szeroka oferta usług różnych branż pozwala na zaspokojenie podstawowych potrzeb ludności w miejscu jej zamieszkania.

Wzrosła zdolność Gminy Hrubieszów do przyciągania inwestorów zewnętrznych poprzez doskonałe skomunikowanie obszaru i wyposażenie w infrastrukturę techniczną. Zrewitalizowana i dostosowana przestrzeń publiczna do potrzeb wszystkich mieszkańców oraz znaczne ograniczenie rozdrobnienia zabudowy przyczyniło się do zachowania ładu przestrzennego. Następstwem tego jest wyższa jakość życia mieszkańców i regularne korzystanie z przestrzeni publicznych i obiektów publicznych.

Obszar rewitalizacji jest miejscem o wysokiej jakości strukturze funkcjonalno-przestrzennej, która wykorzystuje lokalny potencjał dziedzictwa historycznego i kulturowego Gminy. Odnowiona została ponadto dotychczas zaniedbana infrastruktura społeczna (w tym obiekty o charakterze kulturowym i zabytkowym), co znacząco poprawiło szeroko pojętą jakość życia.

Wszystkie przeprowadzone działania priorytetowo traktowały zachowanie walorów środowiska przyrodniczego, dzięki temu wartość środowiska przyrodniczego nie uległa zmniejszeniu. Ponadto podczas przeprowadzonych inwestycji, systematycznie usuwane oraz unieszkodliwiane były wyroby zawierające azbest. Przyczyniło się to do zlikwidowania szkodliwego oddziaływania tych wyrobów na środowisko i zdrowie mieszkańców na obszarze rewitalizacji.

Realizacja zadań bezpośrednio wpłynęła na podniesienie jakości kapitału społecznego, aktywizację społeczną, kulturalną oraz budowanie poczucia tożsamości lokalnej. Ponadto przestrzeń publiczna stała się przyjazna nie tylko mieszkańcom, ale też turystom.

8.2 Cele rewitalizacji i kierunki działań

Zgodnie z Ustawą o rewitalizacji, cele wraz z kierunkami działań służą eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk. Ponadto powinno się wyznaczać je w sposób na tyle precyzyjny i zrozumiały, by nie stanowiło problemu ich osiągnięcie. Tak wypracowane cele rewitalizacji stanowią swego rodzaju ucieleśnienie przyjętej wizji.

W prawidłowym formułowaniu celów pomaga koncepcja S.M.A.R.T., według której zapisane w Programie cele rewitalizacji powinny być:

- * **S** – skonkretyzowane (ang. specific)
w jasny sposób określać, czego dotyczy Gminny Program Rewitalizacji oraz w jaki sposób zamierza się osiągnąć planowane efekty;
- * **M** – mierzalne (ang. measurable)
można je zmierzyć, używając odpowiednio dobranych wskaźników;

- * **A** – osiągalne (ang. achievable)
wykonalne pod względem technicznym, biorąc pod uwagę zakres GPR;
- * **R** – realistyczne (ang. relevant)
opracowane w oparciu o dostępne środki, czas i możliwy do zrealizowania zakres interwencji;
- * **T** – określone w czasie (ang. time-bound)
zostaną zrealizowane w wyznaczonym horyzoncie czasowym.

Zastosowanie się do owych postulatów wymaga od twórców programu dogłębnej analizy tego, co zamierzają osiągnąć. W ten sposób zminimalizowaniu ulega ryzyko podjęcia abstrakcyjnych i niewykonalnych celów, zaś te, które zostaną wyznaczone powyższą metodą, zapewniają wysoki poziom satysfakcji po ich zrealizowaniu.

W niniejszym dokumencie obowiązuje hierarchiczny układ celów, który charakteryzuje: jeden cel główny podporządkowany wizji, trzy cele strategiczne, podlegające im cele operacyjne oraz kierunki działań rewitalizacyjnych. Struktura celów jest więc de facto pięciostopniowa, a jej **ideowy** schemat zaprezentowano poniżej.

Źródło: opracowanie własne

Przedstawiony powyżej układ wizji i celów rewitalizacyjnych traktowany jest jako stały przez cały czas obowiązywania Programu. Gdy będzie to możliwe to sugerowana jest kontynuacja formy w kolejnych dokumentach, realizowanych po 2030 roku. Dopuszcza się natomiast zmiany na etapie celów operacyjnych i kierunków działań, które mogą być dołączane do Programu (bądź z niego wykreślane po zrealizowaniu) w trybie śródkresowej aktualizacji dokumentu. Poniżej została zaprezentowana struktura celów i kierunków działań, przyjętych w niniejszym opracowaniu. Wypracowane cele oraz kierunki działań wynikają z wcześniej zidentyfikowanych potrzeb i służą eliminacji, bądź ograniczeniu negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji:

WIZJA	CEL GŁÓWNY	PODOBZAR REWITALIZACJI I	CEL REWITALIZACJI I.A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	I.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	
			CEL REWITALIZACJI I.B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	I.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej		
			CEL REWITALIZACJI I.C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA	I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	I.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno- kulturalnych i sportowo- rekreacyjnych	I.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni	
		PODOBZAR REWITALIZACJI II	CEL REWITALIZACJI II.A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	II.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	
			CEL REWITALIZACJI II.B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	II.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
			CEL REWITALIZACJI II.C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA	II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	II.C.2. Poprawa jakości środowiska		

		PODOB SZAR REWITALIZACJI III	CEL REWITALIZACJI III.A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	III.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	
			CEL REWITALIZACJI III.B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	III.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej		
			CEL REWITALIZACJI III.C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ	III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	III.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno- kulturalnych i sportowo- rekreacyjnych	III.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni	
		PODOB SZAR REWITALIZACJI IV	CEL REWITALIZACJI IV.A ZAANGAŻOWANI I ZJEDNOCZENI MIESZKAŃCY	IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	IV.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	
			CEL REWITALIZACJI IV.B WYŻSZA AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA MIESZKAŃCÓW	IV.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
			CEL REWITALIZACJI IV.C PRZYJAZNA I DOSTĘPNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA	IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	IV.C.2. Poprawa jakości środowiska		

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Podobszar rewitalizacji I – Stefankowice									
Cel rewitalizacji	Cel szczegółowy	Kierunki działań	Zdiagnozowane problemy		Zdiagnozowane potencjały		Potencjalni beneficjenci	Miernik osiągnięcia celu ¹⁷	
Cel rewitalizacji A Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy	I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	- Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej. - Promocja aktywności fizycznej i społeczno- kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Pr.I.3 Pr.I.5 Pr.I.8	Pr.I.4 Pr.I.6 Pr.I.11	I.1 I.9	I.2 I.11	- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - osoby bezrobotne - NGO - Mieszkańcy całej Gminy	Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji – 6 szt.	
	I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości	- Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu wszelkich ograniczeń. - Tworzenie programów, skierowanych	Pr.I.3 Pr.I.8 Pr.I.11	Pr.I.7 Pr.I.10	I.1 I.3 I.9 I.11	I.2 I.6 I.10		Liczba zorganizowanych wydarzeń społeczno- kulturowych skierowanych do mieszkańców	

¹⁷ Wartości mierników dla poszczególnych podobszarów oraz dla całego obszaru rewitalizacji opisane zostały w tabeli nr 13. Wskaźniki monitorujące w podrozdziale 11.2 Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych oraz zasady i tryb aktualizacji GPR.

	regionalnej	do osób młodych sprzyjających rozwojowi ich kompetencji. - Tworzenie programów dla osób młodych zagrożonych marginalizacją społeczną z zakresu budowania pozytywnych relacji międzyludzkich oraz otwierania się na zachowania, normy i styl życia spoza dotychczas znanego im środowiska. - Wsparcie organizacyjne dla projektów oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających budowaniu patriotyzmu lokalnego. - Tworzenie programów, skierowanych do osób 60+ sprzyjających ich włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności społecznej.				podobszaru rewitalizacji (imprezy ogólnogminne oraz te realizowane na podobszarze rewitalizacji) – 7 szt.
	I.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	- Organizowanie warsztatów i spotkań edukacyjnych na temat bezpieczeństwa, zapobiegania przestępczości oraz zachowania w sytuacjach kryzysowych. - Prowadzenie kampanii informacyjnych dotyczących bezpiecznego zachowania, kontaktów z podejrzanymi osobami i procedur zgłaszania przestępstw. - Organizacja kursów i warsztatów podnoszących umiejętności samoobrony i reakcji na sytuacje	Pr.I.4 Pr.I.5	I.11		- Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji szkoleń podnoszących umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		niebezpieczne. - Instalacja i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz systemów monitoringu w newralgicznych miejscach. - Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla ofiar przestępstw. - Praca z placówkami edukacyjnymi nad programami profilaktyki i edukacji młodzieży na temat bezpieczeństwa.				
Cel rewitalizacji B Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców	I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	- Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców zagrożonych wykluczeniem i w trudnej sytuacji życiowej. - Tworzenie oferty zajęć i programów dla osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia. - Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania w zakresie e-learningu, podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania wspomagające i umożliwiające powrót osób na rynek pracy, w tym powrót młodych rodziców.	Pr.I.3 Pr.I.4 Pr.I.6 Pr.I.7 Pr.I.12	I.2 I.8 I.10 I.11 I.12 I.13	- Osoby bezrobotne - Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej	- Liczba zorganizowanych szkoleń pobudzających przedsiębiorczość skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji – 3 szt.
	I.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej	- Aktywna promocja turystyczna obszaru. - Wykorzystanie unikalnych zasobów Gminy do zwiększenia jej	Pr.I.1 Pr.I.2 Pr.I.3 Pr.I.6 Pr.I.7 Pr.I.9 Pr.I.12	I.2 I.3 I.4 I.5 I.6 I.7 I.8 I.11	- Osoby bezrobotne - Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w	- Liczba przeprowadzonych działań poszerzających

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		atrakcyjności turystycznej. - Tworzenie sieci współpracy pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami branż okołoturystycznych (lokalny klaster turystyczny), celem wypracowania spójnej, całorocznej oferty turystycznej. - Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.) - Rozszerzenie bazy noclegowej, gastronomicznej i okołoturystycznej			- wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej - Przedsiębiorcy - Mieszkańcy gminy - Organizacje pozarządowe	ofertę atrakcji turystycznych podobszaru rewitalizacji – 1 szt.
Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna	I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	- Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. - Dostosowanie infrastruktury komunikacyjnej zapewniającej dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami do infrastruktury i przestrzeni publicznych. - Dostosowanie metod prowadzenia zajęć do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	Pr.I.1 Pr.I.2 Pr.I.7 Pr.I.8 Pr.I.9 Pr.I.10	I.1 I.2 I.3	- Mieszkańcy podobszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - NGO - Mieszkańcy całej Gminy - Turyści	- Liczba wydarzeń dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami na podobszarze rewitalizacji – 7 szt.
	I.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych	- Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych obiektów społeczno-kulturalnych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności. - Odnowa i modernizacja obiektów zabytkowych.	Pr.I.1 Pr.I.2 Pr.I.7 Pr.I.8 Pr.I.9 Pr.I.10	I.2 I.3 I.6		- Liczba zrewitalizowanych obiektów na podobszarze rewitalizacji – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		- Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności.				
I.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni		- Wsparcie aranżowania przestrzeni publicznych lub półpublicznych, sprzyjających integracji sąsiedzkiej, budowaniu tożsamości lokalnej oraz wspierających aktywność obywatelską mieszkańców. - Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych przestrzeni publicznych, w tym terenów zielonych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności.	Pr.I.1 Pr.I.2 Pr.I.3 Pr.I.7 Pr.I.8 Pr.I.10	I.1 I.2 I.4 I.6 I.7		- Liczba zrewitalizowanych przestrzeni na podobszarze rewitalizacji – 1 szt.
I.C.4. Poprawa jakości środowiska		- Tworzenie zajęć dla mieszkańców z zakresu szkodliwości wyrobów azbestowych i ich wpływu na środowisko naturalne i zdrowie człowieka. - Tworzenie spotkań, mających na celu propagowanie korzyści płynących z korzystania z instalacji OZE. - Organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży podnoszących świadomość proekologiczną. - Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku. - Budowa/ rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej w obrębie terenów zabudowanych.	Pr.I.7 Pr.I.11 Pr.I.13	I.5 I.14		Liczba zorganizowanych spotkań o tematyce proekologicznej skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Podobszar rewitalizacji II – Kobło i Moroczyn								
Cel rewitalizacji A Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy	II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	- Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej. - Promocja aktywności fizycznej i społeczno- kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Pr.II.3 Pr.II.5 Pr.II.8 Pr.II.11	Pr.II.4 Pr.II.6 Pr.II.10 Pr.II.13	II.1 II.3	II.2 II.8	- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - osoby bezrobotne - NGO -Mieszkańcy całej Gminy	Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji – 6 szt.
	II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	- Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu wszelkich ograniczeń. - Tworzenie programów, skierowanych do osób młodych sprzyjających rozwojowi ich kompetencji. - Tworzenie programów dla osób młodych zagrożonych marginalizacją społeczną z zakresu budowania pozytywnych relacji międzyludzkich oraz otwierania się na zachowania, normy i styl życia spoza dotychczas znanego im środowiska. - Wsparcie organizacyjne dla projektów	Pr.II.3 Pr.II.5 Pr.II.7 Pr.II.9 Pr.II.12	Pr.II.4 Pr.II.6 Pr.II.8 Pr.II.10 Pr.II.13	II.1 II.3 II.5 II.8	II.2 II.4 II.6	- Liczba zorganizowanych wydarzeń społeczno- kulturowych skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji (imprezy ogólnogminne oraz te realizowane na podobszarze rewitalizacji) – 7 szt.	

		oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających budowaniu patriotyzmu lokalnego. - Tworzenie programów, skierowanych do osób 60+ sprzyjających ich włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności społecznej.				
	II.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	- Organizowanie warsztatów i spotkań edukacyjnych na temat bezpieczeństwa, zapobiegania przestępczości oraz zachowania w sytuacjach kryzysowych. - Prowadzenie kampanii informacyjnych dotyczących bezpiecznego zachowania, kontaktów z podejrzanymi osobami i procedur zgłaszania przestępstw. - Organizacja kursów i warsztatów podnoszących umiejętności samoobrony i reakcji na sytuacje niebezpieczne. - Instalacja i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz systemów monitoringu w newralgicznych miejscach. - Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla ofiar przestępstw. - Praca z placówkami edukacyjnymi nad programami profilaktyki i edukacji młodzieży na temat bezpieczeństwa.	Pr.II.11	II.8	II.9	- Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji szkoleń podnoszących umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Cel rewitalizacji B Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców	II.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	- Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców zagrożonych wykluczeniem i w trudnej sytuacji życiowej. - Tworzenie oferty zajęć i programów dla osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia. - Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania w zakresie e-learningu, podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania wspomagające i umożliwiające powrót osób na rynek pracy, w tym powrót młodych rodziców.	Pr.II.3 Pr.II.9 Pr.II.12	Pr.II.4 Pr.II.10 Pr.II.14	II.2 II.6 II.8	II.3 II.7 II.9	- Osoby bezrobotne - Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej	Liczba zorganizowanych szkoleń pobudzających przedsiębiorczość skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji – 3 szt.
	II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	- Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. - Dostosowanie infrastruktury komunikacyjnej zapewniającej dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami do infrastruktury i przestrzeni publicznych. - Dostosowanie metod prowadzenia zajęć do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	Pr.II.1 Pr.II.6 Pr.II.8 Pr.II.13	Pr.II.2 Pr.II.7 Pr.II.12	II.1 II.3	II.2	- Mieszkańcy podobszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - NGO - Mieszkańcy całej Gminy	- Liczba wydarzeń dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami na podobszarze rewitalizacji – 7 szt.
Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna	II.C.2. Poprawa jakości środowiska	- Tworzenie zajęć dla mieszkańców z zakresu szkodliwości wyrobów	Pr.II.12	Pr.II.15	II.5			- Liczba zorganizowanych

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		azbestowych i ich wpływu na środowisko naturalne i zdrowie człowieka. - Tworzenie spotkań, mających na celu propagowanie korzyści płynących z korzystania z instalacji OZE. - Organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży podnoszących świadomość proekologiczną. - Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku. - Budowa/ rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej w obrębie terenów zabudowanych.	Pr.II.1 6		- Turyści	spotkań o tematyce proekologicznej skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji – 1 szt.	
Podobszar rewitalizacji III – Czumów i Mieniany							
Cel rewitalizacji A Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy	III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	- Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej. - Promocja aktywności fizycznej i społeczno- kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Pr.III.3 Pr.III.8 Pr.III.10	Pr.III.4 Pr.III.9 Pr.III.12	III.1 III.8 III.2 III.9	- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - osoby bezrobotne - NGO - Mieszkańcy całej Gminy	Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji – 3 szt.
	III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz	- Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu	Pr.III.3 Pr.III.5 Pr.III.7 Pr.III.12	Pr.III.4 Pr.III.6 Pr.III.11	III.1 III.3 III.8 III.9		Liczba zorganizowanych wydarzeń społeczno- kulturowych

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

	budowania tożsamości regionalnej	wszelkich ograniczeń. - Tworzenie programów, skierowanych do osób młodych sprzyjających rozwojowi ich kompetencji. - Tworzenie programów dla osób młodych zagrożonych marginalizacją społeczną z zakresu budowania pozytywnych relacji międzyludzkich oraz otwierania się na zachowania, normy i styl życia spoza dotychczas znanego im środowiska. - Wsparcie organizacyjne dla projektów oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających budowaniu patriotyzmu lokalnego. - Tworzenie programów, skierowanych do osób 60+ sprzyjających ich włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności społecznej.				skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji (imprezy ogólnogminne oraz te realizowane na podobszarze rewitalizacji) – 4 szt.
III.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	- Organizowanie warsztatów i spotkań edukacyjnych na temat bezpieczeństwa, zapobiegania przestępczości oraz zachowania w sytuacjach kryzysowych. - Prowadzenie kampanii informacyjnych dotyczących bezpiecznego zachowania, kontaktów z podejrzanymi osobami i procedur zgłaszania przestępstw.	Pr.III.8	Pr.III.9	III.8		Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji szkoleń podnoszących umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		- Organizacja kursów i warsztatów podnoszących umiejętności samoobrony i reakcji na sytuacje niebezpieczne. - Instalacja i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz systemów monitoringu w newralgicznych miejscach. - Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla ofiar przestępstw. - Praca z placówkami edukacyjnymi nad programami profilaktyki i edukacji młodzieży na temat bezpieczeństwa.						
Cel rewitalizacji B Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców	III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	- Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców zagrożonych wykluczeniem i w trudnej sytuacji życiowej. - Tworzenie oferty zajęć i programów dla osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia. - Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania w zakresie e-learningu, podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania wspomagające i umożliwiające powrót osób na rynek pracy, w tym powrót młodych rodziców.	Pr.III.3 Pr.III.9 Pr.III.11	Pr.III.4 Pr.III.10 Pr.III.13	III.2 III.8	III.7 III.11	- Osoby bezrobotne - Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej	Liczba zorganizowanych szkoleń pobudzających przedsiębiorczość skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji – 2 szt.
	III.B.2. Budowa	- Aktywna promocja turystyczna	Pr.III.1	Pr.III.2	III.2	III.3	- Osoby bezrobotne	- Liczba

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

	atrakcyjnej oferty turystycznej	obszaru. - Wykorzystanie unikalnych zasobów Gminy do zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej. - Tworzenie sieci współpracy pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami branż okołoturystycznych (lokalny klaster turystyczny), celem wypracowania spójnej, całorocznej oferty turystycznej. - Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.) - Rozszerzenie bazy noclegowej, gastronomicznej i okołoturystycznej	Pr.III.3 Pr.III.10 Pr.III.13	Pr.III.4 Pr.III.11	III.4 III.6 III.8	III.5 III.7 III.10	- Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej - Przedsiębiorcy - Mieszkańcy gminy - Organizacje pozarządowe	przeprowadzonych działań poszerzających ofertę atrakcji turystycznych podobszaru rewitalizacji – 1 szt.
Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna	III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	- Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. - Dostosowanie infrastruktury komunikacyjnej zapewniającej dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami do infrastruktury i przestrzeni publicznych. - Dostosowanie metod prowadzenia zajęć do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	Pr.III.1 Pr.III.5 Pr.III.7 Pr.III.12	Pr.III.2 Pr.III.6 Pr.III.11	III.1 III.3	III.2 III.10	- Mieszkańcy podobszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - NGO - Mieszkańcy całej Gminy - Turyści	- Liczba wydarzeń do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami na podobszarze rewitalizacji – 4 szt.
	III.C.2. Rozwój infrastruktury o	- Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych obiektów	Pr.III.1 Pr.III.5	Pr.III.2 Pr.III.6	III.2 III.6	III.3 III.10		- Liczba zrewitalizowanych

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

	funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych	społeczno-kulturalnych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności. - Odnowa i modernizacja obiektów zabytkowych. - Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności.	Pr.III.7 Pr.III.11 Pr.III.12			obiektów na podobszarze rewitalizacji – 1 szt.
	III.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni	- Wsparcie aranżowania przestrzeni publicznych lub półpublicznych, sprzyjających integracji sąsiedzkiej, budowaniu tożsamości lokalnej oraz wspierających aktywność obywatelską mieszkańców. - Przekształcanie istniejących oraz tworzenie nowych przestrzeni publicznych, w tym terenów zielonych w celu stworzenia miejsc integracji społeczności.	Pr.III.1 Pr.III.5 Pr.III.7 Pr.III.2 Pr.III.6 Pr.III.11	III.1 III.2 III.4 III.10		- Liczba zrewitalizowanych przestrzeni na podobszarze rewitalizacji – 1 szt.
	III.C.4. Poprawa jakości środowiska	- Tworzenie zajęć dla mieszkańców z zakresu szkodliwości wyrobów azbestowych i ich wpływu na środowisko naturalne i zdrowie człowieka. - Tworzenie spotkań, mających na celu propagowanie korzyści płynących z korzystania z instalacji OZE. - Organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży podnoszących świadomość proekologiczną. - Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku. - Budowa/ rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej w obrębie terenów	Pr.III.6 Pr.III.14 Pr.III.11	III.5		- Liczba zorganizowanych spotkań o tematyce proekologicznej skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		zabudowanych.						
Podobszar rewitalizacji III – Kosmów								
Cel rewitalizacji A Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy	IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu	- Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej. - Promocja aktywności fizycznej i społeczno-kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Pr.IV.5 Pr.IV.9	Pr.IV.6	IV.1 IV.6	IV.5 IV.8	- Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - osoby bezrobotne - NGO - Mieszkańcy całej Gminy	- Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji – 3 szt.
	IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej	- Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu wszelkich ograniczeń. - Tworzenie programów, skierowanych do osób młodych sprzyjających rozwojowi ich kompetencji. - Tworzenie programów dla osób młodych zagrożonych marginalizacją społeczną z zakresu budowania pozytywnych relacji międzyludzkich oraz otwierania się na zachowania, normy i styl życia spoza dotychczas znanego im środowiska. - Wsparcie organizacyjne dla projektów oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu	Pr.IV.2 Pr.IV.4 Pr.IV.9	Pr.IV.3 Pr.IV.8	IV.1 IV.5 IV.8	IV.2 IV.6		- Liczba zorganizowanych wydarzeń społeczno-kulturowych skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji (imprezy ogólnogminne oraz te realizowane na podobszarze rewitalizacji) – 4 szt.

		akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności. - Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej i budowaniu patriotyzmu lokalnego. - Tworzenie programów, skierowanych do osób 60+ sprzyjających ich włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności społecznej.				
	IV.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości	- Organizowanie warsztatów i spotkań edukacyjnych na temat bezpieczeństwa, zapobiegania przestępczości oraz zachowania w sytuacjach kryzysowych. - Prowadzenie kampanii informacyjnych dotyczących bezpiecznego zachowania, kontaktów z podejrzanymi osobami i procedur zgłaszania przestępstw. - Organizacja kursów i warsztatów podnoszących umiejętności samoobrony i reakcji na sytuacje niebezpieczne. - Instalacja i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz systemów monitoringu w newralgicznych miejscach. - Zapewnienie wsparcia psychologicznego dla ofiar przestępstw. - Praca z placówkami edukacyjnymi nad programami profilaktyki i edukacji młodzieży na temat bezpieczeństwa.	Pr.IV.5	Pr.IV.7	IV.5	- Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji szkoleń podnoszących umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia – 1 szt.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

Cel rewitalizacji B Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców	IV.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	- Włączenie społeczne i zawodowe mieszkańców zagrożonych wykluczeniem i w trudnej sytuacji życiowej. - Tworzenie oferty zajęć i programów dla osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia. - Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania w zakresie e-learningu, podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. - Działania wspomagające i umożliwiające powrót osób na rynek pracy, w tym powrót młodych rodziców.	Pr.IV.5 Pr.IV.8	Pr.IV.6 Pr.IV.10	IV.4 IV.6	IV.5 IV.8	- Osoby bezrobotne - Osoby długotrwale bezrobotne - Osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat - Osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym - Osoby z niepełnosprawnościami - Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym - Osoby wykluczone - Osoby uzależnione od pomocy społecznej	- Liczba zorganizowanych szkoleń pobudzających przedsiębiorczość skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji – 2 szt.
	IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	- Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. - Dostosowanie infrastruktury komunikacyjnej zapewniającej dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami do infrastruktury i przestrzeni publicznych. - Dostosowanie metod prowadzenia zajęć do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	Pr.IV.1 Pr.IV.8	Pr.IV.2 Pr.IV.9	IV.1 IV.8	IV.6	- Mieszkańcy podobszaru rewitalizacji, w tym: - dzieci i młodzież - seniorzy - osoby wykluczone - osoby zagrożone wykluczeniem - osoby z niepełnosprawnościami - NGO - Mieszkańcy całej	- Liczba wydarzeń dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami na podobszarze rewitalizacji – 4 szt.
Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna	IV.C.2. Poprawa jakości środowiska	- Tworzenie zajęć dla mieszkańców z zakresu szkodliwości wyrobów	Pr.IV.8	Pr.IV.11	IV.3	IV.7		- Liczba zorganizowanych

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030

		azbestowych i ich wpływu na środowisko naturalne i zdrowie człowieka. - Tworzenie spotkań, mających na celu propagowanie korzyści płynących z korzystania z instalacji OZE. - Organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży podnoszących świadomość proekologiczną. - Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku. - Budowa/ rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej w obrębie terenów zabudowanych.			Gminy - Turyści	spotkań o tematyce proekologicznej skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji – 1 szt.
--	--	--	--	--	----------------------------	---

9. Podstawowe i uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów koncentruje się na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, który stanowi przestrzeń szczególnej intensyfikacji zidentyfikowanych zjawisk kryzysowych, w szczególności w sferze społecznej. Przedsięwzięcia podstawowe, stanowiące odpowiedź na zidentyfikowane na obszarze kwestie problemowe, będą realizowane na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, przy czym należy mieć na uwadze, że ich zasięg oddziaływania będzie szerszy. Terytorialne skoncentrowanie zaplanowanych przedsięwzięć zaplanowanych w niniejszym programie doprowadzi do osiągnięcia postawionych dla obszaru rewitalizacji celów strategicznych i realizacji założonej wizji.

9.1 Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z Ustawą o rewitalizacji, lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinna być sporządzona w formie opisowej, zawierając przy tym: nazwy poszczególnych przedsięwzięć, wskazanie realizujących je podmiotów, zakres zadań planowanych do wykonania w ramach każdej inwestycji, lokalizację, szacowane wartości oraz prognozę rezultatów poszczególnych działań wraz z metodą ich oceny.

Głównym założeniem przy wyborze przedsięwzięć do dokumentu Programu Rewitalizacji była chęć osiągnięcia równowagi pomiędzy przedsięwzięciami o charakterze miękkim oraz twardym. Zaprezentowana poniżej lista przedsięwzięć nie ogranicza się zatem do zadań twardych, ale uwzględnia również inwestycje w zasoby ludzkie, które są istotnym elementem procesu rewitalizacji. Tabele opisujące przedsięwzięcia zawierają opis zgodny z zasadami określonymi w Ustawie o rewitalizacji, podając ich tytuły, zakres, lokalizację, podmioty realizujące, szacowane wartości i prognozowane rezultaty. Ponadto wskazane zostały cele, w które wpisuje się przedsięwzięcie oraz określono wskaźniki monitorujące jego efekty. Na liście podstawowej znajdują się przedsięwzięcia, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie jest możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej.

Zastosowanie szerokiej partycypacji w trakcie prac nad dokumentem GPR zapewniło możliwość złożenia kart przedsięwzięć przez wszystkich chętnych interesariuszy. Jednakże, mimo podjętych kroków, nie wpłynęła szeroka gama propozycji przedsięwzięć realizowanych przez inne podmioty niż Gmina Hrubieszów.

Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

1. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach
2. Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach
3. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie
4. Kamperem nad Bug
5. Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów
6. Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów

7. Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość
8. Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet

Przedsięwzięcie 1. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice

Nr działki: 997/3, 999/4 (powierzchnia działek 6,6731 ha)

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Przedsięwzięcie realizowane samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie polegać będzie na zagospodarowaniu zabytkowego parku podworskiego w Stefankowicach poprzez nadanie mu funkcji turystycznych. W ramach zagospodarowania terenu zakłada się budowę alejek parkowych z dojściem do stawu, który znajduje się na sąsiedniej działce, budowę oświetlenia parkowego, budowę altany oraz montaż ławek parkowych. Planuje się budowę stałej sceny oraz modernizację budynku starej kuchni podworskiej, która zostanie zagospodarowana w celu prowadzenia zajęć społeczno-kulturowych (zajęcia prowadzone przez m.in. organizacje pozarządowe). Zaplanowano działania, które przywrócą stare funkcje oraz dodadzą nowe funkcje nieużytkowanemu od 2016 roku budynkowi i jednocześnie zabezpieczą jego substancję. Obecnie budynek kuchni podworskiej jest zdegradowany ze względu na swój stan techniczny, ponieważ nie spełnia warunków technicznych umożliwiających jego użytkowanie. Budynek stracił parametry racjonalnych kosztów eksploatacji. Nie spełnia także wymogów funkcjonalnych stawianych obiektom przeznaczonym do pełnienia funkcji społeczno-kulturalnych. Obiekt zostanie przystosowany i otrzyma wyposażenie niezbędne do pełnienia funkcji placówki kulturalnej oraz zostanie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zakres działań zaplanowanych do wykonania obejmuje wykonanie robót budowlanych, które poprawią stan techniczny obiektu i przystosują go do pełnienia zaplanowanych funkcji. Przed rozpoczęciem robót budowlanych zostanie wykonana dokumentacja techniczna. Zaplanowano także zakup wyposażenia, które poprawi funkcjonalność obiektu, a także zagospodarowanie otoczenia budynku.

Po zakończeniu prac, budynek kuchni podworskiej oraz zagospodarowany zabytkowy park podworski będą w pełni przystosowane do pełnienia zaplanowanych funkcji.

Zakres planowanych prac podlegać będzie weryfikacji i akceptacji wojewódzkiego konserwatora zabytków na podstawie uzyskanych wytycznych konserwatorskich. W związku z tym istnieje możliwość modyfikacji zakresu prac i wprowadzania rozwiązań zamiennych w świetle wytycznych konserwatorskich i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym.

Planowane prace przewidują m.in. następujące zadania:

- * wykonanie dokumentacji technicznej,

- * wykonanie prac konstrukcyjnych,
- * naprawa / wymiana stolarki okiennej oraz drzwiowej w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * wykonanie remontu elewacji zewnętrznej drzwiowej w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * osuszenie i zabezpieczenie przeciwwilgociowe,
- * wykonanie nowych/ odnowienie starych podłóg, posadzek, tynków i wykładzin w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * modernizację instalacji elektrycznej,
- * odtworzenie i zabezpieczenie wnętrza wraz z ewentualną zmianą układu pomieszczeń w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * wykonanie i montaż instalacji klimatyzacji i wentylacji w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * montaż wyposażenia budynku,
- * zakup wyposażenia, które poprawi funkcjonalność obiektu,
- * zagospodarowanie otoczenia: budowa alejek parkowych z dojściem do stawu, budowa altany, montaż ławek parkowych, budowa stałej sceny w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym,
- * instalacja monitoringu i oświetlenia zewnętrznego.

W zakresie robót sanitarnych zostanie wykonana instalacja wody zimnej, ciepłej i cyrkulacji, instalacja p. poż., instalacja kanalizacji sanitarnej, instalacja c.o., oraz wentylacja i klimatyzacja.

Zakres planowanych działań może ulec zmianie i wprowadzeniu rozwiązań zamiennych w wyniku wytycznych konserwatorskich.

Teren wokół budynku zostanie uporządkowany. Przeprowadzone zostaną prace pielęgnacyjne zieleni, bez wycinania drzew w zakresie zgodnym z wytycznymi konserwatorskimi i dokumentów sporządzonych na etapie przygotowawczym.

Teren będzie monitorowany i oświetlony – przedsięwzięcie przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa na podobszarze rewitalizacji. Przedsięwzięcie przyczynia się do poprawy stanu zagospodarowania przestrzeni oraz poprawy stanu technicznego zabudowy. Realizacja przedsięwzięcia wpłynie pozytywnie na wzrost aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, co przekłada się korzystnie na ich stan zdrowia.

Podczas projektowania, budowy oraz użytkowania budynku zastosowane zostaną zasady Nowego Europejskiego Bauhausu opierające się na zrównoważonym rozwoju, estetyce i integracji. Przy realizacji projektu wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. W pracach remontowych przewiduje się użycie materiałów efektywnych środowiskowo, poddanych recyklingowi lub nadających się do ponownego przetworzenia. W ramach projektu zapewniona będzie również dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym.

Przedsięwzięcie ukierunkowane jest na rozwijanie aktywności społecznej poprzez

adaptację przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-rekreacyjnej i rozwoju innowacji społecznych. Potrzeba jego realizacji wynika z potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji zdiagnozowanych na etapie diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji. Inwestor, w ramach przedmiotowego projektu, nie wyklucza wsparcia działań społecznych na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym (max. 15% wartości projektu). Działania te obejmować mogą m.in. wszelkiego rodzaju imprezy kulturalne, wydarzenia plenerowe czy zajęcia dedykowane poszczególnym grupom społecznym.

Cele przedsięwzięcia:

- * poprawa sytuacji społecznej na obszarze rewitalizacji poprzez poprawę oferty rekreacyjno – kulturalnej,
- * rozwój infrastruktury rekreacji i kultury na obszarze rewitalizacji,
- * poprawa dostępności infrastruktury rekreacji i kultury na obszarze rewitalizacji,
- * poprawa jakości usług w sferze rekreacji i kultury na obszarze rewitalizacji,
- * nadanie nowych funkcji turystycznych zabytkowemu parkowi podworskiemu.

Okres realizacji

03.2025 – 02.2027

Szacowana wartość

5 000 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☐ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFRR, Działanie FELU.11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejskie, środki własne JST

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekt będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych. Budynek będzie wyposażony m.in. w: podjazdy, brak progów, toalety przystosowane do korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami, systemy przyzywowe dla osób niepełnosprawnych. W budynku zostaną zamontowane elementy wyposażenia ułatwiające orientację oraz przekaz informacji.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

W szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy Gminy Hrubieszów, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Osoby odwiedzające Gminę Hrubieszów w ramach ruchu turystycznego, organizacje

pozarządowe.

Uzasadnienie szerszej grupy docelowej przedsięwzięcia

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju gospodarczego ośrodka (turystyka), umożliwiając wypracowanie marki miejsca, opartej na historii i kulturze miejsca oraz wydarzeniach kulturalno-edukacyjnych. Z odnowionej infrastruktury – bezpośrednio lub pośrednio – skorzystają wszyscy mieszkańcy Gminy, których jakość zamieszkiwania ulegnie znaczącej poprawie, m.in. poprzez poprawę ładu wizualnego otoczenia, atrakcyjną przestrzeń spędzania czasu wolnego, prężny rozwój ośrodka czy chociażby szeroki wachlarz możliwości dot. prowadzenia okołoturystycznej działalności gospodarczej.

Prognozowane rezultaty

Uporządkowanie i zagospodarowanie zabytkowego parku podworskiego wpłynie pozytywnie na obraz przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji, jak również podniesie poziom poczucia bezpieczeństwa. Nadanie nowych funkcji turystycznych prawdopodobnie zaskutkuje wzrostem ruchu turystycznego na obszarze rewitalizacji, co wpłynie na zmniejszenie intensywności problemów zdiagnozowanych w sferze gospodarczej. W zrewitalizowanej przestrzeni pojawi się odnowiony budynek kuchni podworskiej – atrakcyjny i funkcjonalny obiekt infrastruktury społeczno-kulturalnej. Realizowane w nim funkcje kulturalne i społeczne umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę warunków życia mieszkańców, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Hrubieszów. Przekładać się to będzie na poprawę atrakcyjności życia oraz wzrost dochodów mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz okolicznych miejscowości.

Przystosowanie budynku kuchni do pełnienia roli obiektu infrastruktury społeczno-kulturalnej oraz zagospodarowanie turystyczne parku pozwoli na rozwiązanie problemów wskazanych w dokumencie „Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Hrubieszów”. zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji. Są to problemy w sferze społecznej i dotyczą m.in:

Zorganizowanie ośrodka muzealno-edukacyjnego pozwoli także na rozwiązanie problemów w sferze społecznej dotyczących m.in: niskiego poziomu aktywności społecznej, niskiego poziomu aktywności obywatelskiej i niskiego poziomu integracji mieszkańców. Rewitalizacja parku pomoże także rozwiązać problemy w strefie technicznej w ramach utrudnień dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami.

Przedsięwzięcie odpowiada także na uwagi mieszkańców wyrażone w ankiecie na etapie delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, w których ankietowani wprost wskazali na konieczność odnowienia obszaru parku podworskiego, zły stan terenów zielonych. Natomiast dostosowanie budynku do pełnienia funkcji społeczno-kulturowych wpłynie pozytywnie na rozwiązanie najliczniej zgłaszanego w ankiecie problemu (w sferze społecznej), a mianowicie braku dostępu do kultury.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.,
- Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami – 0 szt.,

- Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem – 1 szt.,
- Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.,
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją - 6,6731 ha

Wskaźnik rezultatu:

- Szacowana liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – 1700 osób
- Szacowana liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 500 osób rocznie

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości
- * I.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej
- * I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * I.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych
- * I.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja inwestycji będzie komplementarna z przedsięwzięciami realizowanymi i planowanymi do realizacji:

- * Przedsięwzięcie nr 2. Z historią przez zmysły – nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach
- * Przedsięwzięcie nr 5. Ludzie czasoprzestrzeni – rozwój Gminy Hrubieszów
- * Przedsięwzięcie nr 6. Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów

Przedsięwzięcie 2. Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice

Nr działki: 997/3, 999/4

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Koło Gospodyń Wiejskich „Europejki” w Stefankowicach

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Gmina Hrubieszów

Zakres zadań przedsięwzięcia

Wykorzystanie zrewitalizowanego budynku starej kuchni podworskiej w parku w Stefankowicach na centrum szkoleniowo-warsztatowe dla mieszkańców gminy Hrubieszów, w szczególności mieszkańców obszaru zdegradowanego. Budynek zostanie zaadoptowany w ramach innego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, o charakterze infrastrukturalnym. Głównym celem przedsięwzięcia jest objęcie wsparciem organizacji pozarządowych typu

Koła Gospodyń Wiejskich w ich działalności. Działanie przyczyni się do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym w sferze społecznej. Stworzenie miejsca integracji, spotkań oraz uzupełnienie działalności organizacji o nowe działania i funkcje sprawi, że mieszkańcy Stefankowic będą mogli rozwijać swoje zainteresowania i pasje oraz zintegrować się. Realizacja działania przyczyni się do kształtowania wśród mieszkańców wzoru aktywnego uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym.

W ramach przedsięwzięcia planowane jest stworzenie kompleksowej oferty kulturalnej i edukacyjnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Przewidziano cykl zajęć edukacyjnych o tematyce prezentującej bogaty dorobek kulinarny regionu.

W ramach nadania nowego znaczenia dla tego miejsca planuje się organizację:

- * warsztatów i spotkań o tematyce kulinarnej dla osób z różnych grup wiekowych, na bazie produktów regionalnych wpisanych na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dzieci, osoby młode, osoby starsze, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym)
- * przekazywanie tradycji młodemu pokoleniu, organizowanie spotkań okolicznościowych związanych z dawną historią regionu, pielęgnowanie i przekazywanie tradycji dawnej wsi,
- * aktywizacja osób starszych poprzez wspólne przygotowywanie potraw z kuchni starodawnej połączonej z terażniejszością, pielęgnowanie i przekazywanie tradycji dawnej wsi,
- * przygotowanie organizacji pozarządowych typu KGW do podjęcia nowych wyzwań w postaci prowadzenia warsztatów i szkoleń - szkolenia przeznaczone dla członków organizacji typu KGW.

Przedsięwzięcie stwarza możliwości rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów. Poprzez m.in. przekazywanie tradycji, gotowanie potraw z kuchni starodawnej przedsięwzięcie przyczynia się do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej.

Celem przedsięwzięcia jest rozpoczęcie wykorzystania zmodernizowanego budynku starej kuchni podworskiej, do prowadzenia zajęć społeczno-kulturowych i szerzenia kulinarnej tradycji lokalnej.

Okres realizacji

2026 - 2028

Szacowana wartość

300 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☒ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFS+, Działanie FELU.08.09 Integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących

wsparcia, środki Koła Gospodyń Wiejskich, środki własne JST

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekt, w którym będzie realizowane przedsięwzięcie, będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych.

Dla zachowania szczególnych warunków bezpieczeństwa uczestników z niepełnosprawnościami zostaną zastosowane metody przydziału takich prac i czynności podczas edukacji praktycznej, które będą dostosowane do możliwości tej grupy.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

W szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy Gminy Hrubieszów, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Osoby odwiedzające Gminę Hrubieszów w ramach ruchu turystycznego.

Uzasadnienie szerszej grupy docelowej przedsięwzięcia

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju gospodarczego ośrodka (turystyka), umożliwiając wypracowanie marki miejsca, opartej na historii i kulturze miejsca oraz wydarzeniach kulturalno-edukacyjnych. Przedsięwzięcie przyczyni się do aktywizacji i integracji społecznej wszystkich grup demograficznych, począwszy od dzieci, na seniorach kończąc, będzie też włączający dla osób zagrożonych wykluczeniem. Zajęcia zaplanowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia, m.in. przekazywanie tradycji młodemu pokoleniu, organizowanie spotkań okolicznościowych związanych z dawną historią regionu, pielęgnowanie i przekazywanie tradycji dawnej wsi, przyczynią się do budowania poczucia więzi społecznych i tożsamości lokalnej.

Prognozowane rezultaty

Planowane rezultaty są długofalowe. Efekty działań będą widoczne w długiej perspektywie. Realizacja powyższego zadania w sposób szczególny zapewni aktywizację i integrację mieszkańców Gminy. Sołectwo Stefankowice zostanie zauważone, a mieszkańcy i organizacje działające na jego terenie docenione. Podjęte działania zapewnią długotrwały rozwój miejscowości. Problemy, które obecnie się pojawiają, czyli bezrobocie, samotność osób starszych, brak miejsca rozwoju osobistego mieszkańców, spadek tolerancji i wsparcia dla osób samotnych i schorowanych zostaną zniwelowane. Wyjście naprzeciw oczekiwaniom, poznanie kompetencji, umiejętności i marzeń dzieci i młodzieży gminy Hrubieszów oraz potrzeb społecznych dorosłych mieszkańców jest szansą dla stworzenia partnerstw na rzecz realizacji nowych inicjatyw i działań na rzecz rozwoju gminy. Udział mieszkańców w warsztatach i szkoleniach, różnych spotkaniach przyczyni się do ukształtowania miejsca integracji społecznej, rekreacji i edukacji.

- * Rezultatem będzie powstanie przyjaznej przestrzeni integrującej działania mieszkańców.
- * Poprawa jakości usług w sferze społecznej i kulturalnej na obszarze rewitalizacji.
- * Poszerzenie oferty instytucji społeczno-kulturalnych na obszarze rewitalizacji.

- * Zwiększenie uczestnictwa w kulturze oraz aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji.

Realizacja przedsięwzięcia pozwoli na rozwiązanie problemów wskazanych w dokumencie „Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Hrubieszów” zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 100 osób
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie – 10 osób

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu – 10 osób

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się w:

- * budynku kuchni podworskiej objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 1 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach

Przedsięwzięcie 3. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar III rewitalizacji, Czumów

Nr działki: 183 (powierzchnia działki 1,11 ha)

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Przedsięwzięcie realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zakłada działania na rzecz wykorzystania istniejącej zabudowy. Przedsięwzięcie polegać będzie na przywróceniu pełni funkcji użytkowych działce zajmowanej pod świetlicę wiejską w Czumowie. Na działce tej funkcjonowała uprzednio Wytwórnia Mas Bitumicznych, a próby jej zagospodarowania oraz przywrócenia budynku i terenu do stanu użytkowego nie przyniosły zadowalających efektów. Obecnie na działce znajduje się budynek świetlicy wiejskiej, plac zabaw, boisko sportowe o nawierzchni

trawiastej. Pozostała część działki nie jest zagospodarowana, na części działki znajdują się pozostałości po wytwórni mas bitumicznych w postaci zbiornika. Działka w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego położona jest w terenach usług publicznych UK – usługi kultury.

W ramach przedsięwzięcia planuje się utworzenie miejsca do postoju dla kamperów wraz z niezbędną infrastrukturą (zapewnienie prądu, zapewnienie możliwości skorzystania z toalet, pralni, spuszczenia szarej wody i uzupełnienia czystą wodą, opróżnienia kasety toaletowej). Na działce zostanie także zachowana część rekreacyjna pod postacią placu zabaw, utworzone zostaną boiska do piłki siatkowej i koszykówki. Część ta zostanie także rozbudowana o pump track. Powstanie miejsce na rozpalenie ogniska, grilla a także stoliki i ławeczki przy których będzie można odpocząć oraz spożywać posiłki na łonie natury.

Budynek zajmowany obecnie pod świetlicę wiejską, zyska nowe funkcje i będzie wykorzystywany na potrzeby turystów, szczególnie tych korzystających z pola dla kamperów. W budynku będzie się znajdowała kuchnia do dyspozycji osób korzystających z pola dla kamperów, w której będzie możliwość przygotowywania posiłków jak i ich spożywania, pralnia, łazienki oraz toalety. W budynku również powstanie sala szkoleniowa. Obecnie budynek jest zdegradowany ze względu na swój stan techniczny, ponieważ nie spełnia warunków technicznych umożliwiających jego użytkowanie. W wyniku długiego użytkowania stracił parametry racjonalnych kosztów eksploatacji. W budynku planuje się przeprowadzenie remontu polegającego na:

- * wymianie stolarki okiennej i drzwiowej,
- * wykonanie remontu elewacji zewnętrznej,
- * wykonanie nowych podłóg,
- * poprawieniu tynków,
- * modernizację instalacji elektrycznej,
- * odtworzenie wnętrza budynku z ewentualną zmianą układu pomieszczeń,
- * wymianę źródła ogrzewania,
- * wykonanie i montaż instalacji klimatyzacji i wentylacji,
- * zakup i montaż wyposażenia, które poprawi funkcjonalność obiektu,
- * instalacja oświetlenia zewnętrznego oraz monitoringu.
- * Planuje się również dobudowę wiatrołapu lub przedsionka z uwagi na fakt, iż obecnie z zewnątrz wchodzi się bezpośrednio do sali,
- * przebudowę dachu lub dobudowę zadaszenia przed budynkiem w zależności od potrzeb.

Zagospodarowanie otoczenia wokół budynku polegające na:

- * uporządkowaniu i wyrównaniu terenu,
- * utworzenie miejsc postoju kamperów,
- * utworzenie boisk do piłki siatkowej i koszykówki
- * utworzenie pump track.
- * budowa alejek,
- * budowa altany,
- * montaż ławek.

Będziemy mogli tu również bezpiecznie rozpaść ognisko lub grilla i spędzić spokojnie czas pomiędzy kolejnymi wyprawami.

Powstanie 10 miejsc dla kamperów, teren będzie udostępniany w okresie wiosenno-letnim w miesiącach od kwietnia do września. Teren będzie wykorzystywany pod zajęcia, imprezy integracyjne np. Pikniki gminne/ sąsiedzkie) Zrewitalizowany teren wokół byłej świetlicy będzie służył do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej. Działania te obejmować mogą m.in. wszelkiego rodzaju imprezy kulturalne, wydarzenia plenerowe czy zajęcia dedykowane poszczególnym grupom społecznym, organizowane przez organizacje pozarządowe.

Pole dla kamperów nie będzie miało cech przedsięwzięcia komercyjnego. Po zakończeniu prac, budynek oraz zagospodarowany teren wokół będą w pełni przystosowane do pełnienia zaplanowanych funkcji. Obiekt będzie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przedsięwzięcie przyczynia się do poprawy stanu zagospodarowania przestrzeni oraz poprawy stanu technicznego zabudowy. Realizacja przedsięwzięcia wpłynie pozytywnie na wzrost aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, co przekłada się korzystnie na ich stan zdrowia.

Planowane prace przewidują m.in.:

- * wykonanie dokumentacji technicznej,
- * wykonanie prac konstrukcyjnych,
- * wymianie stolarki okiennej i drzwiowej,
- * wykonanie remontu elewacji zewnętrznej,
- * wykonanie nowych podłóg, poprawieniu tynków,
- * modernizację instalacji elektrycznej,
- * odtworzenie wnętrza budynku z ewentualną zmianą układu pomieszczeń,
- * wymianę źródła ogrzewania,
- * wykonanie i montaż instalacji klimatyzacji i wentylacji,
- * zakup i montaż wyposażenia, które poprawi funkcjonalność obiektu,
- * instalacja oświetlenia zewnętrznego oraz monitoringu,
- * dobudowa wiatrołapu lub zadaszenia zewnętrznego,
- * przebudowę dachu lub dobudowę zadaszenia przed budynkiem w zależności od potrzeb,
- * zagospodarowanie otoczenia: budowa alejek, budowa altany, montaż ławek,
- * budowa boiska do siatkówki oraz koszykówki,
- * budowa pump track,
- * wyznaczenie miejsc parkingowych dla kamperów,
- * W zakresie robót sanitarnych zostanie wykonana instalacja wody zimnej, ciepłej i cyrkulacji, instalacja p. poż., instalacja kanalizacji sanitarnej, instalacja c.o., oraz wentylacja i klimatyzacja.

Teren wokół budynku zostanie uporządkowany. Przeprowadzone zostaną prace pielęgnacyjne zieleni, bez wycinania drzew. Dzięki podjętym działaniom przestrzeń zostanie kształtowana w sposób przyjazny dla mieszkańców, a także z dbałością o estetykę przedsięwzięć.

Teren będzie monitorowany i oświetlony – przedsięwzięcie przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa na podobszarze rewitalizacji.

Podczas projektowania, budowy oraz użytkowania budynku zastosowane zostaną

zasady Nowego Europejskiego Bauhausu opierające się na zrównoważonym rozwoju, estetyce i integracji. Przy realizacji projektu wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. W pracach remontowych przewiduje się użycie materiałów efektywnych środowiskowo, poddanych recyklingowi lub nadających się do ponownego przetworzenia. W ramach projektu zapewniona będzie również dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym.

Przedsięwzięcie ukierunkowane jest na rozwijanie aktywności społecznej poprzez adaptację przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-rekreacyjnej i rozwoju innowacji społecznych. Potrzeba jego realizacji wynika z potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji zdiagnozowanych na etapie diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji. Inwestor, w ramach przedmiotowego projektu, nie wyklucza wsparcia działań społecznych na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym (max. 15% wartości projektu). Działania te obejmować mogą m.in. wszelkiego rodzaju imprezy kulturalne, wydarzenia plenerowe czy zajęcia dedykowane poszczególnym grupom społecznym.

Okres realizacji

09.2024 – 08.2025

Szacowana wartość

3 500 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☐ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFRR, Działanie FELU.11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejskie, środki własne JST

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekt będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

W szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy Gminy Hrubieszów, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Osoby odwiedzające Gminę Hrubieszów w ramach ruchu turystycznego, organizacje pozarządowe.

Uzasadnienie szerszej grupy docelowej przedsięwzięcia

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju gospodarczego ośrodka (turystyka), umożliwiając wypracowanie marki miejsca, opartej na historii i kulturze miejsca oraz wydarzeniach kulturalno-edukacyjnych. Z odnowionej infrastruktury – bezpośrednio lub pośrednio – skorzystają wszyscy mieszkańcy Gminy, których jakość zamieszkiwania ulegnie znaczącej poprawie, m.in. poprzez poprawę ładu wizualnego otoczenia, atrakcyjną przestrzeń spędzania czasu wolnego, prężny rozwój ośrodka czy chociażby szeroki wachlarz możliwości dot. prowadzenia okoturystycznej działalności gospodarczej.

Prognozowane rezultaty

Dzięki realizacji przedsięwzięcia znacznie zwiększy się ruch turystyczny w samej miejscowości Czumów, ale także w okolicy. Dla turystów, podróżujących zwłaszcza kamperami zostanie stworzone miejsce, w którym będą mogli zatrzymać się na dłużej i stąd wyruszać na zwiedzanie okolicznych atrakcji nadbużańskich. Zyskają na tym również mieszkańcy, którzy otrzymają możliwość rozwijania różnego rodzaju działalności gospodarczej, co wpłynie na ich poziom dochodów oraz wpłynie na zmniejszenie intensywności problemów zdiagnozowanych w sferze gospodarczej. Stworzenie atrakcyjnych warunków rozwojowych pozwoli na zatrzymywanie ludzi młodych i poprzez to redukcję problemu starzenia się społeczeństwa. Natomiast rekreacyjne zagospodarowanie działki, w tym budowa pump tracku i placu zabaw wpłynie na zwiększenie aktywności społecznej i sprzyjać będzie integracji mieszkańców. Zagospodarowanie otoczenia przyczyni się do aktywizacji i integracji mieszkańców na świeżym powietrzu.

Działania przewidziane w przedsięwzięciu i rozwój funkcji rekreacyjno-turystycznych umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę warunków życia mieszkańców, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Hrubieszów.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.,
- Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami – 0 szt.,
- Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem – 1 szt.,
- Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.,
- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 1,11 ha

Wskaźnik rezultatu:

- Szacowana liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji - 1700 osób
- Szacowana liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 500 osób rocznie

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * III.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości
- * III.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej
- * III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * III.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych

- * III.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja inwestycji będzie komplementarna z przedsięwzięciami realizowanymi i planowanymi do realizacji:

- * Przedsięwzięcie nr 4. Kamperem nad Bug
- * Przedsięwzięcie nr 5. Ludzie czasoprzestrzeni – rozwój Gminy Hrubieszów
- * Przedsięwzięcie nr 6. Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów

Przedsięwzięcie 4. Kamperem nad Bug

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar III rewitalizacji, Czumów

Nr działki: 183

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Organizacje pozarządowe

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie zakłada wykorzystanie zrewitalizowanego budynku i terenu przy świetlicy w Czumowie. Założeniem przedsięwzięcia jest organizacja wydarzenia turystycznego związanego z propagowaniem turystyki kamperowej. Przedsięwzięcie zakłada przeprowadzenie imprezy tematycznej na terenie zrewitalizowanego terenu w Czumowie i ma na celu łączyć pokolenia. Adresatami wydarzenia są mieszkańcy całej Gminy, w tym w szczególności seniorzy i rodziny z dziećmi. Przedsięwzięcie polega na zorganizowaniu w sezonie przynajmniej 3 wydarzeń plenerowych, których główną atrakcją będzie zaproszenie właściciela kampera i zorganizowanie spotkania integracyjnego z mieszkańcami na polu biwakowym i kamperowym w Czumowie. Zaproszony prelegent opowie o swoich wyjazdach turystycznych w poszczególne miejsca w Polsce w formie „odczytów geograficznych”. Prelegenci opowiedzą swoje przygody, które przeżyły podczas podróży w świat swoimi domami na kołach. Temu wydarzeniu będą towarzyszyły konkursy o tematyce turystycznej dotyczące tras jakimi podróżowali kamperowicze. Ponadto podczas wydarzenia będą promowane i degustowane tradycyjne kulinaria przygotowane podczas warsztatów realizowanych w ramach przedsięwzięcia 2. Z historią przez zmysły – nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach.

W ramach przedsięwzięcia na terenie zrewitalizowanego obiektu w Czumowie zostanie zorganizowane szkolenie dla 3 przewodników turystycznych, którzy będą promować turystykę krajoznawczą, w tym kamperową na terenie Gminy Hrubieszów.

Cele przedsięwzięcia:

- * Promocja oferty turystycznej Gminy Hrubieszów,

- * Wprowadzenie nowej usługi z zakresu podróży kamperem oraz „odczytów geograficznych”,
- * Wzmocnienie motywacji do aktywności fizyczno-rekreacyjnej i podróżniczej,
- * Rozwijanie zainteresowań przyrodniczych i podróżniczych,
- * Podniesienie kwalifikacji przewodników turystycznych,
- * Integracja społeczności lokalnej.

Potrzeba realizacji przedsięwzięcia wynika z potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji zdiagnozowanych na etapie diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji.

Okres realizacji

2026 – 2028

Szacowana wartość

300 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☒ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFS+, środki własne JST, środki prywatne organizacji, środki z innych źródeł np. darczyńcy

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekt, w którym będzie realizowane przedsięwzięcie, będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

W szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mieszkańcy Gminy Hrubieszów, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Osoby odwiedzające Gminę Hrubieszów w ramach ruchu turystycznego.

Uzasadnienie szerszej grupy docelowej przedsięwzięcia

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju gospodarczego ośrodka (turystyka), umożliwiając wypracowanie marki miejsca, opartej na podróżach oraz wydarzeniach kulturalno-edukacyjnych. Z zaplanowanych działań bezpośrednio lub pośrednio – skorzystają wszyscy mieszkańcy Gminy. Przedsięwzięcie przyczyni się do aktywizacji i integracji społecznej wszystkich grup demograficznych, począwszy od dzieci, na seniorach kończąc, będzie też włączający dla osób zagrożonych wykluczeniem. Zajęcia zaplanowane w ramach niniejszego przedsięwzięcia przyczynią się do budowania poczucia więzi społecznych i tożsamości lokalnej. Realizacja przedsięwzięcia wpłynie na wzmocnianie

motywacji do aktywności zawodowej i społecznej.

Prognozowane rezultaty

Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia nastąpi zwiększenie powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym. Zrewitalizowany obszar w Czumowie będzie miejscem przyjaznym ludziom i miejscem rozwijaniu ich pasji. Szeroka oferta spędzania czasu wolnego wpłynie na wzrost zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Przewiduje się, że wydarzenie przyciągnie rodziny z dziećmi, które zintegrują się ze sobą nawzajem, nawiążą nowe wartościowe relacje i będą chętniej uczestniczyć w życiu społecznym. Wspólnie spędzony czas będzie sprzyjał także poprawie relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodzin, zwłaszcza na linii rodzic – dziecko.

- * Promocja oferty turystycznej,
- * wzmacnianie motywacji do aktywności zawodowej i społecznej,
- * aktywizacja i integracja mieszkańców,
- * ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Hrubieszów,
- * Zwiększenie uczestnictwa w kulturze oraz aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji.

Realizacja przedsięwzięcia pozwoli na rozwiązanie problemów wskazanych w dokumencie „Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Hrubieszów” zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 50 osób
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie – 3 osoby

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, które wzięły udział w imprezach plenerowych – 300 osób
- Liczba osób, które ukończyły szkolenie – 3 osoby

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * III.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej
- * III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się w:

- * budynku i otoczeniu zrewitalizowanej świetlicy objętej działaniem rewitalizacyjnym nr

3 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Przedsięwzięcie 5. Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice

Nr działki: 997/3, 999/4

Podobszar III rewitalizacji, Czumów

Nr działki: 183

podobszar II rewitalizacji – Kobło, Moroczyn, Moroczyn 87

Nr działki: 329

podobszar IV rewitalizacji – Kosmów 114A

Nr działki: 167/3

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Fundacja Czasoprzestrzeń i Przyjaciele

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Gmina Hrubieszów

Zakres zadań przedsięwzięcia

Głównym celem przedsięwzięcia jest objęcie opieką i wsparciem dzieci i młodzieży z terenów objętych rewitalizacją. Przedsięwzięcie realizowane będzie w miejscowościach: Stefankowice, Kobło, Moroczyn, Czumów, Mieniany, Kosmów. Zakłada się, że w 80% zajęcia będą miały charakter jednolity, w 20% będą spersonalizowane, dostosowane do specyfiki i potrzeb społeczności każdej z miejscowości.

W każdej z miejscowości powstanie przestrzeń „światów – świetlic” do realizacji zajęć dla dzieci i młodzieży zamieszkujących daną miejscowość.

Etapy realizacji zadania:

- * zdiagnozowanie potrzeb mieszkańców i ukierunkowanie działań na zdiagnozowane potrzeby,
- * akcja informacyjna,
- * powołanie zespołu młodych wolontariuszy, którzy chcą zmienić świat i swoją miejscowość,
- * promocja wolontariatu jako formy aktywności, formy dbania o swoje otoczenie oraz kreatywny samorozwój,
- * organizowanie i koordynowanie działań wolontarystycznych,
- * kursy doszkalcające, podnoszenie kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego np. kurs pierwszej pomocy, kurs opieki nad dziećmi, organizacja prac społecznie użytecznych na terenie miejscowości.

Utworzone zostaną zespoły liczące po 2-3 osoby w każdej z miejscowości, powołana

zostanie Rada – zespoły specjalistów z zakresu psychologii, oligofrenopedagogiki, edukacji i wychowania.

- * zabezpieczenie tzw. Czynnika ludzkiego, osób, w tym specjalistów realizujących zajęcia. W trakcie realizacji (okres min. 12 miesięcy) umocowanie jako pracowników „światów – świetlic”. Będą to osoby z predyspozycjami i motywacją do pracy z dziećmi.
- * zaplanowanie oraz realizacja planu działań „światów – świetlic”, cykliczne spotkania o charakterze edukacyjnym i terapeutycznym dla osób z grup wykluczenia społecznego, cykliczne spotkania integracyjne z mieszkańcami.

Ewaluacja oraz analiza potrzeb w formie anonimowej ankiety internetowej, sporządzenie „mapy planów”. Udostępnienie wyników badań miejscowym organizacjom.

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w h obiektach objętych rewitalizacją na obszarze rewitalizacji.

Cele przedsięwzięcia:

Celem przedsięwzięcia jest aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców, w szczególności mieszkańców obszaru rewitalizacji i przeciwdziałanie marginalizacji.

- * Włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji do działań społecznych, edukacyjnych oraz animacyjnych.
- * Poprawa jakości usług w sferze społecznej i kulturalnej na obszarze rewitalizacji.
- * Poszerzenie oferty instytucji społeczno-kulturalnych na obszarze rewitalizacji.

Okres realizacji

01.01.2025 – 30.12.2027

Szacowana wartość

999 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☒ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFS+, Działanie FELU.08.09 Integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących wsparcia, środki własne JST, środki prywatne organizacji.

Dopuszczalne: środki z innych źródeł np. darczyńcy

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekty, w których będą odbywać się zajęcia będą w pełni dostępne dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych.

Część zajęć będzie dedykowana osobom z niepełnosprawnościami oraz ich

rodzinom.

Opieką w zakresie edukacyjnym objęte zostaną dzieci rodzin o symptomach wykluczenia społecznego.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji, środowiska lub lokalne społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, uczniowie szkół podstawowych i szkół średnich oraz ich rodziny.

Prognozowane rezultaty

Rezultatem będzie:

- * powstanie przyjaznej przestrzeni integrującej działania mieszkańców,
- * poprawa jakości usług w sferze społecznej i edukacyjnej na obszarze rewitalizacji,
- * poszerzenie oferty instytucji społeczno-edukacyjnych na obszarze rewitalizacji,
- * zwiększenie uczestnictwa w zajęciach oraz aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji.

Realizowane funkcje edukacyjne i społeczne umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę życia, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie gospodarcze gminy. Procesy edukacyjno-wychowawcze skutkować będą zwiększeniem samoświadomości, aktywności, motywacji, poziomu zdobytej wiedzy, umiejętności oraz nabyciem dobrych nawyków. Dobrze zorganizowane i zrealizowane spędzanie czasu wolnego zaowocuje zmniejszeniem się trudności w uczeniu, ilości zaniedbań edukacyjnych, pozytywnie przełoży się na poziom wiedzy i motywacji do jej zdobywania np. poprzez czytanie dodatkowej literatury. Zdobywanie tych umiejętności w efekcie długofalowym spowoduje, iż młody człowiek, znający swoją wartość i zmotywowany by się rozwijać nie będzie chciał/ nie będzie miał potrzeby korzystania z pomocy i nie będzie osobą bezradną, co wpłynie również na zmniejszenie się bezrobocia. Realizacja zajęć z dziećmi z rodzin nie radzących sobie z procesem wychowawczym wpłynie pozytywnie na zmniejszenie problemu „dziedziczenia” bezrobocia.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 150 osób
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie - 30 osób

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu - 120 osób

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu

- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * II.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * IV.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w:

- * budynku kuchni podworskiej objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 1 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach
- * budynku zrewitalizowanej świetlicy objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 3 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Przedsięwzięcie 6. Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice

Nr działki: 997/3, 999/4

Podobszar III rewitalizacji, Czumów

Nr działki: 183

podobszar II rewitalizacji – Kobło, Moroczyn, Moroczyn 87

Nr działki: 329

podobszar IV rewitalizacji – Kosmów 114A

Nr działki: 167/3

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia(udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Przedsięwzięcie realizowane samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy uwrażliwienia mieszkańców podobszarów rewitalizacji na zachodzące zmiany klimatu oraz sposoby minimalizowania wpływu ich domostw na środowisko przyrodnicze.

Celem przedsięwzięcia jest organizacja cyklicznych spotkań promocyjno-informacyjnych, które przedstawiają zarówno przyczyny jak i skutki zmian klimatu oraz propozycje działań zapobiegających lub minimalizujących zmiany klimatu. Tematy spotkań obejmować będą również instalacje OZE, szkodliwość wyrobów z azbestu oraz złe gospodarowanie odpadami. Spotkania te dedykowane są dla 20 mieszkańców z każdego z podobszarów rewitalizacji - szczególnie dla właścicieli nieruchomości na podobszarach rewitalizacji, przedsiębiorców z podobszarów rewitalizacji oraz osób młodych, których świadomość ekologiczna stale wzrasta.

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w następujących obiektach objętych rewitalizacją na podobszarach rewitalizacji:

- * Zrewitalizowany budynek kuchni podworskiej
- * Zrewitalizowany budynek świetlicy w Czumowie
- * W pozostałych podobszarach rewitalizacji zostaną wytypowane odpowiednie miejsca do przeprowadzenia zajęć ujętych w niniejszym przedsięwzięciu.

Okres realizacji

01.2027 – 12.2028

Szacowana wartość

150 000 zł

Źródło finansowania

- ☐ Krajowe środki publiczne
- ☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)
- ☐ Środki prywatne
- ☒ Środki z innych źródeł
- ☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFS+, środki własne JST

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Spotkania z uczestnikami odbywać się będą w pomieszczeniach dostosowanych do ich szczególnych potrzeb. Strona internetowa gminy, która będzie wykorzystywana przy realizacji przedsięwzięcia, jest dostosowana do wymogów, nałożonych przez ustawę o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Obsługa przedsięwzięcia odbywać się będzie z wykorzystaniem poczty elektronicznej, SMS, MMS, strony internetowej. Na wniosek uczestnika przedsięwzięcia ze szczególnymi potrzebami, komunikacja z Urzędem Gminy w trakcie realizacji przedsięwzięcia może

przebiegać w formie określonej w tym wniosku.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

Grupą docelową będą mieszkańcy podobszarów rewitalizacji – właściciele lub użytkownicy nieruchomości na podobszarach rewitalizacji – w tym osoby z niepełnosprawnościami, przedsiębiorcy z obszaru rewitalizacji i osoby młode.

Prognozowane rezultaty

Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców poprawi zarówno jakość życia mieszkańców i ich rodzin oraz lokalne środowisko naturalne i klimat.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym – 1 szt.

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, które ukończyły cykl spotkań – po 20 osób X 4 – 80 osób

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * I.C.4. Poprawa jakości środowiska
- * II.C.2. Poprawa jakości środowiska
- * III.C.4. Poprawa jakości środowiska
- * IV.C.2. Poprawa jakości środowiska

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w:

- * budynku kuchni podworskiej objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 1 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach
- * budynku zrewitalizowanej świetlicy objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 3 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Przedsięwzięcie 7. Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice
Nr działki: 997/3, 999/4
Podobszar III rewitalizacji, Czumów
Nr działki: 183
podobszar II rewitalizacji – Kobło, Moroczyn, Moroczyn 87
Nr działki: 329
podobszar IV rewitalizacji – Kosmów 114A
Nr działki: 167/3

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Organizacja pozarządowa

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy podniesienia własnej oceny i wiary we własne siły, rozwinięcia kompetencji miękkich i pobudzenia przedsiębiorczości. Działanie skierowane jest do mieszkańców podobszarów rewitalizacji, a zwłaszcza osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (osoby bezrobotne, uzależnione od pomocy społecznej i żyjących w ubóstwie oraz osoby młode).

Celem przedsięwzięcia jest organizacja szkoleń o tematyce samorozwoju i przedsiębiorczości dla 20 osób. Uczestnicy objęci przedsięwzięciem otrzymają opiekę psychologiczną, szkolenia z podstaw prowadzenia firmy (od założenia do prowadzenia) i materiały szkoleniowe.

Warsztaty rozwoju osobistego skierowane będą do osób ciężko doświadczonych przez los, nie radzących sobie na rynku pracy z powodu niskiej samooceny, samotnych, w podeszłym wieku oraz osób, które chcą zmienić swoje życie.

M.in. planuje się zajęcia:

- * Jak radzić sobie ze stresem, natrętnymi myślami,
- * Jak dbać o urodę i wygląd w każdym wieku,
- * Piosenka jest dobra na wszystko – terapia muzyczna,

Cele przedsięwzięcia:

- * Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem.
- * Stworzenie przestrzeni do wspólnych inicjatyw oraz wyzwolenie kreatywności.
- * Integracja ze środowiskiem lokalnym.
- * Rozwój kompetencji miękkich wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

* Wzrost przedsiębiorczości.

Okres realizacji

01.2027 – 12.2028

Szacowana wartość

75 000 zł

Źródło finansowania

☐ Krajowe środki publiczne

☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)

☒ Środki prywatne

☒ Środki z innych źródeł

☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 EFS+, Działanie FELU.08.09 Integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących wsparcia, środki własne JST, środki prywatne organizacji.

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Spotkania z uczestnikami odbywać się będą w pomieszczeniach dostosowanych do ich szczególnych potrzeb. Strona internetowa gminy, która będzie wykorzystywana przy realizacji przedsięwzięcia, jest dostosowana do wymogów, nałożonych przez ustawę o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Obsługa przedsięwzięcia odbywać się będzie z wykorzystaniem poczty elektronicznej, SMS, MMS, strony internetowej. Na wniosek uczestnika przedsięwzięcia ze szczególnymi potrzebami, komunikacja z Urzędem Gminy w trakcie realizacji przedsięwzięcia może przebiegać w formie określonej w tym wniosku.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

Grupą docelową będą mieszkańcy podobszarów rewitalizacji, w tym osoby z niepełnosprawnościami, osoby bezrobotne i osoby młode.

Prognozowane rezultaty

- * Dzięki realizacji przedsięwzięcia osoby mające problemy z odnalezieniem się na rynku pracy zyskają nowe umiejętności, co przełoży się na spadek bezrobocia.
- * Podniesienie jakości życia mieszkańców podobszarów rewitalizacji, a w szczególności osób ze szczególnymi potrzebami
- * Uczestnicy nauczą się nowych sposobów radzenia sobie z problemami, zaburzeniami nastrojów, odzyskają energię i radość życia, odzyskają poczucie własnej wartości
- * Przywrócenie do życia osób po ciężkich przeżyciach wpłynie na poprawę świadomości i aktywności społecznej, co w rezultacie wpłynie na szukanie sposobów na poprawę jakości życia osobistego i odejście od uzależnienia od pomocy społecznej.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 20 osób
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie – 4 osoby

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu - 15 osób

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * II.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * IV.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości
- * I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
- * IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w:

- * budynku kuchni podworskiej objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 1 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach
- * budynku zrewitalizowanej świetlicy objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 3 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Przedsięwzięcie 8. Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet

Lokalizacja przedsięwzięcia

Podobszar I rewitalizacji, Stefankowice
Nr działki: 997/3, 999/4
Podobszar III rewitalizacji, Czumów
Nr działki: 183
podobszar II rewitalizacji – Kobło, Moroczyn, Moroczyn 87
Nr działki: 329
podobszar IV rewitalizacji – Kosmów 114A
Nr działki: 167/3

Podmiot realizujący przedsięwzięcie (lider projektu)

Gmina Hrubieszów

Partner przedsięwzięcia (udział finansowy, merytoryczny i techniczny)

Organizacja pozarządowa

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie ma na celu podniesienie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców podobszarów rewitalizacji i zmniejszenia natężenia problemu przestępczości oraz przemocy domowej. Jednocześnie zajęcia zwiększają pewność siebie i pozwalają na nabycie skutecznych umiejętności obronnych.

Przedsięwzięcie polega na zorganizowaniu cyklu zajęć obejmujących praktyczne treningi techniki obronnej oraz warsztaty rozwijające umiejętności rozpoznawania zagrożeń skierowanych do 40 kobiet z podobszarów rewitalizacji. Zajęcia mogą się odbywać zarówno w budynku jak i na świeżym powietrzu. Program dostosowany jest do grupy docelowej, odpowiada na jej najczęstsze problemy. Jest to czas doskonalenia kondycji fizycznej oraz nauki prewencji, jak również wsparcie psychologiczne dla ofiar patologii, uczące radzenia sobie z emocjami.

- * Nabycie praktycznej oraz teoretycznej wiedzy z zakresu samoobrony.
- * Zwiększenie pewności siebie i poczucia bezpieczeństwa.
- * Umiejętność powiedzenia nie i wytyczenia swoich własnych granic.
- * Poznanie technik panowania nad stresem i strachem.
- * Poprawa kondycji fizycznej.

Okres realizacji

2026 – 2028

Szacowana wartość

50 000 zł

Źródło finansowania

☐ Krajowe środki publiczne

☒ Fundusze Europejskie (w szczególności: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności)

☒ Środki prywatne

☒ Środki z innych źródeł

☒ Środki własne JST

Sugerowane źródło finansowania: Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027, EFS+, Działanie FELU.08.09 Integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących wsparcia, środki własne JST, środki prywatne organizacji.

Dopuszczalne: środki z innych źródeł

Zaplanowane w przedsięwzięciu udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Spotkania z uczestnikami odbywać się będą w pomieszczeniach dostosowanych do ich szczególnych potrzeb. Strona internetowa gminy, która będzie wykorzystywana przy realizacji przedsięwzięcia, jest dostosowana do wymogów, nałożonych przez ustawę o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Obsługa przedsięwzięcia odbywać się będzie z wykorzystaniem poczty elektronicznej, SMS, MMS, strony internetowej. Na wniosek uczestnika przedsięwzięcia ze szczególnymi potrzebami, komunikacja z Urzędem Gminy w trakcie realizacji przedsięwzięcia może przebiegać w formie określonej w tym wniosku.

Grupa docelowa przedsięwzięcia

Grupą docelową będą mieszkańcy podobszarów rewitalizacji, w tym osoby z niepełnosprawnościami, osoby bezrobotne i osoby młode.

Prognozowane rezultaty

- * Spadek przestępczości i problemu przemocy w rodzinie.
- * Podniesienie jakości życia mieszkańców podobszarów rewitalizacji.
- * Uczestnicy nauczą się sposobów radzenia sobie ze stresem, nabędą umiejętności techniki obronnej oraz rozpoznawania zagrożeń, nabiorą pewności siebie.
- * Poprawa świadomości i aktywności społecznej.
- * Integracja społeczności lokalnej

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźnik produktu:

- Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 40 osób
- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w Programie – 2 osoby

Wskaźnik rezultatu:

- Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu - 30 osób

Cele GPR realizowane przez to przedsięwzięcie

- * I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu

- * III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu
- * I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej
- * I.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości
- * II.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości
- * III.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości
- * IV.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości

Powiązania i synergia z innymi przedsięwzięciami

Realizacja przedsięwzięcia będzie odbywać się m.in. w:

- * budynku zrewitalizowanej świetlicy objętej działaniem rewitalizacyjnym nr 3 Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie

Planując, projektując oraz realizując przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie wolno zapominać również o założeniach wynikających z przepisów odrębnych m.in.:

- * Dla wszystkich przedsięwzięć przeznaczonych pod obiekty użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego, usług i przemysłu należy zapewnić wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru oraz dojazdu spełniające wymagania jak dla dróg pożarowych, zgodnie z zapisami określonymi w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. z 2009 r. nr 124 poz. 1030);
- * Zapewnić należy dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni, zwiększenie powierzchni biologicznie czynnych oraz unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych;
- * Przedsięwzięcia nie mogą znacząco negatywnie wpływać na istniejące i potencjalne siedliska gatunków chronionych. Przed rozpoczęciem prac należy ograniczyć potencjalne negatywne oddziaływanie w największym stopniu, które związane będzie z etapem budowy – przede wszystkim usuwaniem drzew i krzewów, ryzykiem zajęcia stanowisk gatunków roślin chronionych oraz stanowisk chronionych zwierząt oraz ich płoszeniem.
- * Planując rozbudowę infrastruktury należy uwzględnić konieczność zachowania stref kontrolowanych dla istniejących gazociągów, zwłaszcza gazociągu wysokiego

ciśnienia, zgodnie z obowiązującymi przepisami. W strefach kontrolowanych nie należy wznosić budynków, urządzać stałych składów i magazynów, sadzić drzew i krzewów oraz podejmować działalności mogącej zagrozić trwałości gazociągu podczas jego eksploatacji zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki (lub innego właściwego) w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie, obowiązującemu w okresie wykonania przedmiotowego gazociągu.;

- * Przedsięwzięcia nie mogą pozostawać w sprzeczności z zasadami ochrony konserwatorskiej zabytkowych obiektów.
- * Wszelkim planowanym działaniom inwestycyjnym sytuowanym w kolizji z licznymi nieruchomymi zabytkami archeologicznymi figurującymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Hrubieszów, którym towarzyszą roboty ziemne lub inne działania, które przekształcają powierzchnie terenu, lub w inny sposób ingerują w warstwy gruntu powinny towarzyszyć badania archeologiczne. W tym celu inwestor lub wykonawca robót działając w oparciu o art. 31a ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami /Dz.U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm./ przed rozpoczęciem robót zobowiązany jest do uzyskania odrębnej decyzji LWKZ, w której ustalony zostanie zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych.
- * Najskuteczniejszym i najwłaściwszym sposobem uniknięcia szkód na obszarach narażonych na zalanie wodami powodziowymi jest maksymalne ograniczenie ich zainwestowania. Zagospodarowanie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią nie może: naruszać ustaleń planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków, naruszać funkcjonowania infrastruktury krytycznej, utrudniać zarządzania ryzykiem powodziowym.
- * Realizując wszelkiego typu działania na obszarze Strzeleckiego Parku Krajobrazowego na uwadze należy mieć katalog zakazów obowiązujących na terenie Strzeleckiego PK. Zostały one omówione w rozporządzeniu nr 34 Wojewody Lubelskiego z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie Strzeleckiego Parku Krajobrazowego wraz z otuliną (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 86, poz. 2261).
- * Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów Obszaru obejmują: „kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w sposób umożliwiający zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz wartości kulturowych, w szczególności przez: ochronę otwartej przestrzeni przed nadmierną zabudową, zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, kształtowanie zalesień w sposób optymalny dla ochrony różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych, ochronę punktów, osi i przedpoli widokowych, usuwanie lub przesłanianie antropogenicznych elementów dysharmonijnych w krajobrazie.”

9.2 Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć

Ustawa o rewitalizacji oprócz podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, obejmuje również przedsięwzięcia uzupełniające, tj. takie, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na

realizację celów programu rewitalizacji. Przedsięwzięcia dodatkowe uzupełniają w pewnym stopniu przedsięwzięcia podstawowe, tworząc wartość dodaną zaplanowanych działań. Ponieważ odnoszą się do zdiagnozowanych zjawisk kryzysowych, mają one potencjał do ich ograniczenia, choć w mniejszej skali lub w dalszej perspektywie czasowej. Poniżej przedstawiono zestawienie pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, uzupełniających przedsięwzięcia podstawowe procesu rewitalizacji Gminy.

W niniejszym Programie określone zostały typy dopuszczalnych przedsięwzięć uzupełniających, odnoszące się do poszczególnych celów strategicznych. Skala i zakres realizowanych w ramach nich działań mogą być bardzo różne, w zależności od specyfiki danego przedsięwzięcia.

1. Cel rewitalizacji A Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy

- * Typ 1. – Przedsięwzięcia zapobiegające marginalizacji
- * Typ 2. – Przedsięwzięcia wspierające integrację i aktywność społeczną i budujące tożsamość regionalną
- * Typ 3. - Przedsięwzięcia poprawiające poczucie i stan bezpieczeństwa

2. Cel rewitalizacji B Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców

- * Typ 4. - Przedsięwzięcia podnoszące jakość kapitału ludzkiego
- * Typ 5. - Przedsięwzięcia podnoszące poziom lokalnej gospodarki

3. Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna

- * Typ 6. – Przedsięwzięcia poprawiające dostępność infrastruktury, przestrzeni publicznej oraz działań miękkich
- * Typ 7. – Przedsięwzięcia podnoszące standard infrastruktury publicznej
- * Typ 8. – Przedsięwzięcia podnoszące standard przestrzeni publicznej i zielonej przestrzeni
- * Typ 9. – Przedsięwzięcia wpływające na poprawę stanu środowiska przyrodniczego

Zidentyfikowane w ramach powyższych typów przedsięwzięcia uzupełniające przybierają głównie charakter społeczno-gospodarczy lub techniczny. Skierowane są do szerokiego grona odbiorców z terenu Gminy Hrubieszów, w tym zwłaszcza do mieszkańców obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Realizacja tych działań umożliwi wyprowadzenie owych terenów ze stanu kryzysowego, co będzie miało korzystny wpływ na poprawę jakości życia oraz przyszły rozwój ośrodka. Lista przedsięwzięć dopuszczalnych pozostaje otwarta. Może zatem zostać powiększana o dodatkowe przedsięwzięcia, zgłaszane wg zaistniałych potrzeb. Na dzień uchwalenia dokumentu udało się zidentyfikować 4 przedsięwzięcia uzupełniające odpowiadające na potrzeby rewitalizacyjne wpisujące się w przedstawione powyżej typy przedsięwzięć. Ich ogólna charakterystyka została przedstawiona poniżej.

1u. Budowa ośrodka wsparcia aktywności społecznej

2u. Warsztaty edukacyjne skierowane do Kół Gospodyń Wiejskich w Ośrodku Wsparcia Aktywności Społecznej

3u. Turystyczny rozwój Kosmowa

4u. Ocalić od zapomnienia – kuchnia i zielarstwo Ziemi Hrubieszowskiej

1u. Budowa ośrodka wsparcia aktywności społecznej

Przedsięwzięcie zakłada utworzenie Ośrodka Wsparcia Aktywności Społecznej dla mieszkańców Gminy Hrubieszów, w szczególności mieszkańców obszaru rewitalizacji (budynek świetlicy wiejskiej w Moroczynie wraz z przyległym terenem – nadanie nowych funkcji). Obiekt przystosowany zostanie do pełnienia funkcji społeczno – kulturowych (prowadzenie wszelkiego rodzaju warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych itp.). Planuje się zmianę funkcjonalności i estetyki pomieszczeń w budynku pełniącym dotychczas funkcję świetlicy i dostosowanie sal oraz wyposażenia do wymogów nowoczesnego funkcjonowania Ośrodka. W przedsięwzięciu zakłada się dostosowanie obiektu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz osób z problemami z poruszaniem się. Zakłada się również zmianę funkcjonalności i estetyki otoczenia wokół budynku (strefa „warsztatów pod chmurką”, strefa zabaw dla dzieci i młodzieży, strefa wypoczynkowo – rekreacyjna).

Podmiot realizujący: Gmina Hrubieszów, organizacja pozarządowa

Okres realizacji: 2024 – 2025

Szacowana wartość przedsięwzięcia: 800 000 zł

Źródło finansowania: Fundusze Europejskie EFRR, środki własne JST, środki prywatne

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

2u. Warsztaty edukacyjne skierowane do Kół Gospodyń Wiejskich w Ośrodku Wsparcia Aktywności Społecznej

Przedsięwzięcie zakłada przeprowadzenie warsztatów edukacyjnych skierowanych do Kół Gospodyń Wiejskich działających na obszarze Gminy Hrubieszów. Warsztaty mają na celu wzmocnienie organizacyjne KGW. Zajęcia będą dotyczyć sposobu działalności KGW zgodnie z Ustawą o kołach gospodyń wiejskich, aktywnie działającego, pozyskującego różne dotacje na statutową działalność.

Podmiot realizujący: Koło Gospodyń Wiejskich „Czerwona Jarzębina” w Moroczynie

Okres realizacji: 2026

Szacowana wartość przedsięwzięcia: 40 000 zł

Źródło finansowania: Fundusze Europejskie EFS+, środki własne JST, środki prywatne

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

3u. Turystyczny rozwój Kosmowa

Przedsięwzięcie zakłada utworzenie miejsc noclegowych w świetlicy jako zaplecza noclegowego skierowanego do turystów odwiedzających Małomęcz, a w niedalekiej przyszłości odwiedzających powstające Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego.

Drugim elementem przedsięwzięcia jest modernizacja podworskiego budynku potocznie nazywanego „Lodownią”, który stanowił część nieistniejącego już pałacu.

Podmiot realizujący: Gmina Hrubieszów, organizacja pozarządowa

Okres realizacji: 2025 - 2027

Szacowana wartość przedsięwzięcia: 2 000 000 zł

Źródło finansowania: Fundusze Europejskie EFRR, środki własne JST

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

4u. Ocalić od zapomnienia – kuchnia i zielarstwo Ziemi Hrubieszowskiej

Warsztaty edukacyjno-kulturowe promujące tradycję kulinarną i ziołolecznictwa na terenach Ziemi Hrubieszowskiej. Warsztaty pieczenia chleba w piecu chlebowym na terenie świetlicy w Kosmowie – spotkania cykliczne, warsztaty wykorzystania ziół w kuchni i leczeniu – spotkania ze specjalistami. Zioła po zebraniu suszone będą na poddaszu podworskiego budynku zwanego „Lodownią”. W nowo utworzonym kąciu krawieckim powstaną uszyte opakowania na zioła. Wykorzystanie kuchni w świetlicy do przygotowywania dla turystów posiłków z wykorzystaniem ziół i upieczonego chleba.

Podmiot realizujący: Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie, Gmina Hrubieszów

Okres realizacji: 2026 - 2027

Szacowana wartość przedsięwzięcia: 70 000 zł

Źródło finansowania: Fundusze Europejskie EFS+, środki własne JST, środki prywatne

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Ponadto Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 przewiduje realizację, potencjalnie we współpracy z organizacjami pozarządowymi, dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą wypełniały następujące cele:

- * wyposażenie mieszkańców w narzędzia umożliwiające wdrażanie długotrwałych i pozytywnych zmian w miejscu, w którym żyją;
- * poszukiwanie i rozwijanie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych;
- * pobudzanie zaangażowania mieszkańców obszaru rewitalizacji w sprawy lokalne;
- * zachęcenia mieszkańców obszaru rewitalizacji do podejmowania oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego;
- * zwiększenie aktywizacji społeczności sąsiedzkich i budowanie relacji sąsiedzkich;
- * wspieranie integracji społeczności na poziomie lokalnym;
- * wykorzystywanie lokalnej infrastruktury i zasobów (w tym dziedzictwo kulturowe);
- * wsparcie rozwoju wspólnej przestrzeni publicznej w celu budowania relacji pomiędzy członkami danej społeczności.

9.3 Powiązania pomiędzy poszczególnymi podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi

Tabela 11. Tabela obrazująca powiązania pomiędzy podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi

Nr przedsięwzięcia z listy podstawowej	1. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach	2. Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach	3. Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie	4. Kamperem nad Bug	5. Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów	6. Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów	7. Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość	8. Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
Legenda								
	Powiązanie infrastrukturalne							
	Powiązanie problemowe							

Źródło: opracowanie własne

9.4 Harmonogram realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Poniższa tabela prezentuje harmonogram realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zarówno głównych jak i uzupełniających. Ramy czasowe przypisane konkretnym przedsięwzięciom wyznaczone zostały w oparciu o czas potrzebny na ich wykonanie, analizę możliwych źródeł finansowania oraz zdolność inwestycyjną samej Gminy. W momencie sporządzania przedmiotowego harmonogramu niemożliwe jest jednak przewidzenie czynników zewnętrznych, których występowanie może w istotny sposób wpłynąć na realizację Programu. W związku z powyższym, zawarty w tabeli horyzont czasowy realizacji każdego z przedsięwzięć powinien być traktowany orientacyjnie, zaś dokładne terminy wykonawcze określone będą bezpośrednio w dokumentacji technicznej dot. poszczególnych przedsięwzięć.

Tabela 12. Harmonogram realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych

I.p.	Tytuł przedsięwzięcia	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Indykatorywna wartość środków finansowych (zł)	Potencjalne źródło finansowania* (A, B, C, D, E, ZIT)
Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne												
1	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach										5 000 000,00	B ₁ , E
2	Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach										300 000,00	B ₂ , C, E
3	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie										3 500 000,00	B ₁ , E
4	Kamperem nad Bug										300 000,00	B ₂ , C, D, E
5	Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów										999 000,00	B ₂ , C, E
6	Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów										150 000,00	B ₂ , E
7	Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość										75 000,00	B ₂ , C, E
8	Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet										50 000,00	B ₂ , C, E
Razem												X
Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne												
1u.	Budowa ośrodka wsparcia aktywności społecznej										800 000,00	B ₁ , C, E
2u.	Warsztaty edukacyjne skierowane do Kół Gospodyń Wiejskich w Ośrodku Wsparcia Aktywności Społecznej										40 000,00	B ₂ , C, E
3u.	Turystyczny rozwój Kosmowa										2 000 000,00	B ₁ , E
4u.	Ocalić od zapomnienia – kuchnia i zielarstwo Ziemi Hrubieszowskiej										70 000,00	B ₂ , C, E
Razem												X
Legenda: Możliwe potencjalne źródło finansowania*: A – Krajowe środki publiczne B ₁ /B ₂ /B ₃ – Fundusze Europejskie (B ₁ – FEL EFRR; B ₂ – FEL EFS+; B ₃ – FS) C – Środki prywatne D – Środki z innych źródeł E – Środki własne JST												

Źródło: opracowanie własne na podstawie listy projektów rewitalizacyjnych

9.5 Komplementarność oraz mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Połączenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest jednym z głównych aspektów opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030. Polega ono na zagwarantowaniu powiązań między poszczególnymi przedsięwzięciami, tak aby nie były one względem siebie substytucyjne, a dopełniały się wzajemnie na zasadach komplementarności. W ten sposób można wyprowadzić obszar rewitalizacji z sytuacji kryzysowej neutralizując zdiagnozowane negatywne zjawiska w 5 analizowanych sferach. Zatem wskazane przedsięwzięcia rewitalizacyjne w dokumencie muszą charakteryzować się kompleksowością, zintegrowaniem, skoncentrowaniem i komplementarnością. Poniżej zaprezentowano metodologię zapewnienia tych cech w obszarach działań.

Dokument opiera się o zapisy dokumentu „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”, zgodnie z którymi powinien cechować się jednocześnie:

Kompleksowością, czyli przedsięwzięcia „twarde” powinny współgrać z planowanymi działaniami „miękkimi”, które łącznie będą stanowiły kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane na danym obszarze problemy i staną się źródłem szerszego oddziaływania. Planuje się wzajemne powiązania i synergie przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową. Informacje na temat powiązań i synergii przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały opisane przy każdym przedsięwzięciu w podrozdziale 9.1. Lista przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz 9.3. Powiązania pomiędzy poszczególnymi podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Poniżej wskazano powiązania i synergie z innymi przedsięwzięciami.

Tabela 13. Powiązania pomiędzy przedsięwzięciami twardymi i miękkimi

Przedsięwzięcia twarde Przedsięwzięcia miękkie	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie
Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach	✓	
Kamperem nad Bug		✓
Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów	✓	✓
Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów	✓	✓
Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość	✓	✓
Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet		✓

Zintegrowaniem, które polega na wspieraniu rozwoju opartego na ścisłej koordynacji działań w ramach danej polityki publicznej. Zastosowanie podejścia zintegrowanego w rewitalizacji wymagało stworzenia dokumentu, który odpowiada na wykazane potrzeby mieszkańców obszaru rewitalizacji. To z kolei, pociąga za sobą konieczność wskazania celów w oparciu o analizę wyzwań i potencjałów, przed jakimi stoi dany obszar. Ponadto GPR zawiera działania uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny oraz środowiskowy obszaru rewitalizacji zgodnie z przeprowadzoną diagnozą.

Podejście zintegrowane ma zabezpieczyć przed realizacją pojedynczych, niepowiązanych ze sobą przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Nie dopuszcza się możliwości planowania i realizacji tylko wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych wyłącznie na działaniach remontowych czy modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze rewitalizacji. W odniesieniu do przedsięwzięć rewitalizacyjnych oznacza to, że realizacja inwestycji twardych musi być wpisana w szerszą koncepcję działań, a zatem nie może być celem samym w sobie. Zidentyfikowane cele, wskazane w oparciu o analizę wyzwań i potencjałów, zostały przedstawione w rozdziale 8.2 Cele rewitalizacji i kierunki działań.

Koncentracją interwencji, czyli potrzebą hierarchizacji potrzeb. Powoduje to, że dokument GPR dotyczy terenu o istotnym znaczeniu dla rozwoju Gminy, obejmującego część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętego szczególną koncentracją problemów oraz negatywnych zjawisk kryzysowych. Działania rewitalizacyjne skierowane są na określony i zidentyfikowany za pomocą diagnozy obszar rewitalizacji, przy założeniu zastosowania odpowiednich narzędzi. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są na obszarze rewitalizacji. Do objęcia wsparciem w ramach GPR dopuszczone są przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane na obszarze rewitalizacji i umieszczone na liście planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz na liście przedsięwzięć uzupełniających.

Zapewnienie **komplementarności problemowej** wynika z uwzględnienia całościowego spojrzenia na przyczyny kryzysu w granicach wyznaczonego obszaru rewitalizacji, ograniczając tym samym występowanie dezintegracji działań. Skuteczność komplementarności wymusza również powiązania działań rewitalizacyjnych z decyzjami strategicznymi władz lokalnych. Komplementarność ta oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć wzajemnie się dopełniających tematycznie, sprawiając, że GPR będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych 5 aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym). Komplementarność problemowa ma uniemożliwiać podział działań, skupiając uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru rewitalizacji. Wdrożenie komplementarności problemowej oznaczało także obowiązek powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań samorządu. W Gminnym Programie Rewitalizacji zadbano o to, aby działania z zakresu 5 sfer współistniały na tych samych obszarach rewitalizacji w tym samym czasie i tworzyły interdyscyplinarny, wzajemnie powiązany proces.

Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 1	✓	✓	✓	✓	✓
Przedmiotem przedsięwzięcia jest rewitalizacja zabytkowego parku podworskiego w Stefankowicach. Teren zostanie przestrzennie uporządkowany, zostaną mu nadane funkcje turystyczne, zapewnione zostaną elementy wpływające na wzrost bezpieczeństwa. Zrewitalizowana przestrzeń zostanie dostosowana do potrzeb prowadzenia zajęć społeczno-kulturowych. W przedsięwzięciu przewidziano również prace przywracające stare i nadające nowe funkcje nieużytkowanemu od wielu lat budynkowi. Teren wokół budynku zostanie uporządkowany. Przeprowadzone zostaną prace pielęgnacyjne zieleni, bez wycinania drzew. Podczas przedsięwzięcia, budowy oraz użytkowania budynku zastosowane zostaną zasady Nowego Europejskiego Bauhausu opierające się na zrównoważonym rozwoju, estetyce i integracji. Przy realizacji przedsięwzięcia wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. Przedsięwzięcie ukierunkowane jest na rozwijanie aktywności społecznej poprzez adaptację przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-rekreacyjnej i rozwoju innowacji społecznych. Realizowane w nim funkcje kulturalne i społeczne umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę warunków życia mieszkańców, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru.					
Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 2	✓	✓			
Przedsięwzięcie obejmuje organizację ogólnodostępnych wydarzeń przeprowadzonych w odrestaurowanym parku podworskim w budynku starej kuchni podworskiej. W ramach przedsięwzięcia planowane jest stworzenie kompleksowej oferty szkoleniowo-warsztatowej dla mieszkańców Gminy, w szczególności mieszkańców obszaru zdegradowanego. Działanie przyczyni się do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym w sferze społecznej. Dzięki realizacji przedsięwzięcia wzmocni się poczucie integracji mieszkańców z miejscem zamieszkania. Problemy, które obecnie się pojawiają, czyli bezrobocie, samotność osób starszych, brak miejsca rozwoju osobistego mieszkańców, spadek tolerancji i wsparcia dla osób samotnych i schorowanych zostaną zniwelowane. Rezultatem będzie powstanie przyjaznej przestrzeni integrującej działania mieszkańców oraz zwiększenie uczestnictwa w kulturze oraz aktywności społecznej na obszarze rewitalizacji. Lekcja tradycji i historii, przewidziana w ramach niniejszego wydarzenia, podniesie świadomość ludności dotyczącej miejsca ich zamieszkania oraz wpłynie korzystnie na budowanie poczucia tożsamości lokalnej. Przedsięwzięcie przyczynia się do ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej. Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwoju gospodarczego ośrodka (turystyka), umożliwiając wypracowanie marki miejsca, opartej na historii i kulturze miejsca oraz wydarzeniach kulturalno-edukacyjnych.					
Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	✓	✓	✓	✓	✓

nr 3					
Zrewitalizowany obszar działki zajmowanej pod świetlicę wiejską w Czumowie będzie posiadał nowe funkcje. Powstanie tu teren wspólny do organizacji wydarzeń społeczno-kulturowych pełniący funkcję parkingu dla kamperów. Zagospodarowanie otoczenia przyczyni się do aktywizacji i integracji mieszkańców na świeżym powietrzu. Działania przewidziane w przedsięwzięciu i rozwój funkcji rekreacyjno-turystycznych umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę warunków życia mieszkańców, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Hrubieszów. Stworzenie atrakcyjnych warunków rozwojowych pozwoli na zatrzymywanie ludzi młodych i poprzez to redukcję problemu starzenia się społeczeństwa. Natomiast rekreacyjne zagospodarowanie działki, w tym budowa pump tracku i placu zabaw wpływać będzie na zwiększenie aktywności społecznej i sprzyjać będzie integracji mieszkańców. Teren wokół budynku zostanie uporządkowany. Przeprowadzone zostaną prace pielęgnacyjne zieleni, bez wycinania drzew. Obiekt będzie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przedsięwzięcie przyczynia się do poprawy stanu zagospodarowania przestrzeni oraz poprawy stanu technicznego zabudowy. Zrewitalizowany teren wokół byłej świetlicy będzie służył do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej. Działania te obejmować mogą m.in. wszelkiego rodzaju imprezy kulturalne, wydarzenia plenerowe czy zajęcia dedykowane poszczególnym grupom społecznym, organizowane przez organizacje pozarządowe.					
Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 4	✓	✓			
Przedsięwzięcie zakłada wykorzystanie zrewitalizowanego budynku i terenu przy świetlicy w Czumowie. Założeniem przedsięwzięcia jest organizacja wydarzenia turystycznego związanego z propagowaniem turystyki kamperowej. Przedsięwzięcie zakłada przeprowadzenie imprezy tematycznej na terenie zrewitalizowanego terenu w Czumowie i ma na celu łączyć pokolenia. Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia nastąpi zwiększenie powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym. Szeroka oferta spędzania czasu wolnego wpłynie na wzrost zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Nastąpi promocja oferty turystycznej i wzmocnienie motywacji do aktywności zawodowej i społecznej. Dzięki promocji ruchu turystycznego i poszerzeniu oferty przedsięwzięcie wpłynie pozytywnie na ożywienie gospodarcze i wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy Hrubieszów.					
Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 5	✓	✓			
Głównym celem przedsięwzięcia jest objęcie opieką i wsparciem dzieci i młodzieży z terenów objętych rewitalizacją, aktywizacja zawodowa i społeczna mieszkańców, w szczególności mieszkańców obszaru rewitalizacji i przeciwdziałanie marginalizacji. Realizowane funkcje edukacyjne i społeczne umożliwią ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawę życia, aktywizację i integrację mieszkańców, a także ożywienie					

gospodarcze gminy. Procesy edukacyjno-wychowawcze skutkować będą zwiększeniem samoświadomości, aktywności, motywacji, poziomu zdobytej wiedzy, umiejętności oraz nabyciem dobrych nawyków. Dobrze zorganizowane i zrealizowane spędzanie czasu wolnego zaowocuje zmniejszeniem się trudności w uczeniu, ilości zaniedbań edukacyjnych, pozytywnie przełoży się na poziom wiedzy i motywacji do jej zdobywania. Działania wpłyną również na zmniejszenie bezrobocia. W zakresie zaplanowanych działań mieszczą się również kursy dokształcające, podnoszenie kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego, co pozytywnie wpłynie na rozwój gospodarczy Gminy.

Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 6	✓			✓	

Przedsięwzięcie obejmuje działania promocyjno-informacyjne z zakresu ochrony środowiska, w tym istotności obszarów chronionych, wykorzystania odnawialnych źródeł energii i usuwania czynników zanieczyszczających otoczenie (np. azbest, złe gospodarowanie odpadami). W zakres przedsięwzięcia wchodzi spotkania z przedsiębiorcami i mieszkańcami Gminy, prowadzone przez doradcę ekologicznego. Efektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie wzrost świadomości społeczności lokalnej na temat ochrony środowiska naturalnego w najbliższej okolicy. Przewiduje się, że przeprowadzone działania promocyjno-informacyjne przyczynią się w przyszłości do wyraźnego zmniejszenia wykorzystania azbestu i racjonalnego gospodarowania odpadami w gospodarstwach domowych na terenie Gminy i w lokalnych przedsiębiorstwach oraz do wzrostu zainteresowania OZE. W rezultacie jakość środowiska w Gminie Hrubieszów ulegnie znaczącej poprawie.

Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 7	✓	✓			

Działania przedsięwzięcia będą polegały na organizacji szkoleń o tematyce samorozwoju i przedsiębiorczości. Warsztaty rozwoju osobistego skierowane będą do osób ciężko doświadczonych przez los, nie radzących sobie na rynku pracy z powodu niskiej samooceny, samotnych, w podeszłym wieku oraz osób, które chcą zmienić swoje życie. Dzięki realizacji przedsięwzięcia osoby mające problemy z odnalezieniem się na rynku pracy zyskają nowe umiejętności, co przełoży się na spadek bezrobocia. Efektem realizacji przedsięwzięcia będzie również Podniesienie jakości życia mieszkańców podobszarów rewitalizacji, a w szczególności osób ze szczególnymi potrzebami. Ograniczone zostanie również uzależnienie od pomocy społecznej wśród mieszkańców.

Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 8	✓				

Przedsięwzięcie ma na celu podniesienie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców podobszarów rewitalizacji i zmniejszenia natężenia problemu przestępczości oraz przemocy domowej. Rezultatem przedsięwzięcia będzie podniesienie

jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Uczestnicy nauczą się sposobów radzenia sobie ze stresem, nabędą umiejętności techniki obronnej oraz rozpoznawania zagrożeń, nabiorą pewności siebie. Jednocześnie podjęte działania wpłyną pozytywnie na wzrost integracji społeczności lokalnej, świadomości i aktywności społecznej.

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność uwzględnienia w procesie tworzenia i realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi wdrażanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i tymi zaplanowanymi poza granicami obszaru, ale oddziałującymi na niego. Głównym celem komplementarności przestrzennej jest, aby:

- * przedsięwzięcia realizowane były na całym obszarze rewitalizacji a nie punktowo, w pojedynczych miejscach;
- * poszczególne przedsięwzięcia wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz aby zachodził między nimi efekt synergii;
- * prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna i wykluczenie.

Przedsięwzięcia z listy podstawowej obejmują obszar rewitalizacji zatem spełniają warunek komplementarności przestrzennej.

Zapewnienie *komplementarności proceduralno-instytucjonalnej* wymusza zaprojektowanie systemu zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania realizacją GPR w przyjętym przez Gminę Hrubieszów systemie zarządzania.

W dokumencie Programu Rewitalizacji, system ten uszczegółowiony został w rozdziale 10. System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji. Efektywne funkcjonowanie tego systemu związane jest z współpracą wszystkich uwzględnionych podmiotów działających na obszarze Gminy Hrubieszów. Istotne w tym zakresie jest budowanie partnerstw publicznych, prywatnych i społecznych oraz funkcjonowanie Komitetu Rewitalizacji.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów uwzględnia również zasadę *komplementarności międzyokresowej*. Zasada ta zapewnia ciągłość procesu rewitalizacji w zmieniających się uwarunkowaniach formalno-prawnych. Dotyczy to zmiany formuły programu rewitalizacji w związku z zakończeniem okresu przejściowego określonego w ustawie o rewitalizacji, a także zasad wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności w poszczególnych perspektywach finansowych (2007-2013, 2014-2020, 2021-2027), stanowiących jedno z głównych źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Jednocześnie stanowi odwołanie do obowiązku oceny aktualności i stopnia realizacji GPR co najmniej co 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w tym programie w rozdziale 11.

Komplementarność źródeł finansowania polega na dywersyfikacji źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tworzeniu montażu finansowych, tak aby uniezależnić ich realizację od dostępności finansowania z jednego źródła. Przedsięwzięcia uwzględnione w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 mogą zostać uskutecznione przy udziale różnych źródeł finansowania, w tym:

- * środków unijnych (w szczególności EFRR i EFS+),
- * krajowych środków publicznych,
- * środków własnych Gminy,
- * środków prywatnych.

W praktyce oznacza to, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne opierać się muszą na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia z różnych funduszy i programów unijnych. Komplementarność finansowa oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania, przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian. Komplementarność finansowa przedsięwzięć rewitalizacyjnych z dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 została zaprezentowana w Tabeli 14. Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z podziałem ich finansowania.

9.6 Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji poprzez angażowanie interesariuszy na każdym etapie jego realizacji. Gminny Program Rewitalizacji został przygotowany z uwzględnieniem partnerów określonych w art. 8 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. Udział poszczególnych typów partnerów w pracach nad programem zapewniono w następujący sposób:

- * władze regionalne, lokalne i miejskie oraz inne instytucje publiczne zaangażowały się w tworzenie założeń dokumentu m.in. poprzez udział w działaniach partycypacyjnych typu kawiarenki obywatelskie, otwarty nabór kart przedsięwzięć, ankiety, wywiady pogłębione, konsultacje indywidualne – spotkania robocze, następujących podmiotów: Urząd Gminy Hrubieszów, Gminna Biblioteka Publiczna w Moniatyczach, Biblioteka Publiczna w Stefankowicach, Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie, OSP, placówki szkolne i przedszkolne. Ponadto udział władz lokalnych, regionalnych oraz instytucji publicznych zapewniony jest poprzez procedurę opiniowania projektu GPR zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt. 4 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji.
- * partnerów gospodarczych i społecznych – poprzez uczestnictwo w ankiecie i badaniu IDI na etapie diagnozy i delimitacji, poprzez uczestnictwo w debacie skierowanej do przedstawicieli przedsiębiorców z obszaru rewitalizacji i w debacie skierowanej do przedstawicieli organizacji pozarządowych, otwartym naborze kart przedsięwzięć i konsultacjach społecznych: mieszkańcy gminy, mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele/podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, podmioty prowadzące działalność gospodarczą na obszarze Gminy,

podmioty prowadzące działalność społeczną na terenie Gminy, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.

- * właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji – poprzez udział w debatach oraz udział w ankiecie, konsultacjach społecznych zaproszono podmioty i organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy, w tym: stowarzyszenia i podmioty ekonomii społecznej z obszaru rewitalizacji współtworzące przedsięwzięcia kulturalno-oświatowe i sportowe, zajmujące się realizacją działań integrujących oraz aktywizujących społeczność (m.in. w zakresie zagospodarowywania wolnego czasu dzieci i młodzieży, uczestnictwa w życiu kulturalno – społecznym, wyrównywania szans w dostępie do edukacji, kultury, nauki i techniki mieszkańców; wspierania rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości społecznej i spółdzielczości) czy zadań związanych z ochroną środowiska naturalnego i propagowania zasad rozwoju zrównoważonego, a także prowadzących działania pod kątem włączenia społecznego, ochrony praw obywatelskich i niedyskryminacji (w tym poznawania przyrody i zagadnień ekologicznych, propagowania postaw proekologicznych, służących rozwojowi osobowości dzieci i młodzieży w duchu szacunku do innych istnień; terapii i profilaktyki wśród dzieci i młodzieży chroniącej przed uzależnieniem od narkotyków, alkoholu, nikotyny i innych rodzajów używek; działań na rzecz osób bezrobotnych i osób z niepełnosprawnościami).

W trakcie prac nad dokumentem GPR stawiano szczególnie nacisk na przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie. Dlatego zaplanowano zawieranie partnerstw z podmiotami spoza sektora publicznego. Gmina Hrubieszów planując tego typu partnerstwa bazuje na zasadach określonych w ustawie. Przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi i uzupełniającymi zaplanowanymi w partnerstwie są: przedsięwzięcie rewitalizacyjne nr 2, 5, 8, 1u, 3u, 4u. Jeżeli przedsięwzięcie zostało zgłoszone do Gminnego Programu Rewitalizacji przez zaangażowanego partnera, który będzie podmiotem realizującym przedsięwzięcie (liderem przedsięwzięcia), to w opisie przedsięwzięcia podano dane zaangażowanego partnera (nazwę). W podmiotowym dokumencie w tej roli wskazano: Koło Gospodyń Wiejskich „Europejki” w Stefankowicach, Fundację Czasoprzestrzeń i Przyjaciele, Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie.

Natomiast, jeżeli zaangażowany partner jest z poza sektora finansów publicznych i zgłosił tylko pomysł zadania do realizacji, który został przyjęty przez Gminę i będzie realizowany przez Gminę w partnerstwie (gmina jest liderem) nie podawano konkretnego partnera. Wybór partnera będzie się odbywał w sposób konkurencyjny przed przystąpieniem do realizacji przedsięwzięcia. Należy jednak pamiętać, że już na tym etapie ze względu na przeprowadzony otwarty nabór kart przedsięwzięć Urząd Gminy ma wiedzę na temat obecności zainteresowanych interesariuszy chętnych do realizacji przedsięwzięć w partnerstwie i z pewnością będą mogli brać udział w składaniu ofert podczas wyboru partnera w sposób konkurencyjny. Gmina ma możliwość angażowania partnerów wymienionych w art. 8 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.: partnerów gospodarczych i społecznych, właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy działający na rzecz

środowiska, organizacje pozarządowe, oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji, w stosownych przypadkach, organizacje badawcze i uniwersytety.

Partycypacja stanowi jeden z kluczowych elementów od pierwszego do ostatniego etapu tworzenia, wdrażania i monitoringu efektów Gminnego Programu Rewitalizacji, który został szczegółowo opisany w treści dokumentu w rozdziale 5. Uspołecznienie programu rewitalizacji oraz rozdziale 10. System instytucjonalny i zarządzanie procesem rewitalizacji.

Niezwykle ważnymi interesariuszami rewitalizacji Gminy Hrubieszów są, działające na rzecz mieszkańców obszaru rewitalizacji, organizacje pozarządowe, które reprezentują społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji. Z punktu widzenia procesu rewitalizacji kluczowymi podmiotami społeczno-gospodarczymi, które powinno włączyć się w proces, są stowarzyszenia prowadzące działalność w sferze aktywizacji społeczno-zawodowej i integracji osób zagrożonych wykluczeniem.

Na terenie obszaru rewitalizacji zidentyfikowano potencjalnych partnerów i inne podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, bądź realizujące działania z zakresu włączenia społecznego, aktywizacji społecznej, ochrony przyrody, praw obywatelskich, równości płci i niedyskryminacji, wspierania osób narażonych na wykluczenie społeczne:

- * stowarzyszenia, m.in.: Stowarzyszenie „Sosenka” w Stefankowicach, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czumów „KRESY”
- * inne organizacje pozarządowe, m.in.: Klub Sportowy „HURAGAN” Hrubieszów, Fundacja Czasoprzestrzeń i przyjaciele, Koło Gospodyń Wiejskich „Europejki” w Stefankowicach, Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie,

Dodatkowo, możliwymi partnerami w procesie rewitalizacji będą organizacje pozarządowe realizujące działania dla osób zagrożonych przemocą w rodzinie i wykluczeniem: Stowarzyszenie na rzecz Wspierania i Rozwoju „Herkules”,

Z uwagi na zdiagnozowane problemy w sferze środowiskowej, gospodarczej i technicznej istotnymi interesariuszami rewitalizacji są potencjalni partnerzy działający na rzecz lokalnej gospodarki i ochrony środowiska naturalnego.

W kontekście gospodarczych zjawisk problemowych ważnym partnerem w prowadzeniu procesu rewitalizacji powinny być podmioty wspierające rozwój przedsiębiorczości.

W sferze ochrony przyrody, potencjalnym partnerem procesu rewitalizacji jest m.in.: Nadleśnictwo Strzelce, Nadleśnictwo Mircze.

Ważnymi uczestnikami procesu rewitalizacji będą również organy władzy publicznej, w szczególności Radni Rady Gminy Hrubieszów.

Do tak zidentyfikowanego kręgu interesariuszy zostały skierowane i będą kierowane działania włączeniowe.

Na etapie wdrażania i monitorowania procesu rewitalizacji w Gminie Hrubieszów przewiduje się formy partycypacji społecznej przedstawione poniżej:

Etap wdrożenia:

- * umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030,
- * publikowanie informacji na oficjalnej stronie internetowej Urzędu o realizowanych zadaniach w ramach GPR, dostęp do sprawozdań z realizacji Programu Rewitalizacji,
- * opracowanie ankiety internetowej skierowanej do mieszkańców i innych interesariuszy dotyczącej oceny Gminnego Programu Rewitalizacji, prowadzonego procesu rewitalizacji oraz możliwości zgłaszania nowych potrzeb rewitalizacyjnych wynikających ze zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej,
- * powołanie Komitetu Rewitalizacji składającego się z przedstawicieli różnych grup interesariuszy rewitalizacji. Komitet stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy (NGO, przedsiębiorców, lokalnych liderów, mieszkańców) z przedstawicielami władz lokalnych w sprawach dotyczących prowadzenia i oceny rewitalizacji. Jego zadaniem jest również funkcja opiniotwórczo – doradcza,
- * organizację jednego w roku otwartego spotkania konsultacyjnego, w trakcie, którego interesariusze oraz przedstawiciele instytucji lokalnych będą mogli uzyskać informacje na temat aktualnego zaawansowania prac nad wdrożeniem procesu rewitalizacji oraz zgłosić uwagi,
- * włączenie organizacji pozarządowych poprzez umożliwienie realizacji inicjatyw oddolnych na obszarze rewitalizacji w ramach organizacji otwartych konkursów ofert.

Etap monitorowania:

- * uczestniczenie w spotkaniach podsumowujących, sesjach rady gminy, na których poruszany jest temat procesu rewitalizacji,
- * ankietyzacja interesariuszy z obszaru rewitalizacji i pozostałej części Gminy Hrubieszów;
- * regularne spotkania członków Komitetu Rewitalizacyjnego.
- * przekazywanie informacji na temat rezultatów końcowych projektów.

9.7 Szacunkowe ramy finansowe działań rewitalizacyjnych

Zgodnie z omówioną powyżej zasadą komplementarności źródeł finansowania, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 może korzystać zarówno z wewnętrznych funduszy budżetu Gminy i podmiotów prywatnych, jak również zewnętrznych środków unijnych i krajowych. Ważne jest przy tym, by architektura finansowania procesu rewitalizacji, zakładająca możliwość zaangażowania środków pochodzących z różnych źródeł finansowania, była dostosowana do specyfiki obszaru i korzystała z doświadczeń wszystkich podmiotów, planujących realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Istotną wagę mają ponadto czynniki takie jak: wielkość udziałów we własności dóbr, właściwości prawne podmiotów czy dostępność i możliwość uruchomienia danych środków.

Ze względu na fakt, iż zgłoszone do Programu przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane będą przez różne podmioty, przy wykorzystaniu ich środków własnych, kluczowe jest włączenie w proces rewitalizacyjny (jeszcze na etapie planowania poszczególnych działań) różnych grup interesariuszy, w szczególności lokalnych przedsiębiorców, wspólnoty mieszkaniowe oraz organizacje pozarządowe.

Szczególną formą finansowania procesu rewitalizacji jest połączenie środków prywatnych z publicznymi, poprzez zawiązanie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). W rozumieniu Ustawy o PPP z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 169 poz.1420) jest to rodzaj współpracy podmiotu publicznego i prywatnego partnera, opartej na umowie i służącej realizacji danego zadania publicznego. W ramach partnerstwa, podmiot prywatny zobowiązuje się ponieść całkowite lub częściowe nakłady na wykonanie przedmiotowego przedsięwzięcia, bądź też zapewnić ich uregulowanie przez osoby trzecie. Stosowanie PPP zaleca się w szczególności, gdy:

- * przedsięwzięcie wymaga znaczących nakładów finansowych, a fundusze publiczne skierowane są na inne, bardziej priorytetowe cele;
- * samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem;
- * zaangażowany w przedsięwzięcie podmiot prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu.

Ponadto realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych możliwa jest również z wykorzystaniem dostępnych środków z programów rządowych oraz funduszy Unii Europejskiej. Podstawowe unijne źródło finansowania stanowi Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027 (FEL), w ramach którego najważniejszym działaniem dla Gminy Hrubieszów, dedykowanym rewitalizacji, jest działanie: 11.04. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich w ramach celu polityki 5(I) Wspieraniem zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich. Realizacja przedsięwzięć współfinansowanych z RPO WL w ramach tego działania możliwa będzie jedynie pod warunkiem wpisania ich do Gminnego Programu Rewitalizacji. Największą szansę na zdobycie dotacji mają przedsięwzięcia twarde (techniczne), przywracające bądź nadające obszarom zdegradowanym nowe funkcje, zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej, infrastrukturalnej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej.

Orientacyjne ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji zaplanowano na cały ośmioletni okres obowiązywania dokumentu, tj. do 2022 do 2030 roku. Przedstawiają się one następująco:

- * Całkowitą wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych, podejmowanych w ramach Programu, szacuje się na kwotę 13 248 000,00 zł.
- * W powyższej kwocie ujęty został wkład budżetu Gminy, który wyniesie około 1 832 550,00 zł.
- * Pozostały udział finansowy w przedsięwzięcia rewitalizacyjne (publiczny i prywatny razem) oszacowano na 11 451 450,00 zł.
- * W ramach udziału, o którym mowa powyżej, szacuje się, że wkład środków prywatnych wyniesie w przybliżeniu 235 050,00 zł.

- * Całkowity strumień wydatków na GPR ze środków publicznych (budżet Gminy, środki UE oraz budżet państwa) wyniesie około 13 018 950,00 zł.
- * W chwili obecnej niemożliwe jest precyzyjne oszacowanie kosztów zarządzania procesem rewitalizacji. Orientacyjnie powinny one mieścić się w granicach od 2,5 do 6,0% całkowitej wartości Programu, a więc od 332 100,00 zł do 797 040,00 zł w perspektywie dziewięcioletniej.

Tabela poniżej zawiera zestawienie przyjętych w niniejszym Programie przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z proponowanym podziałem ich finansowania. Ze względu na brak możliwości precyzyjnego określenia udziału poszczególnych środków przyjęto założenie, iż wkład dofinansowania wynosi 85% całkowitej wartości przedsięwzięcia, natomiast wkład własny – 15%.

Tabela 14. Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z podziałem ich finansowania

Lp.	Tytuł przedsięwzięcia	Szacowana wartość	Źródła finansowania						
			Krajowe środki publiczne	Fundusze Europejskie			Środki prywatne	Środki z innych źródeł	Środki własne JST
				EFRR	EFS+	FS			
1	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - rewitalizacja parku podworskiego w Stefankowicach	5 000 000,00	x	4 250 000,00		x	x	x	750 000,00
2	Z historią przez zmysły - nowe oblicze kuchni podworskiej w Stefankowicach	300 000,00	x		255 000,00	x	22 500,00	x	22 500,00
3	Rewitalizacja Gminy Hrubieszów - kamperem przez Gminę Hrubieszów - zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie	3 500 000,00	x	2 975 000,00		x	x	x	525 000,00
4	Kamperem nad Bug	300 000,00	x		150 000,00	x	60 000,00	30 000,00	60 000,00
5	Ludzie czasoprzestrzeni - rozwój Gminy Hrubieszów	999 000,00	x		849 150,00	x	74 925,00	x	74 925,00
6	Proekologiczni mieszkańcy Gminy Hrubieszów	150 000,00	x		127 500,00	x	x	x	22 500,00
7	Jak uzdrowić swoje życie. Pierwszy krok w przedsiębiorczość	75 000,00	x		63 750,00	x	5 625,00	x	5 625,00
8	Bądźmy bezpieczne - samoobrona dla kobiet	50 000,00	x		42 500,00	x	3 750,00	x	3 750,00
1u.	Budowa ośrodka wsparcia aktywności społecznej	800 000,00	x	680 000,00		x	60 000,00	x	60 000,00
2u.	Warsztaty edukacyjne skierowane do Kół Gospodyń Wiejskich w Ośrodku Wsparcia Aktywności Społecznej	40 000,00	x		34 000,00	x	3 000,00	x	3 000,00
3u.	Turystyczny rozwój Kosmowa	2 000 000,00	x	1 700 000,00		x	x	x	300 000,00
4u.	Ocalić od zapomnienia – kuchnia i zielarstwo Ziemi Hrubieszowskiej	70 000,00	x		59 500,00	x	5 250,00	x	5 250,00
RAZEM		13 284 000,00	0,00	9 605 000,00	1 581 400,00	0,00	235 050,00	30 000,00	1 832 550,00
				11 186 400,00					

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

10. System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji

Istotnym elementem, decydującym o skuteczności realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji jest zintegrowany system jego wdrażania. Poprawnie skonstruowany, powinien w jasny sposób przedstawiać i określać metody zarządzania GPR-em, a także identyfikować i wyodrębniać struktury organizacyjne, odpowiedzialne za poszczególne zadania. W rezultacie możliwe będzie efektywne łączenie różnych źródeł finansowania oraz współpraca podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności, zaangażowanej w cały proces.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o rewitalizacji przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie stanowi zadanie własne gminy. Zadania te powinny być realizowane w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy.

10.1 Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Poniżej przedstawiono planowany harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030.

Zadanie	Realizacja
Uchwalenie Gminnego programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030	pierwsza połowa 2025 roku
Wprowadzenie planowanych przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej	od razu po uchwaleniu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji
Powołanie Komitetu Rewitalizacji	do 3 miesięcy po uchwaleniu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji
Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych	od 2024 r. do 2030 r.
Monitorowanie postępu realizacji	od 2024 r. do 2030 r. (corocznie)
Ewaluacja on-going	2026 r. i 2029 r.
Ewaluacja ex-post	2031 r.

10.2 System instytucjonalny i zarządzanie procesem rewitalizacji

Proces zarządzania rewitalizacją w Gminie Hrubieszów skupia się zarówno na koordynacji całości Programu i obejmuje problematykę rewitalizacji całościowo - angażując różne komórki Urzędu i podmioty zewnętrzne w celu realizacji określonych założeń oraz odnosi się do realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Przyjęta struktura zarządzania jest adekwatna do procesu rewitalizacji i gwarantuje osiągnięcie założonych w dokumencie celów.

Zastosowane metody umożliwiły zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT, którego rolę niewątpliwie pełni przedmiotowy dokument.

10.2.1 Etap przygotowania GPR

Na etapie przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji nadzór nad procesem rewitalizacji pełnił Wójt Gminy Hrubieszów oraz Rada Gminy. Instytucją bezpośrednio zaangażowaną w cały proces jest Urząd Gminy w Hrubieszowie wraz z jednostkami organizacyjnymi. Za koordynację wszystkich działań związanych z pozyskaniem danych, przeprowadzenia konsultacji społecznych oraz identyfikację przedsięwzięć rewitalizacyjnych odpowiedzialny był pracownik Urzędu Gminy - Inspektor ds. Informacji i Promocji. Instytucjami wspomagającymi powyższe struktury jest Rada Gminy i sołtysi jednostek wchodzących w skład obszaru rewitalizacji, którzy jako przedstawiciele społeczności lokalnej znają najważniejsze problemy i potrzeby mieszkańców, a w związku z tym służą realnym wsparciem wszystkich działań, mających na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na terenie Gminy.

Ponadto w procesie zbierania danych oraz tworzenia poszczególnych rozdziałów Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów jak i na etapie diagnozy obszaru rewitalizacji uczestniczyli pracownicy Urzędu Gminy oraz jednostki organizacyjne gminy:

- * Urząd Stanu Cywilnego, Ewidencja Ludności;
- * Komisariat Policji w Hrubieszowie;
- * Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie;
- * Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach;
- * Gminna Biblioteka Publiczna w Moniatyczach;
- * Powiatowy Urząd Pracy w Hrubieszowie;
- * Szkoły podstawowe w Gminie Hrubieszów;

Zastosowanie szerokiej partycypacji w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji zagwarantował również udział partnerom społeczno-gospodarczym m.in:

- * Mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- * Przedsiębiorcy;
- * Organizacje pozarządowe;
- * Lokalni liderzy społeczni;
- * Właściciele i zarządcy nieruchomości na terenie rewitalizacji.

Zaangażowana w proces przygotowania powyższego dokumentu społeczność lokalna wraz z pracownikami Urzędu Gminy Hrubieszów uczestniczyła w:

- * zebraniu i analizie informacji niezbędnych do opracowania Programu Rewitalizacji;
- * przeprowadzeniu diagnozy problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych;

- * identyfikacji potrzeb rewitalizacyjnych i wypracowania celów oraz kierunków działań;
- * przeprowadzeniu diagnozy lokalnych potencjałów w gminie;
- * delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
- * ustaleniu hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- * analizie zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i opracowaniu listy przedsięwzięć rekomendowanych do realizacji;
- * opracowaniu struktury zarządzania Programem Rewitalizacji;
- * wypracowaniu wskaźników monitorowania i oceny Programu Rewitalizacji.

Ponadto przed przyjęciem Uchwały Rady Gminy w Hrubieszowie w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji, opracowany dokument podlegał szerokim konsultacjom społecznym. Najbardziej aktywni interesariusze zaangażowani w proces przygotowania GPR, to:

- * Stowarzyszenie Kobiet Gminy Hrubieszów-Polskie Kwiaty,
- * Stowarzyszenie „Sosenka” w Stefankowicach,
- * Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czumów „KRESY”,
- * Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany,
- * Stowarzyszenie „Swoje Chwalimy” w Kozodawach,
- * Ochotnicze Straże Pożarne: Kobló, Stefankowice,
- * Koło Gospodyń Wiejskich w Czumowie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Kobylanki” w Koble,
- * Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Czerwona Jarzębina” w Moroczynie,
- * Koło Gospodyń Wiejskich „Europejki” w Stefankowicach,
- * Fundacja Czasoprzestrzeń w Koble.

10.2.2 Etap wdrażania GPR

Wśród struktur organizacyjnych, biorących udział w procesie realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, wymienia się następujące trzy typy podmiotów:

- * podmiot koordynujący – nadzorujący wdrażanie całości GPR,
- * podmiot zarządzający – odpowiedzialny za skutecznianie przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz prowadzący monitoring i ocenę Programu,
- * podmioty wykonawcze – realizujące poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

W przedmiotowym systemie wdrażania Programu, funkcję podmiotu koordynującego pełni Wójt Gminy Hrubieszów odpowiedzialny za nadzór nad całym procesem rewitalizacji realizowany na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji. W procesie koordynacji wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji udział bierze również Komitet Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji stanowi organ opiniodawczo-doradczy dla Wójta w zakresie dbałości o prawidłową realizację GPR oraz prowadzenie dialogu między interesariuszami procesu rewitalizacji a organami Gminy. Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji określa Rada Gminy w drodze uchwały, zapewniając wyłanianie przez

interesariuszy ich przedstawicieli. Podjęcie uchwały w tej sprawie jest poprzedzone konsultacjami społecznymi.

Funkcje Komitetu Rewitalizacji na etapie wdrażania

- * opiniowanie postępów związanych ze stopniem realizacji przedsięwzięć podstawowych
- * tworzenie rekomendacji do kolejnych działań;
- * wspomaganie tworzenia partnerstw do realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- * przekazywanie lokalnej społeczności informacji na temat postępów w realizacji założeń GPR;
- * opiniowanie oceny postępów wdrażania GPR;
- * rekomendowanie potrzeby aktualizacji GPR lub jego uchylecia (w przypadku zrealizowania założeń).

Podmiotem zarządzającym jest Urząd Gminy w Hrubieszowie oraz jego pracownicy, w szczególności pracownik Stanowiska do Spraw Planowania Przestrzennego i Rewitalizacji. W przypadku przedsięwzięć złożonych i interdyscyplinarnych utworzone zostaną zespoły projektowe, które składać się będą z pracowników komórek organizacyjnych Urzędu Gminy w Hrubieszowie i ewentualnie partnerów (w przypadku projektów partnerskich). Będzie na nich spoczywać odpowiedzialność za organizację i uporządkowanie spraw związanych z procesem rewitalizacji, opracowanie i prowadzenie działań związanych z realizacją konkretnych przedsięwzięć uwzględnionych w dokumencie GPR (przygotowanie dokumentacji, przeprowadzenie postępowań przetargowych, promocję projektów, składanie wniosków o dofinansowanie). Ponadto, instytucjami wspierającymi są interesariusze rewitalizacji, m.in. sołtysi jednostek pomocniczych i przedstawiciele obszaru, wchodzącego w skład obszaru rewitalizacji, którzy jako reprezentanci lokalnej społeczności znają główne problemy i potrzeby mieszkańców, a w związku z tym mogą realnie wspierać wszystkie działania, mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na terenie Gminy.

Funkcje pracowników Referatu Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych i Stanowiska do Spraw Planowania Przestrzennego i Rewitalizacji Urzędu Gminy Hrubieszów na etapie wdrażania dokumentu GPR:

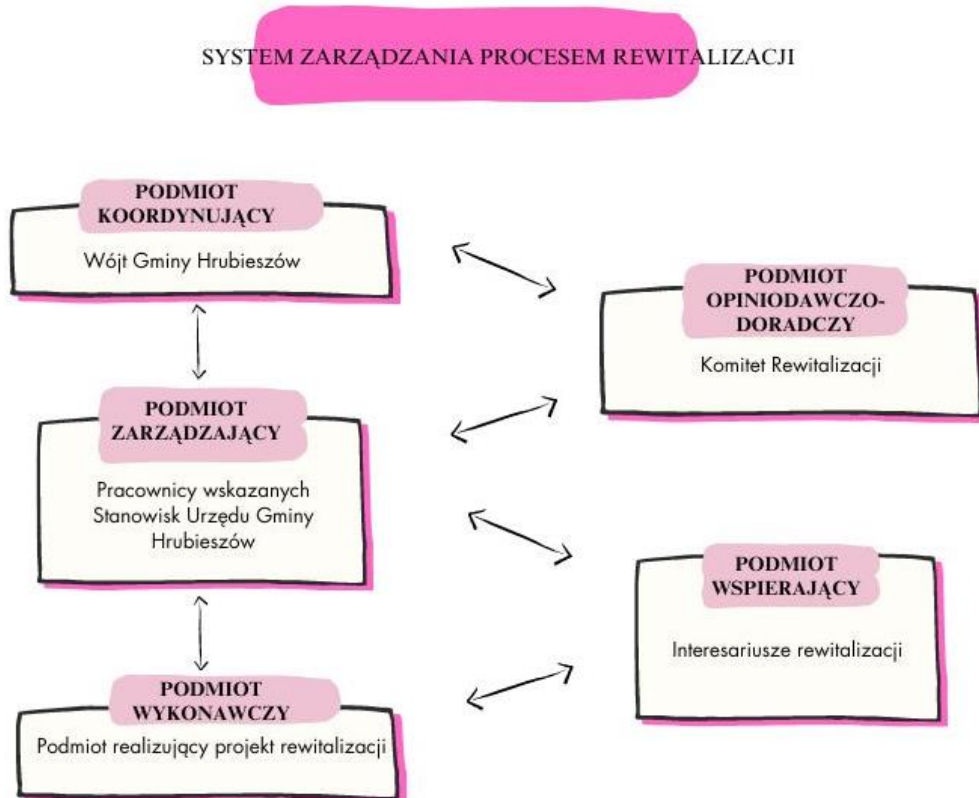
- * Współpraca i bieżące kontakty z partnerami przedsięwzięć (organizacje pozarządowe);
- * Prowadzenie monitoringu stopnia realizacji przedsięwzięć podstawowych – kontakt z partnerami Przedsięwzięć, pozyskiwanie i agregowanie informacji;
- * Wnioskowanie do Wójta Gminy (we współpracy z wydziałami i jednostkami organizacyjnymi w zakresie powierzonych im zadań), o zapewnienie warunków do realizacji przedsięwzięć podstawowych, dla których odpowiedzialność realizacyjna spoczywa na Gminie Hrubieszów;
- * utrzymywanie kontaktów z partnerami GPR zaangażowanymi w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- * planowanie kolejnych działań w ramach GPR w ujęciu rocznym.

Do podmiotów wykonawczych należą jednostki publiczne, społeczne i gospodarcze, realizujące poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne, a także organizacje pozarządowe. Poziom ich zaangażowania uzależniony jest od charakteru poszczególnych przedsięwzięć. Wśród jednostek publicznych najważniejszą rolę pełni Urząd Gminy Hrubieszów, która poprzez realizację pierwszych inwestycji, doprowadzi do zredukowania obiektywnych barier rozwoju, umożliwiając tym samym stopniowe wdrażanie projektów zainicjowanych przez inne jednostki.

Funkcje partnerów na etapie wdrażania

- * włączanie się w realizację zadań rewitalizacyjnych, zgodnie z posiadanymi kompetencjami;
- * raportowanie postępów i zgłaszanie pracownikom Referatu Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych pojawiających się problemów lub dodatkowych potrzeb związanych z wdrażanymi przedsięwzięciami podstawowymi uwzględnionymi w GPR do opracowania raportów monitorujących;
- * udział w procesie oceny stopnia realizacji GPR (współdziałanie z pracownikami Referatu Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych oraz udzielanie pomocy we wszelkich sprawach związanych z zbieraniem i udostępnianiem niezbędnych danych do opracowania oceny aktualności i stopnia realizacji dokumentu GPR);
- * zgłaszanie wniosków dotyczących zmian w Programie.

Ryc. 53. Schemat systemu zarządzania procesem rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Uwzględniając wielopoziomowy charakter Gminnego Programu Rewitalizacji, w systemie jego wdrażania uczestniczyć będą różne podmioty. Ważne jest więc, aby wszystkie zainteresowane jednostki wykazywały zaangażowanie w realizację założeń programu rewitalizacji, które umożliwią osiągnięcie zakładanych w nim celów.

10.2.3 Etap monitorowania i ewaluacji GPR

Postępy w realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, a także poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będą obowiązkowo podlegać monitorowaniu. Monitoring postępu polega na regularnym sprawdzaniu i kontroli realizowanych przedsięwzięć w aspekcie zgodności z założeniami.

Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 jest Urząd Gminy Hrubieszów, w szczególności pracownicy Referatu Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych i Stanowiska do Spraw Planowania Przestrzennego i Rewitalizacji Urzędu Gminy Hrubieszów. Do jego zadań należy zbieranie danych, obrazujących tempo i jakość prowadzonej rewitalizacji, ich analizowanie i raportowanie w formie corocznych i końcowych sprawozdań z realizacji GPR.

Obowiązek sporządzania raportów ewaluacyjnych będzie zadaniem Pracowników Urzędu Gminy, pracowników Referatu Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych i Stanowiska do Spraw Planowania Przestrzennego i Rewitalizacji Urzędu Gminy Hrubieszów. Ocena Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów (raport ewaluacyjny) stale podlega opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji, przedłożeniu Wójtowi Gminy oraz ogłoszeniu na stronie BIP Gminy Hrubieszów.

Ze względu na przenikanie i zazębianie się zarówno etapu wdrażania jak i monitorowania oraz ewaluacji GPR funkcje pozostałych podmiotów biorących udział w procesie rewitalizacji pozostają takie same jak opisane w podrozdziale 10.2.2.

10.3 System budowania i wspierania partnerstw

Jedną z podstawowych zasad branych pod uwagę w procesie tworzenia oraz wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji jest zasada partnerstwa. Zasada ta polega na zaangażowaniu w proces rewitalizacji możliwie jak najszerszej grupy instytucji, które mogą stanowić potencjalnych partnerów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć. Ponadto, zawiązywanie partnerstw zachęca i mobilizuje lokalną społeczność do podejmowania inicjatyw oddolnych, zmierzających do osiągnięcia założonych w Programie celów. Określenie zasad i sposobów współuczestnictwa w procesie rewitalizacji wszystkich partnerów jest niezbędne do osiągnięcia zgodności pomiędzy rozpoczynanymi działaniami, a potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, zidentyfikowanymi na etapie konsultacji społecznych. Niezbędne jest także uwzględnienie kwestii ograniczających występowanie konfliktów oraz ewentualnych kosztów ich rozwiązywania, co stanowi bazę do określenia form samoświadomości społecznej.

Zasada partnerstwa i partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Programu odbywać się będzie dwutorowo: w sposób pośredni – informowanie oraz w sposób bezpośredni – interaktywny. Pośrednio informacje zamieszczane będą w lokalnej prasie, na stronie internetowej Gminy, w materiałach i broszurach promocyjnych i informacyjnych.

Grupami docelowymi działań promocyjnych i komunikacyjnych będą społeczność lokalna, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy z obszaru rewitalizacji oraz lokalne media. Celem dodatkowym będzie promocja zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Poszczególne podmioty mogą współdziałać ze sobą w trzech zintegrowanych wymiarach:

- * merytorycznym – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów;
- * organizacyjnym – poprzez wykorzystanie zasobów i kompetencji, charakterystycznych dla danego sektora oraz wzajemne ich uzupełnianie w ramach realizacji wspólnych przedsięwzięć;
- * finansowym – poprzez zapewnienie wkładu własnego każdego z partnerów.

Gmina Hrubieszów, planując partnerstwa z podmiotami spoza sektora finansów publicznych, kierować się będzie zasadami określonymi w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym, ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz ustawie o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027, zawierając współpracę w oparciu o następujące cztery typy projektów:

- * projekt partnerski – podstawowy rodzaj współuczestnictwa, tworzony przez podmioty wnoszące doń zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne lub finansowe;
- * projekt zintegrowany, stanowiący de facto co najmniej dwa przedsięwzięcia tematycznie ze sobą powiązane i realizujące wspólny cel;
- * projekt hybrydowy, polegający na ustanowieniu partnerstwa publiczno-prywatnego w celu realizacji przedsięwzięcia o charakterze infrastrukturalnym;
- * projekt grantowy, dotyczący udzielenia przez jego beneficjenta grantów na realizację zadań, służących osiągnięciu przez grantobiorców założonych w projekcie celów.

Inicjatorami projektów, podejmowanych w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, są: Wójt Gminy Hrubieszów oraz Rada Gminy, przed którymi stoi wyzwanie zachęcenia do współpracy jak najszerszego grona potencjalnych partnerów. Będzie to możliwe chociażby poprzez organizację naborów lub wdrożenie odpowiedniego systemu zachęt. Ponadto, kluczowe jest także znalezienie osób szczególnie zaangażowanych w życie społeczności (tzw. przywódców opinii, lokalnych liderów), będących w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Zawiązane partnerstwa zostaną sformalizowane stosownymi porozumieniami lub umowami, co pozwoli na precyzyjne określenie zakresu obowiązku poszczególnych współudziałowców oraz terminów wykonywania zadań. Partnerzy, którzy będą odpowiedzialni za realizację określonych projektów/ przedsięwzięć w ramach realizacji założeń rewitalizacji będą zobowiązani do zachowania określonych ram: terminów i zakresu.

Współpraca pomiędzy partnerami Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030 ma na celu:

- * optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców z terenu Gminy;

- * wykorzystanie potencjału lokalnej społeczności poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego planu, akceptowanego przez wszystkich uczestników procesu rewitalizacji;
- * wsparcie innowacyjności, wyrażającej się zastosowaniem nowatorskich podejść do problemów, związanych z rozwojem lokalnym.

10.4 Komitet Rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji (KR) to tworzona na podstawie ustawy o rewitalizacji obligatoryjna struktura zapewniająca współdziałanie organów gminy, mieszkańców i pozostałych interesariuszy z obszaru rewitalizacji w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji. Komitet Rewitalizacji stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami Gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą dla Wójta Gminy Hrubieszów.

Zadaniem Komitetu Rewitalizacji jest współpraca z Gminą podczas programowania, realizacji i monitorowania Programu. Celem Komitetu jest przede wszystkim koordynacja przedsięwzięć podejmowanych na podobozsarach rewitalizacji oraz udział w monitoringu i ewaluacji Programu. Zakres działania Komitetu obejmuje m.in.:

- * dostarczanie opinii i stanowisk dotyczących m.in. przebiegu procesu rewitalizacji oraz dokumentów z tym związanych.
- * prowadzenie dialogu między interesariuszami rewitalizacji na temat planowanych rozwiązań, sposobu ich realizacji oraz ewaluacji rewitalizacji.
- * Komitet uczestniczy w opiniowaniu oraz przygotowaniu projektów uchwał Rady Gminy Hrubieszów i zarządzeń Wójta Gminy Hrubieszów związanych z rewitalizacją.
- * Komitet uprawniony jest do wyrażania opinii oraz podejmowania inicjatyw i rozwiązań w sprawach dotyczących przygotowania, przeprowadzenia i oceny rewitalizacji Gminy Hrubieszów.

Obsługę organizacyjną Komitetu zapewnia Urząd Gminy Hrubieszów, do którego należy zapewnienie odpowiedniej koordynacji działania Komitetu z innymi komisjami stałymi i doraźnymi.

W przypadku gdy Komitet Rewitalizacji zajmuje stanowisko w drodze głosowania, przedstawiciele gminy, gminnych jednostek organizacyjnych, w tym gminnych osób prawnych, nie biorą udziału w głosowaniu, jeżeli dotyczy ono projektów dokumentów, których opracowanie jest zadaniem Wójta.

Ze względu na to, iż uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 została przyjęta w dniu 8 września 2023 r. przez Radę Gminy Hrubieszów (przed wejściem w życie zmian zapisów Ustawy o rewitalizacji) podczas prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji stosowano reżim prawny zgodny z Dziennikiem Ustaw Dz.U. 2021 poz.485. W związku z tym Gmina Hrubieszów może powołać Komitet Rewitalizacji do 3 miesięcy od uchwalenia dokumentu GPR. Ustawa o rewitalizacji określa tryb przyjęcia zasad wyznaczania i zasad działania Komitetu Rewitalizacji, które zostaną ujęte w uchwale Rady Gminy Hrubieszów. Zasady wyznaczenia składu Komitetu Rewitalizacji oraz Tryb pracy i obsługa Komitetu zostaną

opisane w uchwale Rady Gminy Hrubieszów w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów. Przyjęcie uchwały będą poprzedzać konsultacje społeczne projektu uchwały.

10.5 System informacji i promocji

Ze względu na partycypacyjny charakter rewitalizacji, niezwykle ważne jest zapewnienie odpowiedniego systemu promocji oraz informowania o trwającym procesie. Dobra praktyka powiadamiania interesariuszy służy przede wszystkim na:

- * usprawnieniu przepływu informacji pomiędzy zaangażowanymi stronami,
- * promowaniu działań rewitalizacyjnych, w tym pozyskiwaniu nowych podmiotów, skłonnych do zaangażowania się w poszczególne zadania,
- * zapoznaniu interesariuszy z ramami procesu rewitalizacji oraz postępami, jakie poczyniono na kolejnych etapach pracy.

Podmiotem odpowiedzialnym za promocję oraz informowanie o Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 jest Wójt Gminy. Ponadto, obowiązek informacyjno-promocyjny w niewielkim stopniu spoczywa także na wszystkich pozostałych uczestnikach procesu rewitalizacji. Do zadań w tym zakresie zalicza się:

- * upublicznienie założeń Programu do wglądu dla społeczności lokalnej;
- * powiadamianie o stanie realizacji poszczególnych założeń Programu na oficjalnej stronie internetowej Gminy, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na gminnych profilach w mediach społecznościowych (np. Facebook);
- * zamieszczanie informacji w lokalnych mediach (np. prasie czy telewizji);
- * organizację spotkań z mieszkańcami Gminy, lokalnymi liderami i organizacjami pozarządowymi, odnośnie przebiegu wdrażania Programu.

Odbiorcami działań informacyjnych i promocyjnych są: lokalna społeczność Gminy Hrubieszów, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczno-gospodarczy (w tym spółdzielnie), lokalni przedsiębiorcy oraz wszelkiego rodzaju media.

10.6 Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

Ze względu na to, iż osoby zaangażowane w proces wdrażania i zarządzania rewitalizacją to pracownicy Urzędu Gminy Hrubieszów, koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji będą mieścić się w ramach wydatków bieżących funkcjonowania Urzędu Gminy Hrubieszów.

W chwili obecnej niemożliwe jest precyzyjne oszacowanie kosztów zarządzania procesem rewitalizacji w Gminie Hrubieszów. Szacunkowo powinny one mieścić się w granicach od 2,5 do 6,0% całkowitej wartości przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a więc od 332 100,00 zł do 797 040,00 zł w perspektywie dziewięcioletniej.

11. System monitoringu, ewaluacji i aktualizacji programu

Z uwagi na fakt, iż niniejszy Program jest dokumentem otwartym, poddawany będzie cyklicznemu monitorowaniu, okresowym ocenom oraz aktualizacjom. W związku z tym niezbędne jest systematyczne zbieranie informacji o przebiegu wdrażania jego założeń. Zapewnienie właściwego poziomu monitorowania procesu wdrażania niniejszego Programu wymaga określenia założeń, zasad i uruchomienia systemu monitoringu.

Zgodnie z przyjętą definicją: monitoring to stała obserwacja ilościowych oraz jakościowych zmian pewnych wielkości, mająca na celu pozyskanie informacji na temat stopnia realizacji zamierzonych zadań i celów oraz ich ewentualną modyfikację. Służy on badaniu i ocenie sposobu dochodzenia do wyznaczonych celów, a także poziomu ich osiągania. Monitoring prowadzony będzie w odniesieniu do wskaźników. Odnotowane zmiany poszczególnych wskaźników odnoszone będą do stanu bazowego, za który uznaje się rok 2020. Wybrane wskaźniki zaprezentowano w dalszej części rozdziału. Uzupełnieniem oceny opartej na wskaźnikach może być badanie opinii mieszkańców. Badania mogą być uzupełnione konsultacjami społecznymi.

Monitoring, w odniesieniu do przedmiotowego procesu rewitalizacji, planowany jest w czterech podstawowych wymiarach, tj.:

- * ewaluacja Gminnego Programu Rewitalizacji – pogłębiona analiza wskaźników ilościowych i jakościowych, stanowiąca podstawę do oceny stopnia realizacji dokumentu, w tym założonych w nim celów oraz zadań;
- * monitoring zmian zachodzących w Gminie – należy do kompetencji podmiotu koordynującego proces rewitalizacji i prowadzony jest w cyklach rocznych; polega na obserwacji zjawisk kryzysowych w odniesieniu do pięciu sfer: społecznej, gospodarczej, infrastrukturalnej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej;
- * monitoring przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poziomie strategicznym – dotyczy podstawowych (ogólnych) cech przedsięwzięć, takich jak: ich liczba, stan realizacji czy poniesione nakłady finansowe;
- * monitoring przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poziomie operacyjnym – własny system monitorowania i oceny poszczególnych przedsięwzięć, prowadzony bezpośrednio przez realizatora danej inwestycji i obejmujący m.in.: kosztorys, harmonogram realizacji, wskaźniki produktu.

Proces monitorowania opierać się będzie na systematycznym gromadzeniu i analizie informacji dotyczących właściwego przebiegu realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów w sposób ciągły, zarówno w aspekcie finansowym, jak i rzeczowym. Jest to istotne narzędzie w procesie realizowania polityki Gminy, umożliwia stałe obserwowanie zmian i szybkie reagowanie na zjawiska niezgodne z założonymi celami. Ponadto, pozwala na ocenę realizacji postępów w stosunku do pierwotnych planów. Sprawnie funkcjonujący system monitoringu będzie podstawowym warunkiem pozyskania rzetelnych danych umożliwiających dokonanie oceny GPR.

Jako podmiot odpowiedzialny za monitorowanie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 wyznacza się Urząd Gminy Hrubieszów, Do jego

zadań należeć będzie zbieranie danych, obrazujących tempo i jakość prowadzonej rewitalizacji, ich analizowanie i raportowanie w formie okresowych i końcowych sprawozdań z realizacji GPR.

11.1 Zasady, tryb i metody prowadzenia ewaluacji

Ewaluacja to proces obiektywnej weryfikacji stopnia, w jakim zostały spełnione założenia danego programu. Jej celem jest poprawa jakości i skuteczności realizacji GPR w kontekście zdiagnozowanych problemów. Skupia się przede wszystkim na badaniu stopnia wdrożenia dokumentu, poprzez analizę poszczególnych wskaźników, dążąc przy tym do uzyskania odpowiedzi na pytanie o trafność przeprowadzonych inwestycji rewitalizacyjnych w odniesieniu do zidentyfikowanych potrzeb. Ewaluacja jest odrębnym i usystematyzowanym rodzajem badań społeczno-ekonomicznych z ogólnie przyjętymi standardami i metodologią prowadzonych w celu oceny jakości i efektów realizowanych działań przewidzianych w GPR. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o odpowiednie kryteria.

Do prowadzenia okresowych badań ewaluacyjnych Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030 będą wykorzystywane różne rodzaje ewaluacji. Rodzaj ewaluacji zależy od momentu, w którym ewaluacja jest wykonywana w cyklu przygotowywania i realizacji Programu Rewitalizacji:

- * ex-ante (przed wdrożeniem GPR) – ze względu na fakt, iż listy podstawowych i uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o szczegółową diagnozę potrzeb społeczności lokalnej przyjąć można, że ocena ta została przeprowadzona na etapie przygotowywania dokumentu i wynika z niej, że Program jest poprawnie skonstruowany, prawidłowo formułuje cele oraz identyfikuje działania, służące ich osiągnięciu;
- * on-going (w trakcie obowiązywania GPR) – ewaluacji tej poddawane będą poszczególne inwestycje w trakcie ich realizacji, oceniając postępy w uskutecznianiu założeń Programu i kontrolę terminów wykonania konkretnych działań; ewaluacja on-going przeprowadzana będzie nie rzadziej niż co 3 lata (tj. w 2026 r. i 2029 r.), a jej efektem będą okresowe raporty ewaluacyjne;
- * ex-post (po zakończeniu realizacji GPR) – gwoli weryfikacji założonych celów, gdy horyzont czasowy realizacji niniejszego Programu dobiegnie końca, tj. w 2031 roku, sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny, podsumowujący cały okres działania i wnioskujący o potrzebie (bądź jej braku) kontynuacji procesu rewitalizacji.

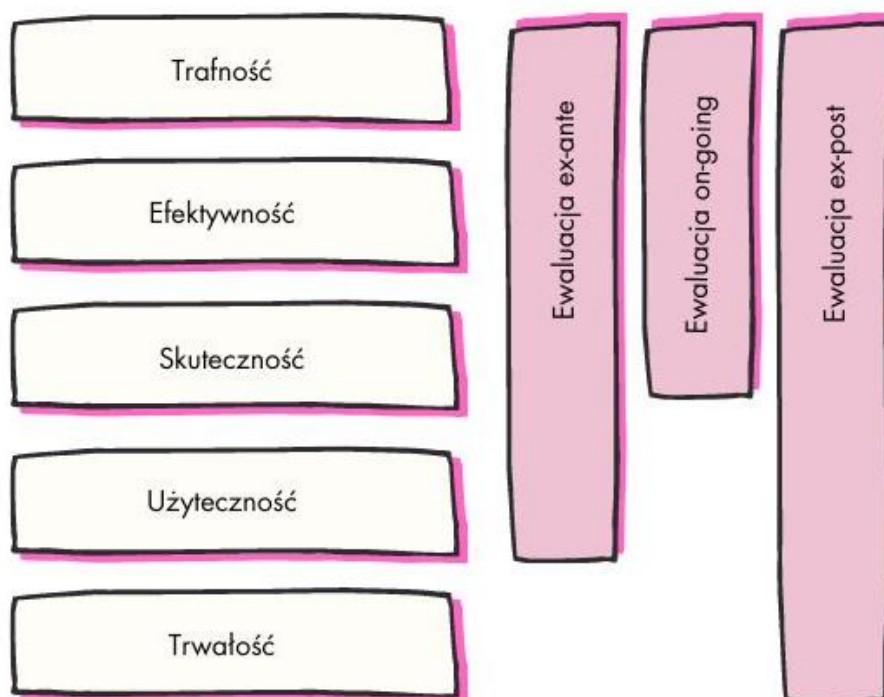
Najczęściej stosowanymi kryteriami w procesie ewaluacji są: skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. Zastosowanie różnych kryteriów może prowadzić do skrajnie różnych ocen. Przykładowo: projekt może być uznany za skuteczny, ponieważ osiągnął zakładane cele, ale jest nieefektywny, ponieważ zaangażowane zostały nadmierne zasoby, lub nieużyteczny, bo nie zaspokaja potrzeb beneficjentów. Poniżej przedstawiono opis kryteriów ewaluacyjnych, które będą brane pod uwagę podczas tworzenia raportu ewaluacyjnego:

- * trafność – pozwala stwierdzić, w jakim stopniu cele rewitalizacji odpowiadają potrzebom i priorytetom, wskazanym w obszarze rewitalizacji;

- * skuteczność – umożliwia analizę poziomu, na jakim osiągnięte zostały cele rewitalizacji, zdefiniowane na etapie opracowywania GPR;
- * efektywność – pozwala określić poziom „ekonomiczności” Programu. Ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji;
- * użyteczność – ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych), odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). W odróżnieniu od kryterium trafności, ocena użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w jej końcowej fazie wdrażania. Ocenia, w jakim zakresie dokument odpowiada potrzebom grup docelowych;
- * trwałość – umożliwia stwierdzenie, jakie jest prawdopodobieństwo, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem GPR będą trwać po jego zakończeniu.

Liczba kryteriów uzależniona jest od rodzaju ewaluacji:

Ryc. 54. Rodzaje kryteriów ewaluacyjnych w odniesieniu do rodzaju ewaluacji

Źródło: Opracowanie własne

Obowiązek sporządzania raportów ewaluacyjnych spoczywa na Pracownikach Urzędu Gminy, a każdy z nich musi być przedłożony Wójtowi Gminy Hrubieszów. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji GPR, natomiast po przeprowadzeniu oceny ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami, a rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

Każdorazowo ocena Gminnego Programu Rewitalizacji podlega opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji i ogłoszeniu na stronie BIP Gminy.

11.2 Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych oraz zasady i tryb aktualizacji GPR

Monitoring procesów rewitalizacyjnych ma na celu dostarczenie informacji, na podstawie których można dokonać oceny postępu prowadzonych działań, jak również zweryfikować tempo zachodzących zmian. Dzięki prowadzonemu monitoringowi można zidentyfikować i przeanalizować napotkane trudności lub nieprawidłowości w toku realizacji GPR i w razie potrzeby wdrożyć działania naprawcze. Pozwala na zbadanie skuteczności przedsięwzięć uwzględnionych w Programie, a w związku z tym przesądzać może o zasadności ich dalszej realizacji. Monitoring spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, w wyniku, której badana jest zgodność realizacji przedsięwzięcia z przyjętymi założeniami i celami, a także skuteczność i terminowość realizacji poszczególnych zadań względem harmonogramu. Pozwala na ustalenie, czy założone cele zostały osiągnięte.

Monitoring realizowany jest w cyklu corocznym w dwóch wymiarach:

- * strategicznym – ocena postępu realizacji całego Programu. Wykonanie działań analizuje się za pomocą harmonogramu realizacji przedsięwzięć oraz analizuje się zmianę poziomu degradacji obszaru rewitalizacji po realizacji na tym terenie przedsięwzięć. W tym celu wykorzystuje się wskaźniki, które posłużyły do wyznaczenia obszaru rewitalizacji. Porównuje się stan wyjściowy wskaźników kryzysowych (z poziomu delimitacji) ze stanem obecnym i wyciąga się wnioski na temat dynamiki zmian.
- * operacyjnym – ocena efektów poszczególnych przedsięwzięć określona ilościowo. Równolegle do monitoringu strategicznego przedsięwzięcia rewitalizacyjne posiadają własny, operacyjny system monitorowania i oceny, obejmujący m.in. kosztorys, harmonogram realizacji, wskaźniki produktu i rezultatu, itp., za przygotowanie i prowadzenie, którego odpowiadają realizatorzy poszczególnych przedsięwzięć oraz projektów na nie się składających. Proces monitoringu przedsięwzięć rewitalizacyjnych polega na porównaniu zapisanych w kartach przedsięwzięć wskaźników z osiągniętymi wartościami na etapie wdrożenia.

Należy pamiętać o konieczności monitorowania negatywnych zjawisk również poza obszarem rewitalizacji w celu weryfikacji, czy realizowane działania nie powodują ich przeniesienia do innych części Gminy.

Wskaźniki definiowane są jako mierzalne mierniki osiągniętego efektu w realizacji wyznaczonego celu. Wskaźnik powinien składać się z nazwy identyfikującej jego zakres, wartości oraz jednostki miary. W powyższym opracowaniu omawiany monitoring prowadzony będzie na dwóch poziomach:

- * wskaźników delimitacyjnych, pozwalających zmierzyć stopień wyjścia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego,
- * wskaźników monitorujących, umożliwiających zbadanie poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych.

W tabeli poniżej przedstawiono wskaźniki, wykorzystane w etapie delimitacji obszarów zdegradowanych Gminy Hrubieszów wraz z ich wartościami bazowymi (średnia dla Gminy w 2020 r.). Monitorowanie zmian wartości tych mierników pozwoli ocenić, czy

na obszarze rewitalizacji została ograniczona sytuacja kryzysowa oraz czy inny obszar na terenie Gminy nie uległ obciążeniu negatywnymi zjawiskami. Celem jak najpełniejszego zilustrowania poprawy sytuacji zaleca się porównanie wartości otrzymanych w roku bazowym z wynikami osiąganymi na kolejnych etapach procesu rewitalizacji oraz po zakończeniu Programu.

Tabela 15. Wskaźniki delimitacyjne

Wskaźnik delimitacyjny	Wartość bazowa w 2020 roku	Szacowana wartość w 2030 roku	Źródło danych
Sfera społeczna			
Udział dzieci w wieku żłobkowym (0 – 3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	3,34	4,00	Urząd Gminy Hrubieszów
Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	1,85	1,85	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie
Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	0,69	0,50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie
Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	3,77	3,50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie
Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	1,64	1,50	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie
Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	4,87	4,87	Urząd Gminy Hrubieszów
Udział uczniów z problemami w nauce w całkowitej liczbie uczniów szkoły podstawowej z danego sołectwa (%)	29,12	28,0	Szkoły Podstawowe w Gminie Hrubieszów
Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	5,18	5,50	Gminna Biblioteka Publiczna w Moniatyczach
Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	9,54	8,00	Komenda Powiatowa Policji w Hrubieszowie
Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	3,78	3,50	Powiatowy Urząd Pracy w Hrubieszowie
Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	1,12	1,00	Powiatowy Urząd Pracy w Hrubieszowie
Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	1,51	1,41	Powiatowy Urząd Pracy w Hrubieszowie

Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	3,22	3,00	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie
Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.)	-6,53	-6,03	Urząd Gminy Hrubieszów
Sfera gospodarcza			
Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	30,20	32,12	Urząd Gminy Hrubieszów
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2020 roku w liczbie zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych (%)	9,07	10,11	Urząd Gminy Hrubieszów
Zmiana liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w sołectwie w latach 2015-2020 (podmioty)	-0,44	-0,40	Urząd Gminy Hrubieszów
Sfera przestrzenno-funkcjonalna			
Liczba osób przypadających na jedno mieszkanie	3,71	3,82	Urząd Gminy Hrubieszów
Występowanie terenów inwestycyjnych (tak/nie)	tak	tak	Urząd Gminy Hrubieszów
Sfera techniczna			
Intensywność zabudowy mieszkalnej (liczba budynków mieszkalnych na 1 km ²)	12,62	13,10	Urząd Gminy Hrubieszów
Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w budynkach ogółem (%)	86,59	90,00	Urząd Gminy Hrubieszów
Liczba obiektów użyteczności publicznej, które są niedostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (brak windy, podjazdów itp.) na 1000 mieszkańców sołectwa	4,46	4,5	Urząd Gminy Hrubieszów
Sfera środowiskowa			
Udział powierzchni pokrytych wyrobami zawierającymi azbest w powierzchni sołectwa w 2020 r. (%)	0,42	0,40	Baza azbestowa bazaazbestowa.gov.pl
Ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1000 mieszkańców w 2020 r.	1 159 530,31	1 158 231,00	Baza azbestowa bazaazbestowa.gov.pl

Źródło: Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów

Dodatkowo zaprezentowano zestawienie celów strategicznych wraz z przypisanymi do nich wskaźnikami monitorującymi, źródłami pozyskania danych i szacowanymi wartościami na rok 2030. Mierniki te posłużą do oceny stopnia realizacji założonych w Programie celów, a w związku z tym pozwolą określić czy wizja Gminy Hrubieszów została spełniona.

Tabela 16. Wskaźniki monitorujące

Cel rewitalizacji A: Zaangażowani i zjednoczeni mieszkańcy			
I.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu			
II.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu			
III.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu			
IV.A.1. Aktywizacja wykluczonych poprzez stworzenie zróżnicowanej oferty spędzania wolnego czasu			
Wskaźnik nr 1: Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji.			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	6	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	6	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	3	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	3	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	18	Urząd Gminy Hrubieszów
I.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej			
II.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej			
III.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej			
IV.A.2. Działania na rzecz wsparcia integracji i aktywności społecznej oraz budowania tożsamości regionalnej			
Wskaźnik nr 2: Liczba zorganizowanych wydarzeń społeczno-kulturowych skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji (imprezy ogólnogminne oraz te realizowane na podobszarze rewitalizacji)			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	7	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	7	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	22	Urząd Gminy Hrubieszów
I.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości			
II.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości			
III.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości			
IV.A.3. Działania na rzecz wzrostu poczucia bezpieczeństwa i zwalczania przestępczości			
Wskaźnik nr 3: Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji szkoleń podnoszących umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrożenia			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów
Cel rewitalizacji B: Wyższa aktywność gospodarcza mieszkańców			
I.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
II.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
III.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
IV.B.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości			
Wskaźnik nr 4: Liczba zorganizowanych szkoleń pobudzających przedsiębiorczość skierowanych do mieszkańców obszaru rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	3	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	3	Urząd Gminy Hrubieszów

III	0	2	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	2	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	10	Urząd Gminy Hrubieszów
I.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej III.B.2. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej			
Wskaźnik nr 5: Liczba przeprowadzonych działań poszerzających ofertę atrakcji turystycznych podobszaru rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	2	Urząd Gminy Hrubieszów
Cel rewitalizacji C przyjazna i dostępna przestrzeń publiczna			
I.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami II.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami III.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami IV.C.1. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami			
Wskaźnik nr 6: Liczba wydarzeń dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami na podobszarze rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	7	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	7	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	22	Urząd Gminy Hrubieszów
I.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo- rekreacyjnych III.C.2. Rozwój infrastruktury o funkcjach społeczno-kulturalnych i sportowo- rekreacyjnych			
Wskaźnik nr 7: Liczba zrewitalizowanych obiektów na podobszarze rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	2	Urząd Gminy Hrubieszów
I.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni III.C.3. Uporządkowana i zagospodarowana przestrzeń publiczna z elementami zielonej przestrzeni			
Wskaźnik nr 8: Liczba zrewitalizowanych przestrzeni na podobszarze rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	2	Urząd Gminy Hrubieszów
I.C.4. Poprawa jakości środowiska			

II.C.2. Poprawa jakości środowiska III.C.4. Poprawa jakości środowiska IV.C.2. Poprawa jakości środowiska			
Wskaźnik nr 9: Liczba zorganizowanych spotkań o tematyce proekologicznej skierowanych do mieszkańców podobszaru rewitalizacji			
Podobszar	Stan wyjściowy (2021 r.)	Stan na 2030 r.	Źródło danych
I	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
II	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
III	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
IV	0	1	Urząd Gminy Hrubieszów
Suma na obszarze rewitalizacji	0	4	Urząd Gminy Hrubieszów

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowe narzędzie procesu monitoringu stanowi **Raport z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów zawierający formularze kart monitorujących zadania**, który będzie przygotowywany w **cyklu corocznym**. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialna będzie komórka organizacyjna Urzędu Gminy zajmująca się rewitalizacją (Referat Inwestycji Planowania Spraw Lokalowych i Gospodarczych i Stanowiska do Spraw Planowania Przestrzennego i Rewitalizacji Urzędu Gminy Hrubieszów). Proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej – w tym m.in. poprzez zaangażowanie Komitetu Rewitalizacji. Informacja z realizacji GPR-u przedkładana będzie Radzie Gminy Hrubieszów.

Bieżący monitoring, polega na systematycznym zbieraniu oraz analizowaniu ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych projektów i realizacji całego programu, mając na celu zapewnienie zgodności realizacji projektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami Programu. Monitorowanie obejmować będzie zarówno finansowe, jak i rzeczowe aspekty wdrażania dokumentu.

Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków.

Podstawowym założeniem systemu monitorowania wdrażania GPR jest odnotowanie zmiany w czasie wartości poszczególnych wskaźników ilustrujących monitorowane zjawiska na obszarze rewitalizacji w odniesieniu do okresu bazowego. Za rok bazowy należy uznać rok 2020, który wzięto pod uwagę podczas opracowywania diagnozy i delimitacji stanowiących podstawę wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz opracowania założeń Programu. Zakłada się, że obserwacja zmian dotyczy obszaru rewitalizacji. Jednak zbieranie danych i wykonywanie szerszych analiz prowadzone jest również dla obszaru całej Gminy ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji. Tego typu dane mogą się okazać niezbędne na etapie aktualizacji programu rewitalizacji, weryfikacji granic wyznaczonego obszaru rewitalizacji i ich ewentualnej zmiany. Punktem odniesienia dla wielkości poszczególnych zjawisk zanotowanych na obszarze rewitalizacji jest wartość średnia dla Gminy.

Poniżej przedstawiono wzór karty służącej do zestawienia informacji istotnych na potrzeby pomiaru przemian na obszarze rewitalizacji.

Tabela 17. Karta prezentująca zestawienie wartości wskaźników monitorujących GPR

	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika w diagnozie		Wartość wskaźnika bieżąca		Zmiana wartości wskaźnika	
		Obszar rewit.	Gmina	Obszar rewit.	Gmina	Obszar rewit.	Gmina
Sfera społeczna	Wskaźnik nr...						
	Wskaźnik nr...						
Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Wskaźnik nr...						
	Wskaźnik nr...						
Sfera gospodarcza	Wskaźnik nr...						
	Wskaźnik nr...						
Sfera techniczna	Wskaźnik nr...						
	Wskaźnik nr...						
Sfera środowiskowa	Wskaźnik nr...						
							

Źródło: Opracowanie własne

Zakres raportów rocznych będzie obejmował wszystkie cele rewitalizacji oraz wskaźniki monitorowania. Raporty roczne wykorzystywane będą do bieżącego zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za realizację przypisanych im zadań. Raport będzie zawierać pełne sprawozdanie z realizacji GPR w oparciu o wskaźniki monitoringowe, których wartość będzie wskazywać na stan realizacji Programu i stanowić podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. Raport stanowić będzie również podstawę do wszelkich prac związanych z aktualizacją GPR, w tym także przedłużających okres jego obowiązywania na kolejne lata.

W sytuacji wystąpienia ważnych, niedających się przewidzieć okoliczności zewnętrznych o charakterze społeczno-gospodarczym lub okoliczności wewnętrznych, może być opracowany raport doraźny na podstawie jednorazowej decyzji Wójta Gminy. Przeglądy doraźne swoim zakresem mogą objąć wszystkie obszary ujęte w GPR (przegląd pełny) albo mogą mieć charakter przeglądu selektywnego, który będzie obejmował wybrany jeden lub kilka obszarów realizowanego GPR. Rezultatem przeglądu doraźnego będzie raport zawierający oprócz części analitycznej wnioski i rekomendacje dotyczące potrzeby i zakresu ewentualnej aktualizacji GPR.

Ustawa o rewitalizacji wskazuje w art. 22, iż Program Rewitalizacji podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez Wójta Gminy minimum raz na 3 lata. Musi to przebiegać zgodnie z zaproponowanym systemem monitorowania i oceny. Przeprowadzona ocena podlega zaopiniowaniu przez przyjęty Komitet Rewitalizacji. Planowana ocena jest przewidziana na rok 2026 i 2029 (ewaluacja on-going) oraz po zakończeniu działań rewitalizacyjnych – 2031 r. (ewaluacja ex-post).

Okresową aktualizację Programu dopuszcza się w następujących przypadkach:

- * gdy zaistnieje potrzeba wprowadzenia do Programu nowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- * jeśli harmonogram realizacji przedsięwzięć lub plan finansowy ulegną zmianie,

- * gdy w wyniku przeprowadzenia ewaluacji stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów,
- * jeśli zaistnieje konieczność aktualizacji wskaźników.

Przy okazji aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, w trakcie jego trwania, dołączać doń będą mogli także kolejni partnerzy – zarówno zupełnie nowi, jak również zastępujący dotychczas funkcjonujących.

Ewentualna aktualizacja niniejszego Programu odbywać się będzie w drodze podjęcia przez Radę Gminy stosownej uchwały tak, aby dokument mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wprowadzone zmiany wymagają ponadto podania ich uzasadnienia merytorycznego. Zmiana Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z Ustawą o rewitalizacji następuje zgodnie z trybem w jakim został uchwalony.

W przypadku zmian dotyczących przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz uchwały dotyczącej utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji aktualizowany dokument Programu podlega opiniowaniu, o którym mowa w art. 17 ust.2 pkt. 4 oraz przeprowadzeniu konsultacji społecznych na zasadach określonych w ustawie o rewitalizacji.

Każda zmiana zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji musi być opiniowana przez Komitet Rewitalizacji i przedstawiana do publicznej wiadomości, tak aby poznać potrzeby, oczekiwania oraz opinię interesariuszy.

Tryb okresowej aktualizacji przedmiotowego Programu obejmuje następujące kroki:

1. podmioty zainteresowane korektą GPR, działające w obrębie obszaru rewitalizacji bądź też chcące podjąć taką działalność, zgłaszają swoje propozycje zmian w formie pisemnej do siedziby Urzędu Gminy Hrubieszów;
2. zgłoszone sugestie zostaną poddane weryfikacji w momencie przeprowadzania śródk okresowej ewaluacji Programu (ocena on-going); następnie Wójt Gminy Hrubieszów wyda opinię odnośnie uwzględnienia bądź odmowy zastosowania zmiany;
3. jeżeli raport ewaluacyjny on-going oraz propozycje interesariuszy wykażą faktyczną konieczność włączenia do Programu nowych przedsięwzięć, modyfikacji założonych w nim celów lub uaktualnienia wskaźników, Wójt Gminy Hrubieszów wraz z Komitetem ds. Rewitalizacji zadecyduje o przystąpieniu do okresowej aktualizacji GPR;
4. po uaktualnieniu, dokument poddany zostanie opiniowaniu, o którym mowa w art. 17 ust.2 pkt. 4 oraz konsultacjom społecznym;
5. zaktualizowany Program podlega ponownemu uchwaleniu przez Radę Gminy Hrubieszów;
6. celem zapewnienia przejrzystości opracowania, wprowadzone zmiany sygnalizowane będą dodatkowo w postaci rejestru, stanowiącego załącznik do uchwały;
7. zaktualizowany Program, po przyjęciu przez Radę Gminy Hrubieszów, zgłaszany jest do właściwej instytucji, zarządzającej Funduszami Europejskimi dla Lubelskiego na lata 2021-2027.

W przypadku zgłoszenia do Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 przedsięwzięć o wyjątkowej wadze dla społeczności lokalnej, lub gdy zaistnieją poważne zmiany w otoczeniu, wpływające na realizację postanowień dokumentu,

Wójt ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji dokumentu. Aktualizacja w tym trybie przebiega niezależnie od wyznaczonych w treści GPR terminów monitoringu.

12. Zmiany w politykach i dokumentach strategicznych

12.1 Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej

Wymagany przez ustawę o rewitalizacji elementem Gminnego Programu Rewitalizacji (według art. 15. ust. 1. pkt 10. ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji) jest określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących wieloletnich programów gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy oraz zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy, o których mowa w art. 21. ust. 1. ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. Zgodnie z ustawą o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 611. oraz z 2021r. poz. 11.) w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy uwzględnia się działania, zapobiegające wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji z możliwości udziału w pozytywnych efektach wdrożenia GPR, w szczególności w zakresie zasad ustalania wysokości czynszów.

Gmina Hrubieszów posiada aktualnie obowiązujący Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2025. Dokument przyjęto uchwałą nr XXX/218/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 24 maja 2021 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2025. Polityka mieszkaniowa Gminy została określona również za pomocą uchwały nr XL/298/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 5 maja 2022 r. w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Hrubieszów. Zaplanowane w Gminnym Programie Rewitalizacji przedsięwzięcia nie będą wpływać na ustalenia tychże uchwał, dlatego też nie ma konieczności wprowadzania zmian w polityce mieszkaniowej Gminy.

12.2 Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Dokument aktualnie obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów został przyjęty uchwałą Nr XXII/181/2001 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 30 kwietnia 2001 r. i zmieniony uchwałą nr XXI/124/2008 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 21 listopada 2008 r., uchwałą Nr XX/96/2012 z dnia 11 października 2012 r., uchwałą Nr XXVIII/153/2013 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 13 września 2013 r., uchwałą Nr XVI/86/2016 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 lutego 2016 r., uchwałą Nr XXIX/162/2017 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 maja 2017 r. oraz uchwałą nr XLV/330/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 4 października 2022 roku w sprawie uchwalenia zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów. Planowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne są zgodne z polityką przestrzenną przedstawioną w dokumencie Studium. Jednakże w wyniku realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych nastąpi zmiana funkcji obszarów w ww. dokumencie w wypadku przedsięwzięcia 3 „Rewitalizacja Gminy Hrubieszów – kamperem przez Gminę Hrubieszów – zagospodarowanie terenu przy świetlicy w Czumowie”. Ze względu na trwającą reformę planistyczną (zmiana ta wynikać będzie z wejścia w życie ustawy z dnia 7

lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw) SUIKZP traci ważność z końcem 2025 roku. Obecnie Gmina Hrubieszów jest w trakcie opracowania Planu Ogólnego – akt prawa miejscowego, który zastąpi SUIKZP. Przy sporządzaniu Planu Ogólnego gminy należy wziąć pod uwagę treści ustalone dla obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji w Gminnym Programie Rewitalizacji, w tym wskazanych wymaganych zmian w SUIKZP.

Uchwała nr XLIII/319/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 1 lipca 2022 roku w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów

W związku z przyjęciem Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030 nie przewiduje się konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Obszar rewitalizacji znajduje się również w granicach obowiązującego Miejskowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego przyjętego Uchwałą Nr XII/84/2004 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 maja 2004 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów zmienionego kolejnymi uchwałami:

1. Uchwała Nr XIII/74/2007 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 28 grudnia 2007 roku w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
2. UCHWAŁA NR XXIII/138/2009 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 6 marca 2009 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów.
3. UCHWAŁA NR XXXIII/194/2010 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 5 marca 2010 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów.
4. UCHWAŁA Nr XXXIII/193/2010 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 5 marca 2010 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
5. UCHWAŁA NR IV/15/2011 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 01 lutego 2011 roku w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
6. UCHWAŁA NR XX/98/2012 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 11 października 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów w zakresie lokalizacji ropociągu oraz jego strefy bezpieczeństwa.
7. UCHWAŁA NR XXV/126/2013 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 20 marca 2013 roku w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
8. UCHWAŁA NR XXXIV/180/2014 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 10 lutego 2014 roku w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
9. UCHWAŁA NR V/44/2019 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 27 marca 2019 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.

10. UCHWAŁA NR VI/49/2019 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 30 KWIETNIA 2019 roku w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
11. UCHWAŁA NR XXI/144/2020 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 15 lipca 2020 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
12. UCHWAŁA NR XXXV/260/2021 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 24 listopada 2021 r. w sprawie uchwalenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów.
13. UCHWAŁA NR XLIII/319/2022 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 1 lipca 2022 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów.
14. UCHWAŁA NR L/266/2023 RADY GMINY HRUBIESZÓW z dnia 30 stycznia 2023 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego jest zgodny z zapisami Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030.

13. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Specjalną Strefę Rewitalizacji (SSR) ustanawia się w drodze uchwały wyłącznie w przypadku, gdy przyjęty przez samorząd lokalny Gminny Program Rewitalizacji przewiduje wyznaczenie takiej Strefy. Wówczas podmiot koordynujący (Wójt) zwraca się do Rady Gminy z wnioskiem o podjęcie niezbędnej uchwały wskazując obszar, dla którego ma ona zostać uchwalona. We wniosku określa się m.in. kwestie:

- zastosowania rozwiązań, przewidzianych w art. 30. ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, tj. zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy,
- rozwiązania, dotyczące zasad udzielania dotacji, o których mowa w art. 35. ust. 2. ustawy.

Uchwała ustanawiająca Specjalną Strefę Rewitalizacji stanowi akt prawa miejscowego i podlega regulacjom, dotyczącym ogłaszania aktów normatywnych. Może być przyjmowana dla całości obszaru rewitalizacji lub w granicach jego podobszarów, jeśli takie zostały wyznaczone. Zgodnie z zapisem Ustawy, zakres obowiązywania SSR ustala się na 10 lat, przy czym czas ten liczony jest od dnia wejścia w życie uchwały ustanawiającej Strefę.

W ramach obszaru rewitalizacji, wyznaczonych w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022-2030, nie podejmuje się utworzenia SSR, o której mowa w art. 25. Ustawy o rewitalizacji.

Wydziały merytoryczne Urzędu Gminy przeprowadziły analizę, która wykazała, że realizacja przyjętych w Programie przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie wymaga ustanowienia SSR. Zawarte w GPR przedsięwzięcia o charakterze technicznym dotyczą bowiem nieruchomości o uregulowanym stanie prawnym.

14. Opiniowanie programu przez właściwe organy

Zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy o rewitalizacji (Dz.U.2021.0.485) Wójt Gminy Hrubieszów wystąpił o zaopiniowanie projektu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 – 2030 do wskazanych w/w ustawie instytucji w zakresie swojej właściwości rzeczowej lub miejscowej. Wniosek o opinię wysłano do następujących instytucji:

Zapis z ustawy o rewitalizacji	Odpowiednie organy
w każdym przypadku przez:	
– zarząd właściwego powiatu – w zakresie zgodności ze strategią rozwoju powiatu,	Zarząd Powiatu Hrubieszowskiego
zarząd właściwego województwa – w zakresie zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego województwa i strategią rozwoju województwa,	Zarząd Województwa Lubelskiego
właściwego wojewodę – w zakresie zgodności z zadaniami rządowymi służącymi realizacji celu publicznego określonego w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,	Wojewoda Lubelski
właściwe organy wojskowe, ochrony granic oraz bezpieczeństwa państwa – w zakresie wymagań bezpieczeństwa i obronności,	- Wojewódzki Sztab Wojskowy w Lublinie - Oddział Celny w Hrubieszowie - Dyrektor Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Delegatura w Lublinie - Szef Agencji Wywiadu - Komenda Powiatowa Policji w Hrubieszowie - Komendant Wojewódzkiej Policji w Lublinie - Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Hrubieszowie - Centralne Wojskowe Centrum Rekrutacji Ośrodek Zamiejscowy w Zamościu - Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego w Hrubieszowie
właściwego komendanta powiatowego (miejskiego) Państwowej Straży Pożarnej – w zakresie ochrony przeciwpożarowej,	Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie
właściwego państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego,	Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie
właściwą gminną komisję urbanistyczno-architektoniczną,	Gminna Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna
operatorów sieci uzbrojenia terenu, w tym zarządców dróg oraz linii i terenów kolejowych,	- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Lublinie - Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie - Zarząd Dróg Powiatowych w Hrubieszowie - PGE Dystrybucja S.A., Oddział Zamość - PKP Polskie Linie Kolejowe Zakład Linii Kolejowych w Lublinie - PKP Linia Hutnicza Szerokotorowa sp. z o.o.

	- PGE Energetyka Kolejowa - Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Lublinie - Hrubieszowska Telewizja Kablowa, - DERKOM Sp. J. Biuro Hrubieszów, - Plus Polkomtel Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, - T-Mobile Polska S.A., - Orange Polska S.A., - P4 Sp. z o.o., - Netia S.A.
Komitet Rewitalizacji, jeżeli został powołany,	Nie został powołany do tego czasu
Krajowy Zasób Nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2020 r. poz. 1100 i 2127 oraz z 2021 r. poz. 11 i 223) – w zakresie sposobu zagospodarowania oraz przedsięwzięć związanych z nieruchomościami wchodzącymi w skład Zasobu Nieruchomości,	Krajowy Zasób Nieruchomości
w przypadku gdy jest to uzasadnione specyfiką obszaru rewitalizacji przez:	
– właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska – w zakresie form ochrony przyrody,	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie
– właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków – w zakresie form ochrony zabytków	Wojewódzki konserwator zabytków w Lublinie
– właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie – w zakresie zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią,	Dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w Lublinie
Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe – w zakresie nieruchomości Skarbu Państwa będących w trwałym zarządzie tego Gospodarstwa;	Dyrektor Generalny Lasów Państwowych Dyrektor Regionalny Lasów Państwowych w Lublinie
właściwego dyrektora urzędu morskiego – w zakresie zagospodarowania pasa technicznego, pasa ochronnego oraz morskich portów i przystani,	Nie dotyczy
właściwy organ nadzoru górniczego – w zakresie zagospodarowania terenów górniczych	Nie dotyczy
właściwy organ administracji geologicznej – w zakresie zagospodarowania terenów osuwisk	Nie dotyczy
ministra właściwego do spraw zdrowia – w zakresie zagospodarowania obszarów ochrony uzdrowiskowej,	Nie dotyczy
Dodatkowe organy	- Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Hrubieszowie - Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych w Lublinie, Oddział Chełm - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Delegatura Zamość ul. Hrubieszowska 69a, 22-100 Chełm

Na podstawie art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U.2021.0.485) Wójt Gminy Hrubieszów wyznaczył termin 21 dni na przedstawienia opinii, licząc od dnia doręczenia projektu Gminnego Programu Rewitalizacji. Nieprzedstawienie opinii w wyznaczonym terminie wiązało się z równoznacznym pozytywnym zaopiniowaniem projektu Gminnego. Opinie przesłało 19 podmiotów. W poniższej tabeli przedstawiono listę podmiotów, które przesyłały opinie. Większość opinii była pozytywna, w wypadku opinii negatywnych w projekcie dokumentu naniesiono poprawki

i ponownie przedstawiono do opiniowania. Proces zakończony został uzyskaniem wszystkich pozytywnych opinii. Część opinii, w tym również pozytywne zasugerowała uwzględnienie w projekcie dokumentu dodatkowych elementów. Uwzględniono treść opinii i dopisano w tekście GPR elementy dotyczące dokumentu GPR, które zostały wskazane w opinii. Pełny opis zgłoszonych uwag i sugestii oraz sposób odniesienia się do nich przedstawiono w Raporcie podsumowującym przebieg procesu opiniowania projektu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Hrubieszów na lata 2022 - 2030¹⁸

Tabela 18. Wykaz organów, które przesłały opinię

L.p.	Podmiot	Data pisma/odebrania pisma
1	Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie	28.08.2024
2	Dyrekcja Generalna lasów Państwowych	22.08.2024
3	Dyrektor Regionalny Lasów Państwowych w Lublinie	28.08.2024
4	Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie	21.08.2024
5	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Lublinie	26.08.2024
6	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Hrubieszowie	19.08.2024
7	Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych oddział w Chełmie	27.08.2024
8	Centralne Wojskowe Centrum Rekrutacji Ośrodek Zamiejscowy w Lublinie	27.08.2024
9	Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny	28.08.2024
10	Zarząd Województwa Lubelskiego	27.08.2024
11	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie	04.09.2024
12	Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Lublinie	28.08.2024
13	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie	28.08.2024 (I opinia) 16.09.2024 (II opinia)
14	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Centrala Biuro Ochrony Środowiska	06.09.2024
15	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Zamościu	06.09.2024 (I opinia) 04.10.2024 (II opinia) 29.11.2024 (III opinia)
16	Plus Polkomtel Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	03.09.2024
17	Orange Polska S.A.	09.09.2024
18	Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych oddział w Zamościu	17.09.2024
19	Gminna Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna do spraw planowania przestrzennego	20.09.2024

Źródło: Opracowanie własne

¹⁸ <https://gminahrubieszow.pl/urząd/rewitalizacja/raport-podsumowujacy-przebieg-procesu-opiniowania-projektu-dokumentu-gminnego-programu-rewitalizacji-gminy-hrubieszow-na-lata-2022-2030>

15. Strategiczna ocena oddziaływania Gminnego Programu Rewitalizacji na środowisko

Do uzupełnienia po przeprowadzeniu procesu strategicznej oceny oddziaływania GPR na środowisko.

16. Spis rycin, tabel i załączników

16.1 Spis rycin

Ryc. 1. Podział obszaru Gminy Hrubieszów na jednostki badawcze.....	22
Ryc. 2. Zaproszenie na debatę w ramach procesu rewitalizacji (źródło: https://gminahrubieszow.pl/urząd/rewitalizacja/zapraszamy-przedsiębiorców-i-instytucje-otoczenia-biznesu)	30
Ryc. 3. Położenie Gminy Hrubieszów na tle powiatu, województwa i kraju	36
Ryc. 4. Obszar zdegradowany w Gminie Hrubieszów - mapa pogładowa (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej dostępna jest w BIP Gminy Hrubieszów przy uchwale nr LVI/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów) 60	
Ryc. 5. Obszar do rewitalizacji w Gminie Hrubieszów mapa pogładowa (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej dostępna jest w BIP Gminy Hrubieszów przy uchwale nr LVI/423/2023 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 31 lipca 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Hrubieszów) 62	
Ryc. 6. Podobszar I rewitalizacji – mapa pogładowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)	64
Ryc. 7. Podobszar II rewitalizacji – mapa pogładowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)	67
Ryc. 8. Podobszar III rewitalizacji – mapa pogładowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)	70
Ryc. 9. Podobszar IV rewitalizacji – mapa pogładowa na tle mapy zasadniczej (mapa w skali 1:5 000 sporządzona z wykorzystaniem mapy zasadniczej stanowi załącznik do niniejszego Programu)	72
Ryc. 10. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	74
Ryc. 11. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	74
Ryc. 12. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	76

Ryc. 13. Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	76
Ryc. 14. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	77
Ryc. 15. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	77
Ryc. 16. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	78
Ryc. 17. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	78
Ryc. 18. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%).....	78
Ryc. 19. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.).....	79
Ryc. 20. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	82
Ryc. 21. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	82
Ryc. 22. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	83
Ryc. 23. udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	83
Ryc. 24. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	83
Ryc. 25. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	85
Ryc. 26. Udział czytelników bibliotek publicznych w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	85
Ryc. 27. Udział uczniów z problemami w nauce w całkowitej liczbie uczniów szkoły podstawowej z danego sołectwa (%).....	86
Ryc. 28. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	86
Ryc. 29. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	87
Ryc. 30. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	87
Ryc. 31. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%).....	87
Ryc. 32. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	89
Ryc. 33. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.).....	89

Ryc. 34. Udział dzieci w wieku żłobkowym (0-3 lata) w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%)	93
Ryc. 35. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	93
Ryc. 36. Udział osób w rodzinach pobierających zasiłki z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	95
Ryc. 37. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	95
Ryc. 38. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	96
Ryc. 39. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	97
Ryc. 40. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	97
Ryc. 41. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	98
Ryc. 42. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%).....	98
Ryc. 43. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.).....	99
Ryc. 44. Udział osób z niepełnosprawnościami w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%).....	103
Ryc. 45. Udział osób korzystających ze świadczenia z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa w 2020 roku (%) ..	103
Ryc. 46. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych posiadających wpis do KRS na 1000 mieszkańców sołectwa w 2020 roku	104
Ryc. 47. Liczba odnotowanych przestępstw popełnionych na terenie sołectwa na 1000 mieszkańców w 2020 roku	104
Ryc. 48. Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 (%)	105
Ryc. 49. Udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%)	105
Ryc. 50. Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie ludności sołectwa w 2020 roku (%).....	105
Ryc. 51. Liczba sporządzonych niebieskich kart na 1000 ludności w 2020 roku	107
Ryc. 52. Zmiana liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w latach 2015 - 2020 (os.).....	107
Ryc. 53. Schemat systemu zarządzania procesem rewitalizacji	201
Ryc. 54. Rodzaje kryteriów ewaluacyjnych w odniesieniu do rodzaju ewaluacji.....	208

16.2 Spis tabel

Tabela 1. Uchwały zatwierdzające dokumenty systemu planowania strategicznego	13
Tabela 2. Powiązania celów Strategii Rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i Gminnego Programu Rewitalizacji	15
Tabela 3. Powiązania celów Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021 – 2027 (z perspektywą do roku 2030) i Gminnego Programu Rewitalizacji	16
Tabela 4. Powiązania celów Strategii Rozwiązywania problemów społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025 i Gminnego Programu Rewitalizacji	17
Tabela 5. Podział obszaru Gminy Hrubieszów na jednostki pomocnicze (dane z 2020 r.)	21
Tabela 6. Metody zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	32
Tabela 7. Występowanie sytuacji kryzysowej (2020 r. i 2023 r.)	45
Tabela 8. Analiza SWOT	48
Tabela 9. Wartości wskaźników delimitacyjnych dla obszaru rewitalizacji.....	54
Tabela 10. Koncentracja negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach wykazanych za pomocą analizy wielokryterialnej i jakościowej (2020 r.)	57
Tabela 11. Tabela obrazująca powiązania pomiędzy podstawowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	182
Tabela 12. Harmonogram realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych	183
Tabela 13. Powiązania pomiędzy przedsięwzięciami twardymi i miękkimi	184
Tabela 14. Zestawienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z podziałem ich finansowania	196
Tabela 15. Wskaźniki delimitacyjne	210
Tabela 16. Wskaźniki monitorujące	212
Tabela 17. Karta prezentująca zestawienie wartości wskaźników monitorujących GPR	215
Tabela 18. Wykaz organów, które przesłały opinię	224

16.3 Spis załączników

Załącznik nr 1. Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali 1:5 000 opracowanej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej.

Załącznik nr 2. Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego – wzór karty.